

iktisat dergisi

AYLIK DERGİ

Haziran - Temmuz 1987

Sayı: 271 - 272 • 1000 TL (KDV Dahil)

Avrupa Topluluğu ve Türkiye

Çetin ALTAN • Sadun AREN • Taner BERKSOY • Korkut BORATAV
Ali BOZER • Ali BULAÇ • Haluk CEYHAN • Cengiz ÇANDAR
Demir DEMİRGİL • Nail GÜRELİ • Seyfettin GÜRSEL
Kâmran İNAN • Adnan KAHVECİ • Ahmet KARAEVLİ • Gülten KAZGAN
Yıldırım KOÇ • Erol MANİSALI • Sümer ORAL • Tülay ÖNEY
Osman ÖZBEK • Jan van RIJ • Cevdet SELVİ • Mehmet ŞUHUBİ
Mükerrem TAŞÇIOĞLU • Besim ÜSTÜNEL • Yavuz ZEYTİNOĞLU

Özel Sayı

TEKFEN İNŞAAT A.Ş.

TEKFEN İNŞAAT VE TESİSAT A.Ş.

TEKFEN İMALAT VE MÜHENDİSLİK A.Ş.

TEKFEN MÜHENDİSLİK A.Ş.

TEKFEN SUUDİ ARABİSTAN

TEKFEN INTERNATIONAL LTD.

TOROS GÜBRE VE KİMYA ENDÜSTRİSİ A.Ş.

MİS SÜT SANAYİ A.Ş.

TEKFEN ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.

BİRLEŞİK AYDINLATMA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

TEKFEN DIŞ TİCARET A.Ş.

TAREKS TARIM ÜRÜNLERİ ARAÇ GEREÇ, İTHALAT, İHRACAT VE TİCARET A.Ş.

TEKFEN GIDA VE TÜKETİM MADDELERİ PAZARLAMA A.Ş.

TOROS GÜBRE VE ZİRAİ İLAÇ PAZARLAMA A.Ş.

UNİPA MÜMESSİLLİK VE PAZARLAMA A.Ş.

TOROS ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DENİZCİLİK A.Ş.

TOROS TERMINAL SERVİSLERİ A.Ş.

TEKNİK SERVİS VE TİCARET A.Ş.

FENTUR SERVİS VE TURİZM A.Ş.

TARSAN TARIM ENDÜSTRİ YATIRIMLAR A.Ş.

MÜTEAHHİTLİK VE
MÜHENDİSLİK GRUBU

ENDÜSTRİ
GRUBU

TİCARET
GRUBU

HİZMETLER
GRUBU

TEKFEN HOLDİNG A.Ş.

Tekfen Sitesi 80600 Etiler İstanbul

Tel : (1) 165 02 55 / (1) 165 04 22 Tlx : 26 526 teha tr

iktisat dergisi

AYLIK DERGI

Sahibi:

İ. Ü. İktisat Fakültesi Mezunları
Cemiyeti Yönetim Kurulu Başkanı
AHMET C. ÖZKAN

Sorumlu Yayın Yönetmeni:

NAİL SATLIGAN

Yazı Kurulu:

TANER BERKSOY, İSHAK REYNA,
NAİL SATLIGAN, HAKAN TÜRKKUŞU

Danışma Kurulu:

ASAF S. AKAT, ERDOĞAN ALKIN,
TOKTAMIŞ ATEŞ, NİHAT BATUR,
AYHAN BERMEK, NATİK BUDA,
KEMAL CİVELEK, NUSRET EKİN,
MEHMET EMANET, SEYFETTİN GÜRSEL,
AKIN İLKİN, GÜLTEN KAZGAN, SAIM KURUL,
ESİN KUYLULU, EROL OKUYAN, ALP ORÇUN,
TALAT ORHON, İZZETTİN ÖNDER,
ŞEREF ÖZGENÇİL, SELÇUK SANCAR,
ORHAN SOFUOĞLU, RAMAZAN SÖNMEZ,
ZAFER TUNCA, OSMAN ULAGAY,
REŞAD UMUR, YÜKSEL ÜLKEN

Kapak:

ÖMER ÜLKENCİLER

Yönetim Yeri:

Cumhuriyet Cad. No: 27/6
Taksim - İSTANBUL
Tel.: 150 50 34 - 150 16 42

Abone Koşulları:

Yıllık 6.000.- TL. (Öğrenci 5.000.- TL.)
6 aylık 3.000.- TL. (Öğrenci 2.500.- TL.)

Yurt Dışı: Yıllık 7.000 TL. — 6 aylık 3.500 TL.

Banka Hesap No.

AKBANK Taksim Şb. (4700)
T. İŞ BANKASI Beyoğlu Şb. (4678)

Basıldığı yer:

YENİLİK BASIMEVİ
Tel.: 143 55 72 - 145 32 48

Dergideki yazılar Cemiyet'i bağlamaz;
görüşler yazarlarına aittir.

Eksik sayılarınızı 500 TL.'lik posta pulu karşılığı
adresimizden sağlayabilirsiniz.

İÜ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
YAYIN ORGANIDIR.

İçindekiler

AVRUPA TOPLULUĞU - TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ (I)	3
AVRUPA TOPLULUĞU - TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ (II)	30
AVRUPA TOPLULUĞU VE TÜRK SANAYİİ	59
AVRUPA TOPLULUĞU VE TÜRK TARIMI	77
AVRUPA TOPLULUĞU VE İŞÇİ SORUNLARI	94
AVRUPA TOPLULUĞU - TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE EKONOMİK BAKIŞ	115

DEĞERLİ OKUYUCULAR

İKTİSAT DERGİSİ; 1 Temmuz 1987 tarihinde 23. yayın yılını tamamlamıştır. Bu süre içinde; gerek içerik açısından gerekse zamanında yayınlanma yönünden farklı nedenlerle dalgalanmalar yaşadık. Bugün için bir çok sorunu geride bıraktığımıza inanıyoruz.

Hedefimiz, siz okuyucuların isteklerini de dikkate alarak, forum niteliğinde, sürekli kendini yenileyen, okunan bir dergi olarak sonbahardan itibaren yeni dönemi başlatmaktır.

Bu nedenle; cemiyet faaliyetlerinin tümünü içeren bir anket çalışması hazırlanmıştır. Anket çalışmaları üyelere sınırlı kaldığı için diğer okurlarımızın isteklerini mektup veya telefonla bizlere ulaştırmasını arzu ediyoruz.

Bu sayımızı ise 9-11 Nisan 1987 tarihleri arasında «Avrupa Topluluğu ve Türkiye» üst başlığı ile düzenlenen 11. İktisatçılar Haftası'na ayırdık. Sadece özel sayı için dergimizin fiyatını 1000 TL olarak saptadık.

Keyifle okuyacağınız, kütüphanenizde özel bir yeri olacak nice sayılara.

Saygılarımızla

İ.F.M.C.

Genel Merkez

Yönetim Kurulu

9 Nisan 1987 (Sabah)

Avrupa Topluluğu-Türkiye İlişkilerine Genel Bakış (I)

Sunuş — Ahmet C. ÖZKAN
Akın İLKİN

Oturum Başk. — Naim TALU

Panel — Seyfettin GÜRSEL
Kamuran İNAN
Sümer ORAL
Tülay ÖNEY

NAİM TALU : «Avrupa Topluluğu ve Türkiye» konulu semineri açıyorum. Teşrifleriniz münasebetiyle hepinize teşekkürlerimi arz ediyorum. Biraz sonra program mucibince sayın Özkan konuşmalarını yapacaklar. Kendilerine söz vermeden evvel şunu ifade etmek isterim. Zannedirim ki, bu toplantı memleketimiz bakımından fevkalâde zamanda yapılmış bir toplantı olarak karşımıza çıkmış bulunuyor. Çünkü hepimizin bildiği gibi, AET'ye girme meselesi fevkalâde güncel ve mühim bir konu olarak karşımıza çıkmış bulunmaktadır. Ve şahsî anlayışım olarak ifade etmek isterim ki, fevkalâde mühim olan bu mesele kamu oyununda kâfi derecede tartışılmış ve gerekli açıklamalar yapılmış değildir. Bu bakım-

dan bu toplantının bu hususa yardımcı olacağı inancındayım. Buyurun sayın Özkan.

AHMET ÖZKAN : Sayın konuklar, sevgili İktisatlılar, sevgili öğrenciler...

İktisat Fakültesi'nin mezunları olarak, gelenekselleşen iktisatçılar haftalarıyla ve diğer faaliyetlerimizle, iktisatçının topluma karşı olan sorumluluğunu yerine getirmeye çalışıyoruz. Bilindiği gibi haftalar, yalnız meslekten iktisatçıları değil, onların yanı sıra siyaset adamlarını, toplum bilimlerinin çeşitli disiplinlerinden bilim adamlarını, uygulamacıları, kamu oyunun değişik kesimlerinin tercümanı durumundaki basın mensuplarını, düşünür ve yazarları,

arkadaşlarımızı bir araya getirmekle, tam bir forum niteliğine bürünmektedir. Böyle çok yönlü, çok disiplinli bir yaklaşımın, Avrupa ile bütünleşme gibi, iktisadi boyutlarının yanı sıra ideolojik, kültürel, toplumsal, siyasal ve benzeri çeşitli ekonomi dışı boyutları da kuvvetle içeren bir konuda ne kadar büyük önem taşıdığını belirtmeye her hâlde gerek yoktur.

Öyle sanıyoruz ki, bir mesleğin mensuplarının kendi alanlarına gösterdikleri saygının gerçek işareti, o alanı, yalnız mesleğin mensuplarına kapalı tutulmayacak kadar önemli saymalarıdır.

«İktisat yalnız iktisatçıların tekeline bırakılmayacak kadar önemli bir konudur.» 12. İktisatçılar haftasına katılanların meslek, köken, çalışma alanı, yetişim ve ideolojik-politik tutum bakımlarından sergilediği çeşitlilikle, ve değerli konuklarımızın katkılarıyla, iktisatçıların, kendileri dışındaki kamuoyu odaklarıyla diyalogunu geliştireceğine, ülkemizin fikir hayatını zenginleştireceğine inanıyoruz.

Türkiye, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, en az yüz elli yıl önce girdiği batılılaşma ve çağdaşlaşma sürecinin en hayati, belki de nihai aşamasının eşiğinde bulunuyor. 1963'te imzalanan Ankara Anlaşması ile başlayan süreç, çeyrek yüzyıl sonra ülkemizi tam üyelik başvurusuna ilişkin siyasal kararın T.C. hükümetince alındığı ve bu kararın Avrupa Topluluğu organlarına iletildiği noktaya getirmiş bulunuyor. Ankara Anlaşmasını Türkiye adına imzalayan, dönemin başbakanı İsmet İnönü, A.E.T.'yi «beşeriyet tarihi boyunca insan zekâsının vücuda getirdiği en cesur eser» olarak nitelendiriyor, anlaşmanın «Türkiye'yi ebediyen Avrupa'ya bağlayacağını» öne sürüyordu. Gel gelelim İnönü'nün bu coşkulu sözleri, her halde, Türkiye içinde bütün toplum kesimlerini kucaklayan bir konsensüsten çok, T.C. devletinin «kurucu atalarının» «muasır medeniyet seviyesi»ne

pa ile bütünleşmeyle özdeşleyen anlayışını yansıtıyordu. Yoksa özellikle '60 lı yıllarda ve 70'li yılların başlarında, tek tek Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de A.E.T. üyeliğinin iktisadi, siyasal, kültürel ve benzeri sonuçlarının neler olacağı konusunda, deyim yerindeyse «rivayet muhtelif» idi. Bütünleşme konusunda acele davranılmaması, ihtiyatlı gidilmesi gerektiğine ilişkin itidal tavsiyelerinden tutun da, Türk sanayiinin çökeceğine ya da Türk kültürel varlığının Hristiyan Batı'nın istilasına altında gireceğine ilişkin çeşitli «felaket habercilikleri», toplumun tartışma gündemini işgal ediyordu. Görüşlerdeki bu çeşitlilik, belki de, aradan geçen çeyrek yüzyılda Türkiye'nin, bugün hemen herkesçe kabul edildiği gibi, tam üyeliğe hazır olmak için kendisine düşen önlemleri almakta, iktisadi, siyasal, hukuki yapılarını Avrupa normlarıyla uyumlu hale getirmekte geç kalmış olmasına yol açan etkenlerden biriydi.

A.E.T.'nin kuruluşunun üzerinden otuz yıl geçtikten sonra geriye dönüp baktığımızda, Topluluk'un başarı hanesinin başarısızlık hanesine ağır bastığını görebiliriz. Her şeyden önce Topluluk, aradan geçen sürede kuzeyden güneye, doğudan batıya kadar genişlemiş, kapsadığı yüz milyonlarca tüketiciyle dünyanın, satın alma gücü bakımından, en büyük birleşik pazarını oluşturmuştur. Topluluk'un dünya sanayi üretimindeki, dünya mal ve hizmet ticaretindeki payının da arttığına tanık oluyoruz. Dahası Topluluk, kendi dışındaki ülkelerle, özellikle Üçüncü Dünya ve Doğu devletleriyle çeşitli düzeylerde kurduğu ilişkilerle dünya politikasındaki önemini de artırmış, kuruluş dönemini nitelendiren «iktisadi dev, politik cüce» deyimini büyük ölçüde geçersizleştirmiştir. Topluluk'un bu gelişmesine paralel olarak, kendisine yönelen çeşitli muhalefetlerin de zayıfladığını gözlemlemek olanaklıdır. Bir yandan Avrupa'da Topluluk üyeliğinin çeşitli ülkelerdeki en şiddetli muhalifleri, iktidara gel-

diklerinde ülkelerinin Topluluk ile bütünleşmesi sürecinin başını çeker olmuşlardır. Öbür yandan, ülkemizde, A.E.T.'ye olan muhalefetlerini, Topluluk'un, üstünde yükseldiği sosyoekonomik temele karşılıklılarından türeten radikal güçler kendi siyasal varlıklarının güvencesinin, paradoksal biçimde, bizzat Türkiye'nin Topluluk ile bütünleşmesinde yatıp yatmadığı sorusunu sorar olmuşlardır.

Tam üyelik başvurusunun eşiğinde olduğumuz şu günlerde kamuoyumuzdaki tartışmaların başlıca üç alanda yoğunlaştığını görüyoruz. Bu alanlardan birincisi, Türk Sanayiinin karşılaşacağı uyum sorunlarıdır. Mal ve sermaye hareketlerinin önündeki engellerin giderek kalkmasının birtakım alt üst oluşlar yaratacağı kuşkusuzdur. Ama sürecin sonunda ve sektörün bütünü açısından bakıldığında, çökmüş bir üretim yapısıyla mı, yoksa daha dayanıklı ve sağlam bir temelin oluşmasıyla sonuçlanan bir yeniden yapılaşmayla mı karşılaşacağız? İkinci sorun alanı, Türk tarımının, tam üyelik süreci sonunda — ve içinde —, Topluluk pazarlarında, kendi iç pazarımızda ve üçüncü ülkelerin pazarlarında karşılaşacağı sorunlardır. Topluluk bünyesinde iktisadi ve siyasi süreçlerin iç içe geçmesinin belirgin bir örneği durumundaki «ortak tarım politikası»nın Türk tarımı üstündeki etkisi ne olacaktır? Nihayet üçüncü tartışma alanı, bütünleşme sürecinden Türk işgücünün, gerek sendikal örgütlenme yapısı, gerekse Avrupa emek piyasalarında «serbest dolaşım» bakımından nasıl etkileneceğidir.

«12. İktisatçılar Haftası»nda bu üç konuya yer vermiş olmamızın, tartışmalara katkıda bulunacak değerli uzmanların görüşleriyle, kamu oyunun aydınlatılmasına hizmet edeceğine inanıyoruz.

NAİM TALU : Teşekkür ederim sayın Özkan, Sayın Akın İlkin, buyurun efendim.

AKIN İLKİN : Değerli millet vekilleri, değerli konuklarımız, değerli öğretim üyeleri, TRT ve basının değerli üyeleri, İktisat Fakültesi Mezunlar Derneği'nin bu gün 12. iktisatçılar haftasına hoş geldiniz diyorum ve derneğimizi 12 yıldır yaptığı bu başarılı haftalardan dolayı kutluyorum ve devamını diliyorum.

Özellikle bu yılki AET konusunun işlenmesi, kanımca, Türk ekonomisinin gerçekten güncel, en önemli sorununu dile getirmesi nedeniyle ilginçtir. Sayın bakanın gelememesi nedeniyle bir açış konuşması mahiyetini de alacak konuşmamı biraz uzatırsam kusuruma bakmayın, fakat konuşmamı 10.45'te bitirmeye gayret edeceğim.

Efendim, AET — Türkiye ilişkilerinin çok yönlü ve her yönü maalesef bugüne kadar derinlemesine yapılmayan çalışmaların derinliğine yapılan çalışmalarla tamamlanması gerekmektedir. Bunlar neler olabilir? İlk önce Avrupalı dostlarımıza 1963 Ankara Antlaşması'nın imzalanmış olduğunu her zaman hatırlatmak ve gündeme getirmektir.

Hukukçu arkadaşlarımızdan öğrendiğimiz «Ahde vefa» konusunu mutlaka gündeme getirmeli ve Avrupalı dostlarımızın Türkiye ile yaptıkları her anlaşmada imzanın mutlaka bir gün gündeme geleceği konusunda her hangi bir şüpheleri olmaması gerektiğini belirtmeliyiz.

Şu halde Türkiye'nin AET'ye girmesi, girmemesi değil, Türkiye ile AET'nin yapmış olduğu anlaşmanın yürürlüğe konması gerekir şeklinde duruma bakmak gerekmektedir.

İkinci önemli nokta: Gene Avrupalı dostlarımıza şunu anlatmamız gerekir: Brüksel'de iki merkez vardır; Türkiye yükümlü olduğu, sorumluluk yüklendiği NATO'ya üyedir, dostlarıyla aynı masadadır, beraber konuşurlar, beraber tartışırlar. Ama o toplantı bitip de AET konusu

gelince öbür binada Türkiye yoktur. Kanımca, sorumluluklar var ama ekonomik menfaat içinde yoksun, demek bence dostluğun prensipleriyle bağdaşmaz, bağdaşmaz.

Onun için NATO ve AET konusunu bir anlamda eşit ve aynı yerde olma prensibi ile gündeme getirmemiz gerekir.

Üçüncü nokta: Türkiye'nin çeşitli katmanları AET konusunda ne düşünüyor? konusuna gelmemiz lâzım. Sevindiricidir ki, bu gün partiler açısından gerek iktidardaki ANAP ekonomik açıdan, DYP demokrasisi açısından, SHP de demokrasi ve sosyal haklar açısından bunu istemektedirler ve gündeme getirmektedirler.

Demek ki demokratik ülkelerde büyük oy potansiyel sahibi bu üç partinin görüşleri AET ile birleşme konusunda, hemfikirlerdir. İş âlemi eskiye kıyasla korkularını yenmişlerdir. Belki de Türk ekonomisinin bu gün geldiği düzey onların gerçekten böyle bir entegrasyona girme konusunda kuşklarını ortadan kaldırmaktadır.

Sendikalarımız AET'yi istemektedirler. Çünkü gerçekten batı anlamında bir sendikacılık ve sosyal hakların sağlanması ancak, onlar da bilmektedirler ki AET'ye girmekle mümkün olacaktır. Tarım sektörü istemektedir, çünkü gerçekten Türk tarımının AET'ye açılması özellikle verimlilik açısından, teknolojik açıdan, çağdaş bir düzey getirmek bakımından önem taşımaktadır.

Şimdi adı AT olan AET'nin, adı ister AT olsun ister AET, AET üst yapısı siyasal, sosyal dayanışma veya birleşme olsun, temelinde ekonomik avantajlar yatar. Onun için ister AET diyelim, ister AT diyelim, Avrupa topluluğu ekonomik avantajları bir araya getiren, ekonomik sorunları bir araya getiren ve çözen ve alt yapısı ekonomiye dayanan bir birleşmedir.

Türkiye'nin ekonomik yapısında hep düşündüğümüz şu soru vardır: Türkiye

ekonomik yapısıyla AET ekonomilerine dahil olabilir mi? Bu şüpheler, bu kuşklar kanımca Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in topluluğa üye olmasıyla kafalardan uzaklaşmış bulunuyor. Niçin? İktisadî olarak kesinlikle söyleyeyim ki, Yunanistan ve İspanya'dan Türkiye'nin ekonomik yapısı üstündür. Bir de şu vardır: Türkiye bugün AET'ye girmeyecektir, yarın girmeyecektir. Bunu on yıllık bir perspektif içinde düşünmek gerekir. Türkiye'nin 10 yıl sonrasındaki ekonomik yapısı bu günkü seviyesinden her hâlde çok daha ileride olacaktır.

Burada belki milli gelir açısından, kişi başına düşen milli gelir açısından meseleye bakan arkadaşlarımız olacaktır. Bence milli gelir esaslarında Türkiye'nin bu kadar küçük milli gelire sahip olduğunu kabule olanak yoktur. Bunu teorik olarak da açıklayabiliriz. Belki burada tartışmalar çıkabilir ama, Türkiye'nin AET'ye üye olduğu zamanki ekonomik yapısı hiç bir zaman o günkü 4-5 ülkenin ekonomik yapısından daha düşük olmayacaktır.

AET bize nasıl bakıyor, diye sordumuz zaman kanımca onları da bir potada düşünmemek lâzım. Örneğin Almanya ve İngiltere daha ziyade tarıma sübvansiyon verilmesi, bir geri tarım ülkesi, 50 milyonluk bir ülke daha gelecektir, endişesi içindedir. Almanya, Fransa serbest dolaşım konusunda endişelidir. Akdeniz ülkeleri yeni bir tarım ülkesi rekabeti içine girileceğinden endişelidir. Sonuç: Kanımca bir, işçi dolaşımı ve tarım sübvansiyonu gibi iki noktada toplanmaktadır. Lehte bir nokta vardır ki, büyük bir pazar ve o yıla rın 60-70 milyonluk bir Türkiye'si AET için mutlaka kazanılması gereken bir ülke olacaktır.

AET'nin ekonomik yapısı var, dedik ama, bir de siyasal yapısı vardır. Siyasal yapı açısından Avrupalı dostlarımız şunu düşünmelidir: AET dışında kalmış bir Türkiye etrafında Doğu Bloku, Humeyni reji-

mi gibi siyasal rejimlerin ortasında bir «parasol» ülkesi, ben de sevmiyorum bu kelimayı ama, bir «parasol ülke» durumunda dır ve Türkiye'nin aynı yapıda, siyasal ve sosyal yapıda bir AET ülkesinin olması her hâlde Avrupalı dostlarımızın vazgeçemeyecekleri bir noktadır.

Türkiye'nin durumu? Kanımca AET konusunda bir bağlanma konusunu bir alternatif değil, kesin bir yol olarak görmek gerekir. Çünkü bundan önce Türkiye AET'ye üye olmadan da yaşayabilirdi. Ama Türkiye bu gün büyümüştür. Üretim yapısı miktar olarak gelişmiştir. Bu kadar üretimin ihracat yapmadan, döviz kazanmadan yapılması olanağı yoktur. Ne kadar ithal ikamesi sanayi dersiniz deyiniz, artık biliyoruz ki, bu gelişen, sanayileşen bir ülkenin döviz gereksinimleri giderek artar. Türkiye'nin ihracatını artırması, döviz kazanması sadece ihracat yönünden değil, turizm kesimi açısından da mutlak ve mutlak AET'ye üye olmasını gerektirmektedir. Ne kadar enflasyon, ne kadar başka sorunları dile yetirsek getirelim, Türkiye'nin ana sorunu, bu gün ve gelecekte döviz olacaktır. Niçin önemlidir döviz? Çünkü enflasyonu çözmek için de döviz gereksinme duyacaksınız, sosyal hakları vermek için döviz gereksinme duyacaksınız, yeni teknoloji getirmek için yine döviz ihtiyacı duyacaksınız.

Demek ki, her sorunun anahtarı döviz olmaktadır. Fakat tabii burada düşünmediğimiz olaylar da oluyor. Türkiye turizmini geliştirip döviz kazanır, ama şunu da biliyoruz ki, AET ülkeleri kendi vatandaşlarını turizm açısından dahi AET ülkelerine yollamaktadır. Niçin yollamaktadır? Gayet açık, avantaj. Daha fazla döviz rezervi olsun ki karşı taraf benden daha çok mal alabilsin. O hâlde turizmin dahi AET'ye girmemizle bağlantısını düşünürsek, diğer kesimleri dikkate almıyorum ama, bütün hepsini bir arada düşündüğümüz zaman Türkiye'nin AET ile bütünleşme zorunluluğu ortaya çıkacaktır.

Yalnız AET'ye giriyorum deyip, bu günden yarına elbise değiştirir gibi ortaya çıkmanın mümkün olmadığının da bilinci içinde olmamız lâzım. Türkiye AET'ye girerse hukuksal, yasalar açısından, alt yapı-enerji açısından, standart teknoloji açısından, sosyal haklar açısından, siyasal yapı açısından, piyasa koşulları, finansal bankacılık açısından, hatta meslek nitelikleri açısından, patent, marka tescilinin nasıl olacağı açılarından çok büyük değişikliklere gereksinme duyulacağını ortaya koymalıdır. Yani Türkiye ben yarın AET'ye giriyorum diye bu günkü gelişmelerle, bu günkü durumuyla giremez.

Sonuç olarak, sayın başkan, iki dakikada bitireceğim sözlerimi, Türkiye ne yapmalıdır? Demin de arz ettiğim gibi, önemli olan yarın değildir, öbür gün de değildir, gelecek yıl da değildir. Türkiye AET'ye bu yıl başvurduğu zaman bunun on yıllık bir perspektifte gerçekleşeceğini bilmemiz gerekir. Çünkü İngiltere'nin girişine, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın girişine baktığımız zaman bunlar böyle hep onar yıllık zaman süresi içinde olmuştur. Onun için kendimizi, yarın veya öbür gün için değil, bu sekiz de olabilir, ama bir uzun dönem içinde olacağına hazırlamamız gerekir.

Türkiye ne yapabilir? Hem AET'ye girme, hem 2000 yılına girme konusunda kanımca bu gün bir ekonomi envanteri yapması ve özellikle AET'ye gireceği zaman önem taşıyacak pilot bölgeler, pilot kesimlerin tespit edilmesinde yarar vardır.

İkinci nokta, Türkiye bu gün AET'nin bu günkü durumu değil, on yıl sonraki perspektifini tespit etmek zorundadır. Türkiye AET'ye on yıl sonra girdiği zaman AET bu günkü gibi olmayacaktır. AET'nin on yıl sonraki durumunu tespit etmemiz lâzımdır, aradaki farkların tespit edilmesi lâzımdır. Ve bence Türkiye'nin yapacağı tek yol vardır, o da teknolojik sıçramayı gerçekleştirmektir. Yani on yıl sonra bu

şekilde olur diye söylemek istemiyorum ama, belirli bir dönem sonunda gireceği AET ülkelerindeki teknolojiyi sıçrayarak almak zorundadır.

Burada belki tebessüm edeceksiniz, daha biz bu teknolojiyi zor kullanıyoruz, nasıl sıçrayıp da oraya erişeceğiz? Bence bunun yolu eğitimden, araştırmadan geçmektedir. Ama maalesef Türkiye henüz araştırmanın, eğitimin, bu konudaki uygulamalı eğitimin henüz daha bilinci içinde değildir. Kanımca AET'ye girme konusunda yapılacak en önemli hareket eğitim düzeyinin geliştirilmesi olacaktır. Efendim, sözlerimi burada bitirirken toplantının hayırlı olmasını diliyorum ve teşekkürlerimi arz ediyorum.

NAİM TALU : Teşekkür ederim sayın İlkin. Efendim, program mucibince sayın Bakanın konuşma yapmaları icap ediyordu. Biraz evvel sayın İlkin'in de temas buyurdıkları gibi, mühim bir görev dolayısıyla buraya gelemediler. Bu değişiklik için özür diliyoruz. Bu bakımdan panele başlıyoruz, panel çalışmasına başlıyoruz. Panele dahil arkadaşlarımız sayın Seyfettin Gürsel, Kamuran İnan, Sümer Oral ve Tülay Öney, lütfen buyurun efendim. Efendim, ilk sözü, programda belirtildiği şekilde sayın Seyfettin Gürsel'e veriyorum, buyurun sayın Gürsel.

SEYFETTİN GÜRSEL : Teşekkür ederim sayın Başkan. Değerli konuklar önce İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti'ne Avrupa Topluluğu ve Türkiye ilişkileri konusunu 12. haftanın konusu olarak seçtiği için kutlamak isterim.

Bu konunun önemi daha önceki konuşmacılar tarafından belirtildi. Bundan sonra da sanıyorum üç gün boyunca konunun önemi konuşmacılar tarafından vurgulanacaktır. Ama izin verirseniz bu konunun öneminin bir cümle ile altını çizmek isterim. Eğer Türkiye Avrupa Topluluğu'na

üye olursa hiç kuşkusuz toplumumuzun ve ülkemizin en azından 100 yıllık kaderi bu şekilde belirlenmiş olacaktır. Dolayısıyla konunun önemi sanıyorum aşikâr.

Bu kadar önemli bir konu burada tartışılırken, Cemiyetin başkanının da konuşmasında söz ettiği gibi, daha önceki haftalarda da öğrenci arkadaşlara da burada ifade ediyoruz demişti, ben ne yazık ki bugün salonda az sayıda öğrenci arkadaşın var olduğunu görüyorum ve bundan dolayı da üzüntü duyuyorum. Çünkü genç öğrenci arkadaşlara da bu kadar önemli bir konuda burada yer verilmesini dilerdim. Bizler gerçi aramızda yaş farkları var ama, genel bir kuşak olarak söz edecek olursak, Türkiye AET'ye üye olduğunda her hâlde yaşamımızın sonbaharına gelmiş olacağız. Oysa yaşamlarının baharını yaşayacak olan arkadaşlarımızın da bu salonda büyük miktarda bulunmaları elbette memnuniyet verici olacak. Ama bundan sonraki günlerde belki öğrenci toplumu artar.

Konu Türkiye açısından hiç kuşkusuz çok önemli. Ama konuşmamın giriş bölümünde hemen şunu da ifade etmek isterim ki, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na üyeliği Avrupa açısından da hiç kuşkusuz çok önemli bir olay olacaktır. En azından batı uygarlığının kendisini algılama biçiminde bu üyelikle birlikte birtakım önemli değişiklikler ve gelişmeler olmasını bekleyebiliriz.

Ben daha önceki iktisat haftalarına bir akademisyen iktisatçı olarak katılmıştım. Bu panele davet edilişimin nedeni daha çok siyasi kimliğimden ötürü. O bakımdan öncelikle hemen şunu ifade etmek istiyorum ki, Demokratik Sol Parti (DSP) Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na üye olmasından yanadır. Sayın dekanın konuşmasında Demokratik Sol Partiyi anmamasını da doğrusu üzüntü ile karşıladım.

Evet, DSP Türkiye'nin AET'ye üyeliğinden yanadır. Ama bu konuya yaklaşımımız hükûmetin yaklaşımından oldukça farklı.

dır. Hatta aramızda çok temel bir ayrım vardır. Bu farklılık, bu temel ayrım nedeniyle de hükûmetin ele alış biçiminin yanlışlarla dolu olduğunu düşünüyoruz. Neden, nedir temel farklılık, aramızdaki?

Biz düşünüyoruz ki, Türkiye'nin siyasal rejimini demokratikleştirmeden AT'ye başvurması büyük bir sakınca teşkil etmiştir ve Türkiye açısından müzakerelerde ciddi sorunlar doğuracaktır. Bir kere, birincisi, rejimimizi demokratikleştirmeden AT'ye başvurmamız, başvurmaya kalkmamız Türkiye halkı açısından, Türk toplumu açısından onur kırıcıdır. Çünkü Türkiye gelişmemiş ya da yeterince gelişmemiş olabilir. Halkın büyük bir kesimi henüz Avrupa'yla karşılaştırmaktan çok uzak bir yaşam standardına, yaşam seviyesine, hatta yoksul bir yaşam seviyesine sahip olabilir. Bunlar kısmen Türkiye'yi bugüne kadar yönetmiş kişilerin sorumluluğundan, onların yönetimlerinin sonucudur, kısmen de tarihi, özel birtakım koşulların sonuçlarıdır kuşkusuz. Ama demokrasi konusunda Avrupa tarafından eleştirildiğimiz, bu demokrasiniz şu, şu, şu konularda bizim standartlarımıza uymuyor, demeye hakları olduğu bir sırada Türkiye'nin AT'ye başvurması gerçekten bize göre onur kırıcı bir durumdur Türkiye toplumu açısından ve Türkiye halkının buna lâyık olmadığı kanaatindeyim.

İkincisi, politik bir sonucu daha olmuştur. Türkiye'nin Avrupa Topluluğu nezdinde durumunu zayıflatmıştır. Çok önemli müzakere dosyaları vardır, bu konuya konuşmamın sonuna doğru değinmek istiyorum. Bütün bu son derece kritik, önemli müzakere konularında sorunlar tartışılırken bu alandaki zayıflığımızın faturası bize ödettiler. Bundan hiç kuşquamız olmasın.

Hükûmetin yaklaşımından söz ediyoruz. Öyle bir hava içinde ki, görünüş içinde ki hükûmet politikası, Avrupa Topluluğu'nun zorlamasıyla rejimin orasından bura-

sından taviz vererek, daha doğrusu taviz vadedi vererek, Avrupalılara rejimi kabul edilebilir hâle getirmeye çalıştığını gözlemliyoruz. Ve sürekli AT ile bu alanda bir çekişme, bir pazarlık süreci başlatılmış oluyor. Hayır efendim, siz öyle diyorsunuz ama, bakın bu da demokratiktir, yasaklar vardır ama işte konuşuyorlar, görüyorsunuz mitinglerde nutuklar atabiliyorlar. Evet, şimdilik yeterli değildir bu, ama ileride bizi alırsanız bu sayede biraz daha yeterli hâle getireceğiz işçi haklarını vs. şeklinde bir yaklaşım olduğunu, sanıyorum sizler de gözlemleyebiliyorsunuz. Bu yaklaşımın, bu anlayışın sonucunda ortaya çıkan görüntü şudur:

Türkiye'nin temel bir tercih olarak AT'yi seçmediği görüntüsü. Birazdan geleceğim. Temel tercihten neyi kastettiğimizi anlatmaya çalışacağım. Ama şurada bir kısa parantez açarak Portekiz ve İspanya örneğini kısaca anmak isterim. Bildiğiniz gibi, İspanya ve Portekiz uzun yıllar dikta rejimleri altında yaşadıkları sonra önce rejimlerini demokratikleştirdiler ve ondan sonra AT'ye üyelik için başvurudular ve İspanya ile Portekiz Avrupa ile müzakere ederken, rejimimiz yeterince demokratiktir ya da değildir tartışması gündeme gelmemiştir. Oysa Türkiye için bu, müzakerelerin gündeminin birinci konusunu teşkil etmektedir.

Bu yaklaşım Türkiye'nin AT'ye birtakım ekonomik avantajlar elde etmek için girmek istediği anlamına gelmektedir. Âdeta yoksul Türkiye'nin zengin Avrupa'dan istifade etmesi gibi bir durumla karşı karşıyayız. Bu avantajları, ya da isterseniz deyimini mazur görün, «avantajları» koparmak için âdeta demokrasiye katlanılacağı görüntüsü hükûmete hâkimdir ve politikasına hâkimdir. İzin verirsiniz bu iddiamı birkaç örnekle pekiştirmek isterim.

Sayın Başbakan Houston'a gitmeden kısa bir süre önce İstanbul'da iş adamlarına verdiği bir yemekte, aynen, AT ile ilgili

konular tartışılırken şöyle bir görüş ifade etmiştir: «demokrasiyi şart koşuyorlar, bunu yapmak zorundayız.» Yani, âdeta iş adamlarımızdan sayın Başbakan özür diliyordu; bunun, demokrasinin bir zorunluluk olduğunu, Avrupa Topluluğu'na üye olmak için başka çaremiz olmadığını ifade eder bir havası vardı. Yine bir başka örnek; örnekler çoğaltılabilir: Ameliyat olup, hastahaneden çıkıp otele geçtikten sonra, biliyorsunuz basına uzun demeçler verdi. Bunlardan bir tanesinde, hareket etmeden önce Houston'a, aynen şöyle diyordu sayın Başbakan: Başımıza daha bu AT üyeliği nedeniyle çeşitli gâlleler açılacaktır, hazır olmamız lâzım.

Ben bunu Tanzimat kafası olarak değerlendiriyorum. Biliyorsunuz çok ünlüdür, bir Tanzimat paşası, Osmanlı toplumunu ve bu toplumun özelliğinin siyaset katındaki sonuçlarını veciz bir şekilde özetlerken şöyle demiştir: Eğer elçilikler olmasa, Avrupa elçiliklerini kastediyor, nalıncı keseri gibi yandan baskı yapmasalar, aşağıdan baskı olmadığı için, hep yukarıdan aşağıya bir baskı olduğu için bizim durumumuz daha da vahim olacaktır, Tanzimat reformlarının uygulanması memlekette çok daha güçleşecektir, imkânsız hâle gelecektir, demeye getirmiştir.

Bence AT'ye üye olmak istiyorsak, önce Tanzimat zihniyetinden bir an önce kurtulmamız gerekir. Biz düşünüyoruz ki, demokrasiyi kollayacak ve koruyacak olgunluğa ve sağduyuya sahiptir Türk toplumu. Eksik olan demokratik hukuk düzeni, demokratik kurumlar ve siyasal partiler arasında demokrasi, özgürlükler ve insan hakları konusunda anlaşma geleneğidir. Bizim için AT'ye üyelik her şeyden önce bir siyasal kültür tercihi olmalıdır. Çoğulcu demokrasiyi, bireysel özgürlükleri ve insan haklarını bir bütün olarak, toplum olarak tereddüt etmeksizin benimsediğimiz için AT'ye üyeliği düşünmeliyiz.

Oysa, özetlemeye çalıştığım gibi ANAP

hükûmetinin bu tercihi yaptığından ben şahsen kuşku duyuyorum. Eğer aksi iddia ediliyorsa bunu ispat etmenin sanırım son derece kolay bir yolu vardır. Avrupalılar da zaten zorluyorlar. Gelin demokratik bir anayasa yapmak için — bu sadece ANAP'a değil, tabii bütün diğer partilerle birlikte — hukuk düzenimizde bol miktarda mevcut olan antidemokratik, özgürlüklere aykırı yasa'ları birlikte ayıklayalım. Bence AT'ye üye olmanın ve bunu samimi olarak istemenin, bunu bir, demin dediğim gibi, bir siyasal kültür tercihi meselesi olarak ortaya koymanın, çıkarmanın tek yolu budur.

Biz çoğulcu demokrasinin erdemlerine inandığımız için bu tercihi yapmış olan toplumlarla birlikte yol almak istiyoruz. Elbette birtakım teknolojik avantajlar, Türkiye'nin kalkınmasına katkıları da olacaktır AT'nin. Ama salt bu açıdan AT üyeliğine yaklaşmak demokrasi açısından ve Türkiye toplumunun — ebediyen varolacaktır diyoruz ama nasıl var olacaktır bilmiyorum — demokrasi içinde var olmasını istiyorsak bence meseleye buradan başlamak zorunda olduğumuzu düşünüyorum.

AT'nin dünyada yeri biliyorsanız tartışmalı. Ancak Avrupa ülkeleri bu birliği sağlayarak, Avrupa Topluluğu'nu sağlayarak gerek iki süper devlete ve gerekse 1970'lerden bu yana Japonya'ya karşı kendilerini koruma ve yarışta geriye kalmama, yarıştan düşmeme mücadelesini verebilecek duruma geldiler. AT'nin dünyadaki önemi ve yerini koruması gerçekten çok önemli. Biz bunu böyle düşünüyoruz. Nedeni de çok basit.

Bırakalım doğuyu, SB'yi ya da İslâm âlemini, ama sadece gelişmiş batı uygarlığının iki büyük ülkesini; ABD ve Japonya'yı düşündüğümüz zaman dahi Avrupa'nın neden daha güçlü olması gerektiğini kolayca anlarız. Çünkü bu iki ülkede de gözlemlediğimiz, elbette bunlar da demokratik ülkelerdir, ama kolaylıkla dünya çapındaki

stratejilerinde sürekli ABD jeopolitik nedenlerle, Japonya ise daha çok ticari nedenlerle pragmatik bir yaklaşım içindedir ve diğer ülkelerde dünya çapında demokrasiyi, çoğulcu demokrasiyi, insan haklarını ve özgürlükleri önemli bir ideal olarak ve önemli bir siyasal hedef olarak dikkate almamaktadır. Oysa AT için bu böyle değildir. Bu bakımdan da AT'nin dünya çapında güçlü olması çok önemlidir. Ve biz gene düşünüyoruz ki, Türkiye'nin tam üyeliği AT'ye, bu topluluğu da, bu birliği de güçlendirecektir. İktisaden güçlü olduğumuz için değil. Ama bu üyeliğin uzun vadede dünya çapında siyasal anlamı, kültürel anlamı hiç kuşkusuz çok önemli olacaktır. Çünkü Türkiye, söylemeye gerek yok, nüfusunun yüzde 98'i her hâlde Müslümanlardan oluşan bir ülkedir ve bir Müslüman ülkenin din temelinde değil ama demokrasi temelinde bir tercih yaparaktan ve Hristiyan olduğu iddia edilen dünya ile bütünleşmesi, birleşmesi elbette bütün İslâm ülkelerinde de çok önemli sonuçlar doğuracaktır ve bu ülkelerde de çoğulcu demokrasilerin, insan haklarının ve özgürlüklerin gelişmesi için çok önemli bir adım olacaktır.

Avrupa Topluluğu ile elbette çok önemli sorunlar var. Üyelik hiç de o kadar kolay olmayacak, bunu hepimiz biliyoruz. Ancak, şu inancımı da burada ifade etmek isterim ki, bu sorunlar her iki taraf için de kabul edilebilir bir biçimde ve makul bir sürede çözüme kavuşturulabilir. Eğer konuşmamda ele aldığım temel tercih, siyasal kültür tercihi dediğim konuda samimi ve tereddütsüz olarak sadece tek tek partiler olarak değil, bir toplum olarak görüşümü zü net bir biçimde ifade edebilirsek sanıyorum, bu sorunların ele alınması da kolaylaşacaktır. Bu sorunlara ben burada tek tek girmek istemiyorum, gerek sürem daraldığı için, gerekse bu sorunların başlıcaları üç gün boyunca iktisatçılar haftasında ele alınacağı, enine boyuna tartışılacağı için. Onun için konuşmama burada son vermek istiyorum. Teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için.

NAİM TALU : Teşekkür ederim sayın Gürsel, Buyurun sayın İnan.

KAMURAN İNAN : Teşekkür ederim sayın Başkan. Sayın Başkan, geride bıraktığımız 25 Mart günü Roma Antlaşması, AET, 30. yıl dönümünü kutladı. Garip bir tesadüf, 25 Mart 1957'de bir NATO toplantısı dolayısıyla Roma'da bulunuyordum. Bu ke-re 25 Mart 1987'de 30. yıldönümü kutlanırken başka bir vesileyle Paris'teydim ve Avrupa'nın, bilhassa Fransa'nın bu hadiseyi nasıl kutladığını gördüm.

Roma Antlaşması'nın 8. maddesi der ki: 12 yıllık bir süre içerisinde üye memleketler ortak pazarı tümüyle gerçekleştirmiş olacaklardır. 30 yıl geçmiştir, henüz bu gerçekleşmemiştir. Şimdi yeni tespit edilen takvim, 1992 yılı olmaktadır. Yani 35 yıl. Bunu gerçekçi karşılamak lazımdır. Bu gibi alanlarda yol almak çok zaman ister. Ağır bir hadisedir. Ama şunu belirtmek lazım. 20. yy.'ın ikinci yarısında Avrupa çapındaki en büyük olay, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun doğuşu hadisesidir. 6'lar olarak başlamış, bugün 12'ler ve temenni ederim ki, yakın bir gelecekte Türkiye'nin katılımıyla da 13'ler Avrupa'sı olsun.

Türkiye hükümet olarak buna karar vermiş bulunuyor. Sanıyorum ki, bu safhada artık girmeli miyiz, girmemeli miyiz, münakaşasından ziyade girmek için neler yapmamız lazımdır, milletçe neler yapmamız lazım, siyasi güçler ve hükümet olarak ve girdikten sonra bizi bekleyen olaylar nelerdir? Ve bu girmenin Türkiye bakımından ne gibi bir anlamı vardır? Mesele budur. Bu, Türkiye için önemli bir hadisedir. Türkiye'nin batılılaşma olayını çok hafife indirmemek lazımdır. Çok yönleri vardır ve Atatürk'ün bu yolda çizdiği felsefenin, ortaya attığı fikirler çok defa toplumumuzda slogan haline getirildiklerinden felsefesine, derinliklerine maalesef girmemekteyiz. Sadece batılılaşmayı bir nevi muasır medeniyet seviyesine ulaşmanın he-

defi olarak almakta ve bunun arkasındaki hakiki fikirler üzerinde fazla durmamaktayız. Bunun derin anlamı vardır. Osmanlı tarihi iyi etüd edilmiştir. Ve Türkiye'ye Osmanlı tarihine karşı en büyük tepkinin, baskının, güçlerin nereden geldiği ortaya çıkmıştır.

Eski imparatorluklar, birleştikleri noktalar ve bunların iş birliği yapma lüzumu. Ve nihayet Türk devletinin 9 yüzyıl boyu karşı karşıya bulunduğu, bunun 450'sinin kendi hükümlanlığı altında geçirdiği bir Yunan hadisesi vardır. Bunun bulunduğu her yerde bulunmak ve bunu nötralize etmek zarureti vardır. Türkiye coğrafyasından doğan zaruretlere vardır. Güneyindeki olaylar vardır, kuzeyindeki hadise vardır. Bunun Türkiye'ye empoze ettiği, politik, askeri ve aynı zamanda bir ölçüde ekonomik zaruretlere vardır. Bütün bunları yan yana koymak lazımdır. Ve bütün bunların yan yana özeti bence şudur. Türkiye bulunduğu yerde, tek başına, bu gün olaylar da gösteriyor, ABD ile sağlıklı ve dengeli ilişkiler yürütmesi mümkün değildir. Birisi global bir güçtür, menfaat sahaları değişiktir, çok çeşitlidir, içinde çok çok etkili etnik gruplar, lobiler vardır. Diğer, Türkiye, kendi bölgesinde, Avrupa'da, Orta Doğu'da bir güçtür ve millî menfaatleri başka şeylerde. Yine Türkiye'nin tek başına kuzey komşusu Sovyetler Birliği ile dengeli iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmesi, devam ettirmesi çok zordur. Gene tarihin belki acı bir gelişimi neticesi, bulunduğumuz yerde büyük güç farklılıkları bulunmaktadır. Kuzeyimizdeki komşumuz 270 milyon nüfusa sahip dünyanın ikinci büyük nükleer gücü ve dünyanın konvansiyonel sahada en büyük ordusuna sahip ve peyk devletleriyle beraber, Varşova Paketi ile, dünyada çok büyük bir güçtür ve üstelik bu gücün boğazında âdeta; ki bu Yalta'da söylenmiştir, Stalin söylemiştir muhataplarına, Rusya, Sovyetler Birliği boğazına yapışmış bulunan bu eli koparıp atacaktır ve boğazı dediği Türk boğazlarıdır. El dediği Türkiye hadisesidir. Bu gerçek ortadadır:

Bana göre, Cumhuriyet tarihinin en büyük hatalarından birisi, 1975'lerde Yunanistan'ın AET'ye politik sebeplerle girme müracaatı karşısında Türkiye'nin hareket-siz kalmasıdır. Teşkilât âdeta yalvarmıştır. Genel Sekreteri mesajlar vermiştir, siz de başvurun, ya ikinizi de redderiz, ya ikinizi de kabul ederiz. Ve nitekim dikkat ederseniz zamanın hükümetleri ve devlet adamları NATO'ya aynı zamanda başvurmuşlardır, fevkalâde ileriye görmüşlerdir. Yine zamanın hükümetleri AET üyeliğine birkaç hafta ara ile başvurmuşlardır, aynı hadiseyi bildiklerinden. Ama 75'lerde bunu yapamadık. 75'lerde biraz önce konuşan sayın Gürsel arkadaşımızın demokrasi âşıklarının hâkim olduğu bir dönemde Türkiye demokrasisi olarak en büyük yarayı almıştır ve bu açıdan da en büyük yarayı almış bir memleket. Bunu kabul etmek lazım. Bugün AET'yi ekonomik ve politik bakımdan bana karşı en çok kullanan memleket, Yunanistan'dır. AET gümrük kapılarını Ege'nin içerisine yerleştirmiş olan memleket Yunanistan'dır. Ben bunu nötralize etmek mecburiyetindeyim.

AET bu gün artık bir zenginler klübü olmaktan çıkmıştır. AET Avrupa politik coğrafyası hâline dönüşmüştür, dönüşmektedir. Bilhassa son genişlemelerden, bir taraftan tabii daha öncekinde de İrlanda bir tarım memleketidir. Ve diğer sanayileşmiş Avrupa memleketlerine nazaran gelişme hâlinde bulunan bir memleket olarak görülme gerekir. Bilhassa Portekiz, İspanya ve Yunanistan'ın girmesi ile AET artık git-tikçe Avrupa siyasi coğrafyası haline gelmektedir.

Türkiye bu coğrafya dışında kalamaz. Kaldığı takdirde aslında bütün cumhuriyet boyu takip ettiği politikadan sapmış olur. Kaldığı takdirde NATO'nun ve Avrupa'nın bir nevi münhasıran bekçiliği gibi, kabul etmemiz mümkün olmayan bir durum olur ve dolayısıyla zaman içerisinde NATO ile ilişkilerimiz zayıflar. Binaenaleyh Türkiye

bu toplum içerisinde yer almaya kararlıdır. Buna göre AET Türkiye'ye hayır diyemez, diyemeyeceği de ortaya çıkmaktadır. İşin biraz düşündürücü tarafı, hayır diyeceğim seslerin Avrupa başkentlerinden ziyade içimizden çıkmakta olmasıdır. Bunu çok yadırgıyorum fevkalâde yadırgıyorum. Demin bir örnek verildi. Efendim, demokrasi yolunda taviz vereceğiz, onlara yaranmak için, filân... Bunlar politik tecrübenin eksikliğinden mi diyeyim, gençlik dinamizminin fazlalığından mı diyeyim... Biraz hadiselere bakmak lâzım.

Daha dört sene evvel TV ekranlarında İspanya parlamentosunda tabancasını çekerek giren ve bütün parlamenterleri bir kişisi, Suarez hariç yere yatıran bir albayı gördük. O zaman İspanya başvurmıştu. General de Gaulle'ün getirdiği anayasa bu gün Türkiye'ye oturtsanız Türkiye'nin bütün siyasi partileri ayağa kalkar. Dünyanın en antidemokratik bir anayasasıdır, hiç şüphemiz olmasın. Çünkü parlamento yalnız hükümet davet eder, gündemini yalnız hükümet tespit eder. Gelin de biraz kendimize karşı çok fazla insafsız olmayalım.

Portekiz, fevkalâde demokrasisini tamamladıktan sonra girdiği söylenen Portekiz AET'ye başvurduğu, Avrupa Konseyi'ne başvurduğu zaman demokrasisi Türkiye demokrasisinin çok gerisindeydi. Bizim gibi muayyen sayıda değil, çok sayıda insan politikadan menedilmiş vaziyetteydi. Binaenaleyh, biraz kendi iç politika eğilimlerimizi dışarıya taşımamak lâzım. Söylemek istemezdim ama, çok ağır bazı cümleler kullanıldı. Yalnız zamanın mesuliyetine katılmamış bir genç olması itibariyle, o zamanın sorumluluklarına katılmak istemem ama, bu kadar demokrasi aşkı mevcut idiyse, ki ben bunun için çok çalışmışımdır, o aşkla davranılsaydı 12 Eylül'e gelinmezdi. O zaman demokrasi kurtarılırdı. Şimdi demokrasiyi yeniden tümüyle tesis etmek isteyenlere karşı insafsızca kılıç kullanırsanız size yakın tarihin sayfalarını açarız, kusura bakmayın. Yani bu forumun bu

maksatla olmaması gerekirdi, ama belki de dediğim gibi, siyasi hayatın başında olmak itibariyle bu tavır gösterilmektedir ama ben de nihayet gerçekleri müdafaa etmek mecburiyetindeyim. Çünkü yaşımla Türkiye'nin bir hayli kesimlerinden geçerek geldim.

AET Türkiye'ye hayır diyemez, dedim. Demedi de. Bizi vazgeçirmek için her türlü telkinlerde bulundular. Ama biz şu kanaatteyiz. Bu telkinler evet, beni müracaat ettirmemek içindir, ettiğim anda tutumu değişir. Önünde bir hadise vardır, masasının üstünde. Ve nitekim hükümet iradesini beyan etmiş ve bir sayın hükümet üyesi Brüksel'den başlayarak «evet, biz katılma kararındayız» dediği andan itibaren tutumları değişmiştir. İngiltere karşı çıkmayacağını beyan etmiştir. Ben Londra'ya gittim, görüştim. Fransa hükümeti karşı çıkmayacağını, teşvik edeceğini bildirmiş. Almanlar daha iki gün önce Ankara'daki Berlin Belediye Başkanı ile yaptığımız görüşmelerde Alman Büyükelçisi ve Bonn'daki temaslarda bu meseleyi savunmak durumunda kaldığını artık kabul etmiştir. İspanya desteklediğini beyan etmiştir. İtalya hayır diyemez, demiyor. Hollanda daha dün beyan etti, binaenaleyh bu hadise ortadadır. Ve bu hadise karşısında bizim kendi iç problemlerimiz olur. Bunun münakaşasını yapacağız, yapmaya devam edeceğiz. İdeale doğru yürüyeceğiz. Hepimizin amacı budur. Bana dünyanın hiç bir yerinde yüzde yüz ideal demokrasi gösteremezsiniz, milli iradelerin yüzde yüz hâkim olduğu... Ben İsviçre'de 8 sene çeşitli vesilelerle kaldım. Demokratik mekanizmaların nasıl işlediğini bütün Avrupa'da yaşadım. Demokrasi idealleriyle insan realiteleri çok farklıdır.

1215'de başlayan İngiltere'de Magna Karta'dan beri şu işi tam mükemmel hale getiremediler. Eğer bir kum parçacığı olmasaydı, bütün Avrupa'yla beraber papalığı da götürecek Cromwell'in hadiselerinden gelin, en son Fransız ihtilâlinde son-

ra başlayan demokrasinin geçirdiği safhalar ve de Gaulle şapkası önümüzde. Binaenaleyh Türkiye fevkalâde iyi gitmektedir.

1946-50'lerde başladığımız bu tecrübeyi milletin tarihi olgunluğu sayesinde iyi götürmekteyiz. Bu konuda Avrupa önünde kompleks duymamıza hiç bir sebep yok. Bunu genç arkadaşımıza rahatlıkla söylemek isterim. İçlerimdeyim, Avrupa Konseyi'nde insan hakları... Onlarda yok mu? Danimarka'da iki tane polis benim silâhsız giden işçi vatandaşı sırf peşinden koştu, o da korkusundan durmadı diye merdivenlerde copla, başına vura vura öldürdüler, ikisi de beraat etti. İşkence yok mudur İspanya'da? Kendileri itiraf ettiler. Fransız ceza evlerinde? Le Monde önümde, yıllık intihar inspetleri yüzde 50'dir, zevkinden mi intihar ediyor ceza evlerinde? Her 15 günde bir ceza evinde Fransızların isyanı bulunmaktadır. Bu insan realitesidir. Gelin bunu kabul edelim. Ve Almanya'da aynı anda üç değişik ceza evinde üç insan intihar edilmiş gösterildi. Birer tabanca girmiş hücrelere. En ilerisi bu, kabul ettik, Almanya kamu oyu da kabul etti, kendi realitesi icabı. Binaenaleyh işi ekstremlere götürmemek lâzım. Kitaplar, teori, idealer güzel şeyler, dünya realiteleri bambaşka hadiselerdir. Avrupa'nın tarihi ile benim tarihimi karşılaştırdığımız zamar tolerans bakımından yüz misli ilerideyim ben. Yunanistan'a bakın, demokrasisine bu kadar hasret gösterilen Yunanistan'da albaylar dönemini atlıyorum. Her ay bir tane camiye kapatırlar. Burada İstanbul'da 86 tane kilise halen faaldir. Bundan üç sene evvel Bakırköy belediyesi bir tane kilisenin duvarını iki metre geriye alayım dediği için dünyayı ayağa kaldırttı ve sonunda hakikat galip geldi. Yani bu işlere biraz daha inşafı bakmak lâzım. İdeali isteyeceğiz, kendi aramızda en iyisini bulmaya çalışacağız, daha ilerilere gideceğiz. Ama, benim önünde kompleks duymam gereken hiç bir Avrupa memleketi yoktur. Değerli arkadaş-

larım, Türklere bu kompleksi son senelerde kendi kendimize telkin yoluyla getirdik. ABD, büyük bir **puissance**'tır, doğrudur. Ama gelin biraz tarihimize döün, bakın. Biz burayı fethettikten 39 yıl sonra kıtası keşfedilmiş bir devlettir. Ama onun önünde el ovuşturursanız size yukarıdan bakar. Onunla aynı seviyede konuştuğunuz zaman saygı toplarsınız. Onun önünde bu iç münakaşaları yaparsanız, o da getirir bu münakaşaları sizin önünüze bırakır. 88'de değiliz, burada biz ilmi bir panel yapıyoruz. Seçim kampanyasını açtığımız zaman bütün bunları getiririz, büyük bir memnuniyetle konuşuruz.

AET'ye başvuran hükûmetin TC hükûmeti olduğu ve Türk devletini AET'ye sokmak istediği ve bir iktidar dönemi için olmadığı gerçeğini kabul etmek lâzım. Binaenaleyh Türkiye'nin AET ile ilişkilerini ve müracaatını münakaşa ederken hükûmet zaviyesine indirdiğiniz, politize ettiğiniz zaman kendiniz zarar görürsünüz. Açıkta kalırsınız. Bizim bütün tatbikatlarda, sayın Besim Üstünel aramızdadır, bir şeyi çok güzel yürüttük, son senelere kadar. İç ihtilâfları milli hudutlar içinde bıraktık. Dışarıya giderken parlâmenter heyetler olarak, daima Türk devletinin menfaatlerini savunduk. Bu Türk devletini dışarıya şikâyet itiyadı son 7-8 senelik bir hadisedir, son derece üzücüdür. Gittiğim her yerde maalesef bunu görüyorum. Avrupa Konseyi'ne gittiğimiz zaman karşıma çıkan lobilerin yüzde 90'ı maalesef bu topraklar üzerinde doğmuş, büyümüş ve buradan kuvvet almış insanlardır. Bu gelişme Türkiye'de yenidir. Asıl üzerinde durulması gereken bu toplumun bu sosyal hastalıklarıdır. Bunun üzerine eğilmek lâzımdır. Türk gencinin Atina'ya iltica etmesi hadisesidir. Atina ile el ele vererek kendi devletine karşı gelmesi hadisesidir. Bunlara yönelmek lâzım. İstemezdim bu ilmi paneli bu yönle çekmek ve yakın zamanın dosyasını şöyle bir kaldırmak. İsabet ki zaman sınırlıydı, fazla ileri gidilmedi.

saydı o zaman halının tümünü kaldırmak mecburiyetinde kalırdım, içinde yaşadım çünkü. Çok büyük acılarla yaşadım. Türk demokrasisini kurtarmak için parlâmentoda bulunan arkadaşlarımızla bir yıl uğraştık. Sonunda mümkün olmadığını görünce emaneti iade ettim, gittim.

Bu gün yeniden tesisine çalıştığımız bir sırada, kösteklememek lâzım. Büyük mesafe aldık. Yani düşünün '60'tan çıkıştaki seyri takip edin, '70'ten çıkıştaki seyri takip edin, en son noktası '83 olmuştur, fevkalâde iyi mesafe alıyoruz. Türk basınında hürriyet yok diyebilecek misiniz? İnsaf buyurun. Bu kürsülerde bu sözleri söylemek hürriyetlerin en büyüğü değil midir? Demokrasinin en büyüğü değil midir? Onun için gelin de bu güzel müesseselerimizle, büyük tarihimizle bu işe gidelim.

Değerli arkadaşlar, AET'ye söylediğimiz şu: Burada da bunu söylemek lâzım. Türkiye-AET ilişkilerini teknik bir hadise olarak görmek yanlıştır, sadece ekonomik çerçeveye oturtmak yanlıştır. Sadece sosyal el emeğinin serbest dolaşımı hadisesine oturtmak yanlıştır. Çok büyük politik önemi ve anlamı bulunan bir hadisedir. Türkiye'nin aslında tarihte örnek verdiği büyük bir hadise vardır. Bütün Osmanlı İmparatorluğu, İslâm dünyasının öncülüğü, hilâfetin merkezi Türkiye 40 yıldan beri Hristiyan dünyası ile hiç bir kompleksi olmadan iş birliği yapmaktadır. NATO içinde yapmaktadır, OECD içinde yapmaktadır ve bu gün milletin yüzde 99'u Müslüman olan bir memleket hiç kompleksiz AET ile entegre olmak talebinde bulunmaktadır. Bunu dünyada yapabilecek büyüklükte millet azdır. Ve bunu kompleksiz yapmak azdır. İşin enteresan tarafı kompleks onlardan geliyor. Batı'dan, o kadar medeni olduğunu, Hristiyan medeniyeti, o kadar demokrasi, insan hakları olduğunu iddia edenlerden kompleks geliyor. Benden gelmiyor.

Binaenaleyh bu olayları değerlendirir-

ken yine şuna bakmak lâzım: Devleti idare edenlerin ve idare mevkiine yakın olan kütlelerin kendi zamanlarını düşünmeye hakları yoktur. 40 sene, 50 sene, 100 sene milletlerin geleceğini düşünür, Türk nesillerinin istikbalini düşünür. Türkiye'nin bulunduğu yerde dünya dengeleri, gelişmeler ve Türkiye üzerindeki tehditler çeşitli istikametlerden, bir istikametten değil. Dünyada bulunduğu yer bakımından en zor şartlar içinde bulunan devlet Türk devletidir. Sırtını rahatlıkla çevirebileceği hiç kimse yoktur. Ne yakında ne uzakta. Binaenaleyh 50 yıllık, 100 yıllık teminat altına alabilecek kararlar almak, tedbirler almak. Bizim bu alanlarda büyük noksanlıklarımız vardır. Biz yarınları, ileriye görmekte maalesef iyi notu olan bir toplum değiliz, göremiyoruz.

Bu gün açtığımız bir caddeyi 5 yıl sonraki trafiğe göre açıyoruz. Ve görüyorsunuz şehirciliğimizin gelişmesini, Fatih hadisesi, İstanbul trafiğini, 100 yıl öncesini görmek meselesi. Bir tarihte bunu bir belediye başkanı görmüştür, caddeler... Madrid'e gittiğiniz zaman 120 m genişliğinde caddeler görürsünüz. Buenos Aires'te 160 m genişliğinde caddeler gördük. Bunlar hep devlet adamlığının ileri görüşlülüğüdür.

Türkiye'de bir hadise var, bunu üzüntü ile belirtmek lâzım. Çok ileriye gören insanları bizim üstümüze çıktıkları zaman hep aşağıya çekmişizdir. Ve çalışmasını önlemişizdir, kösteklemişizdir ve sonunda al aşağı etmişizdir. Niye? Benden ileriye görüyor, beni ileriye götürüyor. Şimdi bu caddelere bakın, bu trafiğe, bunu yapmak için, açmak için uğraş veren insana bakın, onu hatırlayın, her gün şoförler rahmet okuyor. E, o zaman söylenenlere bakın.

Bugün AET için bazı çevrelerin söyledikleri biraz buna benziyor. 50 yıl, 100 yıl ilerisini göremedik, göreceğiz, görmemiz lâzım. Mâniler çıkacaktır, gene aşağıdan çekmeler olacaktır. Köstekleme olacak... Bunu yapmamak lâzım. Bir nokta ile belki

bağlamak lâzım, değerli arkadaşlarım. Biz büyük bir devlet, büyük bir milletiz. Görüş ayrılıklarımız olacaktır. Bu, demokrasinin icabıdır. Bir şeye dikkat etmek lâzımdır: Başarılarımızın daha iyi olabileceği hususunu tenkitte birleşmek lâzım. Bu itiyada gelmedik. Biz tökezlemekten medet uman bir yapıya sahibiz. Onu değiştirmek lâzım. Komünistlerin bir tarifi var, Amerikan komünisti ile Fransız komünisti benzetmesi. Amerikalı Cadillac'ta birisini gördüğü zaman benim ne zaman olacak diye düşünürmüş. Fransız da gördüğü zaman, onu ne zaman indiririm? Bizim de düşüncüş tarzımız ötekini ne zaman indiririm, şeklinde. Bundan vazgeçmek lâzım. Hepimize yetecek kadar zengindir bu memleket. Benim ne zaman olacak? Bunun sistemi üzerinde münakaşa edilebilir, bunun düzenlemesi üzerine münakaşa edilebilir. Ama hükümetlerin, iktidarların, sistemin tökezlemesinden medet ummak siyasi itiyadından Türkiye vazgeçmelidir. Türkiye'nin münakaşa gündemi değişmelidir. Televizyonları her zaman açtığım zaman on yıl önceki münakaşalar gene gözümüzün önünde. Hep menfi üzerine mütalâa bina etmek, tökezlemekten medet ummak. Bir cümle çıktı son zamanlarda, bunalımlı sabahların ne getireceği bilinmez, diye. Bunalımlı sabahlardan kimseye fayda gelmez. Bunu gayet iyice belirtmek lâzımdır. Ve eğer bu günlük münakaşaları, ki yaptık da, 12 Eylül öncesi mutabakat noktasında olsaydık, rahatlıkla yapsaydık 12 Eylül'e gelmezdik, değerli arkadaşlarım. Bunun için çaba gösteren arkadaşlarım var, genç arkadaşım bunun sorumluluğunu yüklemek istemem ama, biraz bu toplantıda söylenmemesi gereken, Türkiye'nin siyasi rejimi demokratlaştırılmadan Avrupalılara taviz vermek için başvuruyor şekli, kendi kendimize karşı ağır bir hükümdür.

Ekonomimizin bundan ne gibi darbeler yiyeceğini münakaşa edebiliriz. Ekonomimiz için de şarttır değerli arkadaşlarım. Kusura bakmayın, yani 52 milyonluk pa-

zarı alacaksınız, gümrük duvarlarını arkanıza alacaksınız. Fiyat kontrolü olmadan, kantite kontrolü olmadan bu memlekete mal süreceksiniz. Bir zamanlar moda idi. Amerikan sermayesi Türkiye'yi istismar ediyor, diye. Artık kendimize bakalım. Hakikaten bu günlük otomobiller hiç bir Avrupa ülkesinin teknik muayenesinden geçemez, ehliyet alamaz. Hani gelin de bunu nasıl iyi yapabiliriz? Türk ekonomisinin büyük bir şoka ihtiyacı var.

İtalya, savaştan çıkmış, geri kalmış bir memleket olmasına rağmen AET şokuyla sanayiine öyle bir hamle verdi ki, Fransa koruma tedbirleri almak zorunda kaldı. İngiltere yenileyemediği için bu gün Avrupa'nın en fakir memleketi durumundadır. Binaenaleyh fakirliği korumak için mücadele vermeyelim politik hayatta: Zenginleşmek için mücadele verelim. Zengin kaynaklar üzerinde fakir bekçiler olarak oturmaya ve elimizi kolumuzu bağlamaya zorlamayalım. Ve gelin çok cesur kararlar alalım. Yanlış da olur. Devlet adamlığı aslında karar almaktır. Her zaman doğru olacak değil, ama çok cesur kararlar alan insanların cesaretini kırmayalım. Tenkit edelim, düzeltelim ama...

Şimdi şu cümle ile kapatacağım. Türkiye'nin AET ile bütünleşmesi yalnız diplomatik bir aksiyon meselesi değildir: Milletçe bunun göğüslenmesi lâzım. Türk basın yayın organlarının tümüyle, her gün... İspanya ve Portekiz on yıl sürdü, 10 yıl süreyle bu günlük meseleleri işledi. Bunu günlük takip etmek lâzım: Bütün düşündürlerin... Ve şunu aklımıza koymak lâzım. Gelecek Türk nesillerinin refahı, saadeti ve medeniyeti burada yatar. Bir genç arkadaşımız vardır, AET ile ortaklık çalışmalarını sürdürdüğümüz zaman hariciyede, buna çok karşı idi, üçüncü dünya bir çocuk. Tayin sırası geldi. Makama dedim ki, bu arkadaş çok üçüncü dünyacı, gelin bunu bir üçüncü dünya memleketine tayin edelim. Feryat figan... Ben bu kadar çalışkanım, bu kadar iyi şey ediyö-

AKBANK MENKUL DEĞERLER MERKEZİ

Güvence En Yüksek Kârdır

Akbank Menkul Değerler Merkezi,

- Hazine Bonosu ve Devlet Tahvili
- Özel Sektör Tahvilleri
- Hisse Senedi

alım-satımında size yüksek verim sağlar.

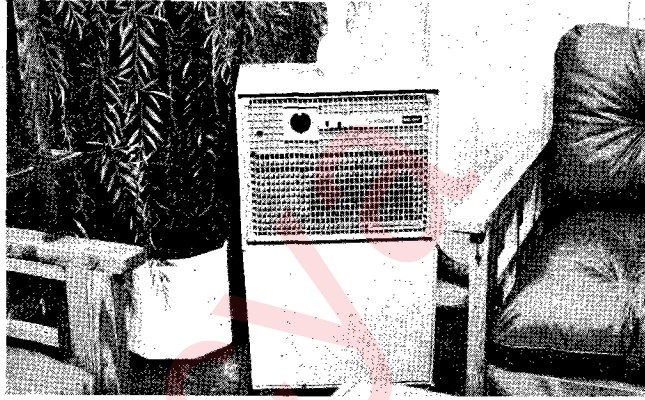
- Faiz oranını sizin belirleyeceğiniz
Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu ihalelerine
sizin adınıza katılır.

Her türlü menkul kıymet alım-satımı için
önce Akbank Menkul Değerler Merkezine veya
yurdun her yanına yayılmış 611 Akbank
Şubesine başvurunuz.

Akbank Menkul Değerler Merkezi,
uzman danışmanları ve Akbank ciddiyeti ile
bir güvence merkezidir.

Bankalar Caddesi, No. 53 Karaköy-İstanbul
Tel: Santral 143 03 50 (10 hat) Direkt: 145 12 28-144 14 82

KLİMA ALMAYA KARAR VERDİĞİNİZDE BÜYÜK VE SEÇKİN MAĞAZALARA BİR BAKIN

Süper bir klima cihazıyla, ARIAGEL ile karşılaşacaksınız...
Kıyaslayın, ARIAGEL her tür mobilyayla uyum sağlayan dekoratif görünümündedir.
ARIAGEL, tekerlekli, isterseniz odadan odaya taşıyabilirsiniz.
Kıyaslayın, ARIAGEL'in yerleştirilmesi son derece kolaydır.
Kıyaslayın, üstün klimatize etme gücüne sahiptir.
Kıyaslayın, sessiz çalışır.
Bir de fiyatını kıyaslayın.
Artık kararınızı kesinleştirebilirsiniz.

ARIAGEL

TÜRKİYE GENEL DİSTRİBÜTÖRÜ:
TEKPEK İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.

Büyükdere Cad. Oyal İş Hanı No: 108 Kat: 1 Esentepe - İSTANBUL
Tel: 172 25 25 - 172 30 57 - 172 30 58 Telex: 26069 tekl tr.

Reklam
Reklam

rum, beni niye Avrupa'ya tayin etmediniz? E, be kardeşim, kendini Avrupa'ya lâyık görüyorsun da milleti niye üçüncü dünya-ya gönderiyorsun?

NAİM TALU : Teşekkür ederim sayın İnan. Buyurun sayın Oral.

SÜMER ORAL : Teşekkür ederim sayın başkan. Sözlerime sayın başkanı ve değerli misafirleri saygı ile selâmlayarak başlamak istiyorum.

Türkiye-AET ilişkileri üzerindeki görüşlerimin ilk bölümünde bir tespit yapmak istiyorum. Bu tespit tam üye statüsü ile katılmak istediğimiz topluluğun, entegre olmak istediğimiz Avrupa Ekonomik Topluluğunun bu günkü gücü nedir, mahiyeti nedir? Siyasî ve ekonomik gücü üzerinde bir tespit yapmak istiyorum. Daha sonra bu topluluğa katılma, tam üye statüsünde katılma ha'indeki Türkiye'nin ekonomisi ne görüntüdedir? Bilahare bu entegrasyon üzerindeki değerlendirmeye geçmek istiyorum.

Sayın başkan, Türkiye-AET ilişkileri yeni ilişkiler değildir. Bu gün Türkiye Avrupa'ya girmeyi yeni tartışıyor değildir. Türkiye ile Avrupa arasındaki ilişkiler 1959 yılına dayanır. 1959'da başlayan gayri resmî ilişkiler 1964 yılının sonunda yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile resmî boyutlara erişmiştir ve o günden bu güne 22 yıl geçmiştir: 22 yıldan beri Türkiye AET ile içli dışlıdır. Bu bakımdan Türkiye AET'ye girsin mi, girmesin mi tartışmasının esasında anlamı da yok bir bakıma. Çünkü bunu 1964'lerde bitirmiştir.

İkinci Cihan Harbi'nin sonunda yıkılmış, tahrip olmuş bir Avrupa ve Avrupa insanı o karşılaştığı manzara ile karşılaşmak için bir ortak iş birliği içerisinde hareket etmek ihtiyacını hissetmiş. AET de bu fikrin somut bir neticesidir. AET'yi ilk önce 1957 yılında altı zengin Avrupa ülkesi bir araya gelerek kurmuşlar. 1957 Mart

ayında imzayı atmışlar ama fiilen yürürlüğe 1958'de geçmiş. Esasında ilk iş birliği hareketi AET i'le de başlamamıştır. 1950'de Kömür-Çelik Birliği anlaşması imzalanmış. Bu da aynı düşünceden kaynaklanan bir topluluktur. Hatta ABD'nin Marshall Yardımı çerçevesinde Avrupa'da kullanılmak üzere sağlamış olduğu yardımın müşterek amaçlar için, müşterek çıkarlar için kullanılması da bu müşterek hareket etmenin bir somut örneğidir.

Bilahare yine 1950'de Atom Enerjisi Komisyonu kuruldu. Nitekim bu üç kuruluş, gerek AET, gerek Kömür-Çelik Birliği ve gerekse Atom Enerjisi Komisyonu'nun resmî organları bir araya gelerek Avrupa Toplulukları adını almışlardır.

AET'nin esas amacı, Avrupa'nın siyasal bir bütünlüğe kavuşmasıdır. Bu siyasal bütünlüğe kavuşurken üyelerinin ekonomik ortak eşitliğini benimsemiş ve bunun aracı olarak da gümrük birliğini kabul etmiştir. Yani Gümrük Birliği bir nevi araç olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu topluluk içerisinde millî hudutlar yerine topluluğun yine kendi hudutları yer alacak ve burada mal, emek ve kapital sirkülasyonu serbest olacaktır, nihai hedef olarak.

Buradan da anlaşılıyor ki, AET sadece ekonomik bir entegrasyon değil, siyasî bir entegrasyondur, müşterek bir Avrupa. Ve nitekim AET üyelerinin, AET'ye dahil üyelerin devlet başkanlarının ve hükümet başkanlarının senede üç defa bir araya gelerek belli bir dış politika tespit etmeleri de bu topluluğun siyasal yönünü göstermektedir.

İlk defa 6'lar olarak bir araya gelmiş olan, kurulmuş olan AET zaman içerisinde birtakım genişleme hareketlerinde bulunmuştur. 1973 yılında bu Altı'lar'a İngiltere, İrlanda ve Danimarka katılmış, bilahare 1981 başında Yunanistan girmiş, daha sonra da 86 yılının başından itibaren İspanya ve Portkiz'in dahil olmasıyla «On ikiler Avrupa'sı» meydana gelmiştir. Topluluk

genişledikçe şüphesiz bu topluluğun problemleri de artmaya başlamıştır.

Çünkü gelişmişlik düzeyleri farklı olan, ayrı ayrı meseleleri olan ülkelerin bir araya gelmesi şüphesiz ki ekonomik birtakım sorunları da beraberinde getirecektir. Bugün «On ikiler» Avrupa'sının 2 milyon 250 bin km karelik bir toprağı vardır ve bu büyüklük de Amerika'nın dörtte biri ve Rusya'nın da onda biri bir büyüklüğü taşımaktadır.

AET'de bugün on ikiler AET'sinde 320 milyon insan vardır. ABD'de 240 milyon civarında ve Rusya'da da 276 milyon civarında insan yaşamaktadır. Yani görülüyor ki, AET bu gün dünyanın önemli güçlerinden birisi hâline gelmiştir.

AET'nin fert başına, yani zenginlik ölçüsü olarak beynelmilel mukayeselerde kullanılan fert başına milli gelirle mukayese ettiğimiz zaman, AET'de fert başına milli gelirin 7590 dolar civarında olduğunu görürüz. ABD'de bu rakam 15300 dolardır. Rusya'da 5100 dolardır, Japonya'da 10 500 dolardır. Çin'de 310 dolardır.

Şimdi bu Avrupa'nın 7590 dolarlık ortalama gayri safi milli hâsilası içinde, tabii ülkelerde farklı farklı GSMH fert başına var: Lüksemburg 13 600 dolarla başta geliyor. Fransa 9800, Hollanda 9400 dolar, İngiltere 8500 dolar, B.Almanya 11 000 dolar, Danimarka 11 290 dolar, İspanya 4470 dolar civarında, Yunanistan 3500 dolar civarında, Portekiz 2000 dolar civarında bir fert başına gelire sahip bulunmaktadır.

Bu topluluğun bir trilyon 200 milyar civarında bir dış ticaret hacmi vardır. Bunun aşağı yukarı yarısını topluluk kendi içerisinde yapmaktadır. Diğerini de ayrı ayrı ülkelerle farklı ölçülerde dağılmış olarak gerçekleştirmektedir. Topluluğa baktığımız zaman karakteri sanayi toplumdur. Çünkü 100 işçiden tarımda çalışan işçi, 7,6'dır, sanayide çalışan işçi oranı yüzde 35'tir. Hizmetler sektöründe 57'dir. Bunu

ABD ile mukayese ettiğiniz zaman tarımda AET'de 100 işçiden 7 işçi çalışırken, 7,6 işçi çalışırken, ABD'de 3,5 işçi çalışmakta. Hizmetler sektöründe 68,3, sanayide de 28,2 işçi çalışmaktadır.

Bu gün AET'nin işsizlik meselesi önemli bir meseledir. Yüzde 13'ler civarında bir işsizlik meselesi vardır. Nitekim Türkiye'nin AET'ye tam üye olarak girmesi nedeniyle karşımıza çıkarılan bazı engellerden veya karşımıza sık sık çıkarılan sorunlardan birisi de Türkiye'nin de işsizlik ve tarım sorunu vardır, AET'nin de vardır gibidir. Esasında AET'deki işsizlik hakikaten yüzde 13'ler düzeyindedir. Bir tarım sorunu vardır. Bunun için ayrı bir sistem oluşturmuştur, tarım sistemi oluşturmuştur, ortak tarım politikası oluşturmuştur, tarım fiyatı oluşturmuştur, uygulamıştır. Ve meydana getirdikleri fonla da önemli miktarda katkıda bulunmaktadır. Ayrıca tarımını korumak için ülkelerin kur sisteminin tarıma yapacağı zararı da önlemek için ayrı bir yeşil kur politikası uygulamaktadır.

Şimdi, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmemizde ve tarımımızın da bunlardan istifade etmesinde büyük yarar var. AET bu gün 30 yaşındadır, 30. yılını kutlamaktadır. AET de bu güne kadar bazı şeylerini yapabilmiştir, bazı şeyleri de yapamamıştır, hepsini de yapamamıştır: Hatta hedeflediği bazı şeyleri gene hedeflediği tarihte yetiştirememiştir. Bazılarını 31.12.1992 yılına kadar bırakmıştır. Hatta bu işleri yaparken yeni birtakım sorunları ortaya çıkmış ve onları da düşünme durumunda kalmıştır. Şimdi AET'nin 30. yılında pasaport ve haklar konusunda, gümrük ve ticaret konusunda, para sistemi konusunda, endüstriyel araştırma konusunda, tarım ve çevre konusunda yaptıkları ve yapamadıkları, yapılması gereken konular var.

En çok sözü edilen serbest dolaşımda bu gün Avrupa'da yapılan şudur: Nüfus çizdani göstererek sınırı geçiş var. 350 Av-

rupa para birimi değerinde mal da geire-
bilirsiniz. Ve serbest dolaşımda sağlık g-
revlileri ve mimarlar AET'nin bütününde
yerleşme hakkına sahiptir. Onun dışında
yerleşme hakkı henüz daha sağlanmamış-
tır, 31.12.1992'ye bırakılmıştır.

Gümrük ve ticaret alanında ilk etapta
gümrük duvarları kalktı, Gümrük Birliği
meydana geldi ama buna mukabil bazı me-
seleler 30 yıla rağmen yapılmamış. Bunun-
la birlikte birtakım meseleler de kendini
karmıştır. Bu olay üzerinde de düşünmek
lazımdır. Yani bir hedefe ulaşıyorsunuz
ama ngrmediğiniz başka problemlerle
karşılaşıyorsunuz, bu defa onun da plân-
lamasını yapmanız gerekiyor.

şimdi Türkiye işte böyle bir toplulu-
ęa, böyle bir güce entegre olmak istemek-
tedir, buraya katılacaktır. Tam ye statü-
s ile entegre olma arifesindedir. şüphe-
siz ki Türkiye Avrupa dışında kalamaz.
Türkiye bu tercihini çok yıllar önce yap-
mış ve bitirmiştir. NATO'ya dahildir, OECD
camiası içerisindedir ve ABD'nin de mt-
tefidir. Esasen AET'yi bu odaklardan
ayırarak da mümkün değildir. Yani Türki-
ye siyasi tercihini yapmış.

Esasında Ankara Antlaşması'nı imza-
layarak da yapmış, 1964'te yürürlüğe
Daha önce imzalanan ama 64'te yürürlüğe
giren anlaşma ile bu tercihi yapılmış. Esa-
sen bu gün Türkiye'de de AET'ye girelim,
girmeyelim tartışmaları da geride kalmış-
tır. Bu gün iktidarı ile, muhalefeti ile, iş
vreleri ile, işçi sendikalarıyla, aydını ile
AET'ye girme konusunda münakaşalar
belki vardır ama bunu belki yüzde 5-6 ci-
varında bulabiliriz. Bunun da o kadar
fazla önemi yoktur.

AET'nin özellikle son gelişmesi Akde-
niz havzasını da içine almıştır. İşpanya,
Portekiz, Yunanistan girdikten sonra Tür-
kiye'nin AET'ye girmesi daha büyük bir
zorunluluk hâline gelmiştir. Avrupa'da
olup AET dışında kalan Akdeniz lkesi,
tek ülkedir Türkiye. O bakımdan Akdeniz

lkesi olarak Türkiye'nin mutlaka AET'ye
bir an evvel tam ye olarak girmesi ge-
rekmemektedir. Aksi takdirde sayın Osman
zbek de buradalar, tarımımız sadece bir
gümrük duvarından başka bir imtiyazdan
yararlanmayacak ama buna mukabil ken-
di ye ülkelerine tanınan dünya kadar
imtiyazlar ve sakıncalar vardır.

Bir miktar tarım politikasından bah-
sederken değinmek istiyorum. Geçen sene
Yunanistan'ın ihraç ürünleri ile bizim ih-
ra ürünlerimiz arasında AET bakımın-
dan fevkalâde büyük sıkıntılar meydana
gelmiştir.

Ankara Anlaşması'ndan bu güne 22
yıl, Katma Protokol' imzaladığımızdan
bu yana da 14 yıl geçmiştir. Artık bundan
sonra geriye dönüş, bu tür münakaşaların
yapılması mümkün değildir. Topluluk'a
girmek gerekir, ancak AET'nin de bir sta-
ts, kaidesi ve prensipleri vardır ve belli
bir ekonomik gücü vardır. Türkiye bunla-
rı mutlaka dikkate almak mecburiyetinde-
dir. Mutlaka Türkiye AET'ye girdiğinde
birtakım problemleri olacaktır, ama AET'
ye girmediği zaman da problemleri ola-
caktır. Yani AET'ye girmesi hâlinde birta-
kım avantajları olacaktır, birtakım prob-
lemleri olacak, girmemesi hâlinde de bir-
takım avantajları, birtakım problemleri
olacak. Ama problemlerini artık AET için-
de zmeye, halletmeye çalışmaktan baş-
ka bir seçenek kalmamıştır. Yani yol belli.
Tercih yapılmış. Bunu bir an önce bitir-
memiz için çabalarda bulunmamız lazımdır.
Ne AET Türkiye'ye çok fazla yük ge-
tirmeli, ne de Türkiye AET'ye fazlaca bir
yük getirmemesi gerekir. lke olarak bunu
düşünmemiz gerekir.

Tabii tam üyelik müracaatının arife-
sinde Türkiye'nin ekonomik durumu da
pek i açıcı değildir. Yani bunu da dikka-
te almamız gerekmektedir. AET'nin amacı
siyasaldır diyoruz ama ekonomik hadisesi
vardır. Eğer ekonomik durumumuz belli
bir dzeve gelmezse ve ekonomik politika-

İlârimız AET ile olan politikalarımızla uyum içinde olmazsa zaman daima sizin aleyhinize işler. Şimdi her geçen gün ekonominin bir miktar daha iyi olması gerektiği hâlde, maalesef üzüntü ile ifade etmek istiyorum ki; son yıllarda ekonomideki sıkıntıların dozajını artırmıştır.

Bu gün üç sene önceki nazaran Türkiye'nin gündemindeki ekonomik meseleler bu günkü ekonomik meselelere nazaran daha güçtür. Şartlar da ekonomik olsun, siyasal olsun, çok daha net değildir. Enflasyon yedi yılda hâlâ önlenememiştir. 1983'ler seviyesine ulaşamamışız. AET ülkelerindeki enflasyon rakamlarına baktığımız zaman Almanya - 0,7, İngiltere, Fransa 2,2, bir tek İspanya'nın 22'ler civarındadır, Portekiz'in 12'dir, İtalya'nın 6'dır. E, Türkiye hâlâ 35'ler düzeyindedir. Enflasyon meselesi bu güne kadar çözülmesi lâzım gelen bir meseledir.

Ödemeler dengesine bakıyorsunuz, ödemeler dengesi hep aynı düzeyde işlemeye başlıyor. İhracat? Maalesef konjonktürel bazı gelişmelerin dışında strüktürel bir temele oturtulamamıştır. Ve 1986 ihracat seviyesi 1985'in gerisinde, plân ve program hedeflerinin ise çok daha gerisindedir. O zaman böyle olmaz. Dış ticaret açığı fevkalâde tehlikeli boyutlardadır. Dış borç süratle artmış. Dış borçların bu kadar artması korkarım birtakım tavizleri de peşinde getirebilecek.

İç borçlar artmış, kamu kesimi finansmanında fevkalâde büyük açıklar var. 1986 bütçesi borçlar hariç 1,2 trilyon açıkla kapandı. 1987 bütçesinde aynı sıkıntı devam ediyor. GSMH'de fert başına büyük bir gelişme yok. Sanayileşmemize ihracata teşvik vermek suretiyle birtakım teşvik getiriliyor ama sanayie teşvik yapmadığınız zaman, sanayi toplumu olan AET'ye girmeniz büyük sıkıntılar yaratacaktır.

Bütün bunlar AET kapısındaki sıkıntılarımızı gösteriyor. Şunu ifade etmek istiyorum: Girmek zaruridir, ancak kapıda

çok uzun süre kalır mıyız endişesi de var, eğer bunları ayarlayamazsak. Müracaat mektubunu vermekle iş bitmiyor. Bu bizim işimiz, bu bizim açımızdan. Tabii birtakım temaslar yapılarak zemin hazırlanması lâzım ama onunla iş bitmiyor. Onun için kendi ekonomik ve demokratik hazırlığımızı optimal noktaya getirmek lâzımdır, aksi takdirde endişe ederiz. Gerçi AET'ye girmek ekonomik şartlardan kaynaklanmayacaktır, siyasal nedenlere dayacaktır.

Nitekim Yunanistan'ın, İspanya ve Portekiz'in AET'ye girmesindeki tercih daha çok siyasidir. Nitekim Yunanistan'ın girme isteğine AET Komisyonu önce menfi bakıyordu. Ama sonradan, Yunanistan'dan kaynaklanmış o, fakat bizim sadece bunlara güvenmememiz gerekir kanısındayım. Ekonomimizi, ekonomimizin alt yapısını ve ekonomik politikalarını AET'nin ekonomik politikalarıyla uyum içerisine getirmek durumundayız.

Gerçi AET ile ilgili başka zeminlerde çok çeşitli sorular getiriliyor, çok güçlü engeller getiriliyor, gerekçeler getiriliyor. Bunlar aşılabilir ama Türkiye kendisine düşen hazırlığı yapmalı ve belli bir düzeye gelmelidir. Bu konuda bir mesafe alması gerekir.

AET bir topluluktur, üyelerinde belli şartlar arayacaktır. Gayet tabiidir, bu şartları haizseniz geliniz diyecektir. Bu da onların gayet tabii haklarıdır. Ancak sayın İnan'dan şu noktada bir miktar ayrılmak istiyorum: Türkiye ile Avrupa'nın en önemli müştereki demokrasidir, eşitlik, insan haklarıdır, çoğulcu demokrasidir. En önemli, en önde gelen müşterekimiz budur. Bu alanda zaman zaman karşılaşılan arızalar, demokrasimizin zaman zaman askıya alınmış olması Avrupa ile olan en önemli müşterekimizi ortadan kaldırdığı için aramıza işte fasılalar girmekte ve Avrupa ile olan ilişkilerimizi geriletmektedir. Bu kesindir.

Arızaların sebeplerinin tartışılmasını bu panelin konusu ile ilgili görmüyorum. Onu sadece bir vakıa olarak düşünüyorum ama bu olaylar AET ile ve birtakım Avrupa ülkeleriyle aramıza birtakım mesafeler koymaktadır. Bu gün AET ile ilişkimiz 1959'dan başlamıştır, bu dönem içerisinde Türk demokrasisi üç defa askıya alınmıştır. Şüphesiz ki bu her hâlde bizim lehimize olan bir şey değil. Bundan sonra sağlam bir demokratik yapıya ve Avrupa'nın kullandığı ve benimsediği standartlara bizim de kavuşmamız gerekir. İşte o zaman AET'de gücümüz de fazlalaşacaktır, yerimiz de bir başka olacaktır.

Sözümü şöyle bağlamak istiyorum:

Bugün müracaatın arifesindeyiz. Bugün yapılacak şey reklâm ve vakit kaybetme değil. Neler yapılması gerekir? Bunu alt alta yazmak ve bunların gereğini bir an evvel yerine getirmek gerekir. Aksi takdirde AET'nin kapısında çok uzun beklemeye mecburiyetinde kalırız. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyor ve saygılar sunuyorum.

NAİM TALU : Teşekkür ederim sayın Oral, Buyurun sayın Öney.

TÜLAY ÖNEY : Teşekkür ederim sayın Başkan. Değerli konuklar, böyle panellere sık iştirak etmiş olan arkadaşlarımız iyi bilirler, panellerde son konuşmacı olmanın hem birtakım avantajları vardır hem de dezavantajları. Dezavantajları vardır, çünkü söylenmiş olan birtakım fikirleri yinelemek mecburiyetinde kalabilirsiniz ve sıkıcı olabilirsiniz. Ama bazı avantajları da vardır, söylenmiş, olan birtakım fikirlerle karşı kendi görüşlerinizi ileri sürme imkânını bulursunuz. Bu da avantajdır. Ben bunların ikisini dengelemeye çalışarak ve sizleri öğle saatlerinde fazla sıkınamaya çalışarak görüşlerimi toparlamak istiyorum.

Bizim AET ile ilişkilerimiz, benden önceki arkadaşlarımızın da değindiği gibi, yeni değil, 1960'ların başına dayanıyor. Ama Türkiye'de hep şu olmuştur: Bakınız, şimdi 1987'nin bu günlerindeyiz, AET'ye tam üyelik için hükümetin siyasi karar aldığı ve başvuruya hazırlandığı olayı ortaya çıktı. Bütün **mass media**, kamu oyumuz, basınıımız, televizyonumuz, aydınlarımız, üniversitelerimiz, halkımız AET'yepyeni bir olaymış gibi, fevkalâde yakından ilgi göstermeye başladı, meseleyi konuşmaya başladı. 1960'ları, 68'leri hatırlarım, DPT'de yeni bir uzman yardımcısıydım, Ankara Antlaşması imzalanmak üzereydi. Bütün Türkiye bununla çalkalanıyordu, bütün Türkiye, 60-62 yıllarında Türkiye batılılaşıyor, batıyla uzun vadeli anlaşmamızı imzaladık, batının ortağı hâline geliyorduk. Araştırma'ar, incelemeler, tenkitler, başarı dilekleri vs.

70 yıllarının başını, 67-68'i de hatırlıyorum, AET ile geçiş dönemine başlayacak olduğumuz Katma Protokol'ü imzalayacağız. Yine yazılıyor, çiziliyor. 12 yıllık listeler, 20 yıllık listeler, Türkiye hangi sanayilerini dışarıya açıyor, hangi mallarını rekabete açıyor, gümrüklerini hangi mallarda indiriyor?.. Çeşitli tartışmalar...

Ama bütün bu noktalarda tartışmalar alevlenmiştir, herkes bu işe kendini vermiştir, incelemeler yapmıştır, lehte ve aleyhte görüşleriyle sermiştir. Belki üç ay, belki dört ay, ondan sonra sönmüştür. Sönmüştür ve ikinci kez ortaya çıkışında yepyeni bir olaymış gibi algılanmaya başlanmıştır. Bu üzücüdür.

Şimdi, endişem odur ki, AET'ye tam üyelik gibi fevkalâde ciddi ve çok büyük bir tercih içeren kararı verdiğimiz şu günlerde — tabii bunun kararı çok önceden verilmiştir ama — tam üyeliğe müracaatı yapmasaydık bu iş bitmiş olacaktı. Tam üyeliğe müracaatı yapmak o nedenle yeni bir dönemektir, bunu böyle algılıyorum, ilk 2-3 ay sonra bu alevlenmesini kaybe-

derdi ve yeniden sönük bir konu olarak bir noktada kalır ve unutulur bu diye bir endişe duymaktayım.

Bu nedenle baştan şu dileğimi sunarak konuya girmek istiyorum: Gerçekten Türk toplumunun AET'ye tam üyelikle, tam üyelik koşuluyla başvurunun çok önemli bir vakıa olduğunu, bunun bir yaşam biçimi olduğunun, bunun net bir tercih olduğunun bilincinde olarak heyecanını, incelemeğini, araştırmasını, fikirsel plâformdaki tartışmalarını hiç azaltmadan, bunu sürekli olarak devam ettirilmesinde çok büyük yarar vardır. Bu temennimi ifade etmek istiyorum.

Burada sanıyorum kişisel fikirlerimizi esas itibariyle ileri sürüyoruz. Ama elbette birer partinin mensubuyuz, partilerimizin de görüşlerini bir anlamda ifade eder pozisyondayız. Zaten kişisel fikirlerimizin partilerimizin fikirlerinden çok ayrı olduğunu ifade etmek de mümkün değildir. O neden'edir diye söylemek istiyorum, biz SHP olarak Türkiye'nin AET'ye tam üye olarak katılmasında büyük yarar ve gereklilik görüyoruz. Türkiye'nin gelişmiş batı demokrasileri içinde yerini almasını, gerek kalkınmasını, gerek iç sorunlarını ve gerekse uluslararası arenadaki sorunlarını bu batı topluluğu içinde ve demokrasinin ileri standartları içinde, ileri demokratik normlar içinde çözen bir ülke haline gelmesini fevkalâde destekliyoruz.

Bazı noktalardaki kaygılarımızı veya eleştirilerimizi söylemem lâzım. Biz konuya özellikle siyasi açıdan, Türkiye'nin demokrasisi açısından, insan hak ve özgürlükleri açısından çok büyük bir önem attığımız için tam üyelik konusundaki başvurunun yapılma kararındaki zamanlamanın yöntemi ve koşullarının hazırlanmasının tam olup olmadığı konusunda tereddütler sahibiyiz.

Zamanlama yerinde midir? Değerli konuklar, hükûmetin teçhiz edilmiş olduğu her türlü bilgi ile bir muhalefet partisinin

veya bir aydın kişinin sahip olduğu bilgiler arasında fark vardır elbette. Bizim birtakım bilgi noksanlıklarımızın olduğu, olacağı kesindir. O nedenle zamanlama konusunda çok iyi bir tercih yaptık mı, bunu şüphe ile karşılıyoruz. Aydınlatılabilirsek mesele yoktur. Şüphemizin kaynakları şunlardır:

Türkiye siyasi açıdan bu gün bir hayli sıkışık bir noktadadır. Ege sorunu doğal ya da yapay olarak ciddi bir noktaya gelmiştir. Türkiye - ABD ilişkilerinde son günlerde görülen birtakım olumsuzluklar vardır. Güneydoğu olaylarımız alevlenerek gitmektedir. Bütün bu siyasi sıkışıklıklar içinde AET'ye tam üyelik konusunda, nereden bakarsanız bakınız bu bir pazarlıktır, pazarlık gücümüz tam var mıdır, yok mudur, bu konuda bir miktar endişe duymaktayız. Bunların hiç birisi yalnız, bu sözlerimin hiç birisi bu üyelik başvurusu olmamalıdır, Türkiye beklemelidir, daha uzun yıllar beklemelidir anlamında lütfen alınmamalıdır.

Biz de bir an önce bunun yapılmasından yanayız. Fakat bunların yeteri kadar tartılıp tartışmadığı konusunda endişemiz vardır, o nedenle dile getiriyorum. Çünkü bu demin bahsettiğim olaylarla karşı karşıya olduğumuzu düşünüyoruz.

İki: Bir başvuru yapıldığı zaman elbette AT'nin yetkili organları Türkiye üzerinde, tabir caizse, bir sınav uygulayacaklardır. Türkiye ekonomik pozisyonuyla Roma Antlaşması'nın, yani bir gümrük birliğinin o gümrük birliğine üye olacak ülkelere getirdiği doğal yükümlülükleri üstlenebilecek bir düzeyde midir?

Bakıyorsunuz, özellikle 1987 yılının başından bu yana, makro ekonomik göstergeler çok da iyi gitmemektedir. Hemen şunu söyleyeyim. Bu başvuru 1986 yılında yapılsaydı biraz daha iyi makro ekonomik göstergeler vardı Türk ekonomisinde. 1987'nin başından bu yana enflasyonda ciddi bir hızlanma vardır. OECD raporları

ortadadır. Türkiye'deki işsizlik, ücret den-
gesizlikleri, dış borçlar, iç borçlar alârm
verici boyutlardadır. Bunlar vardır.

Tabii ki AET'nin yetkili organları Türk
ekonomisinin bütün bu göstergelerine ba-
kacaklardır. Dolayısıyla ekonomik açıdan
da çok güzel bir zamanı yakaladığımızı söy-
lemek biraz güçtür. Bir başka sorun, ta-
bii ki Türkiye'nin, içinde bulunduğu siyasi
ortamdır. Demokrasi ve özgürlüklere iliş-
kin konu. Bu konu benden önce değişik
şekillerde tartışıldı. Şimdi ben şunu söy-
lemek istiyorum:

Türkiye, demokrasisi birçok defalar
kesintiye uğrayan, ama sonradan yeniden
demokratikleşmesi alanında başarılı sı-
navlar vermiş bir ülke sayılabilir. Gerçek-
ten 1983'ten bu yana Türkiye'nin kısıtlı
demokrasi uygulamalarında giderek iyile-
şen, giderek düzelen bir trend vardır, an-
cak yeterli değildir, bunu kabul etmek lâ-
zımdır. Biz istiyoruz ki, Türkiye batı ca-
miası ile bir araya geldiği zaman, o top-
lulukların eşit haklara sahip, saygınlığı
olan ve onurlu bir üyesi olsun.

Bendeniz de Avrupa Konseyi'nin üye-
siyim, sayın İnan'la birlikte gideriz Avrupa
Konseyi toplantılarına. Çok iyi hatırlaya-
caklardır, 1984 yılı başında ilk gittiğimiz
zaman Türk parlâmenterlerinin yetki bel-
gelerine büyük itirazlar olmuştur. Yani,
AK'ye üye parlâmenter statüsü verilmek
istenmemiştir Türk parlâmenterlerine,
ama alınmıştır, gayret sarf edilmiştir, alın-
mıştır. Bir sonraki yıl yine aynı şekilde,
Türk parlâmenterlerin yetki belgeleri hep
bir münakaşa konusu olabilmıştır. İki;
Türkiye Avrupa Konseyi'nde demokrasisi
ve özgürlükleri tartışılan bir ülke konumu-
na sık sık sokulmuştur, en azından ince-
lenen bir ülke konumuna sokulmuştur.
Başka hiç bir Avrupa Konseyi'ne üye bir ül-
ke ben hatırlamıyorum, Avrupa Konseyi'
nden iki tane, üç tane raportör, gidip ge-
lip o ülkenin demokrasisini incelemek ra-
porlar yazmakla görevlendirilmemiştir.
Türkiye'de hepimiz biliriz, Avrupa Konse-

y'i'nden iki tane parlâmenter çok sık de-
mokrasi sınavından geçirmek veya demok-
rasisini tartmak üzere görevlendirilmiş ki-
şiler olarak Avrupa Konseyi'ne raporlar
vermişlerdir.

Evet, kısa bir süre önce bu olay bit-
miştir. Türkiye Avrupa Konseyi'nde süre-
kli incelenen bir ülke olmaktan çıkmıştır,
gündemden bir anlamda düşmüştür. Ama
yine, örneğin ben Sosyalist Grup üyesiyim
Avrupa Konseyi'nin, mensup olduğum par-
ti itibariyle, örneğin o grupta her zaman
bir DİSK davası her zaman olmuştur. Her
zaman bir Barış Derneği davası bize so-
rulmuştur. Yani Türkiye'nin demokratik
Avrupa topluluğu içinde hep sınanan, hep
bir şeylerden sorgu suale tâbi tutulan bir
üyesi olması noktasından çıkmasını istiyor-
ruz. Bu çemberlerin kırılmasını istiyoruz.

Ha, denebilir ki, iç politika mülâhaza-
larıyla, biraz daha zamana ihtiyaç vardır.
Türkiye çok özel ve çok üzücü durumlar-
dan geçmiştir. Demokratikleşme sürecinde
de biraz daha böyle yavaş yol almak zorun-
dadır denebilir. Bu, bizim iç politika ve iç
karar sorunumuz. Ama bir şeyi bilmek lâ-
zımdır.

Bana göre, Avrupa Topluluğu'na üye-
lik bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçimini
tümüyle eğer benimseyerek yapabiliyorsa-
nız öyle bir topluluğun gerçekten diğerleri
gibi saygın ve onurlu bir üyesi olabilirsiniz.
Aksi hâlde, yani şuna katılmak istemi-
yorum: Efendim, biz müracaat edelim,
Avrupa Topluluğu bizi reddedemez, başka
nedenlerle, Türkiye'nin jeopolitiği, Türki-
ye'nin NATO içindeki yeri, Türkiye'nin 50
milyonluk nüfusu vs. vs. bu nedenlerle bizi
gözden çıkaramaz. Doğrudur, alacaktır,
alır. Ama nasıl alır? Hangi şartlarda kar-
şılarında kalırsınız? Biz istiyoruz ki, say-
gın ve onurlu bir üyesi olarak bulunalım.
O nedenle tamamlamamız gereken, yap-
mamız gereken şeyler varsa, ki vardır, bun-
lar yapılmalıdır.

Birtakım şeyler o sorunlarda başka

türlü yansımalar bulur. Şimdi bir örnek vermek istiyorum. Bu konularda bazı algılamalarımız oldu, yani net bir örnek olduğu için veriyorum. Bundan bir süre önce Türkiye'deki İşçi Sendikaları Konfederasyonu, TBMM'ye sorunlarını içeren bir mektup getirmek istedi. İzin alınmış alınmamış, o nedenle yürüyüşlerine izin verilmiş verilmemiş, bu bizim iç konumuzdur. Ama bunun dışarıdaki yansıması, Türkiye'de işçinin gidip de TBMM'ye haklarını isteyen veya sorunlarını içeren bir mektup gelmesi engellenmiştir. Yürüyüşe müsaade edilmemiştir, engellenmiştir. O hâlde Türkiye'de işçi hakları, sendikal haklar konusunda bir adım ilerleme yoktur.

Aslında Türkiye'de gerçekten sosyal haklar ve işçi hakları konusunda en yavaş ilerleme olduğunu da kabul etmek lâzım. Bunu anlatamazsınız. Gereken izin alınmamıştır, formaliteler yerine getirilmemiştir vs. şeklinde anlatmanın bir güçlüğü vardır. Bu böyle.

Başka örnekleri de vardır. Bir yandan bundan 60 sene önceki tesettür heveslerini Türkiye'de yeniden canlandırmak, bir yandan batı toplumunun saygın üyesi oluyoruz diye ortaya çıkmak, bir yandan yasakları vs. sürdüreceğim şeklinde bir iddiayı devam ettirmek, bir yandan batı toplumuna üye olacağım, ben de batılıyım diye ortaya çıkmak. Buralarda çelişkiler vardır. Biz bunları o toplulukların gerçekten eş değerde ve saygın bir üyesi olmak amacıyla gidermeyi istiyoruz. Bir an önce gidereyim ve oralarda sınıyan, sorgu suale tâbi tutulan bir üye olmayalım. Yoksa AET'ye tam üye olmanın gerçekten Türkiye için, Türkiye'nin siyasi, kültürel ve toplumsal yaşamı için, demokrasisi için, insan hakları için önemli bir karar olduğu ve desteklenecek bir karar olduğu kanısını taşıyoruz ve bunda da sonuna kadar destek olacağız.

Ekonomik açıdan bazı tereddütlerimiz vardır. Gerçekten bugün katedilen aşama-

lara rağmen Türk ekonomisinin bir gümrük birliği çerçevesi içinde Avrupa ekonomileriyle kolay kolay boy ölçülebilecek bir sınai ve tarımsal yapıya sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. 63'ten bu yana aradan geçen zamanı bir ölçüde boşa harcadığımız kanısındayım. Çok daha iyi kullanabilirdik bu zamanı. Bundan sonra ümidimiz, tam üyelik için başvuru yaptıktan sonra aradan geçecek bence 15 yıl kadar bir süre; bu süreyi çok iyi kullanmak lâzımdır.

Türk ekonomisi bir şok mu istiyor, ama bunu iyi tespit etmek lâzımdır, o şoku yapmak lâzımdır. Aksi, Türk ekonomisi şok istemiyor, plânlı programlı, çok ciddi programa bağlanmış bir sınai ve tarımsal yapı dönüştürmesi mi gerekiyor, o zaman bu yapılmalı. Bu türde analizlerin ve bu türde kararlara, doğru kararlara yol açacak çalışmaların çok iyi düşünülüp yapıldığını zannetmiyorum. Bir şok sürdürülmektedir. 1980 yılında başlamış bir şok sürdürülmektedir. Bunun dezavantajları, bunun sakıncaları birçok noktada ortaya çıkmıştır. AET'ye tam üyelik konusu içinde yine bir şokla mı devam etmek lâzımdır, yoksa aksine, plânlı programlı bir ekonomik uygulamayla mı, gidip sektörleri intibaka götürmek lâzımdır? Bunun dahi tam olarak belirlenip de bu yola girileceğini zannetmiyorum.

Bu noktalarda bizim görevimiz uyarıdır. Bu uyarıyı yapıyoruz. Ama AET'ye Türkiye'nin tam üyeliğini destekleyen bir görüşe sahibiz. Kaygılarımızın giderilmesini diliyoruz. Ve asıl önemli olan Türkiye'nin bütün katmanları ile bu konuyu sürekli tartışmasıdır, siyasi boyutuyla, ekonomik boyutuyla. Heyecanını kaybetmeden sürekli tartışması ve doğruları ortaya çıkarmasıdır. Basına, aydınlara, üniversiteye, parlâmentoya ve bütün katmanlara büyük görev düştüğü kanısındayım bu konuda. Gerçekten Türkiye çok önemli bir net tercihi, bir yaşam biçimini seçmektedir ve

yapmaktadır. Herkesin bunun bilincinde olmasına büyük gerek vardır.

Sayın başkan, zannediyorum zamanım doldu. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum efendim.

NAİM TALU : Çok teşekkür ederim sayın Öney. Tartışmaya geçmeden önce 10 dakika ara veriyorum.

SEYFETTİN GÜRSEL : Sadece iki dakika izin verdiniz. Ben ilk konuşmamı da oldukça kısa kesmiştim. Biraz aşarsam şimdiden çok özür dilerim.

Öyle sanıyorum ki, konunun bilimsel boyutu, teknokratik boyutu küçümsenmeyecek kadar önemlidir. Ancak ben bu panelde, bu ilk açılış panelinde sorunun siyasal yönünü tartışmanın gereksiz olduğunu düşünmüyorum. Aksine bunun son derece yararlı olacağı da kanaatindeyim.

Kendi aramızda tartışırken, eleştirilerin dozunun şu veya bu ölçüde olması da sanıyorum bu kadar önemli olmasa gerek. Konunun önemi açısından, Çok kısaca şunu söylemek istiyorum. Sayın İnan oldukça eleştirel bir şekilde yaklaştılar benim öne sürdüğüm argümanlara, ancak belki bir yanlış anlaşılma olmuş olabilir. O bakımdan kısaca bazı noktaları vurgulamak istiyorum.

Birincisi, 12 Eylül öncesi ve 12 Eylül'e götüren süreç konusunda bana sorumluluk atfetmediler, kendilerine teşekkür ediyorum bunun için. Gerçekten de bir sorumluluğum yok. Ancak sayın Oral'ın da dediği gibi konumuz bunu tartışmak değil Ama ben konuşmamda özellikle bir konuyu çok vurguladım, net bir şekilde vurguladım. Ama sayın İnan bu konuya hiç değinmediler, galiba yanlış anlaşılma da bu noktada düğümleniyor.

Bana öyle geliyor ki, eğer demokrasi-

nin bir daha kesintiye uğramasını istemiyorsak, eğer AT'ye üyelik başvurumuzu yaptıktan sonra müzakereler sırasında İspanya'da olduğu gibi bir albayın parlamento basmasını istemiyorsak, hiç kuşkusuz partiler arasında, çoğulcu demokrasi temelinde uzlaşma temelini başlatmamız ve geliştirmemiz gerekir.

Ve ben de bunu net bir şekilde vurguladım, dedim ki: Avrupa Topluluğu demokrasiyi eleştiriyor, bunu ben kendim uydurmuyorum, bizzat AET ile ilişkilerden sorumlu Devlet Bakanlığı'nın çok kısa süre önce dış elçiliklerimize yolladığı bir notta, birinci sorun olarak, Avrupa ile ilişkilerimizde birinci sorun olarak demokrasi meselesinin olduğunu kendileri de kabul etmişler.

Dolayısıyla bu üyelik sorununu kökten halletmek istiyorsak, ya da bu sorunu halletmek için doğru bir depar yapmak istiyorsak gelin demokratik bir anayasa için uzlaşmaya çalışalım dedik. Bu, hükümete kılıçla saldırmak değil, olsa olsa her hâlde çiçek uzatmak olurdu. Bunun böyle değerlendirilmesini sayın İnan'dan da rica ediyorum.

Diğer ayrıntılara geçmeyeceğim ama bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Sayın İnan dediler ki, Fransız anayasasında çok antidemokratik madde bulursunuz. Ben de sayın İnan'dan rica ediyorum, Anavatan hükümeti Fransız anayasasındaki bireysel özgürlükler, partiler açısından özgürlükler, dernekler açısından özgürlükler, işçi hakları açısından özgürlükler maddelerini olduğu gibi gelsin, bizim anayasamıza koysun, bunu candan destekleyeceğim. Antidemokratik olmasına rağmen anayasanın.

Daha fazla uzatmak istemiyorum, ancak şunu da vurgulamak istiyorum: İçeride, dışarıda meseleleri gündeme getirildi, Atina örnekleri verildi, Bruxelles'de yapılan bazı lobilerin gösterilerinden örnekler verildi. Ben bunu doğrusu üzüntü ile kar-

şladım. Çünkü Anavatan hükümeti zaman zaman bu yöntemi kullanarak muhalefetin eleştirilerine cevap veriyor. Bence her şeyden önce Avrupalı olmak istiyorsak, demokrat olmak istiyorsak bu yöntemi terk edelim. Ve kısaca da şunu belirtmek istiyorum. Demokratik Sol Parti adına Kasım ayında Avrupa Parlamentosu'nun Sosyalist Grup toplantısına ben katıldım. Kritik bir toplantı idi, SHP'den de Aydın Güven Gürkan vardı, çünkü Sosyalist Grup Avrupa Konseyi ile ilgili ne tür bir tavır alacak, Türk parlâmenterlerin üyeliğine ilişkin olarak, bunu tartışıyorduk, bunun için bizleri davet etmişti. Demokratik Sol Parti'nin çok özet olarak tavrı da şu olmuştur:

Türkiye'de 1983'ten bu yana hukuksal düzende hiç bir gelişme yoktur, aksine bazı kanunlar 83'ten sonra çıkartılmıştır. Basın Yasası özgür diyorsanız, olabilir, yalnız bütün basın camiası karşı çıktı bu kanuna. Polis Salâhiyet yasaı, daha başka örnekler getirebilirim. Ancak, de facto durumunda, fiili durumda, demokrasi ve özgürlükler yönünde bazı iyileşmeler olmuştur. Demokratik Sol Parti'nin Avrupalılara söylediği budur, bu, objektif bir tanımdır ve biz de ne destekleyin ne desteklemeyin şeklinde hiç bir görüş belirtmedik, sizin sorunuzdur dedik. Türkiye'nin durumu budur, kendi ölçülerinize göre, kendi siyasal mülâhazalarınıza göre aranızda tartışın, kararınızı siz vereceksiniz, siz verin dedik. Bu, dışarıya Türkiye'yi ihbar edin anlamına mı geliyor? Onu sizin takdirlerinize bırakıyorum. Biz objektif olmak zorundayız ve Türkiye'de demokrasiyi tesis etmek istiyorsak da, bir kez daha tekrarlıyorum, mut'aka demokratik yasalar konusunda hükümet ve muhalefet iş birliği yapmak zorundadır, uzlaşmak zorundadır, eğer bir daha demokrasinin kesintiye uğramasını istemiyorsanız. Teşekkür ediyorum.

NAİM TALU : Teşekkür ediyorum sayın Gürsel, Buyurun sayın İnan.

KAMURAN İNAN : Teşekkür ediyorum sayın başkan. Şimdi sayın başkan, önemli bir nokta ortaya çıkmıştır, bunu memnuniyetle karşılamak lâzım. O da TBMM'de halen temsil edilen bütün siyasi partilerin sayın temsilcilerinin AET ile bütünleşmek konusunda ittifak hâlinde bulunmalarıdır. Bu, fevkalâde önemli bir olaydır. Ve önemli bir mesajdır, bunu memnuniyetle kaydediyoruz.

Bir vakıa var ortada, 12 Eylül 1963 Ankara Anlaşması'ndan sonraki zamanı değerlendirmeliyiz. Hazırladığımız vakıası ortadadır, maalesef. O dönemlerde seneler boyu Ortaklık Konseyi toplanamadı. Ben Karma Komisyon başkanı olarak, bütün gayretlerime rağmen netice alamadım. Bazı hükümetler koalisyon karakteri itibariyle kaçındı, bazı hükümetler 5 yıl boyu buz dolabına kaldırdı, dondurdu AET ile ilişkileri. Binaenaleyh bu bir vakıadır. Ortadadır. Eleman yetiştirmek.. Bakanlıklarımızda bu gün 2000'e yakın ihtisaslaşmış acil elemene ihtiyaç var, bunu yapmadık. 70 bin sayfayı aşan AET *réglement*'lerinin bünyemize intibakı, takibi gerekiyordu, bunları yapamadık. Sadece Ankara Anlaşması ve ortaklığı bir olay olarak kabul ettik ve olayın gereklerini yerine getirmedi.

Bu gün karşı karşıya bulunduğumuz sıkıntıların pek çoğu bundan geliyor. Bunları aşacağız. Çaresi yoktur, yapılmamışları süratle yapmak gerekir. Bazı noktaları da iyi açıklığa kavuşturmak lâzım. Dönmek istemezdim. Fransız anayasası 1958'de Başkan de Gaulle anayasayı ilân ettiği zaman şimdiki cumhurbaşkanı sayın Mitterrand, muhalefet liderinin şu beyanı var, «bu anayasa bir Orta Amerika anayasasıdır ve doğan parlamento da Louis Philippe parlamentosudur» demiştir. Ve şimdi de o sistemin başında kendisi oturmaktadır.

Bu muhalefetlerin her zaman mevcut sistemler için söylediklerini Avrupa'da çok görürsünüz. NATO'ya yüzde yüz muhalefet-

le başlarlar, iktidar olunca bizim politikamızın, dış politikamızın temeli NATO'dur derler. AET için aynı şeydir. Binaenaleyh bu, biraz muhalefetin karakterinde bulunan bir hadisedir. Bunu hoşgörü ile karşılamak lâzımdır.

Batıda Türk demokrasisi üzerinde yürütülen fikirler, Avrupa Konseyi'ndeki ihtar, yetki belgeleri, bunu da çok yakından ortaya çıkartmak lâzım. Olayların hepimiz içinde yaşadık. Olan maalesef insan hakları, demokrasi karakterini aşarak bir ideolojik plâforma dökülüyor. Sosyalist bir plâtfon, sol bir plâtfon. Bütün baskılar oradan çıkıyor. Hiç bir gün Avrupa Konseyi diğer sorunlarda bize sağdan şu lider içeridedir şu kadar sene boyu, şu dava yürütülmektedir diye bir sual sormamıştır. Bazen kendilerine söylemişimdir. Bu insan haklarını savunmak güzel. Bu içride bulunanları takip eden davalar, var ama bana hiç birinin şu zatı niye içeridedir diye sormuyorsunuz, başbakan yardımcılığı yaptı şu, bu... Katiyen orali değil. Hatta bazıları daha ileri gidiyor. Onlara ne yaparsanız yapın... Bu, insan hakları değil, bu ideolojidir.

Yani bütün Avrupa Parlamentosu'nda olsun, Avrupa Konseyi'nde olsun bize açıkça söyleyen oldu. Solars bunu söylemiştir. Bir sosyalist hükümetiniz olsaydı bütün bunlar başınıza gelmezdi... E, Türk milleti istemiyor sosyalist hükümeti, ne yapalım, demokrasi böyle. Bunun için bu meseleleri ölçüsünde tutmak lâzımdır. Ve bu baskıları atlattık.

Bizi Batı'dan kopartmak için güçler en son bunu kullandılar. Bizi yalnızlığa sürüklemek isteyen güçler bunu kullandılar. Yunanistan bunu kullandı ve kullanmaya devam etmektedir. Şimdi zamanlama bakımından dediler. Ege hadiselerinin çıkması tesadüfi değildir. Yunanistan bir taraftan yardım müzakereleri görüşülürken Amerikan Kongresi'ne baskı yapmak istemekte, bir taraftan AET'ye müracaatın ari-

fesinde AET'ye bir yangın havası vermek suretiyle Türkiye'nin yolunu kesmek istemektedir. Bunlar hep realiteler.

Demin bir vesileyle işaret ettim, Yunanistan'ın katılması dönemi: Genel Sekreter Emile Noel'in gayretleriyle AET Komisyonu'nun o zaman hazırladığı Yunan müracaatıyla ilgili raporun 7. paragrafında Türk hükümetlerine açık bir mesaj var. Diyordu ki orada, Türk-Yunan ihtilâfı halledilmediği sürece Yunanistan'ın tek başına alınması bu ihtilâfların topluluğa mal edilmesi ve topluluğun taraf hâline gelmesi olur. Doğru değildir diyordu.

Bu, 1976 Şubat ayının 9'unda görüşüldü. Bütün gayretlerime rağmen saat 9.00'da Konsey toplanır, 9.30'da Türk hariciyesinden o zamanki şartlarda talimat çıkarttırıldık, buna karşı gelin. Geç kalındı. Fransa elinin tersiyle itti, ve Yunanistan'la müzakerelerin açılmasının başlamasını ilân ettiler. Bu, Türkiye'ye karşı yapılan siyasi bir davranıştır. Binaenaleyh bunlar bir gerçek, bir vakıa. Aslında şuna itina gösteriyorum ve göstermek de lâzım: Geçmişte işlediğimiz hataları deşmekte fazla bir mana yok. Hiç bir şeyi tamir etmez, yaraları tazeler. Burada mesele bu gün aynı hataları tekrar etmeyelim, etmemek. İlerisi için realist olmak, yapıcı olmak.

Şu tarihi vakaya bakmak lâzım. 1821 Mora Yarımadası isyanı, '27 bağımsızlık ve o günden bu güne Yunanistan'ın bütün politikası batı büyük güçlerini arkasına alarak, Anadolu ihtilâli 1920 de dahil, Türkiye ile hesaplaşmk. Bütün yaptığı tarih budur. Bu gün gene aynı politikaya tâbidir. Ve Yunanistan 150 yıl boyu millî politikasında Türkiye'ye karşı sapma yapmamıştır. Türkiye bunu görmek mecburiyetindedir, bunu nötralize etmek lâzımdır. Bazı güçlerin inhisarına bırakmamak lâzımdır.

Bir an için düşünün, 19 Şubat 1952'de her iki devlet aynı zamanda NATO'ya girmeseydi, Türkiye dışarıda kalsaydı, baş gösteren Kıbrıs ihtilâfıyla Yunanistan NA-

TO'nun içinde, Türkiye dışında, ne olurdu? Ve bu gün neler olmaktadır? Yunanistan AET içinde, Türkiye dışında. Binaenaleyh mesele bu. Zamanlama bakımından olsun, ekonomik faktörleri düşünürken olsun, bütün bunların üstüne çıkan, yüksek açıdan meselelere yaklaşmak lâzımdır kanaatindeyim ve bunu yapmamız lâzım. Sizin derneğinizden ve bütün kamu oyunundan ricam, her hafta Türkiye'nin bir tarafında bu münakaşayı yürütmek, bu meseleyi yüksek seviyede canlı tutmak, yürütmek lâzımdır. Ve bütün Avrupa şunu bilmelidir: Bu mesele Türkiye'de hükümetlerin meselesi değil, 52 milyonluk Türk insanının benimsediği davadır. İnsan hakları, demokrasi... Bir örnek daha arz edeceğim. Federal Almanya en iddialı anayasaya sahip memleket. Bir genç Türk çocuğu Anadolu'dan bir hanımla evlendiği zaman üç yıl boyu hanımını götüremez yanında. Bu, insan hakkı mı? Çocuklarını götüremez. Buna mukabil bir hâl geldi başımıza Avrupa Konseyi'nde. İsviçre'ye kaçmış, iltica etmiş bir Türk, hanımı da gitmiş, iki çocuğu da burada kalmış. Dört ve altı yaşlarında. Polis çıkmalarına müsaade etmemiş. Bize intikal etti, bu insan hakları vs. Mümkün değil. Bir hafta içinde doğrudur dendi, çocuklara gönderildi. Çocukları Almanya'ya gidebiliyor mu, bu insan hakları mı, bu demokrasi mi?

Yani, biraz başkalarına karşı çok fazla insaflı davranıyoruz Kendimize karşı gelin eşitlik haklarımızı kabul ederek, kompleks başkalarına vermek lazım.

Ben 1950'de bu yola çıkmışım, bu mesafeyi kapatıyorum. Onlar ise 1215'lerde, 1890'larda yola çıkmış devletlerdir. Ekonomik seviyeler ortada. 10 bin dolar, 7 bin dolar, biz 1200 dolarla aynı hürriyetleri dağıtmak, aynı demokratik müesseseleri bu memlekette yaşatmaya çalışıyoruz. Bu aslında dünyanın en büyük takdire değer hadisesidir. Benden sonra Doğu'ya doğru gittiğiniz zaman demokrasiyi ancak Japonya'da bulabiliyorsunuz. Bu, fevkalâde

övünülecek bir hadisedir. Böyle bütün Avrupanın kafasına sabahdan akşama kadar tokmakla sokulması gereken bir hadisedir. Teşekkür ederim sayın başkan.

NAİM TALU : Teşekkür ederim sayın İnan. Buyurun sayın Öney.

TÜLAY ÖNEY : Efendim, benim konuşmaya pek niyetim yoktu. Ama sayın İnan'dan sonra bir iki şey söylemek ihtiyacını hissettim. Birincisi, demin ilk konuşmamda eksik bıraktım, onu hemen söylemek istiyorum. Biz AET'ye girip onların batı, ileri demokrasileri içinde kendimizi yaşatmak istediğimizi söylüyoruz ama bunu şöyle almak istemiyoruz: Türkiye'de demokrasiyi, insan haklarını, özgürlükleri garantiye almak ve konsolide etmek için Batı'nın içinde olmak çaresizliğinde bulunmamamız lâzımdır. Biz bunu kendimiz benimsiyor ve kendimiz istiyor olmalıyız. Yani biz AET'ye gireceğiz de bir mecburiyet tahtında işte, Türkiye'de demokrasiyi veya onların baskısıyla özgürlükleri tam uygulayacağız. Bu çok onur kırıcı bir şeydir. Böyle algılamamak lâzımdır. Zaten bu olamaz da.

Bakınız, yıllardır Avrupa Konseyi'nin üyesiyiz biz. Orası da tam bir insan hakları ve özgürlükler diyarıdır, sorgu sual ederler, sorarlar. Biz de ne kadar yol katettik? Demek kendi fikirlerimize belli bir yolu katettik. Onun için bu konularda kimse-den bizi garanti altına almasını veya bizim bu haklarımızı konsolide etmesini beklemek doğru değildir, yanlıştır. 50 milyonluk bir büyük Türk halkı için de onur kırıcıdır.

Bu açıdan bakmamak lâzımdır. İkinci mesele, sayın İnan'a katılıyorum. Gerçekten bir Almanya'da, bir İtalya'da da bu insan hakları vs. konularında birçok eksiklikler vardır. Fakat hep arayış içinde olduğum nokta şudur: Bizde en ufak bir şey olduğu zaman bizi karşılarına çekip de,

arkadaş sen buranın üyesisin, buranın bir charter'ı var, tam demokrasi, tam özgürlükleri uygulamak zorundasın, sen nasıl yaparsın bu kısıtlamaları diye sorgu sual açabiliyorlar da, biz örneğin aynı forumların eşit oy hakkına sahip eşit üyeleri isek, üyesi isek biz niçin bu soru suali açamayalım. Avrupa Konseyi'nde bir Almanya'ya, bir Federal Almanya'ya biz niye bu suali soramayalım! Onlar bize her gün soruyorlar.

Demek ki, bir eksiklik var. Bir eksikliğimiz var. Sayın İnan kompleksiz bir bi-

çimde biz bütün bu forumlara giriyoruz, bütün bunları yapabilen çok az ülke vardır dediler, doğrudur belki. Ama bir eksikliğimiz var, bu noktada kompleks duymayalım, kompleks duymayalım ama arayış içinde de olalım. Biz niçin onların karşısına çıkmıyoruz? Bizim daha ziyade üstünde durduğumuz noktalar bunlardır. Bunları ben bu değerli cemiyetin de düşünmesine sunmak için söyledim, teşekkür ederim.

NAİM TALU : Çok teşekkür ederim sayın Öney.

9 Nisan 1987 (Öğleden Sonra)

Avrupa Topluluğu-Türkiye İlişkilerine Genel Bakış (II)

Açılış — Jan van RIJ
(AT Komisyonu Türkiye Temsilcisi)

Oturum Başk. — Emre KONGAR

Panel — Çetin ALTAN
Korkut BORATAV
ALİ BULAÇ
Cengiz ÇANDAR

JAN VAN RIJ :

1 - Bu öğleden sonra tartışacağınız konu, «AT-Türkiye ilişkilerine genel bakış» adını taşıyor. Toplantının düzeyleyicilerine (gösterdikleri anlayış için kendilerine teşekkür borçluyum) açıklamış olduğum ve hepinizce biliyor olması gereken sebeplerden ötürü bu günün, Türkiye ile AT ilişkileri konusunu, hiç değilse gelecek açısından, ele almam için uygun bir zaman ve yer olduğunu sanmıyorum. Geçmişteki ilişkilerimiz üzerine bir sergilemeyi dinlemenin ne denli ilginizi çekebileceğini de pek bilemiyorum. (Size Bay Schwed'in ocak ayın-

da İstanbul'daki bir İKV seminerinde konuşurken yapmış olduğu tahlili salık verebilirim.) O hâlde, bunlar yerine, kendimi konu başlığının ilk bölümüyle sınırlandırmama ve size «Avrupa Topluluğu'na bir genel bakış» sunmama, Topluluk'un bu gün nerede bulunduğu, buradan nereye gitmeyi amaçladığımız üzerinde durmama izin veriniz. Söyleyeceklerimden bu günkü tartışmalarınızda kullanabileceğiniz bir iki öğeyi gene de çıkarabilirsiniz.

2 - Bunu yaparken gene de bir an için geçmişe dönüp AET'yi kuran Roma Antlaşması'nın imzalanışının üzerin-

den 30 yıl geçmiş olduğunu hatırlatmakta yarar görüyorum. Bu, gerçekte AT'nin başlangıcı değildi. Çünkü Avrupa uluslar üstüçülüğüne kesimsel yaklaşımda ilk deneme olan AKÇB (Avrupa Kömür ve Çelik Birliği) ile o tarihte altı yıldır birlikte yaşıyorduk zaten. Ama EDC (Avrupa Savunma Topluluğu) gibi başka kesimsel yaklaşımların başarısızlığa uğrayışının ardından gelen bu yeni adım, yeni bir yöntemin ve yeni bir özlemin habercisiydi.

3 - Roma Antlaşması'nın, bildiğiniz gibi, ikili bir amacı vardı: İmzacı devletleri bir gümrük birliğine dayalı iktisadi topluluğun yaratılmasıyla, onun ötesinde de daha siyasal bir amaç olarak «Avrupa halkları arasında gittikçe sıkılaştıran bir birlik» ile yükümlü kılmak. İktisadi bütünleşmeye (iç sınırlarda gümrük vergileri ile başka kısıtlamaların bulunmadığı, ama dışarıya karşı ortak bir gümrük tarifesinin bulunduğu) tek bir ortak pazarın oluşturulması, malların, hizmetlerin, insanların ve sermayenin serbest dolaşımı, ulusal iktisat politikalarının düzene sokulması ve ortak Avrupa politikalarının oluşturulması yoluyla ulaşılabilecekti. Bunların yurttaşlar için daha yüksek yaşam düzeylerine ve tam istihdam ile iktisadi genişlemeye yol açması beklenmekteydi. Roma Antlaşması, (iki kesim için iktisadi bütünleşme içeriğinin kendisine oldukça ayrıntılı yer verilen AKÇB örneğinin tersine, amaçlarını gerçekleştirmenin yollarını belirginleştirmede fazla ileri gitmiyor, ama bunları adım adım sağlamaya yönelik olarak biçimlendirilmiş topluluk kurumları ve usulleri oluşturunca, Topluluk'un gündelik yönetiminden sorumlu ve mevzuatı yürürlüğe sokmada tek başına yetkili bir Komisyon; Komisyon'un öneri-

lerini ele alıp tartışmakla ve, konuya göre, basit çoğunluk, koşullu çoğunluk ve oy birliği gibi farklı oylama usulleriyle mevzuatı benimsemekle görevli bir **Bakanlar Konseyi**; çok çeşitli yasama önerileri konusunda kendisine danışılması gereken ve zamanla Topluluk bütçesinin kararlaştırılmasında da önemli bir söz hakkı elde eden bir **Avrupa Parlamentosu** (başlangıçta ulusal parlâmentolarca atanırken şimdi seçmenlerce doğrudan seçilmektedir) bu kurumlar arasındaydı. Üye ülkelerin mevzuat ve işlemlerinin AT hukukuna uygunluğu, halen **Adalet Divanı'nı**ca denetlenmektedir. Divan, kurumlar arasındaki uyuşmazlıklar konusunda da hüküm vermekte, istek üzerine ulusal mahkemelere Topluluk hukukuyla ilgili konularda bağlayıcı yorumlar verebilmektedir.

4 - Bütün bunlar modern demokratik devletlerin olağan usulleri gibi görünür. Ne var ki kavramamız gereken, AT'nin bir devlet de, bir devletler konfederasyonu da, bir federasyon da olmadığıdır. Topluluk, elbette uluslararası kamu hukuku alanına (uluslararası düzeyde tanınmış tüzel kişiliği bulunan ve uluslar ya da uluslararası örgütler gibi başka kuruluşlarla ilişkilerde gerçek sorumluluklarla yükümlü bulunan bir organ olarak) girer *ad hoc* bir ortaklık biçimidir. Devletler arasında tarihten bildiğimiz daha alışılmış ortaklık biçimleriyle arasındaki fark, AT üyesi devletlerin adım adım bütünleşme yolunu seçmiş ve otoritesini kabul ettikleri kurumlar kurmuş olmasıdır. Eski başkanı Roy Jenkins'in bir defasında dile getirdiği gibi AT, birleşen Avrupa devletlerinin bir topluluğudur.

5 - Altı ülkenin 1957'deki bu girişimi, günümüzün 12 üyeli ve 320 milyon

nüfuslu Topluluk'u için ne sonuç verdi? Antlaşmaların amaçlarına ne denli yaklaştık? Üye devletler arasında gümrük tarifelerinin ve miktar kısıtlamalarının yokluğuyla belirginleşen bir ortak pazara sahip olduğumuza kuşku yok: Birçok alanda (ürün standartları, toplumsal koşullar vb.) yasaları uyumlu hâle getirdik; işçiler ile hizmetlerin, bir ölçüde de sermayenin serbest dolaşımına giden yolda epey ilerleme sağladık; OTP (Ortak Tarım Politikası) (kendi yeterli olmayı, çiftçiler için de makul bir gelir düzeyini amaçlıyor) gibi bir dizi ortak politikamız; rekabeti bozacak devlet sübvansiyonlarıyla kararlılıkla mücadele eden ve özel şirketlerin dürüst bir rekabet davranışı içinde bulunmasını gözetten bir rekabet politikamız var; işçilerin istihdam koşullarının iyileştirilmesini amaçlayan ve umut verici bir başlangıç aşamasında bulunan bir sosyal politika ile Topluluk içindeki gerice yörelerin kalkındırılması için alçak gönüllü fon aktarımlarını öngören bir bölgesel politikaya sahibiz; A ve G'nin (ESPRIT, BRITE, RACE vb.) teşviki yoluyla ileri sanayilerin bilimsel ve rekabet gücünü artıran ve örtüşmelerden kaçınmak üzere ulusal faaliyetleri eş güdümlleyen bir araştırma ve teknoloji politikamız var. Avrupa Para Sistemi, paralar arasında istikrar sağlanmasına (çoğu üye devletler açısından ECU sepetinde bir araya gelme), dolayısıyla iktisat politikalarının uyumlaştırılmasına getirilmiş önemli bir katkıdır.

- 6 - AT, yalnız başka ülkelerle yaptığı ticaretin boyutlarından ötürü değil, Üçüncü Dünya ile kalkınma iş birliği içinde oynadığı rol açısından da dünyada önemli bir ticaret ortağıdır. Ortak ticaret politikası temeli üzerinde AT, GATT'a ve ortaklık anlaşmaları,

iş birliği anlaşmaları, genel ya da ürüne özgü ticaret anlaşmaları gibi çok sayıda ikili anlaşmaya taraftır. 50'yi aşkın APK (Afrika, Pasifik, Karaib) ülkesiyle yapılan Üçüncü Lome Anlaşması, AT ürünlerinin bu ülkelere erişme olanaklarını artırmakla kalmadı, tarımsal ürünlerden elde edilen ihracat gelirlerinin istikrara kavuşturulması için bir mekanizma (Stabex), madencilik ürünleri üretim kapasitesinin yeniden yapılandırılması için bir yardım mekanizması (Sysmin) kurdu ve bir dizi kalkınma projesi için malî yardım sağladı.

- 7 - AT'nin bağlaşmasını topluluklara üye devletler arasındaki kurumlaşmış siyasal iş birliği (EPC) daha da güçlendirmektedir. Bu iş birliği, 1973'ten bu yana işlev görmüş olup uluslararası, siyasal sorunlar konusunda geçerli konumların tanımlanmasında gitgide olağan bir usul hâline gelmiştir. Helsinki bu iş birliğine iyi bir örnektir.

- 8 - Şimdi ele almak istediğim esas konuya gelmeden Topluluk'un başlangıcından bu yanaki gelişiminin bu resmini kısaca çizmem gerekiyordu. Esas üzerinde durmak istediğim konu şu: Bu gün, Roma Antlaşması'ndan 30 yıl sonra nerede bulunuyoruz, buradan nereye doğru gidiyoruz? Topluluk'un yıllardır bildiği bir şey var: Topluluk'un iktisadî ve toplumsal bağlaşmasını daha da güçlendireceğimize onun akıllıca gizlenmiş bir durgunluk tuzağına düşmesine göz yumma tehlikesini göze almadan gittikçe çoğalan önemli sorunlarla uğraşacaksa birliğin daha da sağlamlaştırılması yolunda yeni, açık bir nitel adımın atılması zorunludur.

- 9 - İlkin bu sorunlar üzerine birkaç düşünce ileri sürmek isterim:

a - Roma Antlaşması'nın temel amaç-

DURACAM[®] **ve** **Lameks[®]** **oto emniyet camları**

CAN DOSTU, GÖZ DOSTU

Duracam ve Lameks oto emniyet camları float camdan üretildikleri için optik kaliteleri çok yüksektir. Sürücülerini yormaz, gözlerini bozmaz.

Her ikisinin de darbe mukavemeti yüksek olduğundan, sürücülerin can güvenliğinin sağlanmasında önemli rol oynarlar.

Ölçü ve kalıpları çok hassastır. Özellikle ön ve arka camlarınızın yerlerine uygulanması sırasında kaportanın zorlanması söz konusu olmaz.

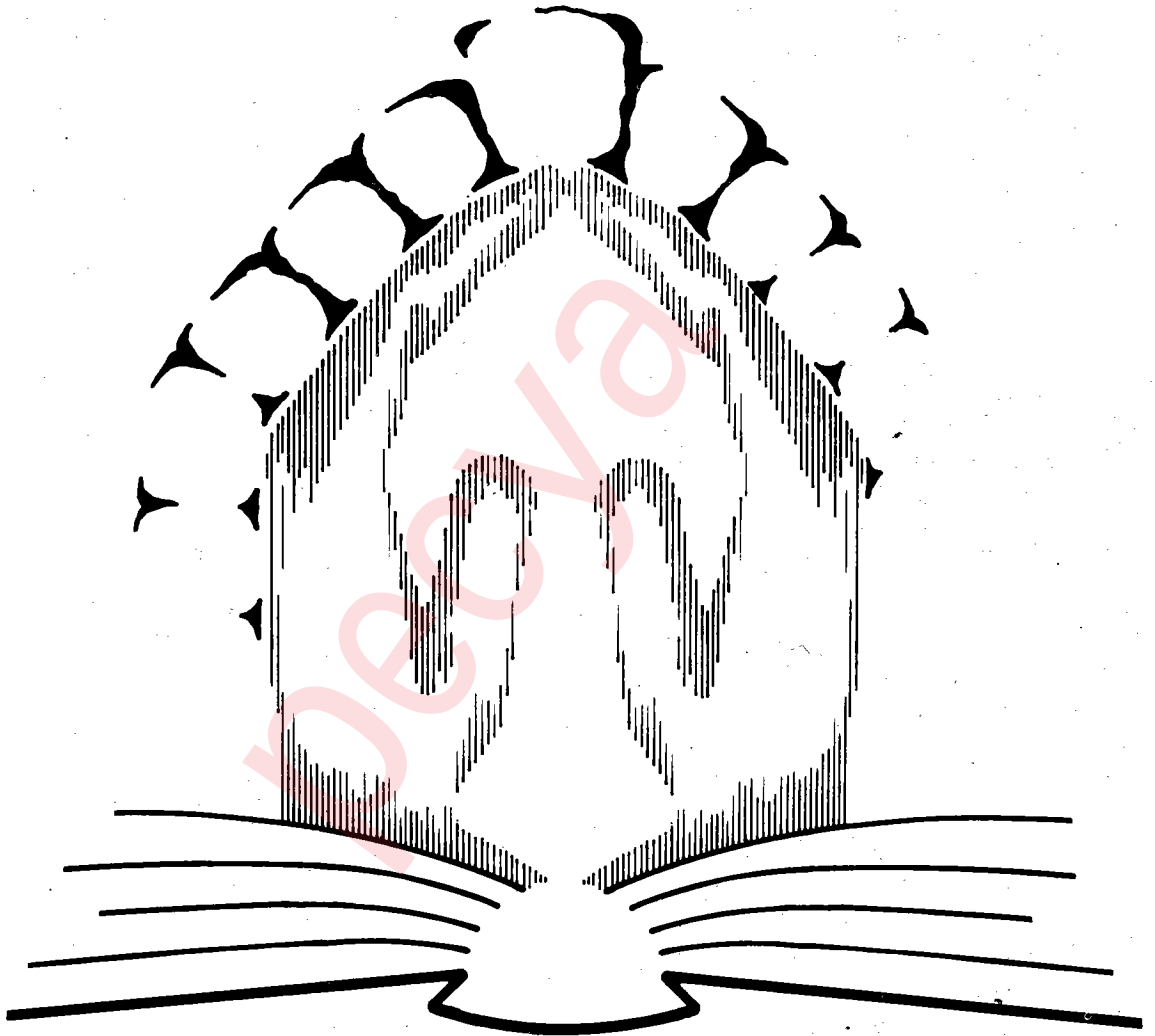
Duracam ısıtmalı arka camları, soğuk havalarda buğulanmayı kolaylıkla ve kesin olarak önler.

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi Beytem Han Kat: 4-8 Şişli, İstanbul
Tel. 146 11 30 Teleks: 22614 cam tr

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

tasarruflarınıza güvenli gelir,
ekonomimize güç,
milli kültürümüze hizmet.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

“Güven Kapısı”

larından biri olan Ortak Pazar, bu güne dek eksik kalmıştır ve, özellikle yasaların uyumlu hâle getirilmesi ve her türlü tarife dışı engelin kaldırılması yoluyla, tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca bu geniş, açık iktisadi mekânda rekabet gücünü engelleyebilecek, büyümeye ket vurabilecek dengesizliklerin, özellikle bölgeler arasında, oluşmasından ya da sürmesinden kaçınmak için araçlar yaratmaya ihtiyaç duymaktayız.

b - Bölgeler arasında şimdiden hatırı sayılır boyutlarda olan eşitsizlik, yeni üye devletlerin katılmasıyla, daha da büyümüştür. Size birkaç rakam vereyim: AT içinde kişi başına GSYH'nin en düşük olduğu ülkeler, OECD'nin 1985 sıralamasında sırasıyla 19, 20 ve 21. sırada yer alan İspanya, Yunanistan ve Portekiz'dir. AT, daha şimdiden önemli bir bölgesel programı, IPM'i, başlatmış bulunuyor. Ancak Topluluk iktisadi ve toplumsal bağlaşımayı güçlendirme amacını ciddiye alacaksa bu dengesizliği azaltmak için daha çok şey yapmanın gerekli olduğu açıktır.

c - Yeni üye devletlerin, hiç değilse başlangıçta, öteki AT ülkeleriyle yaptıkları ticaretle karşılaştıkları birtakım sorunlar da var. İspanya örneğini alalım: Eski korumacı gümrükler kalkmaya başlayıp AT üyeliğinin bir sonucu olarak hükûmetçe desteklenen teşvikler kaldırılınca İspanyol sanayinin öteki AT ülkelerinin rekabeti karşısındaki zayıflığı kendini göstermekte gecikmedi; İspanya'nın tarımdaki beklenen üstünlüğü, *inter alia*, AT'nin geçen yıl süt ürünlerinde üretici

kotalarını düşürmüş olması nedeniyle henüz bütünüyle gerçekleşmiş değil; İspanya'daki yaygın görüş (sanayi ve tarımının yapısal gelişmesinin ulaştığı düzeyden çok) ücret maliyetlerinin düşüklüğünün önemli bir rekabet üstünlüğü sağladığı yolundaysa da bu denli düşük ücretlerin açık bir topluluk içerisindeki toplumsal baskı karşısında ne kadar dayanabileceği cevap bekleyen bir sorudur. Şimdiye dek İspanya'nın AT'nin geri kalan ülkeleriyle eskiden artı olan ticaret bilânçosu dramatik bir değişimle 1986'da açığa dönüşmüştür. (1985'e kıyasla 3 milyar dolarlık bir geriye doğru sıçrama).

d - Bu dengesizlikleri gidermeye dönük yapısal politikaların OTP'nin, bölgesel ve sosyal politikaların yapısal fonları aracılığıyla uygulanması gerekiyor. Ama bunun yapılması, yeni finansman yollarının bulunmasını gerektiriyor. Öte yandan OTP'nin tarımda kendine yeterli olmayı ve çiftçiler için güvenceli bir geliri hedefleyen fiyat ögesi, yaygın aşırı üretime, artıklara ve depolama maliyetlerinin yükselmesine yol açmış bulunuyor. Bu artıkları sona erdirmek, bu politikanın finansman maliyetini denetim altına almak ve bütçe olanaklarının demin sözlünü ettiğim başka amaçlar için kullanılabilmesini sağlamak için acil bir reforma gerek var.

e - Bu alanlarda politika oluşturulmasının Topluluk'un kararsızlığı yüzünden durgunluğa girmemesini güvence altına almak için (genişletilmiş Topluluk içindeki daha karmaşık durumu da göz önünde tutan) karar verme ku-

rallarının biçimlendirilmesi gerekiyor.

10 - 1986 Şubatında AT'ye üye 12 devlet arasında imzalanmış bir anlaşma olan Tek Avrupa Yasası adlı ve yakında yürürlüğe girecek olan belgede bu sorunlara geniş ölçüde değinilmiştir. Tek Yasa, her şeyden önce, üye devletlerin ilişkilerini bir Avrupa birliğine dönüştürmeye devam etmenin gerekliliğini tanımakta; başta özgürlük, eşitlik ve sosyal adalet olmak üzere demokrasinin temel ilkelerini ve temel haklarını hatırlatmaktadır. Demin sözünü ettiğim sorun alanlarında pratik ilerleme sağlamak için ihtiyaç duyulan ayrıntılı bir yasal çerçeveyi ortaya koyarak üç Avrupa antlaşmasını değiştirmektedir:

- Avrupa Parlamentosu'nun, karar süreçlerindeki ağırlığını artırmakta, bir dizi yeni, önemli alanda, özellikle yasaların uyumlaştırılması alanında, kararların çoğunluk oyuyla alınması ilkesini getirmektedir.
- 1982 sonundan önce «mallar, kişiler, hizmetler ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı iç sınırların bulunmadığı bir alan oluşturacak olan» bir iç piyasanın gerçekleştirilmesini hedeflemektedir.
- Bu konuyu iktisadi ve toplumsal bağlaşma amacına bağlayarak «çesitli bölgeler arasındaki eşitsizliği ve en az ayrıcalıklı bölgelerin geri kalmışlığını azaltma» amacını belirtmekte, yapısal fonların, *inter alia*, gelişmesi gecikmiş bölgelerin kalkınması ve yapısal uyumu ile çöküş hâlindeki sanayi bölgelerinin dönüştürülmesinde oynayacağı role işaret etmektedir. Ayrıca çoğunluk oyu ilkesini sosyal ve bölgesel politikaya da uygulamaktadır.

- AT'nin «Avrupa sanayinin bilimsel ve teknolojik temellerini güçlendireceğini ve uluslararası düzeyde daha rekabetçi hâle gelmeye özendireceğini» açıklamakta, çevre konusunda harekete geçileceğini duyurmaktadır.
- Parasal iş birliğini kurumlaştırmakta, ECU'yü Antlaşma sistemine sokmaktadır.
- Nihayet Avrupa siyasi işbirliği konusunda şimdiden büyük ölçüde var olan kuralları, AT Komisyonu'nun bu görüşmelere bağlanması ve bir EPC (Avrupa Siyasal İş Birliği) Sekreterliği'nin kurulması dahil, derlemektedir.

11 - Komisyon, şu sıralarda Tek Yasa temelinde fikirler ve öneriler hazırlama sürecinde olup bunların bazıları daha şimdiden yayımlanmıştır. Bunlar, özetle şu konularla ilgilidir:

- a - OTP için Komisyon, kısıtlayıcı fiyatlandırma politikaları, müdahalenin daha seçimli olmasını, ürün kota sisteminden ve üreticilerin ortak sorumluluğundan (süt ürünleri, et ve tahıllarda şimdiden başlatılmış olduğu gibi) daha geniş ölçüde yararlanılırken ağırlıklı olarak aile çiftliğine dayalı bir Avrupa tarım modeli amacıyla korunmasını önermektedir.
- b - Yapısal olarak geri kalmış olan bölgesel ekonomilerin teşviki ve bütünleştirilmesi. Bu, Komisyon'un görüşüne göre, Portekiz, İrlanda ve Yunanistan'ın tümünü olduğu kadar İspanya'nın kimi bölgelerini, İtalya'nın güneyini, Kuzey İrlanda'yı ve Fransa'nın deniz aşırı topraklarını kapsamaktadır. Bu bölgeler, Topluluk nüfusunun aşağı yukarı % 20'sini, yani 65 milyon kadar insanı ba-

rındırmaktadır; uygulama, Topluluk'un yapısal fonları (EAGGF, ERDF ve toplumsal fon) aracılığıyla gerçekleştirilecektir; bu durumda yapısal fonların payı, 1992'ye gelindiğinde, Topluluk bütçesinin % 25'ine (bu günkü % 16'ya karşılık) ulaşacaktır.

- c - Bilim ve teknoloji, ulaşım ve çevre koruma alanlarında ortak politikaların geliştirilmesi.
- d - Bu hedefleri gerçekleştirmek için Komisyon, bütçe istikrarını sağlamak amacıyla Topluluk bütçesinde reform yapılmasını, daha büyük bir gelir istikrarının örgütlenmesini ve kaynakların birleşiminde daha çok esneklik sağlanmasını önermektedir. İlk önce: Komisyon, kaynaklar üzerinde üye devletler GSMH'sinin % 1,4'ü düzeyinde bir genel tavan önermektedir; üye devletlerin katkıları, daha adil bir temel olarak bunların GSMH'leriyle daha sıkıca ilişkilendirilmelidir; kaynaklar şuralardan gelecektir: gümrük ve tarım vergilerinden (ECSC ürünlerinden alınacak resimler ve bu gün üye devletlere yapılan % 10'luk iadenin kaldırılması dahil), üye devletlerce toplanan KDV'den yapılacak % 1'lik bir kesintinin yanı sıra ek bir temelden, yani GSMH ile güncel KDV matrahı arasındaki farktan alınacak bir kesintiden.
- e - Son olarak Komisyon, daha iyi bir bütçe disiplini güvence altına alacak araçların yaratılmasını önermekte; özel olarak, tarımsal piyasaların yönetimine ayrılan harcamaların demin sözünü ettiğim, Topluluk'un kendi kaynak temelinden daha hızlı artmamasını istemektedir.

12 - Bu noktada Topluluk'un dünyadaki konumu üstüne birkaç düşünce belirtmek isterim. Çünkü bunun ile biraz önce değindiğim sorunlar arasında belirli bir bağ vardır. Tarım ürünlerinin uluslararası ticareti, yakında GATT görüşmelerinin yeni raundu, Uruguay görüşmeleri, bağlamında ele alınması gerekecek son derece duyarlı bir konudur. Punta del Este bakanlar bildirisinde GATT üyeleri, dünya tarım piyasalarındaki belirsizlik, dengesizlik ve istikrarsızlığı azaltmak üzere yapısal ürün fazlalarıyla ilgili olanlar dahil, kısıtlama ve bozuklukları düzelterek gidererek dünya tarım ticaretini daha disiplinli ve öngörülebilir hâle getirmenin acil bir ihtiyaç olduğu konusunda görüş birliğine vardılar. Topluluk'un tarım alanındaki politikaları ile öteki ticaret ortaklarının bu görüşmeler bağlamındaki politikaları arasında bir bağlaşımla bulunduğu açıktır. AT, başkalarının da benzer çaba ve özverilerde bulunduklarını kendi çiftçilerine aynı zamanda anlatabilmelidir ki ürün fazlalarının yeniden yapılandırılması ve azaltılmasına dönük politikalarını onlara açıklayabilsin. Bunun gerekli olduğu açıktır; çünkü ticaret yapan başlıca uluslardan bir teki bile yoktur ki destekleyici ve korumacı önlemlerle ülkesinin tarımsal kesimine müdahale etmesin. Dahası yakın geçmiş (özellikle İspanya ile Portekiz'in AT'ye girişinden sonra bu iki ülkeye yapılan Amerikan tarımsal ürün ihracatı konusunda AT ile ABD arasında meydana gelen çatışma) göstermiştir ki tarımsal sorunlar, kolaylıkla ciddi bir uluslararası ticaret anlaşmazlığına dönüşebilmektedir. OTP reformunun daha da ileriletilmesi, çok yanlış ticaret görüşmeleri konusunda-ki görüşmelerden bütünüyle ayrı tutulamaz. Bu, AT içinde de gerçekten

zor ve çetin bir konu hâline gelecektir.

13 - Bu toplu bakış, yurttaşların Avrupa'sı dediğimiz şey üzerine birkaç söz söylenmezse eksik kalacaktır. AT kamu oyu, Topluluk'un varlığının ve AT içindeki konumlarında AT dışında sahip olmadıkları özel bir şey bulunduğunun gittikçe farkına varmaktadır. Avrupa yurttaşları, günümüzde yalnız kendilerini bir AT ülkesinin yurttaşları olarak tanımlayan bir pasaportla yolculuk yapmamakta, ECU türünden ifade edilmiş seyahat çekleri de taşıyabilmektedirler; bir üye devletten bir başkasına geçerken sınırda daha az formaliteyle karşılaşmakta, iklimi kendilerine daha uygun gelen bir başka AT ülkesinde emekliliklerinin keyfini çıkarmaları daha kolay mümkün olmaktadır. Bu örneklerin hayli dağınık olduğunu kabul ederim. Gene de bunlar, topluca «halkların birliği» kavramının yavaş yavaş Avrupa yurttaşları açısından ortak kabul gören bir yaşantı hâline gelmekte olduğunu göstermektedir. Önemli olan, Tek Yasa'nın, Avrupa bütünleşmesinde Avrupa'nın demokratik halklarının dileklerine uygun düşen «yeni gelişmeler» sağlanması gerekliliğini tanımakta oluşudur.

14 - Bu günkü amacım, sizlere Topluluk kurumlarının ve üye devletlerin önünde duran önemli görevlere ilişkin toplu bir bakış sunmaktır. Bunların birçoğu açısından sonucun ne olacağı, hâlâ belirsiz. Uzun dönemli finansman, politika reformu ve iktisadi bağlaşma gibi sorunlar, önümüzdeki birkaç yılda Topluluk'un dikkatinin büyük bölümünü işgal edecektir. Ama, dünya barışı, istikrarı ve refahına yaptığı katkı göz önünde tutulduğunda, uğruna çalışılmaya değer bir görevdir söz konusu olan.

EMRE KONGAR : Sayın Çetin Altan benim bir konuda yüreğimi hoplatıyor. Bir saat yirmi dakikalık bir süremiz var, bu açık oturum veya panel için, Yani, dört arkadaşımız olduğuna göre, adam başına 20 dakikadan fazla düşmüyor. Sayın Çetin Altan'la İstanbul'a geldiğim sırada bir konuşmamız var. Kendisine çok sert bir başkan olacağımı hatırlatmak istiyorum. Dostluk başka, başkanlık başka. Efendim, arkadaşlarımızın da onayıyla konuşma sırası şöyle. Şimdi çok değerli yazarımız, benim dostu olmakla iftihar ettiğim Çetin Altan'a sözü vermek istiyorum. Buyurun sayın Çetin Altan.

ÇETİN ALTAN : Dostlarım, Türkiye-AET ilişkileri, zamanını kullanmasını bilmeyen bir dünyanın, kendi zamanını doğru bir biçimde kullanan Avrupaya, bambaşka bir dünyaya uyum sağlayıp sağlayamayacağı sorunudur.

Deminki dostumun Hollanda kökenli olmasından kaynaklanan bir çağrışımla bir hukuksal kuraldan söz edeyim.

Hollanda'da yabancı veya yerli işçi çalıştırmanın bir kuralı vardır. Kendi karasularınızın dışında gemilerinizi çalıştırmanız tek. Yabancı işçilerin hiç bir hukuk kuralı dış sulara karışmadığı için asgari ücretin çok altında ücretler ödeyebilirsiniz.

Kendi doğasında yaşayan insanların evrensel hukuk kaidelerini bu kadar keskinliğine bilmediği için kendi sularının dışındaki gemilerde ve çürük gemilerde yabancı işçileri kendi memleketinin kurallarının, asgari ücretin altında çalıştırarak dünyayı pek stabil yapmak heveslerine de kapılmayabilirsiniz. Hiç bir şey gösterildiği kadar zor değildir dostlarım, dünyada. Bu bir niyet meselesidir. Bilmeden de kendi dünyasında rahattırlar.

Geri ülke, ileri ülke sorunları çok basite indirildiğinde parası dünya borsalarında geçerli mi değil mi sorusuna indirge-

nebilir. Bizim sorunumuz AET'ye girip girmemek meselesinin bir başka eğitimsel yönü vardır. Kendi toplumumuza karşı. Çünkü yöneticilerimizin de, vatandaşlarımızın da, seçilmişlerimizin de güçleri daha önce lisede okumuşlar, fakültede okumuşlar tarafından; ki onların yönlendirmesi daha önceki imparatorların yönlendirmesinden çok daha değişik olmadı maalesef; daima yönetim dışı üretimle üretim dışı yönetim arasındaki sıkışmalarda eğitim dışındaki yönetimleri tercih eder, eğer o okullar üretimi ne kadar sevgili dostum Besim Üstünel gibi iktisatçılardan öğretmen de tutsa, gene hazineden geçinmeler dünyasının hocasına onu atar. Türkiye'nin bu gün sorunu, Türkiye'yi vatandaşlar mı yönetecektir, seçilmişler mi yönetecektir? Soru budur. İkincisi Türk parası konvertibl olacak mıdır, olmayacak mıdır? Bu da o kadar keyfe bağlı değildir: Bunu demokrasi ile çöremezsiniz. 52 milyon parmağı Türk parası konvertibl olacaktır, diye kaldırtabilmeniz, herkesin gönlü buna yatsa ekonominin kendi kuralları vardır.

Buraya nasıl yanaşılabilir idi? Bunu kimse merak etmemiştir benim toplumunun eski dönemlerindeki toplumsal matrisleri içinde. 1640 yılı, IV. Murat ve ondan sonra kardeşi Deli İbrahim, işte o zaman basınç yasaları çıkmakta. Kıyaslama hâlâ daha Türkiye'de, pek istenmeyen bir şeydir, okullarımızda kıyaslamalı tarih, kıyaslamalı edebiyat; kıyaslamalı bilim diyemeyeceğim, çünkü bilim kökenli değiliz biz; kıyaslama ancak aşağıdaki aşamaların hangi merhalelerden, hangi kilometre taşlarından geçtiğini gösterir. Kıyasladığımız zaman 1640'ı, birdenbire karşınıza ilk defa «neden şu 10 m 30 cm den öteye çıkmaz»ın arantısına merak sardırılmış beyinler görürsünüz. Cinci Hoca döneminde, acaba uğurlu olmadığı için bir tutumun nasıl olması gerektiği merakını görürsünüz. Kıyaslamak demek dünyayı bütünleştirmek demektir dostlarım. Kıyaslamadan korktuğunuz zaman, so-lundaki AET, AET'yi bahane ederek bazı

yasaları değiştirmeye dönük, çok iyi bir niyettir bu, kendi içimizden de bunu yapmamız gerekir idi. Hukukun bu kadar çürük, bu kadar topal, bu kadar eksikli ve bu kadar birikimsiz olduğu bir toplumda, ki Lozan bunun bir başka düzeyinde kapitülasyonların kaldırılması anlamında idi ama, aynı zamanda evrensel hukukun da kabul edilmesi anlamında idi. Bunun ikinci bacağıdır bu.

Bize ne getirir, ne götürür değil. Bu, bir yeniden başka gözlüklerle de dünyaya bakma meselesinin kendi içimizdeki, gerek yönetimden gelsin, gerek toplumdan gelsin, gerek genç kuşaklardan gelsin, gerek dünyadan gelsin, Türkiye'nin sadece hamasi edebiyatla ayakta kalamayacağının sezgilerinin koyulaştığı bir dönemde, bize AET fırsatı çıkar gibi duruyor, ki cevabı ilk önce bu tam başvurumuz iki sene sonra gelecek, üyeliğe ait bütün o prosedür de 15-10 yıl falan gibi bir süre alacak:

Denizde yüzmekte olan bir insana ufuk size ne kadar ayaktayken yakın gözü-kürse gözüksün, o sırada ufuk çok uzak değil dediğiniz zaman, adamın eli ayağı suları kulaçladığı için sana tokat atamaz ama, içinden güzelce söver. Asfaltlar bu kadar savuracak bir takvimsizlik, bu karımları yapılacaktır diyerekten zamanı bu kadar savunacakbir takvimsizlik, bu kadar takvime meraklı bir başka anlayışın köprüsünü kurması için en azından, takvim sözlerini milimetrik uygulamak, iç disipliniyle bağlıdır. Bu, bir iç disiplin meselesidir. Cevazı yoktur, sorumluluğu da yoktur. Láftır onlar, politiklardır.

Ama aynalara iyi bakmak isteyen insanlar bir işe başladıkları vakit ne zaman bitireceklerinin vaadini önce kendilerine karşı vermelidirler. Onun için Emre Kongar dostumun zamanı konuşmaya vurduğum zamanki mesleğimdir, kendi coşkularımı tutup da başkasının zamanını çalmak için kullanmam da âdetimdir. Ne yapalım ki iş bölümünde benim hayatımı bundan

ötürü kazanmama herkes okey çekmiş. Bunun şımarıklığını bana bağışlayınız. Konuşmam bitti mi?

EMRE KONGAR : Siz isterseniz noktalayabilirsiniz ama...

ÇETİN ALTAN : Benim konuşmam bittiği vakit yaşamım biter, mesleğim biter. Sizlerle karşı karşıya gelmem biter. Yani sistemlerin içine girmiş insanların rahatlığıyla sistemlerin dışında kalarak sistemleri arada sırada ırgalama görevlerini yüklenmiş kişilerin bir iş bölümü vardır. Ben bunu seçmedim. Ama kendi doğal eğilimlerim veya kendi ortamımın koşulları sistemler dışında, sistemler dışında yaşam yapma zorlamasına döndük. Sistemler dışında yaşam kazanmaya zorlanmış insanlar, ki onların en aşağı 500 binde iki tanesi benim yaşına gelebilir, gelmiyor genellikle, ki ben aslında buralıyım. Buralı olduğum hâlde 500 binde 2 kişinin ayakta kalması benim yaşında mümkündür sistemler dışına düşmüş olanlar arasında.

AET sistemler dünyasının bir büyük çerçevesidir. Ama onun da sistemler dışındaki adamları olduğu için o sistemler o kadar gelişmiştir. O bakımdan konumuzu dağıtmadan, iki tane sorunu özümüzde duyduğumuzda, bizi erken mi alır, geç mi alır, yararlı mıdır, zararlı mıdır gibi konularda kendiliğinden çocukları bilmecelele oynarken, bulmacalı oyuncaklarla farkına varmadan da bulabildikleri tılsımlar gibi kendiliğinden çözülür.

Bir: Zamanı kendi iradeniz içinde kullanmak özgürsüzlüğüne yatkın mıyız? Zamanı kendi irademiz içinde kullanamadığımız zaman, ki o mutlaka başkasının zamanını çalmak istemektir, o zaman trafik böyle olmazdı. Yani, kendi bireysel, doğadan gelen gücümüzü bir telefon aracılığıyla aya kadar ulaştıracak makine kullanma ihtiyacımız, ama onu yapma birikimlerimiz...

Aynı zamanda ses duyarını aşan uçaklarla bacaklarımızın yürüyemediği kadar hızlı gitmek, kendimizi aşan bir zamanı kendi ömrümüzün içine sıkıştırmak zorunluluğunda kalır. Az yaşayan insanın kendi vücudunun yapamayacağı işleri aletler kullanarak, aynı zamanda çok daha büyük bir olanakları varmış gibi yapması demektir. Bunu yaptırmayız. Biri budur sorunların ikincisi, bunun yansıdığı yer paradır.

Türk parası Londra borsasında, Tokyo borsasında, New York borsasında, öteki paralarla paritesini denk getirecek mi, getirmeyecek mi? Zekânı kullan, köşeyi dön, çaba harcamadan ve dünya sistemlerine girmeden en zenginken kendin yaşa, hangi farkı kullanarak? Enerji ve zekâ farkını. Bizim toplumumuz enerji ve zekâ farkları başka toplumlarınkinden çok daha büyük uçurumlar gösteren bir toplumdur. Onun için de politika çok keskin burada. Zekâsı ve enerjisi yetmeyen kitlelere «benimki seni kurtarmaya yeter» bahanesiyle bayrak sallamak isteyen insanların yarışıdır bu memleketin politikası. Sistemlerin tartışıldığı bir politika değildir bu.

Çünkü aradaki bir şeyi fark etmişlerdir. Hiç bir toplumda discordance'lar, yani uçurumlar, zekâ ve enerji açısından ve donatım açısından bu kadar büyük olmamıştır. Monarşiden gelen bir toplumda ancak bu olur. Ve kutsal tabular vardır. Bu tabuları Bertrand Russell üç kavramda toparlar bütün bir 20. yy. için. Birincisi milliyetçilik, ikincisi din, üçüncüsü de seks...

Bu üç tabunun üstüne birden gitmiştir yer yüzü. Türkiye bu üç tabuya hâlâ şapka çıkartmaktadır. O zaman kendin özel konuşmalarında dalga geçerek bu işi sürdürürsün, fakat gene başkalarına karşı bu tabuları kullanamazsın. Moralini yapmaya çalışan kişiler politika yaparak yer yüzü sistemlerinde yer arayacaklarına kendi toplumlarındaki zekâ ve enerji farklarından rahat yaşam aramaya çalışanlardır. Bu memleketlerde bir para konvertibl olamaz.

Evet, AET bu işleri çözmüştür. AET dünyasında tabu yoktur. Tabu olduğu yerde para konvertibl olmaz. Ya tabu vardır ya yoktur. Tabu olduğu zaman kullanırsınız, yapay parayı koyarsınız. Başka merkezlerin insanlıkla ilgili olan değerlendirmesindeki para'ları da oraya koyarsınız. Bu parayı da bununla kim değiştirecek?

3 trilyon kadar olan bürokrasinin yıllık hazine kazancı ile denetlemekte olduğu 20 trilyonluk volume arasında akıl dışı, yer çekim yasasına aykırı bir duruş başlar. Bu, bir çarpıklıktır. Böyle bir ne ekonomi olmuştur yer yüzünün tarihinde ve geleceğinde. Çünkü hiç bir toplumda bu kadar uçurumlaşma olmamıştır.

Yerel yönetimlere geçiyorum yavaş yavaş. Yerel yönetimlerin eski alışkanlıkları içinde seçilmişlikten gelme tadı, açık gözlüğe doğru bozulmakta şu sıralar. Kim denetleyecek bunu? Vatandaş... Vatandaş bilmiyor, vali ile belediye başkanını karıştırdı. Belediye başkanını Cumhurbaşkanı'na şikâyet eden mektuplar yağıyor bana. Seçmezsin beyefendi diyorum, ama gelmiş diyor. E, sen getirdin!. Sen getirmişsin. Ama anlayamıyor mekanizmayı. Seçmezdin, seçmeyeceğini söyleyeceksin. Bir daha seçmeyeceğini haykıra haykıra bağıracaksın. Bunu bilemiyor. Gazeteye mektup yazmak, yahut oradaki insanlara. Kâğıtla kalem arasındaki serüven Türk insanının en korktuğu serüvendir. Galıcıya'dan korkmamıştır, Kosova'dan korkmamıştır. Orta çağ savaşlarıyla hâlâ övünmekte olan, 21. yüzyıla dönük bir toplumda kâğıtla kalem macerası kadar insanları ürküten hiç bir şey görmedim ben bu memlekette. Birisi onun yerine olacak, birisi onun yerine olunca o adam vatandaş olmaz. Birisi onun yerine olmaz vatandaşa, vatandaş kendi yerine kendi olur.

Mademki, şu belediyenin şu adamı seni rahatsız eden bir iş yapıyor, belki adam haklı yapıyor, belki sen eski koşullanmalarından anlamadığın bir iş içindesin. Mademki seçimidir. Bizim PTT eğer bütün

Türk vatandaşları şikâyetlerini kâğıda dökecek ölçüde bir çağdaşlık gösterebilseler, vallahi yer yuzu çuval alımında Türkiye birinci olurdu. Bir başkası yapacak. O da bedavadan yapacak. Allah rızası için yapacak. Annem diyor ki, dua ettim, çok dua ettim diyor. Duaya çalışmaz adam. Duaya gazeteci çalışacak, şu çalışacak, duaya sosyolog çalışacak, dua edecek, öteki dünyada iyi olsun diye.

AET ilişkilerinin bu keskin ve çok hızlı yaklaşımı içinde fiyatların mutlaka konvertibl olması lâzımdır, mutlaka. Mutlaka kendi toplumundaki zekâ ve enerji farklarını kullanarak kendi toplumunda çok öne çıkmakla olmaz. Yer yüzü entegrasyonları içinde, bütün insanların kurnazlığı veya enerjisinin kendi üretiminle gelebilirsen olur. Bu kadarı yok mu aranızda? Bu kadarı yok mu kurnazlık, açık gözlük? Kime karı? Kimsenin açık gözlüğü yetmez, kurnazlığı yetmez. Sistemlerin ne ola ki biraz açık gözlü olabilelim. Sistemler de birey enerjisini ezebilecek ölçüde olduğu için her sefer contre partiler çıkar birdenbire...

İkincisi, biraz başka bir ölçüdür. Kadın-erkek ilişkileri Türkiye'de anormal ölçüde bozuktur. Erkek erkeğe kahveleri ile AET üyesi olunmaz. Bol bıyık, bol sünnet, yarısı yanlışlı... Kadınlar eve hapsolmemek için yırtınıyorlar. E, ne olacak? Türküler dünyası yanılmalı yakılmalı... Poli-fonik ses? En zavallı insanlar bizim Türkiye'nin gerçekten büyük müzikçileridir aslında: Kimse, Adnan Saygun'u sokakta çalmaz, dünyada çalınır en fazla Saygun. Dışarıdan dikilme işlerdir, yazarlık dahi dışarıdan dikilmedir Türkiye'de, ama 1640a kadar uzandığımız vakit ve kıyaslamaları yaptığımız vakit... Aman kıyaslamaları yapmayalım. Hep hamasi edebiyatımızla kendimizin gönlünü rüzgârlandıralım. Ve dünyadan kopuk olarak kendi çöplüğümüzde kim birinci olacak ise, yahut o birincilik yarışına herkesi sürükleyerek, üretimden kopuklar yönetici, üretimde çalışanlar da okuma yazma bilmez... Sonunda da bu iş

kimin kafasında patlar? Kadınlarla çocukların. Yüzde 56'dır bu gün Türkiye'nin tarımsal bölümünde kadın gücünün üretimi. Erkek kendisi yorulmadıkça kendisinin yerine makine icat etmez. Kadını bulmuş, çalıştırıyor. Niye traktör satın alsın ki? Kadını çalıştıramadığı yerlerde traktörlerin ne kadar çoğaldığına bakın. Bir başkasını çalıştırma imkânı var iken makine icat etmek mümkün değildir. Başkasını çalıştırma olanakları azaldı mı, makineyi bulma olanakları büyük. Marx buradan bakmıştır olaylara, fena da bakmamıştır.

Hiç bir şey sanıldığı kadar zor değildir. Ne entegral hesapları, ne dünyanın karmaşık ekonomileri, ne Hollandalı dostumun AET'nin Türkiye temsilcisi olarak uzun uzun anlattığı böyle ders verir gibi, siz şöyle aslında, şunu yapmak lazım, falan, bunu yapmak lazım diyerek. Bunlar hep palavra lâflardır yani, bir değerli arkadaşımızdır ama o da bizle özenlidir. Hani böyle bir de gider dışarıya anlatırsam yani, kadınları sünnet etmeyin, niye şunu böyle yapıyorsunuz?... Nehirlerin drenajını yapın, ne kadar iyi biliyorum ben, falan filân...

Mesele ortak düşüncede hiç bir şeyin zor olmadığını çakabilmektir. Zor nerede başlar, bilir misiniz dostlarım? Kolayından para kazanmak isteyen insanlar dünyada bu işi kıvıramadıkları zaman zor başlar. Bizim para kazanmak isteyen insanlarımız bu işi dünyada yapamıyorlar. Burada zor başlıyor, para dediğin dünyada kazanılır, dünyadan kazanılır. Kendi yerelinden para kazanmak ayıptır, hiç kimse o parayı... Bazen basıyorlar, bazen gerçeğini, kime vereceklerini başkaları tespit ediyor. Böyle bir ekonomi sisteminin yer yüzünde geçerli olduğu bir AET üyesinden söz etmek bir sıçan karikatürünün şu kadar ülkeden daha meşhur olduğunu tesbit etmek kadar komiktir yani. Micky Mouse'tan çok daha az ünlü bir sürü ülkesi var yer yüzünün. Bir karikatüristin yaptığı bir sı-

çan karikatürü birçok okuma yazma bilmeyen insanların benliğinde kazanmış kalmış. Canım, Yukarı Volta az insanın hatırladığı bir ülkedir örneğin. Bir sıçan karikatürü ile yarışamayan toplumlara yardım etmek, onlara zorun olmadığını göstermekle mümkündür. Sizleri operim hepinizi.

EMRE KONGAR : Efendim, sayın Çetin Altan sanıyorum ki işi sloganlaştırdığı iki büyük sorunun belirlenmesine bağladı. Birisi, politik, birisi ekonomik. Politik sorun, Türkiye'yi atanmışlar mı, seçilmişler mi yönetecek? AET'ye üyelik öncesinde çözülmesi gereken sorun. AET'ye girmek için çözülmesi gereken ekonomik sorunu da Türk parası konvertibl olabilecek mi? Sanıyorum ki son sözleri dahil, yani parayı nereden kazanacaksınız sözü dahil, bu iki siyasal ve ekonomik alanda çok güzel formüle etmiş olduğu sloganın açıklamalarıydı.

Ayrıca şahsi bir özür ve açıklamam oldu, doğrudur. Bu 1979 yılında altı kadar televizyon programı yaptım, hepsi davetlilerle, ikişer kişilik arkadaşlarla yapılan programlardı. Demek 12 kişi davet ettim, bunların önemli bir bölümü gazeteci ve bilim adamıydı. İçlerinde, çok açık söylüyorum, sayın Çetin Altan kadar zaman mefhumu olan ikinci bir insana rastladım. Bunu da burada belirtmek isterim. Yani AET'ye üye olduğumuzda çok iyi bir temsilcimiz olabilir.

Efendim, ikinci sözü çok değerli bir bilim adamı olan, bir süreden beri, uzunca bir süreden beri yurt dışında olan, kendisini maalesef kaçırdığımız sayın Korkut Boratav'a veriyorum. Sayın Boratav sanıyorum bize hem yurt içindeki hem yurt dışındaki gelişmelerin, perspektiflerin sentezini yapacaklar.

KORKUT BORATAV : Teşekkür ederim sayın Başkan. Bana yönelttiğiniz nazık ifa-

delere rağmen size sataşarak başlayacağım. Sataşmam da 25 yıldan beri girelim mi girmeyelim mi tartışması içindeyiz, heyhat hiç mesafe almamışız şeklinde yorumlayacağım bir yakınmasına. Sabahleyin burada Türk siyasi hayatının örgütlü ve parlamento-yu temsil eden ana kuruluşlarının dört temsilcisi veya onların dört değerli arkadaşımızın bir konsensüs hâlinde, fikir birliği hâlinde, Kamuran İnan'ı da çok mutlu eden AET'ye girme sorunu bitmiştir, artık bu tartışma da geride bırakılmalıdır şeklinde algılayabileceğim yargılarına bilerek veya bilmeyerek bir katkı yaptığı için tartışacağım. Şuna katılıyorum:

Türk kamu oyu şu anda bir yoklama yapılsa veya bir referandum yapılsa büyük çoğunluğuyla AET'ye girmeden yana olacaktır. Vaktim olursa niye olacaklarına değineyim. Fakat buna rağmen birtakım aykırı adamlar hayır, girmesek daha iyi olur demektedir ısrarlı olacaklar, girdikten sonra da «çüksak daha iyi olurdu» diyecekler. Ben de şahsen Çetin Altan'dan sonraki konuşmacıların bana öyle geliyor ki, bu aykırı seslerin bir miktar farklı gerekçelerle de olsa temsil edilecekleri ümidi içindeyim. Demokrasi de bu değil midir?

Dolayısıyla pek dolaylı da olsa sabahleyin AET'ye karşı olmak âdeti bu ülkenin menfaatleri ve bu halkın menfaatlerine aykırı bir şeydir, şeklinde anlaşılacak birkaç ifadeyi şiddetle yadırgadığımı da beyan edeyim.

Şimdi ben bu konuşmaya kısaca Türkiye-AET ilişkilerinin bir panoramasını, fakat bu panoramada tespit edebildiğim yahut bana öyle gelen bazı gariplikleri vurgulayarak gireceğim. Şimdi bizim şu Türkiye-AET ilişkilerinin tarihçesinde sadece başlangıç noktasında bana göre bir normal adım vardır. Bir siyasi iradeyle başlıyoruz. Fakat bu siyasi iradenin gerekçesinden itibaren gariplikler başlıyor. Türkiye'nin AET'ye girme, yahut ortaklık anlaşması için başvurma kararı uzun boylu düştünüp taşınılmış, Roma anlaşmasının

hükümleri incelenmiş, AET'nin geleceği ne olacaktır, Türkiye'nin yeri nedir ne değildir gibi bir mülahazayla değil, Yunanistan'ın AET'ye ortaklık için başvurma tarihinden 15 gün sonra büyük bir hızla ve salt Yunanistan gerekçesiyle yapılmış bir başvurudur.

Sabah söylenen bir gözleme katılıyorum. Türkiye'nin AET'ye katılma kararı çok köklü bir karardır. Bu ülkenin geleceğini, belki şunu kabul etmeyiz, yüzyıl boyunca bağlamaz, her karardan dönüş vardır ama bu ülkenin gideceği rayı, doğrultuyu geniş ölçüde belirleyecek, uzunca yıllar belirleyecek bir karardır. Böyle temel bir karar sabahleyin Kamuran İnan'ın belirttiği gibi Türkiye-Yunan ilişkileri etrafında kurulamaz. Bu, bana göre bir garipliktir.

Türkiye'nin altı tane sanıyorum komşusu vardır, her biriyle çok çeşitli ve birbirinden çok ayrı sorunları var. Komşularımızdan biri ile olan meselelerimizi Türkiye'nin geleceğini bağlayacak veya ipotek altına alacak bir ağırlık ve sürekli bir ağırlık taşıması bana göre gariplik.

Şimdi, Türkiye büyük bir nüfus olarak, potansiyel olarak, alan olarak ve geleceğini Yunanistan'ın tavırları ve Yunanistan'ın tepkilerine karşı tepkiler olarak belirlemesinin normal bir şey olmadığına katılan insanlar olabileceğini umut ediyorum.

İkinci gariplik, bu ilk siyasi karar 1959'da alındıktan sonra, bu siyasi kararın gelişmesinin bu sonraki aşamalarında siyasi iktidarların pek az rol oynadığını tespit ediyoruz. Ve gariplik bir şekilde bürokrasi, teknokratlar mı yürütmüştür sorununa baktığımızda, yine bir tuhaflık var. Türkiye'de bu işi bürokrasi de yürütmüyor bir bütün olarak, Türkiye'de bu işi bürokrasinin bir kanadı, Dışişleri Bakanlığı yürütüyor. Bu temel siyasi kararın momentumu 1959'dan en azından Katma Protokol imzalanıncaya kadar, belki de ondan da sonra, esas olarak Dışişleri Bakanlığı'nın çok usta

çabaları, o bakanlığın en azından çok yetenekli bir grup insanının çok usta, ısrarlı çabaları ve bu çabaları ustaca siyasî iktidara kabul ettirmeleri ile olmuştur. Bu da bir diğer garipliktir.

Şimdi niye yürütüyor? Dışişleri Bakanlığının veya genel olarak Türkiye'de AET'den yana olan bürokratik veya entelektüel tavırların arkasındaki gerekçe nedir? Birisini söyledim, Dışişleri'nin tavrında da çok belirleyici. Öyle bir ulusal çıkar anlayışı vardır ki, ulusal çıkar Türkiye-Yunan ilişkileri, çelişkileri, çatışmaları, sorunsal etrafında düğümleniyor. Dolayısıyla Türkiye'nin geleceğini Yunanistan belirliyor.

İkincisi de, batılılaşma tutkusu diyelim veya daha somuta indirgeyelim, dar anlamda batı ittifakının bir üyesi olma gerçeğini bir de AET kanalıyla teyit etmek, bunu biraz daha pekiştirmek duygusundan.

Dolayısıyla aşağı yukarı, münhasıran siyasî gerekçelerle oluşan bir karar. Halbuki biraz önce AET'nin Türkiye temsilcisinin konuşmasını izleyenler, belki bir diplomat inceliğiyle vurguladığı bazı noktaları gözden kaçırmış olabilirler. Değerli konuşmacı AET'nin öncelikle bir ekonomik topluluk olduğu, ve bu ekonomik topluluğun her ne kadar bir siyasî hedefi varsa da halen de ekonomik sorunların ağır bastığı, esas olduğu, her ne kadar bu ekonomik sorunlar ağır basmakta ise de bu sorunların çözümünde ilk adım olarak da bir Gümrük Birliği sorununun öngörüldüğünü vurguladı.

Şimdi, Türkiye AET'ye ortaklık anlaşması ile ve daha sonra tam üye olarak girme başvurularını ve değerlendirmelerini yaparken ekonomik mülâhazaların tamamen devre dışı olduğunu, hiç dikkate alınmadığını saptıyoruz açıkçası. Bu da garip, bu da bir başka gariplik. İşin garipliği şudur, ona birazdan değineceğim, AET bize vurguluyor, bu bir Gümrük Birliği'dir, dikkatli olun diyor. Biz diyoruz ki, hayır biz Gümrük Birliği istiyoruz. Çünkü diyoruz

ki ancak oradan girilir AET'ye. Bunu istemezsek yarım gireceğiz. Ticaret anlaşması yapalım diyor AET bize. Yok, Gümrük Birliği ile gireceğim diyoruz.

Peki, bu arada iş çevreleri ne yapıyor, sanayi ne yapıyor? Sanayi benim hatırladığım ve biraz da geçmişe bakarak toparladığım kadarıyla şunu yapıyor: E, diyorlar, 12 yıl, 22 yıl. Allah kerim. Gün ola harman ola. Hatta aşağı yukarı bu hava. E, dolayısıyla olağanüstü çabalarla sanayi çevrelerini, iş çevrelerini mobilize etme teşebbüsleri 60'lı yıllarda semeresiz kalıyor. Şimdi bir başka gariplik de şu:

Söyle bir kaba iktisat, hatta bir komplo teorisi analizi ile diyebiliriz ki, AET Gümrük Birliği'ni ister, Türkiye bundan kaçır. İktisat tarihi bu örneklerle doludur. Kuvvetlidir, az gelişmişlerden gümrük birliği ister, gümrük duvarlarını kaldırayım, pazarına gireyim der. Az gelişmişler, geri kalmışlar da, yok ben duvarlarımı tutacağım, başka yönlerde işlerimizi yürütelim derler. Bu örnekte aksi oluyor.

AET Gümrük Birliği'nden çekiyor kendisini, çekmeye çalışıyor, Gümrük Birliği'ne gidecek bir anlaşma süresinden. Bizimkiler ısrar ediyor. Şimdi bu garip nokta, esrarengiz hususun uzun boylu analizini yapmaya vaktimiz yok. Fakat ben şu unsurlara değinmek istiyorum, AET'nin bu günkü tavrına da belki ışık tutacaktır, tepkisine ilişkin olarak.

Bir kere arkadaşlar şunu ihmal etmeyelim: Her ne kadar lâik, hatta din dışı ve dinsiz bir toplum görünse de AET'ye mensup toplumlar ve ülkeler esasta Hristiyan batı kültürünün bir parçasıdır. Halk oyununda, kamu oyununda, hatta düşünürler, siyasetçiler nazarında Avrupa, Türkiye sınırında biter. Polonya Avrupa'dadır; ama Türkiye değil. Bunu aşağı yukarı aynı tarihlerde gözlediğimiz Polonya'da Dayanışma ve Jaruzelski rejimine karşı tepkilerle Türkiye'deki 12 Eylül sonrası tepkilerle mukayese edebiliriz.

Şimdi tabii biz çok tartışıyoruz, Avrupa şöyle yaptı, böyle yaptı, falan filân. Bırakın siz Avrupa Konseyi'ndeki tartışmaları, Avrupa basınını tarayın, Polonya daima ön plândadır, üç kişi, beş kişi hapsedir girer çıkar manşet olur, manşete girer, Türkiye basına girmez, kamu oyunda yoktur. Çünkü Polonyalı Avrupalıdır, insan haklarına müstahaktır, Türkiye Şark'tadır. Bizden yana olan, yani sözde bizden yana olan Avrupa'nın sol çevreleri de 12 Eylül sonrası tartışmalarda bu tür gerekçeleri söylemişlerdi duyduğumuz kadarıyla; basına ve bizden gelenlere: «E, Türkler böyledir, onlar birbirlerini böyle yaparlar. Onların hayat tarzı budur. Fazla da bunu abartmaya gerek yoktur». Dolayısıyla kültürel olarak Türkiye'yi AET'de görmek istediklerini, kamu oyu ve genel olarak entelektüellerin, Avrupalıların zannetmiyorum.

Fakat AET'nin siyasi bir açmazı vardır, Türkiye'nin başvurusunu değerlendirmek zorunda kaldıkları zaman. O da biz bir şekilde, II. Dünya Savaşı sonunda batı ittifakına girmişiz. Dolayısıyla, bu siyasi sorun, yani Avrupa Konseyi bir yana, ki onunla beraber olmuştur, NATO'ya girmişiz, Avrupa Konseyi meselesi belki unutulurdu ama NATO'da müttefik olarak aynı safta kabul ettikleri bir ülkeyi bir ekonomik toplulukta, «sen Avrupalı değilsin» gerekçesiyle dışlamak mümkün olamazdı.

Dolayısıyla onlar ekonomik güçlükleri vurgulayarak bizi caydırmaya çalıştılar. Ama son tahlilde onların bu siyasi değerlendirmesi Türkiye'nin prensip olarak Ankara Antlaşması ile AET'ye bir ortaklık anlaşması ile ve daha sonra tam üyelik başvurusu yolunu açacak bir sürece girmesine yol açtı.

Son tahlilde şunu söyleyebiliriz:

AET ekonomik çıkarlar açısından Türkiye'ye niye muhtaç olsun? Türkiye'nin AET'ye yansıtacağı ekonomik güçlükleri biliyoruz. Şöyle bir imajın tüm Avrupa halk-

larını rüyalarında korkuttuğunu düşünüyorum. AET'ye girdiği andan itibaren 20 milyon Türk Avrupa'ya göçecektir ve onun neler yaratacağını dehşet ve de korkuyla düşünüyorlar.

İkincisi şu; tabii zayıf bir ülke olacak, ekonomik destek, mali destek, filân... Türkiye AET'ye başvurduğu zaman ve sonrakı şimdiye kadar geçen bütün dönemler içinde Türkiye AET'ye karşı büyük ticaret açığı olan bir ülkedir. Ve bu ticaret açığı özellikle başvurduğumuz yıllarda, AET tarafından değil, Amerika tarafından kapatılmaktadır. Yani Amerikan parasıyla biz AET'ye karşı olan ticaret açığımızı finanse ediyoruz. İthalatımız ihracatımızın iki misli ve bazı yıllar iki misli, bazen yüzde 50 daha fazla vs.

Dolayısıyla Türkiye AET entegrasyonu, pazara giriş, Türk pazarını cazip bir pazar olarak fethetme noktai nazarından büyük bir çekicilik de yok. Onu da ekonomik bir gerekçe olarak görüyorum.

Bir diğer gariplik, daha doğrusu gariplik demeyelim, bu gariplikler bir yerde normale dönüyor, Katma Protokol'ün kabulü, 1970'te. Bizim kuvvetli, ısrarımızla kabul edilen protokol gümrük indirimlerini öngörüyor. Birliğe girince yıl be yıl, 12 yılda, 22 yılda çeşitli mallarda gümrükleri sıfıra indireceğiz. Kotaların filân kaldırılacağı öngörülüyor.

Şimdi biz tabii Türk usulü, sanıyorum, yanılmıyorsam, Türk usulü bir açık gözlük yaptık: Katma Protokol yürürlüğe girmeden birkaç gün önce gümrükleri yüzde 100 artırıp, yürürlüğe girdikten sonra gümrükleri indirdik. Eğer yanılmıyorsak, tekrar vurgulayayım; dinleyicilerden doğruyu bilen varsa lütfen beni uyarsınlar, hafızam beni yanıltıyor olabilir, fakat işin daha da ilginç tarafı, Katma Protokol yürürlüğe girdikten hemen sonra uyandı iş çevreleri, sanayiciler. Ve sıkıntılar, şikâyetler başladı, hâlimiz ne olacak diye...

Katma Protokol altı yıl yürürlükte

kaldı. 76 yılında tek taraflı olarak anlaşmanın sanıyorum 6. maddesinde bir güvence hükmü var, bahane edilerek kaldırıldı, 78'de de resmen 5 yıl ertelendi. 80'den sonra da o beş yıl dolmadan 12 Eylül'e girilmesi çerçevesi içinde AET ilişkileri donduruldu. Dolayısıyla büyük gürültü ve parlak ümitlerle katıldığımız o ortaklık anlaşmasının ekonomik yükümlülüklerini Katma Protokol'ü alırsak 17 yıl içinde, Ankara Anlaşması'nı alırsak 24 yıl içinde, sadece 6 yıl uyguladıktan sonra bugün tam üyeliğe başvuruyoruz.

Tam üyeliğe daha doğrusu 1980'de başvurmaya kalktık. Yine Yunanistan'a tepki olarak, Yunanistan o yıl tam birliği başvuru kararı aldı, bizinkiler de hemen takip etti. Sonra 80 sonrasının dönmuş statüsünü şimdi geçirmeye çalışıyoruz, aşmaya çalışıyoruz.

Bir gariplik daha: Şu anda sayın Başbakan Türkiye'yi tam üyeliğe götürecek başvuruyu yapma kararını, yeniden bir siyasi karar olarak almış bulunan sayın Başbakanın teknokratik ve siyasi kariyerinin bir bölümü AET'ye karşıtlıkla oluşmuştur. Plânlamacı arkadaşlarımız vardır, 69-70 yıllarında o katma protokol öncesi müzakerelerde DPT Müsteşarı olarak Özal anti-AET'ci bürokratik lobinin önde gelen temsilcisi idi. İktidar olduktan sonra da, benim yorumuma göre, Türkiye'nin dış siyaseti ve dış ekonomik ilişkilerini Amerika, Suudi Arabistan pergelinin eksenleri üzerinde oluşturmaya özen gösterdi, yani inisiyatifi olduğu kadar... Dış siyasette çeşitli etkenler iktidarı bağlıyor tabiatıyla, fakat onun siyasi kariyerinde bir Avrupa değil, Amerika-Suudi eksenini üzerinde oluşan bir kariyer olduğunu düşünüyorum.

Şimdi dolayısıyla, benim gibi hafif ter-tip öyle komplo teorilerine arada bir kendini kaptıran bir insan olarak diyorum ki, acaba diyorum, nasıl olsa sonuç vermeyecek olan, nasıl olsa kabulü ergeç şu veya bu bahane ile, ister Yunan vetosu ile, ister

kamu oyu baskısıyla reddedilecek olan bir müracaatı yapıp başka seçenek yoktur, Türkiye'de biz denedik, olmadı, dolayısıyla tek seçenek, son zamanlarda çok moda olan «tek seçenek budur» teziyle bizi yine yumuşak bir şekilde, sessiz sedasız esasen oturmuş olduğu o demin söylediğim eksene köklü bir şekilde yerleştirme şeyi midir, diyorum ama bunun Türk milletinde yaygın entelektüel sapma eseri olabileceğini de, paranoyak bir komplo teorisinin ürünü olabileceğini de kabul edeyim. Fırsat bulursam, önümüzde bir tur daha verirse sayın başkan geleceğe bir bakışla üyelik bize ne getirir ne götürür üzerine bir iki cümle söyleyebilirim. Teşekkür ederim.

EMRE KONGAR : Efendim, çok teşekkür ederiz. Sayın Boratav özellikle bu Müslümanlık olayına değindi. Umut ediyoruz ki, bütün konuşmacılar Müslümanlık olayı üzerinde dururlar. Eğer hiç kimse durmazsa ben de belki sorular ve yorumlar bölümünde kendi alanıma girdiği için o konuda birkaç söz söyleyebilirim.

Tabii sayın Boratav'ın fevkalâde vurguladığı Gümrük Birliği son derece ilginç.

Değerli hanımlar, beyler. Aslında açın bu günkü gazetelere bakın, otomobil ithalatçıları ağlıyorlar, bağıryorlar. Diyorlar ki, bu otomobil üreticileri, yerli otomobil üreticileri bizleri soyuyorlar, ve üstelik de bize çok yüksek gümrükler kondu. Bu soyguna da biz müdahale edemiyoruz. Gümrükleri birazcık indirsınlar, maliyetinin iki misli filân gümrük olmaması lâzım, birazcık indirsınlar. Biz şu soygunu önleyelim diyorlar. Ve sayın Korkut Boratav'ın bu arada konuşmasının doğru bir yere değindiği açık. Bir de bu vatan hainliği olayına bana atıf yaparak değindi, çok sevindim. Sabah anladığım kadar, ben maalesef gele-memiştim, bütün parti temsilcileri tarafından hep birlikte sanki bu AET'ye karşı çıkmak neredeyse vatan hainliği imiş gibi değerlendirilmiş. Peki ama hiç olmazsa si-

zin sözlerinizden öyle anlaşıldı. Peki ben de abartarak başka bir şey söyleyeyim.

Bundan bir yıl kadar önce Avrupa Konseyi filan demek vatan hainliği idiydi galiba Türkiye'de. Ben de abartıyorum. Efendim, sayın Ali Bulaç.

ALİ BULAÇ : Teşekkür ederim. Efendim, ben 15 gün önce Ankara'da bir açık oturuma katılmışım. Açık oturumun konusu Türkiye'de Lâiklik ve İnsan Hakları idi: Oturuma Yeni Gündem dergisinden Aydın Köymen Bey de katıldı ve şöyle demişti: «Ben bu toplantıda rakip sahada hissediyorum, deplâsmanda.» Ben de sabah toplantıyı izledim ve eğer böyle devam ederse öğleden sonra kendimi deplâsmanda hissedeceğim diye düşündüm. Fakat bütünüyle de rakip sahada olmadığımı görüyorum. Özellikle Korkut Bey'in konuşmasından sonra; gerçekten içimi ferahlattı.

Belki sayın başkanın tavsiyesine uyarak biraz din meselesinde konuyu almak istiyorum. Şimdi efendim, herkes kendi özel konumu ve toplumsal idealleri açısından AET olayına bakıyor. Kimisine göre Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na katılması batılılaşma sürecini bitirecek, gerçekleştirecektir. Sizden daha geniş bir tarihi, toplumsal ve kültürel bir perspektiften bakmak istiyorum bu olaya. Bana bu olay Türkiye'nin batılılaşmaya karar verdiği dönemdeki hadiselerle benzer gibi görünüyor. O zaman da Türkiye batılılaşma sürecine girmek istediği zaman, Türkiye'nin batılılaşmasını isteyen üç ana katman vardı toplumda. Birisi 1815'te II. Mahmut ile Sened-i İttifak'ı imzalayan eşraf ü âyan adlı toprak sahipleri. Bunlara göre, toprak mülkiyetini korumanın en iyi yolu batı hukukunu kabuğ etmektir. Çünkü mer'iyetteki İslâm hukuku toprakları miri arazi hükmünde koyuyordu ve onları mülk sahibi yapmıyordu. Şu halde bir an önce batılılaşmaya geçelim, batının pozitif hukukunu ithal edelim diyorlardı.

Yüksek seviyedeki bürokratlar da istiyordu. Saray çevresi özellikle. Bunlar da siyasi geleceklerini batıda görüyorlardı. Bir de azınlıklar görüyordu. Çünkü Avrupa'da yükselen emperyalizm, kapitalizmi Osmanlı imparatorluğuna ithal etmişti ve onlar da imparatorluk içindeki tabii uzantılarıydı. Bunlar da kendi ekonomik ve siyasi geleceklerini batılılaşmada buluyorlardı.

Şimdi bu parametreden hareketle, bu günkü AET olayına baktığımız zaman benzer olaylarla karşılaşıyoruz. Kimseyi suçlamak istemiyorum, bunu özellikle vurgulamak isterim. Fakat öteden beri komisyonculuğa alışmış iş çevreleri Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na girmesinden yanadır. Montaj sanayiine alışmış sanayicilerimiz Avrupa Topluluğu'na girmekten yana. Ve gerek İslâm dünyasında ve gerekse Türkiye'de gelişmekte olan İslami uyanışı bir tehdit unsuru gören birtakım aydınlar, entelektüeller, siyasiler bir an önce Avrupa'ya girmenin gerekliliğini vurguluyorlar. Hatta sayın Aydın Güven Gürkan bir konuşmasında çok açık bir şekilde şöyle ifade ediyordu: «Bir an önce şu AET'ye girelim de İslâm tehlikesinden kurtulalım.»

Şimdi herkesin ideali, düşüncesi başka. Tabii sabah ifade edildiği gibi, sadece Türkiye toplumunun yüzde 5'i Avrupa Topluluğu'na karşı çıkıyor demek yanlış, çıkmıyor. Yani bunun bir referandumla tespit edilmesi lâzım. Bunu konuşmamın finalinde tekrar belirtmek istiyorum.

Şunu söyleyeyim: Ben bir Müslüman olarak Türkiye'nin AET'ye katılmasından asla paniğe kapılmadım. Bizim insanımızın vesayete ihtiyacı yoktur. Yani Avrupa'ya giderken kendini kaybedecek, onların içinde eriyip gidecek, bu yok. Böyle bir olay yoktur. Bizde temel olan insana güvendir, insanımıza güvenmeliyiz. Katılırız, entegrasyon da olur, Avrupa'ya da gideriz. Biz ayrıca Avrupa'ya yabancı bir millet de değiliz, bir halk da değiliz. 600 sene Avrupa'da kal-

dık, iyi veya kötü. Bence önemli bir deney-
dir 600 sene Avrupa'da kalmak. Müslüman-
lar daha önce 8,5 yüzyıl İspanya'da kaldı-
lar, Güney Fransa'ya, kuzey İtalya'ya ka-
dar gittik. Ve orada, yerleştiler, bir mede-
niyet meydana getirdiler. Sicilya'da 200 yıl
kaldık. Ve orada da bu kültürlerin karşılaş-
masından biz kazançlı çıktık.

Yani demek istediğim, biz temelde mu-
hafazakâr bir kültürün insanları değiliz.
Kültürlerin karşılaşmasından da korkma-
yız. Avrupa'ya gitmek için halen can atı-
yoruz. Bunu da garipsememek lâzım. Bu-
gün Almanya'da 2 milyon vatandaşımız var,
4 milyon Müslüman var. İstatistiklere bakı-
lırsa Fransa'da 2000 yılında en kalabalık
din kesimi Müslümanlar olacak. İngilte-
re'de 1973'te üç cami vardı, bugün 50 cami
var. Almanya'da cami sayısı, mescit sayısı
daha doğrusu, 1000'i geçmek üzere. Yani
oraya gitmekle birlikte biz kaybolmadık,
erimedik. Yine de erimeyiz. Ben buna ina-
nıyorum.

Hatta bu günkü yeni İslami inanış,
köylerde, kırsal kesimlerde değil, büyük
kentlerde başladı. Kırsal kentlerden büyük
kentlere göç eden insanlar, hicret eden in-
sanlar yeni bir kültürel kimlik arayışına
girdi. Köylerde başlamadı bu. Avrupa'ya
da gidersek bu daha da hızlanacaktır. Ben
buna da inanıyorum. Çünkü Türkiye'de
hicret hayatı yaşadık. Bu yüzyılın ikinci ya-
rısından sonra biz çok büyük toplumsal
değişimler geçirdik. Büyük alternatif dü-
şünüyoruz. Bu alternatif olabilir mi? Bu
teknolojik uygarlığın dışında başka bir me-
deniyet alternatifi olabilir mi? Biz Batı'nın
izlediği yolu mutlaka izlemek zorunda mı-
yız? Başka bir yaşama tarzı olmaz mı aca-
ba? Düşünüyoruz. Yani bence bu önemli
bir şey.

Şimdi biz Avrupa'ya katılırsak ne ka-
zanırız? Ben buna ekonomik açıdan bak-
mam, bakmıyorum, ekonomi benim de sa-
ham değil ayrıca. Avrupa'ya şöyle bakalım:
Refah toplumunun ülke toplulukları Avru-

pa. Artık Avrupa'da insanlar ilerleme inan-
cını kaybetti. Daha çok gelişecek, daha çok
ilerleyecek, bu Avrupa'da yok. Hâlâ 19. yüz-
yılın sosyalizm ve ilerleme inancına bağlı
düşünme bizim muhafazakâr entelektüelle-
rimizde var. Mevcut bir yapımız var diyor
Avrupalılar, bunu koruyalım.

Geçmişte Avrupa'yı yükselten dinamik-
ler bu gün yok oldu. Avrupa'yı lâiklik, bur-
juvazinin lâikliği ve ulusalcılık yükselti-
yordu. Bu gün bunlar gölgelendi, eski di-
namizmlerini kaybettiler. Avrupa Toplulu-
ğu ile bence daha muhafazakâr bir yapı
meydana getirmeye çalışıyor, kendi içine
kapanıyor. Bu, onun muhafazakârlığının
bir başka geriliği. Dünyada iki süper güç
var, Avrupa özellikle II. Dünya Savaşı'ndan
sonra yok olma tehlikesi ile karşı karşıya.
Kendini toparlamak, korumak, dışarıya
karşı kalın bir duvar çekmekle meşgul.

Bana kalırsa Oswald Spengler'in dedi-
ği doğrudur: «Avrupa uygarlığı sonun baş-
langıcına gelmiştir.» Ve bu yapının, bu kül-
türün bize daha çok vereceği bir şey yok.

İslâm dünyasında ise yeni bir uyanış
var. Bunu ister kabul edelim, ister etmeye-
lim, bu bir kabuk değiştirmedir, yeniden
kimliğimizi arıyoruz. Ben İbni Haldun'un
teorisinin bu olayda kullanışlı bir teori ol-
duğuna inanıyorum. Avrupa hazaridir, biz
bedeviyiz. Ve tarihte her zaman bedeviler
hazarilerin yerine geçmiştir.

Eğer Avrupa dinamizmini kaybettiye-
se, 3. Dünya Ülkeleri bedevi ülkelerdir, onun
yerini alacaktır. Nitekim Amerikan Devlet
Başkanı Reagan başa gelir gelmez İbni Hal-
dun'un teorisi ve 3. Dünya üzerinde araş-
tırma yapacak bir komisyon kurdurdu. Bu-
nun önemli bir şey olduğunu sanıyorum.

Avrupalı bize diyor ki, sizin ömrünüz
bitti, çoktan bitti. Siz bir uygarlık kurdu-
nuz ve o yok oldu, şimdi sıra bizde. Özel-
likle son Toynbee gibi tarih felsefecileri
bunu bize telkin ediyorlar. Ama bir kültür
birden fazla uygarlık kurabilir, Emevi, Ab-

bası uygarlığı yıkıldı, onun yerine Selçuklu, Osmanlı uygarlıkları geldi. Aynı dönemlerde Endülüste bir uygarlık vardı ve Avrupa'daki Roma uygarlığının yerini bu günkü Batı uygarlığı aldı. Bir kültür birden fazla uygarlık doğurabilir. Ben bu günkü İslâm kültürünün de belli bir uygarlık doğurabilecek dinamizmlere sahip olduğunu sanıyorum. Ayrıca bunun işaretlerini de görüyorum...

Avrupa'ya katılırız, fakat uyuşmayız, tekrar döneriz, Korkut Bey'in dediği gibi. Ama bize iyi bir deney de kazandırır. Onlar da geldi, Orta Doğu'da Haçlı seferleri sırasında, 200 sene kaldılar Avrupalılar. Ve bizim geniş ve zengin tecrübelerimizden, kültürümüzden, medeniyetimizden yararlandılar ve bu günkü Avrupa uygarlığını kurdular. Biz de gidelim. Eğer gerçekten futbolü öğreneceksek bunu kendi kendimize öğrenemeyiz, gider Londra'da öğreniriz, gelir Türkiye'de öğretiriz. Tamam, bu olur. Ama futbolü öğrenmemiz gerekir mi gerekmez mi, o ayrı bir tartışma konusudur.

Biz fikirlerin karşılaşmasından kazançlı çıkarız. Bunun da bize böyle bir faydası olur. Avrupa bizi az tanıyor. Biz Avrupa'yı tanıyoruz, yani sanıldığı kadar da Avrupa hakkında cahil değiliz. Avrupa'ya bizi tanıtan oryantalistler ve misyonerlerdir. Onların çarpıtarak, yalan yanlış anlatıkları açıktır, çünkü bu ikisinin de temelinde sömürgecilik var.

Ben şuna inanıyorum. Eğer Avrupa gerçek İslâm düşüncesi ve kültürümüzün gerçek özünü, kimliğini tanırsa bunu da ifade eder. Bu gün Avrupa'da teknolojik bir medeniyet vardır, sanayi toplumu vardır. Modern toplumda insanlar giderek bireyselleşiyor. Hayatın aşkın olan her değeri, manevi olan her boyutu unutulmuştur. Kozmik âlemin genel ilkesi unutulmuştur. Böyle bir toplumda insanlar giderek bireyselleşmiş ve içine kapanmıştır.

Ama biz bu dönemde hikmet temeline dayalı yeni bir kültürün, yeni bir düşünce-

nin habercileri, mesaj vericileri olabiliriz. Avrupa'nın buna ihtiyacı var. Bu bakımdan ben Avrupa ile tümünden ilişkimizi koparalım, onunla temasa geçmeyelim, aramıza kalın duvarlar çekelim demiyorum yani. Ama Avrupa'nın bizim hakkımızda düşündükleri var. Ben de Avrupa'nın bizi bu topluluğa kabul edeceğini zannetmiyorum. Bu, bana çok zor geliyor.

Nitekim bizim gerçeğimizi bu açıdan, herkesten daha iyi tanıyor. Onun da büyük bir problem yaratacağını kendisi de biliyor.

Peki, Türkiye'nin yeri neresidir? Türkiye'nin tabii yeri Avrupa değildir, İslâm dünyasıdır... Türkiye'nin yüz ölçümünün yüzde 90'ı Asya'dadır, coğrafya kitaplarında Ön Asya derler, Arka Avrupa demezler. Nüfusunun yüzde 98'i Müslümandır, bunu unutamayız, bunu ihmal edemeyiz. Bunlar bizim toplumumuzun sosyolojik gerçekleridir, tarihsel gerçekleridir. Bir kısım çevreler Avrupa Topluluğu'na girmek isteyebilir. Ama insanlar, bu ülkedeki insanlar, Uşak'taki insanlar, Antalya'daki insanlar ne düşünüyor? Onların idealleri nelerdir? Bir de onlara sormak zorundayız, acaba onlar da gerçekten Avrupa ile entegre olmak istiyorlar mı? Bu entegre olayını Almanya'da yaşadık. Büyük bir huzursuzluk devam ediyor. Alman toplumu bizim insanımızı kabul etmiyor. Sivas'ın köyünden, Almanya'ya giden ve yerin altında 4000 m de çalışan insan eğer İstanbul'a, Ankara'ya gitseydi bu bilinci kazanamayacaktı. Ama Almanya'da olduğu için şalvar giymeye başladı, sarık takmaya başladı. Bunun doğruluğunu ya da yanlışlığını tartışmıyorum. Ama bir tepkidir ve bu tepki burada doğdu. Zimmermann bar bar bağıyor, biz bu eyaleti Kuran'la yönetemeyiz diyor, yönetmiyoruz, sizin karakterinize de cevap veremeyiz, diyor.

Bizim vatandaşın orada istediği şudur: Çocuğuma din dersi okutmak istiyorum, İslami usullerle kesilmemiş eti yemek istemiyorum. Almanların, Avrupalıların buna bile tahammülleri yok. Eğer bu talepleri is-

tiyorsanız, biz bunlara cevap veremeyiz, diyorlar.

Avrupalıları bu olayda tedirgin eden en önemli nokta, batının Hristiyan, Türkiye'nin Korkut Bey'in değindiği, Müslüman karakteridir. Bu iki faktör kültürden ekonomiye, siyasetten ve uluslararası ilişkilerden gündelik hayata kadar kendini göstermektedir. Fransa'nın eski Dışişleri Bakanı ve AET'nin Akdeniz'den sorumlu başkan yardımcısı Cheysson bakın ne diyor: «Türkiye'nin dini karakteri önemlidir. Türkiye NATO üyesi, ama NATO askeri bir ittifak. AET ise siyasal bir entegrasyondur. Türkiye'nin Müslüman karakteri AET'ye düşen en ters karakteridir. Bunun altından nasıl kalkacağımıza biz de kesin karar veremedik.»

AET'yi meydana getiren üç temel unsur vardır. Birincisi, Hristiyanlıktır. İkincisi liberalizmdir, üçüncüsü demokrasidir. Biz demokrasiyi kabullendik, fakat liberalizmi doğrusu kabul edemedik. Hristiyanlığı kabul etmemiz ise mümkün değil. Cheysson şunu ekliyor.

«AET, ABD gibi bir eritici kazan değildir. Ulusal kimliklerin var kabul edildiği, var kaldığı ve birbirleriyle kaynaştıkları bir topluluktur. Ama Türkiye kendini bunun içinde kaynatamaz, buna uyum sağlayamaz.» Bunu Avrupalılar bize söylüyorlar.

Biz Avrupalılara göre bir üçüncü dünya ülkesiyiz ve bu son iki senede yaklaşık otuz Avrupalı ile konuştum. Gazeteci, bilim adamı, sendikacı, araştırmacı, hatta parlamenter. Bize şu gözle bakıyorlar: Yeni keşfedilmiş bir Pigme kabilesi, ilkel bir kabile... Araştırılacak, bilgisi edinilecek bir nesne gözüyle bakıyorlar. Nasıl alternatif düşünebiliyorsunuz diyorlar. *Le Monde* muhabiri ile üç saat tartıştık. Fransa'daki aksaklıkları anlatmaya çalıştık kendimize göre, yabancılaşmayı anlattık, teknolojik gelişmenin getirdiği sorunları, çevre kirliliği, silâhlanma, insan hayatını saçmalığa dönüştüren, insanı yabancılaştıran kültürün bu günkü durumunu anlattım. Ve bundan do-

layı eleştirdiğimi söyledim. Bana hak verdiler. Ona şunu sordum, dedim ki:

Peki siz bize niye fanatik diyorsunuz? Fundamentalist diyorsunuz?.. Tabii fundamentalist diyoruz. Eğer Avrupa kültürünün dışına çıkarsanız, bunu eleştirirseniz ben size fanatik derim, diyor. Avrupa bize bu gözle bakıyor.

Bizdeki misyonerler Avrupa ile bütünleşmekle bu gerçeklerin ortadan kalkacağını zannediyorlar. Bunu mümkün göremiyorum, mümkün değil. Başka sorunlar var.

Ermeni meselesi var. Ben buna çok önem veriyorum, hepimizin de çok önem vermesi gerekir. Şu anda meskün topraklarda, Ermenilerin hak iddia ettikleri topraklarda Ermeni vatandaş yok, Ermeni halk yok. Eğer bu insanlar gelirse, orada toprak satın alırsa ve yerleşirse biz bunları nasıl çıkaracağız? Bizden kaç bin insan gidip Avrupa'da, Londra'da, Fransa'da, Mühim'te toprak alabilir? Ama Avrupalılar gelip buraya toprak alacaklar, yer alacaklar ve yerleşecekler. Bu onların hakkı, mülkiyeti olacak.

Bir gün biz bu insanları çıkartmak istesek nasıl çıkartırız? Ayrıca bunu bu açıdan da düşünmemiz gerekir. En son ben şunu diyeceğim:

Türkiye'nin yeri Avrupa değil, İslâm dünyasıdır. Biz bunun tarihsel tecrübesine de sahibiz: 600 sene İslâm dünyasında aynı kültürü, aynı ekonomik yapıyı, aynı siyasal yapıyı paylaştık ve Türkiye'nin tabii rotası neredeyse Türkiye'yi oraya götürmek lâzım. En son, başkanın müsaadesiyle, sayın Türkiye Dışişleri Bakanı Halefoğlu'nun bir sözüne değinmek istiyorum. 7 Kasım 1982 günü Hollanda Dışişleri Bakanına verdiği yemekte şöyle diyor:

«Türk kamu oyunun bütün kurum ve kuruluşlarıyla Türkiye'nin AET'ye katılmasını istediğini söyledim». Sabah da sayın Kamuran İnan ve Sümer Oral beyler herkesin, aydın, ilim, siyasî ve ekonomik çevrele-

DUYURU

Cemiyetimiz, **TÜRKİYE**'de ilk defa iktisat eğitimi ve iktisadi araştırmalarla ilgili olarak, toplam tutarı **5.000.000 TL.** olan **KARINCA ÖDÜLLERİNİ** verecektir.

KARINCA ÖDÜLLERİ:

A) İ.Ü. İktisat Fakültesine dönük olarak:

- aa) O yıl yapılan en iyi doktora tezine 1.000.000 TL.
- ab) O yıl yapılan en iyi üç master tezine toplam 1.500.000 TL.
- ac) İ.Ü. İktisat Fakültesi mezunu yılın en başarılı iktisatlisine Altın Karınca,
- ad) O yıl İktisat Fakültesini normal süresinde (8 sömestr) bitirenlere toplam 750.000 TL. verilir.

B) İktisat bilimine dönük olarak o yıl,

- ba) Türkiye çapında yapılan en iyi araştırmaya, 1.000.000 TL.
- bb) Ekonomi basınındaki en başarılı yazara 750.000 TL. verilir.

AMAÇ: İktisat Fakültesinin eğitimi çerçevesinde, iktisadi sorunlar konusunda toplumun bilincini arttırmak, çözümler üreten ve özgün çalışmaları teşvik etmeye yönelik, iktisadi düşünceye katkıda bulunacak başarılı çalışmaları ödüllendirmektir.

Türkiye çapında yapılacak olan araştırmanın bu yılki konusu:

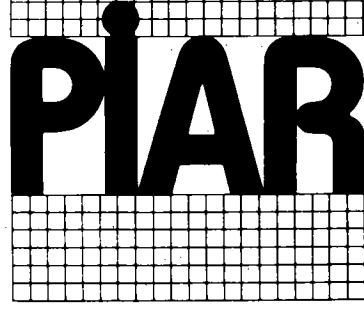
"1980 SONRASI KAMU İÇ BORÇLANMA POLİTİKALARI"

- İç borçların nedenleri
- Boyutları (konsolide bütçe ve KİT'ler)
- Ekonomiye etkileri (Kaynak dağılımı, gelir dağılımı, enflasyona etkileri...)

tesbit edilmiştir.

NOT: Detaylı bilgi almak isteyenler
150 50 34 - 150 16 42 No'lu
telefonlara başvurabilirler.

İ.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI
CEMİYETİ
GENEL
MERKEZİ

Güvenilir Bilgilerden Doğru Kararlara

rin AT'ye girme kararında olduğunu söylediler. Katılmayanların yüzde 5 nispetinde olduğunu söylediler. Ben buna katılmıyorum. Mutlaka bir referandum yapılması lâzımdır, bir halk oylaması yapılması lâzımdır. Milyonlarca insanın kaderini ilgilendiriyor bu olay. Danimarka'da yapıldı, Norveç'te yapıldı ve Norveç halkı hayır dedi ve oradan çıktı. İngiltere'de de yapıldı, yüzde 67 bir evet oyu çıktı. Türkiye'de de bir referandumun yapılması lâzım, bu bizim en tabii hakkımızdır ve eğer demokratik bir ülkede yaşıyorsak, bu hakkın nihai kaderimizi etkileyeceğinden halka tanınması gerekir. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

EMRE KONGAR . Efendim, sayın Ali Bulaç'a, gerçekten çok teşekkür ediyorum. Ve İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ni de böyle güzel, tartışmalı bir paneli bir araya getirebildiği için kutluyorum. Çetin Altan'ın başlattığı, Boratav'ın sürdürdüğü, Ali Bulaç'ın doruklara tırmandırdığı bu böyle heyecanlı, farklı fikirli toplantıda bakalım Cengiz Çandar ne diyecek? Buyursunlar.

CENGİZ ÇANDAR : Ben Avrupalı olmayı ya da olmamayı fazla umursayan bir kişi değilim. Avrupalı olmayı erdem saymadığım için olmamayı da erdemsizlik saymıyorum, saymadığım için sayın Çetin Altan'ın aksine, belki bu sebeplerden olacak, bende bu zaman mefhumu fazla gelişmemiş olduğu için ve sayın başkan Emre Kongar'ın benimle bu konuda çok olumsuz deneyimlerinin de bulunduğunu akılda tutarak, beni zaman konusunda sınırlamak için uyarmasını başlangıçta rica ediyorum, en azından sizin vaktinizi almamak, size ayıp etmemek düşüncesiyle.

Zaman konusundaki titizliği ile Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na başvurmasının meşruiyetinin mücesssem bir örneği hâlindeki Emre Kongar'ın açtığı çığırdan ilerle-

yerek ben de 25 sene öncesine bir atıfla konuşmaya girmek istiyorum. 12 Eylül 1963 yılında imzalanan ortaklık anlaşmasına bakalım, Türkiye'nin belli başlı üç gazetesi ertesi günkü sayılarında hangi başlıklarla değinmiş?

Cumhuriyet : Anlaşma imzalandı, Ortak Pazar'a girdik.

Hürriyet : Tarihi anlaşma Ankara'da imzalandı. 22 yıl dışınızı sıkın, Ortak Pazar refah ve saadet getirecek.

Milliyet : Artık Avrupalıyız...

Milliyet'in Artık Avrupalıyız diye manşet attığı tarihten 24 yıl sonra, yani neredeyse çeyrek yüzyıl sonra Türk ve uluslararası kamu oyunun saygın bir ismi, **Milliyet** Gazetesi'nin köşe yazarı Prof. Mümtaz Soysal'ın satırlarını okumak istiyorum, tarih 24 Kasım 1986 günkü **Milliyet** gazetesi :

«Türkiye'de henüz hiç kimse, hiç bir makam, kuruluş ya da parti AET'ye tam üyeliğin bütün Türkiye ve Türkler açısından ekonomik olarak ne anlama geleceğini açık seçik ortaya koymuş değil. Yaklaşımlar hep ekonomi dışı, siyasal ve sınıfsal gerekçelere dayandırılıyor. Bu, AET üyeliğiyle kendi benzerleri ile bir bütünleşmeyi umut eden sermaye sınıfı için olduğu gibi, AET üyeliği bize demokrasi bakımından lâzımdır diyen SHP lideri için de, AET üyeliğini NATO üyeliğiyle karıştırıp batı güvencesine biraz daha yapışmak biçiminde anlayan sağ kanat politikacıları için de, AET üyeliğini biraz daha modern olmakla bir sayan Avrupalılık budalası asalaklar için de geçerlidir.»

«Şimdiye kadar AET'ye tam üye olursanız Almanya'ya gider çalışırız diyen açık göz işçideki, ya da AET üyeliğini mutlaka Avrupa'ya pahalı sebze-meyve satıp zengin olmak anlamına gelen saf köylüdeki beklentilerin bütün toplumun ekonomik geleceği bakımından ne ölçüde doğru, gerçekçi ve yararlı olduğunu ortaya koymuş değildir.»

Mümtaz Soysal'ın bu çizdiği tablo aslında bir anlamda Türk toplumunun birçok kesiminde Avrupa Topluluğu'na katılmak için neredeyse bir konsensüs bulunduğunu, ama bu konsensüsün kendiliğinden bir kültürel aidiyetten, kimliğin, tarihin ve coğrafyanın zorunlu kıldığı doğal bir davranıştan çok, pragmatik, faydacı ve konjonktürel nedenlere dayandığını anlatıyor. Esasen daha önce de değinildi, Türkiye'nin AET'ye girme hamlesi de tümüyle konjonktürel nedenlerden kaynaklanıyor.

Bir kabine toplantısında 1959 yılında, zamanın başbakanı Adnan Menderes kuşku ifade edilmesi üzerine, AET'ye girmenin, başvurmanın Türkiye'ye ne yarar sağlayacağına ilişkin olarak, «Ne demek, Yunanistan bu işin altından kalkacak da biz kalkamayacak mıyız?» şeklinde bir tavırla ve o sırada hükümet üzerindeki egemen kişiliğiyle bu hamleyi sürüklemiştir. Keşke salonu terk etmeseydi de az öncesine kadar aramızda bulunan ve o dönemin bakanlarından olan sayın Hayrettin Erkmen en azından tartışmalar bölümünde bu kararın alınmasına yol açan dürtüler konusundaki değerli bilgilerini bizden esirgemeseydi. Sayın hocam Besim Üstünel geleceğini söylüyor, evet kendisinden arada böyle bir talecte bulunabiliriz.

Şimdi aynanın karşısına her gün geçip sürekli olarak ben Avrupalıyım diye tekrarlamakla, bunu haykırmak, bunu tekrarlamak kimseyi Avrupalı yapmıyor. Bizim kendimiz hakkında ne düşündüğümüzden çok ve daha önemlisi, Avrupalılığı tartışılmayanların, kendileri Avrupalı olanların bizim Avrupalılığımız hakkında ya da bizim kimliğimiz hakkında ne düşündükleri önemlidir.

Bir gazeteci meslektaşım, Ufuk Güldemir, AT'ye katılma sürecinde Türkiye'ye en fazla müzahir olması beklenen yakın dostumuz ve müttefikimiz Federal Almanya'nın Dışişleri Bakanlığı'nın Akdeniz Dairesi Başkanı ile bir söyleşi yapmıştı, bu yayım-

lanmıştı İzninize sığınarak soru ve cevapları okumak istiyorum, en azından sorumlu, yetkili bir Alman yöneticisinin bize bakış açısına aydınlık getirmesi açısından:

SORU : Türkiye tam üyelik için başvurursa ne olur?

Türkiye başvurur da bizim kontrol edemediğimiz nedenlerle geri çevrilirse Türklerin itibarı düşer.

SORU : Sizce Türkler kim?

Her şeyden evvel Türkiye'de tatillerimizi geçirecek kadar ülkenizi sevdiğimi söylemek istiyorum. Ancak bu arada AET'nin Türkiye ile özel anlaşma imzalamasının da büyük bir hata olduğunu söylemek istiyorum. Türkiye değişik bir dine sahip. AET'ye katılırsa ne olur? Türkiye'nin anayasası lâik, devletin dini İslâm değil. Ama ne dersiniz deyin, Türkler Müslüman. Türkiye'nin bu günkü hâli son hâli olmayabilir. Nitekim Türkiye'deki azınlık Hristiyanların Türk ilk okullarında mecburî din dersine muhatap tutulmaları bizim için alârm verici. Demek ki İslâm devletin millî eğitim politikasına etkili olabiliyor: Ayrıca Millî Eğitim Bakanınızın bu konudaki açıklaması hiç tatminkâr değil. İnsan ve inanç hürriyetine aykırı bir davranıştır bu.

SORU : Sizce Türkiye Avrupa'nın bir parçası mı, değil mi?

Sovyetler Birliği bile Avrupa ülkesi. Dini ile, edebiyatı ile, Turgenyev'i ile. Türkiye son 60 yılda Avrupa'da ekonomik ve kültürel açıdan sağlam bir yere kavuşmuştur. Avrupa'nın bir parçası demek, Avrupa'nın tüm kurumlarına katılmak demek değildir. Meselâ Varşova Paktı da bir Avrupa kurumudur, ve buraya üye olmanızı tavsiye etmem.

Gerçi Türkiye son yıllarda çok büyümüşür ama enflasyon hâlâ çok yüksektir.

Türkiye'nin istikrarlı bir ortağımız olmasını isteriz ama prematüre bir bebek de istemeyiz.

«Türkiye sizce ne zaman AET'ye tam üye olabilir» sorusuna daha ileride, «Gelecek yüzyıl şart değil, zaten, ama bu yüzyıl da şart değil. Zaten Yunanistan da sorunlar çıkarıyor, biliyorsunuz» diye cevap veriyor.

SORU : Bundan şikâyetçi olduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz?

Bu sorunuza Yunanistan'ın AET konusunda Türkiye'ye güçlük çıkarmasından gizli memnuniyet duyduğumuz suçlaması yatıyorsa, böyle bir suçlamayı şiddetle reddederim. Bunu söyleyemezsiniz. Çünkü Yunanistan büyük elçisi bakanlığa gelip Türkiye'ye arka çıktığımız için bizi sıkıştırıp duruyor. Türkiye büyük bir ülke. Biz Türkiye'ye, sıçrayabileceği mesafeyi gösteriyoruz. Türkiye aşamayacağı mesafeyi atlamaya kalkıp bacağına kırmak istiyor.

Fransız televizyonunun bir programında ırkçı tonlar taşıyan Fransız milliyetçi partisi Front National'in bir millet vekili Bruno Maigret, Fransız Dışişleri Bakanı, ki Chirac hükümetinin dışişleri bakanıdır, Türkiye'nin Avrupa'ya ilerleyişinde Türkiye'ye müzahir olan ya da olduğu kabul edilen bir bakan, ana Avrupa ülkesinin bu günkü dışişleri bakanı Raimond'a soru soruyor:

Serbest dolaşım hakkının yürürlüğe girmesi gereken tarihten — yani bu günkü tarihten aşağı yukarı 5 ay önce — katma protokole göre, ek protokole göre bu hak doğacak, fakat Türkiye ne tarihi, ne coğrafi, ne kültürel ve ne dini olarak Avrupalı değildir. Türkiye dostumuzdur, tam Avrupa bünyesine alınması mümkün değildir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bakan sorunun bu bölümünü tümüyle atlayarak, cevapsız bırakarak sadece serbest dolaşımdan söz ediyor. Ek proto-

kolü o döneme ilişkin bir anlaşma olarak yorumluyor ve şimdi şartların değiştiğini ve bu nedenle kendisine dolaşım hakkının uygulanamayacağını ifade ediyor. Cevabı ile zımnen Türkiye'ye ilişkin olarak muhalefet millet vekilinin yaptığı tanımlamayı kabullenmiş oluyor.

Kapalı odalarda Türk diplomatlarıyla konuştukları gibi Avrupalı yöneticiler kamu oyu önünde konuşmuyorlar. Örneğin şu anda Türkiye'de bulunan Hollanda Dışişleri Bakanının dünkü TV haberlerinde Türkiye'nin Avrupalı olduğunu, Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olduğuna dair nutkunu dinledik. Devlet zabıtları yayınlanırsa kim bilir kapalı görüşmede Vahit Halefoğlu'na neler anlattı?...

Avrupa'ya giriş belli uyum kuralları, belli hazım zorunluluklarını getiriyor. Örneğin, Türkiye'nin Avrupa Televizyon Birliği'ne üye olması gerekiyor. Avrupa Televizyon Birliği'ne üye olduğunuz andan itibaren yaklaşık 50 TV kanalını istediğiniz zaman elde edebileceksiniz. Kendi ülkenizde Yılmaz Güney'in filminin gösterimi yasaktır. Avrupa ülkelerinde gösteriliyor. Düğmeye bastığınız zaman Yılmaz Güney'in filmini, görüntüsünü yasaklamış olduğunuz Türk halkının izlemesini nasıl engelleyeceksiniz?

Fransız televizyonu saat 24'den sonra seks çılgınlığı adında bir program yayınlıyor. Mutlaka pornografik görüntülerin yer alması şart değil bu programda. Tehlikeli meslekler başlığı altında masörlerle, kuaforlarla görüşüyor. Şimdi bu görüntüleri Türkiye'nin şu andaki basın tablosu ile birleştirerek düşündüğünüz zaman, kendi toplum bünyeniz içinde nasıl hazmedebileceğinizi hiç düşündünüz mü?

Bunun yanında üzerinde hasretle titrenen milli birlik ve beraberliğimiz ve dış güvenliğimiz var. Bu gün gazetelerden birinde Türk Dışişleri Bakanlığının Amerikan Dışişleri Bakanlığının insan hakları konusunda hazırladığı raporda Türkiye'de

Kürt azınlığı bulunduğu ve bu azınlığa Lozan anlaşmasına aykırı olarak haklarının verilmediği konusunda rapora aldığı ibareye tepkisi yazılıydı. Bunu yapan Amerikan Kongresi'nin Yunan (Rum) lobisinin ya da Ermeni lobisinin etkisi altındaki bir alt komisyonu değil. Türkiye'ye kongre nezdinde destek çıkması beklenen yürütme organının, yönetimin bir parçası olan dışişleri bakanlığı. Onun hazırladığı raporda bizi irkilten, en azından Türkiye'deki hâkim zihniyeti irkilten, esas olarak beni değil de hâkim zihniyeti irkilten sorun irdeleniyor.

E, şimdi en sevgili müttefikimiz Amerika'nın bize yakın kanadı, yürütme organından böyle davranışlar çıkarsa, Türkiye'de olmadığı var sayılan bu Kürt topluluğunun Avrupa bünyesi içinde Avrupa Topuluğu'nu oluşturan çeşitli siyasi kuruluşlarıyla yoğun ilişkileri, yaygın ilişkileri de göz önünde tutulursa, Avrupa organlarına bu meselenin sık sık getirilmesi ve Türkiye'den bu meseleye ilişkin olarak belli tavırlar alınması, adımlar atılması istenirse ne yapacak? Buna özgür düşünceli insanlar olumlu bakabilir. Fakat büyük bir hızla, acelecilikle Avrupa kapılarını çalmayı bir ideolojik, tarihsel, siyasi bağlantı hâline getirmiş olan rejim bunu nasıl hazmedecek ve nasıl karşılayacak?

Daha ötesi var: Entegrasyonla birlikte, entegrasyonun diğer üyelerinin vatandaşlarına kendi topraklarında emlak satın alma hakkını kendiliğinden veriyorsunuz. Fransız vatandaşı bazı kişiler gelse, bunların, bir kısmı Ermeni? Patrick Devejian, doğum yeri Antony, banliyösü Paris'in. Adam Antony belediye başkanı aynı zamanda, Devejian diye yazılıyor adı. Patrick Devejian bastırıp parayı Van ve Bitliste, Erzurum'da emlak satın alsa, nasıl engelleyeceksiniz bunu? Avrupa entegrasyonu gerçekten Avrupalı olmayı gerektiriyor. Siz bütün iç hukukunuzu Avrupa Topuluğu'nun çıkarttığı tüzüklere, regülasyonlara göre düzenlemek zorundasınız:

Siz anayasanızın geçici bir maddesini değiştirip değiştirmeme konusunda, bırakın değiştirmek için parlâmentoda bunun görüşme sürecinin başlamasını, değiştirip değiştirmeme konusunda iki senesini almakta, üçüncü senesine gireceğiz neredeyse geçici 4. maddenin. Anayasamızın toptan değişmesi lâzım. Hangi hazımla, Avrupalının hangi unsurunu hazmetme hazırlığı ile Türkiye Avrupa kapılarını çalma aşamasında, nisan ayında, ben bunu şahsen algılayamıyorum?

İkinci bir tur olması umuduyla ben son üç dakika içinde başkanın uyarısıyla toparlamaya çalışayım. Fakat meseleye mazozistçe bakmak yanlış da değiliz. Yani biz Türkiye olarak, Avrupa üyeliğini, Avrupa'ya entegrasyonu sadece hazmetmeye hazır değiliz de Avrupa bizi sanki çok farklı nedenlerden hazmetmeye hazır... Böyle bir durum da yok. Asıl aşılması gereken problem Türkiye için olduğu kadar, Avrupalılar için de geçerli. Avrupa, Avrupa merkezci bir yaklaşıma, bir tavra sahip. Özellikle geçen yüzyıldan bu yana biçim değiştirerek de olsa süregelen kolonyalizm ile bu örosantrik anlayışı daha da pekişmiş durumda. Avrupa çok kuvvetli bir kültürel dokuya eşitlik zemini üzerinde değişik mozaik öğelerini barındıracak yapıyı kabul ediyor.

Mart ayının son haftasında bir TV programında Almanya'daki faşing eğlenceleri sırasında orada yaşayan Türklerin faşing ile ilgili tepkilerini, algılamalarını gösteren bir program yayınladı TV'de. Programın bir görüntüsünde festival konvoyu süslü arabaların üzerinde çalgılarıyla, dans eden insanlarıyla geçerken kaldırmanın kenarında durmuş gurbetçi bir vatandaşımız genişçe bir tepside peçete, mendil gibi katlanmış bir şeyler fırlatıyordu konvoya. TRT kameramanı nedir bu diye sordu. Lâhmacun abi dedi bizim Türk. Niye atıyorsun, diye sordu, hep onlardan beklemeyelim abi biz de onlara verelim dedi.

Şimdi ortalama bir Türk için Türklük karakteristiği lahmacun. Biz İstanbul eliti, Türk intelligentsiyası lahmacunu İstanbul'da daha hazmedemez durumdayız. Ama Avrupa lahmacun yemeye alıştığı zaman, örosantrik tutumundan sıyrıldığı zaman, lahmacuna pizzayla, böfstrogonof'la ortak bir değer biçtiği zaman, eğer entegre olacaksak, Avrupa'ya ben lahmacunlu bir girişten Avrupa'ya, yanayım, teşekkür ederim.

EMRE KONGAR : Efendim ben bu oturumun bu bölümünü İFMC'yi kutlayarak kapatıyorum. Görüyorsunuz, ne kadar zevkle dinliyoruz: Konuşucu arkadaşlarımız üzülmeyinler, her panelin zaman kısıtlamasının aşıldığı bir noktası vardır, sorular ve cevaplar noktasıdır. Hepsi de maşallah gayet yetenekli, yazarlar, çizerler, hocalar, düşünürler, onlar kendilerine ne sorulursa sorulsun, zaten söyleyemedikleri şeyleri soru-cevap zamanında mutlaka söyleyeceklerdir. Bu düşünceyle kendimi bu güzel, becerikli şeyi gaddarca kesmiş olma suçluluğundan da kurtarıyorum. Zaten ikinci bölümde de bunn gerçekten öyle olduğunu göreceksiniz.

□

EMRE KONGAR : Şimdi ikinci tur konuşmaları için sayın Altan, buyurun.

ÇETİN ALTAN : Efendim, yer yüzü ve insan mağaradan çıktığından bu yana ne Müslümandı, ne Türktü, ne Hristiyanı, ne Fransız, ne İngilizdi. Gelişe gelişe böyle bir ayrımlı döneme geldik. Bu dönem de bitiyor şimdi. Biz 150 sene önceki kavramlarla konuşuyoruz.

Aşağı yukarı insanın bu bilince varması 2 milyon sene alır. 2 milyon senede bu gün mutlu yaşayan 5 milyarlık yığından 4 milyarı kıçını kurtaramadı, paçasını. Bir milyarı iyi yaşıyor. Bu ister Hristiyan, ister Yahudi, ister Buddhist olsun. Türkiye'nin

bir bacağı azıcık orada, bir bacağı da azıcık öbür tarafta. Öteki tarafta olanları bacağı bu tarafa basmış bölüm yönetmek istiyor, yönetmek peşindedir. Bunlar ister Müslüman kisvesiyle olsunlar, ister lâik kisvesiyle olsunlar, acaba bizim insan çöplüğüne dönük havuzdan bizden başkaları daha fazla pay alır mı telâşında. Kimse kimsenin üzerine fazla düşmemelidir yani.

Çünkü bunun matematik hesapları vardır. Vicdan kriterleri, vicdan ölçekleri kalkıp da lâzer ışınlarının kullanılmasında pek yardımcı olamaz. İster lâik olarak devleti sevin, ister Müslüman olun, Tanrıyı veya Hz. Peygamberi sevin. Sevmek mutlaka başkasına sen nasıl seviyorsun sorusunu, tehdidini de beraberinde getirir. İnsanlar iyi yaşamak için gelirler yer yüzüne.

İyi yaşamamanın ölçekleri beyinden geçer. Vicdanla beyin arasındaki dengeler kurulmuş gibidir başka toplumlarda. Bazı toplumlarda beyinsel dengelerle vicdansal dengeler tam kurulamamıştır. O günkü vicdanî ölçülerle sen başkalarına, sen fena değilsin, vicdanî ölçüler kullanıyorsun, sevmek gibi metafizik kavramlara doğru onları yöneltirsiniz. Ama kendiniz beyinsel ölçeklerle dünyada fink atabilirsiniz. Bu, Müslüman dünyasını yöneten çok geri yönetimler Las Vegas kumarhanelerindeki profillerinde gözüktür, altındaki arabalarında da gözüktür. Kendilerini savunacak hiç bir silâhın markası kendi beyinsel üretiminizin ürünü değildir.

Onun için Hristiyanlık, Müslümanlık tartışması da değildir Türkiye'nin AET meselesi. Türkiye'nin parasının konvertibl olmasıdır. Yani Türkler dış dünyadan para kazanacak kadar beyinsel olmak zorundadırlar. Kendi kendisini ikna ederek, yarısı akılla, ister Müslüman ister lâik yahut ister Avrupa'ya dönük, ister Anadolu uygarlıklarına dönük, bunların hepsi elli sene öncesinde kalmış sözcüklerdir. Bu gün bütün dünyanın üstünden, bu ülkenin üstünden kimsenin kontrol edemediği uydular geçi-

yör, onları gözetleyemiyorsunuz bile, te-
leksçileri de gözetleyemiyorsunuz. Bunları
yapamıyorsunuz. Kuduz aşıları da sakatlı
geliyor, başkasından yardım istiyorsunuz.
Bu yardımlar arasında da biz onları yene-
ceğiz diye tutturuyorsunuz. Bu da bir iddi-
adır, ama onlar da bu iddiaya tutulabilir.
Onlar biz onları yeneceğiz diyebilirler.

Kavga dünyasından barış dünyasına
geçiyor artık insan. Bir yer yüzünün insanı
ortaya çıkmaya başladı. Bilgisayarlarla or-
tak bilgi bankalarından yararlanılması gibi.
O zaman bir insan her yabancıya yahut
ortak kültür veya insanlığı reddediyorsa,
Hristiyan, Yahudi veya Buddhist veya
Brahman veya **Dominicain** olarak yahut
bilmem, Anglikan olarak, Protestan olarak
kültür ortaklığından elde etmiş olduğu
bütün değerleri reddeder, Edison'u redde-
der, Kant'ı reddeder, statik hesaplarını
reddeder, köprüleri reddeder... Kendi yap-
tığını bildiği kadarıyla, ki bu ancak bir aşı-
rette bile olamaz bu gün, penisilini redde-
der. İnsanlığı birbirinden ayırmaya kalktı-
ğiniz zaman dinler veya mezhepler, ve hatta
milliyetçiliklerle o zaman ortaklaşa kültü-
ründen insanlığın, ki hepsi birbirine
aittir benim anladığım kadarıyla. Pay ver-
me hakkı pay verdiğin kadar olabilir ki,
bunda bu iddiaları fazla ileri sürenler çok
zararlı çıkabilirler. En iyisi bunu bir kere
matematiksel ölçülerle okkanın altına git-
mişliği rahatlatacak, birtakım metafizik
kavramları ortaya koyarak başkalarını
da aynı kavgalara davet etmem, kışkırtıcı-
lara düşmeden. Hatta onlar da yanlış tez-
ler kullanıyorlarsa eğer, insanlar daima
elli sene gerisinden konuşurlar, insanlığın
önünde konuşan çok az insan gelmiştir yer-
yüzüne, Abdullah Cevdet gibi meselâ, Tür-
kiye'nin durumunu biraz ben de meselâ ir-
delemek istersem; 20 gram et yiyor adam
başına resmi rakkamlara göre. Çaktırma-
dan eşek ölüsünü de 40 gr yiyor. Normal
20 gram et yemesi lâzım Türk insanının.
Bunun kaynağını açık seçik ortaya koymak
gerekir. Ortaya koyamıyorsanız, bir baraj

yaptığınız zaman bütün şu inançtaki insan
dünyasının suyu bitiyor, denizden de su
çıkarmak teknolojiyi üretemiyor isek, biz
bir tek barajla egemen oluruz.

Egemenliklerden yana değildir artık
21. yüzyıl, insanlıktan yanadır. Yeniden bir
başka hümanizma geliyor. Ayrım yoktur
artık, bunlar eski lâflardan para kazanma-
ya çalışan, çünkü birtakım kongreler var-
dır, kimi oraya gider, gitmez... İşte insanla-
rı tatmin edeyim, onları gene kendi çöplü-
ğünde debelenmeye ve aynı zamanda horoz
şekeri vererek bu işi yürütmeye yönelik
eski alışkanlıklar vardır. Bir de gerçekleri
çok açık ölçüde dünya maliyesinde haykı-
rabilecek matematiksel sesler vardır. Bura-
daki prosesleri çıkartır.

EMRE KONGAR : Buyurun sayın Korkut
Boratav.

KORKUT BORATAV : Şimdi kısa süre
içinde bir iki gerekçe ile Avrupa Toplulu-
ğu'na katılmamaya neden daha eğilimli ol-
duğumu açıklamaya çalışayım.

Şimdi bir unsur şu, gerçi bu konu ya-
rın ve daha sonraki gün tartışılacak. Eko-
nomik bir bilânço yapacak olursak, AT'ye
katılmamızın maliyeti. Türkiye'nin gelece-
ğini sanayileşmede ve demokraside, demok-
ratikleşmede gören bir kişi olarak, bu iki
ölçütle ne tür bir bilânço bize kendini gös-
teriyor sorusunu sorarak yanıtlamaya çalış-
sayım.

Ekonomik bakımdan Türkiye'nin
AET'ye katılmasının sanayileşme sürecine
etkilerinin olumlu ya da olumsuz olup ol-
mayacağı sorusunun kritik cevabı Türki-
ye'ye yabancı sermaye akımının AET enteg-
rasyonu, AET'ye tam üyelik hâlinde ne öl-
çüde artacağına bağlıdır. Ben burada iki
soruyu ortaya koymak isterim.

1 — Türkiye 1954'ten beri çok liberal
bir yabancı sermaye rejimine rağmen, ben-

zeri birtakım başka ülkelere göre, yabancı sermaye girişini anlamlı boyutlarda artıramamıştır:

2 — Bu tür bir ekonomik kalkınma modeli ne kadar istenir? Farklı bir ifade ile ulusal diyebileceğimiz bir sanayileşme biçimi hâlâ geçerli midir 20 yy.'ın son 10-15 yılı içinde? Bu ikinci soru daha kritiktir bence. Ama bunu tartışmaya imkânımız yok. Olumlu ya da olumsuz cevapların da çok kolay ve kestirme verileceğini sanmıyorum.

İkincisi, bir ideolojik ve kültürel öge üzerinde duracağım. Bu, daha çok demokratikleşme sürecine ilişkin olarak. Türk kamu oyunun veya Türk milletin Avrupa'ya ve Batı'ya karşı paranoyak eğilimler içinde olduğu algılaması var bende. Bu, Batı bizi niye sevmiyor, bütün dünya bize niye karşı, hele Batı bize niye karşı, şeklinde karşımıza çıkar. Ben ideolojik ve kültürel düzeyde önümüzdeki on yıl, sürekli olarak AET'ye entegrasyonun gündemi içinde yaşayan ve sürekli olarak terslenen bir ortamın bu paranoyak eğilimleri kuvvetlendireceğinden ve bunun da gerici güçlere destek olacağından, yani tepkici güçlerin ve geri ve karanlık akımların güçlenmesine yol açacağından endişe ediyorum.

Üçüncü olarak, piyasanın serbestisi ve vahşeti içinde entegrasyonun bazı solda ve demokratik çevrelerde algılandığı gibi yakınlaşmanın ve bir kültür ögesi olarak demokratikleşmenin kolaylaşacağına katkısının olacağından da şüphelerim var. Bunun bir örneği belki de Ali Bulaç'ın olumlu, benim olumsuz gördüğüm, Avrupa'daki Türk işçi kesiminin çoğunluğunun köktenci dediğimiz İslâmcı akımların kaynaklarından birini oluşturmasıdır, olumlu ya da olumsuz. Yorumlarımız ayrıdır ama vakıada birleşiyoruz. Bu, tam işte piyasa serbestisi içinde bir entegrasyonun belki de ve bu entegrasyon sürecinde ters tepkilerle beslenen bir kültürel reaksiyonun tablosunu da karşımıza çıkarır mı diye endişe ediyorum.

Türkiye'nin en batılı olduğu dönemlerin, geçmişte ve gelecekte kendi dışarıya karşı onurlu ve bağımsız ve bir ulusal sanayileşme çizgisini izleyebildiği yıllar olduğunu, geleceğin de böyle olabileceğini sanıyorum. Teşekkürler.

ALİ BULAÇ : Şimdi efendim ben de çok kısa olarak bazı şeylere değineceğim. Önce Çetin Bey'in bu insanlar ne Müslümandır ne değildir demesine değinmek zorundayım. Bu, bilimsel bakımdan kanıtlanamaz ve kanıtlanmamıştır. İnsanlar yer yüzüne ilk ayak bastığı andan itibaren ya Müslümandır yahut Müslüman değildir. Bu bir paradigmadır.

Eğer evrimci paradigmayı esas alırsak, insanın dünyaya ilk ayak bastığı andan itibaren bu güne kadar ne Müslüman ne de gayri Müslim olduğunu kabul ederiz. Ama yaratılışçı paradigmayı esas alırsak insanlık ilk gününden beri ya Müslümandır ya değildir, sonucuna varırız. Bu bir paradigmadır. Hangi paradigmayı kullanırsak o sonuca varırız. Kepler'in bir paradigması vardır, Newton'ın bir paradigması vardır, Einstein'ın bir paradigması vardır, fakat bunlar birbirleriyle çelişir, çakışmıyor birbirleriyle. Ama gitgide evreni izah ediyor.

Matematik meselesine de değineceğim. Bu matematik...

EMRE KONGAR : Yani Hz. Muhammed'den önce de insanların Müslüman olduğunu mu söylüyorsunuz?

ALİ BULAÇ : Evet, tabii efendim, Müslümandı. Yani Kuran'da açıkça Hz. İbrahim'in, Hz. Musa'nın, Hz. İsa'nın temelde İslâm dinini, tevhit dinini, yani bir Allaha olan inancı tebliğ ettiklerini söylüyor ve onlar Müslümandır diyor. Hatta Nuh için de diyor, Müslümandır diye.

Bu matematik hastalığı Descartes türü

bir hastalıktır, bize bulaştırdığı ve bu güne kadar gelen bir hastalıktır. İnsanlar yalnızca batı kültüründe, batı medeniyetinde matematiğe ulaşmadılar. Bütün kadim kültürlerde matematik bilimi, kültürü vardır; Hitit'te vardır, İran'da vardır, Babil'de vardır, Mezopotamya'da vardır, Yunan'da vardır ve İslâm kültüründe vardır. Dört tane bilim vardır bu kabil kültürlerde: astronomi, matematik, geometri ve müzik.

Ama kantitatif bir felsefeyle yeniden matematiği yorumladı Descartes ve tabiatı ölçün dedi. Ölçülemiyorsa ölçülecek hâle getirin dedi. Batı toplumu bu gün bence ne çekiyorsa bu kantitatif hastalığından çekiyordur. Bu gün batı medeniyetlerinin Descartes'tan çok Pisagor'a ihtiyacı vardır.

Son olarak şunu söylemek istiyorum efendim: Biz batı düşmanı değiliz, ben Müslüman olarak konuşuyorum, biz batı düşmanı değiliz. Batı ile yaşarız, iç içe yaşarız, yan yana yaşarız, ayrı ayrı yaşarız. Fakat batı kültürü öğretici bir kültürdür, yok edici bir kültürdür, geçtiği her yeri silip süpürüyor. Sömürgecilikle bunu yok ediyorlar, yok ettiler. Savaşla, topla, barutlu silahlarla bunu yok ettiler. Zorla yok ettiler.

Biz Hristiyan Avrupa ile, dünya ile ve Hristiyan insanlarla bir arada yaşarız. Ama onlar bizi kimlik sahibi, kişilik sahibi insan kabul ettikleri zaman, eşit şartlarda, onurlu ve âdil şartlarda, Ortak Pazar'a da gireriz. Ama Avrupalıların bizi böyle görmediklerini ben düşünüyorum. Son olarak diyeceğim, kendini hâkim gören çevreler buna tek başına karar vermesinler. Benim en son eleştirdiğim bu, mutlaka bir halk oylamasına başvursunlar. Bu, milyonlarca insanın kaderini ilgilendiriyor. Lütfen onların da karar hakkındaki tercihlerini öğrenelim. Bu, onların en tabii hakkıdır. Teşekkür ederim.

EMRE KONGAR : Efendim, Ali Bulaç'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca bir konuda

da tebrik etmek istiyorum. Bir dakika erken bitirdi konuşmasını, üstelik de ben onun kendisini burada yabancı hissettiğini de biliyorum, o psikolojiye rağmen, saldırı ve savunma durumuna rağmen, Hakikaten kendini bu kadar denetleyen bir adamı alkışlamak lâzımdır.

CENGİZ ÇANDAR : Efendim, ben ara verildiğinde bana yapılan bir uyarı üzerine, belki bir yanlış anlama olmuştur diye bir düzeltme ile başlamak istiyorum. Bu bir takım TV yayınlarına maruz kalacağımıza değindiğim zaman, biz bunları hazmedebilir miyiz derken, ben kendi hesabıma konuşmuyordum. Ben hazmederim, ben AET'ye alalecele başvuran rejimin temsilcilerinin bunları hesaba katıp katmadıklarını sorgulamak açısından söyledim. Hem o kadar millî menfaatlerde, güvenlik konularında ve muzır yasaları çıkaracak kadar ahlâk konularında titiz olacaksınız, hem bütün bu unsurları getirecek olan bir entegrasyona son sürat dalıyorsunuz. Bunu düşündünüz mü diye biraz hükümet çevrelerine yönelik olarak, onların içinde bulundukları bir paradoksu işaret etmek bakımından söyledim.

Bir başka paradoks : Hükûmete muhalif çevrelerde, ama Avrupa ile entegrasyondan yana olan çevrelerdeki bir paradoksa da işaret edeyim. Günümüzün popüler tabiriyle irticâın hortlamasından çok korkan bu çevreler buna bir engel olarak Avrupa ile entegrasyonu, Ali Bulaç'ın söylediği gibi, Aydın Güven Gürkan'ın ağzından da ifadesini buldu, İslâm fundamentalizminin gelişmesini durdurucu bir önlem olarak. E şimdi Avrupa'da, Avrupa lâik, bizim gibi din örgütü devletin elinde değil Avrupa'da, din örgütlenmesi ile devlet tamamiyle ayrılmıştır. Devlet karışmaz ve bu gün Almanya'da pıtırıcık gibi almış başını giden Kuran kurslarına Türkiye'nin isteği olsa bile, Avrupalılık ilkelerine başvurarak Federal Alman hükûmeti müdahale

le edemiyor. Siz Avrupa entegrasyonuna girerseniz irticain hortlamasını nasıl önleyeceksiniz? Türkiye'de bir de böyle bir paradoks var.

Onun dışında değinmek istediğim bir nokta, keşke burada olsaydı, gerçi sabah da ben bulunamadım, sayın Kamuran İnan'ın konuşmasında, fakat bildiğimiz kadarıyla Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na üyelik meselesini artık bitmiş farz ediyor. Aynı Kamuran İnan hepimiz her hâlde çok iyi biliyoruz ki, Türkiye'nin Kerkük ve Musul üzerine yürümesi fikrinin de savunuculuğunu yapıyor. Şimdi siz sınırları Irak Kürdistan'ının ovalarına, vadilerine, dağlarına kadar uzanmış bir Avrupa tahayyül edebiliyor musunuz? Türkiye'nin sadece Kapıkule ile sınırı yok. Bir de Cilvegözü ile Habur kapısı var. Siz onun da dışına gideceksiniz, eski Mezopotamya topraklarına yerleşeceksiniz. Hem bunu savunacaksınız, hem de biz artık Avrupalıyız diyeceksiniz, Avrupalılar da bunu böylece algılayacaklar.

NATO üyesi olduğumuza göre neden olmasın, NATO sınırları oralarda bitmiyor mu zaten, diye bir argüman vardır, bir tez vardır. NATO ile AT kesinlikle aynı şey değildir. Amerika, İrlanda, Kanada ve Norveç de NATO üyesidir ama AT'yle, Avrupalılık felsefesiyle bir ilişkisi Amerika'nın ve Kanada'nın özellikle, hatta İrlanda'nın yoktur.

Kaldı ki gene bu otelin salonlarından birinde, bundan üç hafta kadar önce Richard Perle orta menzilli silâhların Gorbaçov-Reagan arasındaki görüşme nedeniyle kaldırılması imkânından söz ederken bunun Türkiye'nin konvansiyonel strateji bakımından önemini artıracığına değinmişti. Fakat Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonu gerekiyor, bunu Almanların ve İngilizlerin üstlenmesi gerekiyor. Gerek Almanlara, gerek İngilizlere gittiğiniz zaman bin dereden su getiriyorlar, efendim işte Türkiye'de insan hakları ihlalleri var, nasıl yardım ederiz? Kamu oyumuz var, kamu

oyumuzun baskısı altındayız diye gerekçeler getiriyorlar diye söylemişti. O meseleyi halletseniz bin gerekçe daha getirecekler, dedi.

Şimdi bizim Avrupa'daki müttefiklerimiz, askeri ittifak içindeki müttefiklerimiz askeri yükümlülüklerini bize getirmezse bizi kendi değerleri içinde nasıl absorbe edecekler, ben bunu da anlayamıyorum. Son bir noktaya daha değinmek istiyorum:

Bir süre önce Yunanlı bir parlâmenter, aynı zamanda Avrupa Topluluğu'nun yasama organı niteliğindeki Avrupa Parlamentosu'nun da üyesi Yannis Butos Türkiye'ye gelmişti, Türk hükûmetinin davetlisi olarak, Avrupa pasaportuyla gelmiş. Yunanistan biliyorsunuz 12'lerden biri. Avrupa pasaportu taşıyor Butos, Avrupa parlâmenteri. Bizim pasaport polisi, bizim hükûmetin davetlisi olan bu kişiyi gece yarısına kadar hava alanında bekletmiş. Çünkü Avrupa pasaportunu tanımıyor. Şimdi daha Avrupa pasaportunu tanımayan bir pasaport polisi olan bir ülkenin bu tarihten bir ay sonra Avrupa Topluluğu'na âdeta giriyoruz havasıyla başvurmasını ben Avrupa ile bütünleşmeye ilke, felsefe olarak karşı olmamakla birlikte büyük bir şaka olarak nitelendiriyorum. Hepinize teşekkür ediyorum.

EMRE KONGAR : Efendim, sanıyorum ki İFMC'nin öğleden sonraki oturumu fevkalâde renkli bir biçimde gelişti. Bir defa sayın van Rij'in konuşması Korkut Boratav'ın da dikkati çektiği gibi çok ince ama çok keskin uyarıları taşıyordu. Yani siz biraz kendinize gelin bakalım. Ekonomik entegrasyona hazır mısınız? Sayın Çetin Altan öyle sanıyorum ki, Avrupalılaştırmanın hem siyasal hem ekonomik sorunlarını ve zorunluluklarını hem doğru hem çarpıcı sloganlar hâlinde ifade etti. Sayın Boratav, eleştirel ve karşı görüş açısından entegrasyonun ekonomik ve politik sorunlarına değindi ve bir komplo teorisi gözüyle bakıl-

dığı zaman olayların nasıl yorumlanabileceğini, âdeta bir topu atma, Birleşik Amerika-Suudi Arabistan eksenine yerleşmenin bir aşaması olarak da görülebileceğine dikkati çekti.

Sayın Ali Bulaç bir Müslüman Türkiye'nin Avrupalılaşmasının getirdiği sorunları dile getirdi ve Sayın Cengiz Çandar da o her zamanki çarpıcı gözlemleri ile Türkiye ile Avrupa arasındaki entegrasyonun her

iki varlık, her iki kimlik açısından da taşıdığı ilginç sorunlara hepimizin dikkatini çekti. Ben sözlerime, buraya kadar zahmet edip bizleri dinlediğiniz için sizlere teşekkür ederek ve böylesine ilginç bir paneli düzenlediği için IFMC'ni tebrik, beni de bu panele katılmaya lâyık görüp davet ettikleri için teşekkür ediyorum ve bu günkü oturumu kapatıyorum. Hepinize iyi günler dilerim.

becya

10 Nisan 1987 (Öğleden Sonra)

Avrupa Topluluğu ve Türk Sanayii

Açılış	—	Ahmet KARA EVLİ
Oturum Başk.	—	Yüksel ÜLKEN
Panel	—	Demir DEMİRGİL Mehmet ŞUHUBİ Yavuz ZEYTİNOĞLU

YÜKSEL ÜLKEN : İkinci gün ilk oturumunu izninizle açıyorum. Toplantımıza onur veren Devlet Bakanımız sayın Karaevli'yi konuşmasını yapmak üzere mikrofona çağırıyorum. Sayın Karaevli, buyurun efendim.

AHMET KARA EVLİ : Sayın başkan, değerli dinleyenlerim, İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'nin geleneksel iktisatçıları haftasının 12.'sinde aranızda bulunmaktan duyduğum memnuniyeti ifade ediyorum ve hepinizi, değerli basın mensuplarını bu münasebetle saygı ile selâmlıyorum.

Konu, zannediyorum bu oturumda tartışılacak konu, Avrupa Topluluğu ve Türk sanayii. Bu konuda değerli sanayici ve tecrübeli insanlarımız, sanayiciler ve onların temsilcileri, değerli öğretim üyeleri

sizlere konuyu detayıyla, enine boyuna anlatacaklardır. Ben burada açılış münasebetiyle bazı kısa notlarla hem şahsım adına hem hükümetim adına sizlere bazı konularda görüşlerimizi ifade etmek istiyorum.

Bir defa sevinilecek husus, yıllarca katılalım mı, katılmayalım mı tartışmalarından bu gün artık hem siyasal kuruluşların hem de bunun dışında bütün sanayicilerin, ilim camiasının katılmamız konusunda bir nevi ortak fikre vardığı Ortak Pazar meselesinin bu seviyeye gelmiş olması, Türkiye veya Ortak Pazar karşısında.

Özellikle bildiğiniz gibi, ben işin tarihî seyrine girmek istemiyorum ama, 1980 yılında bir bakıma Türkiye'nin o günkü şartları çerçevesinde ele alınmış olan 24 Ocak iktisadi programının uygulamaya konmasıyla Türkiye her konuda olduğu

gibi, sanayide de bizim tabirimizle yazgısal bir değişikliğe doğru adım atmıştır. Bu gün aradan altı yıl geçti. Tabii belirli zorluklar yaşanmıştır. Ama geldiğimiz nokta tam üyelik konusunda başvurma noktasıdır diyebiliyoruz.

1980 yılında Türkiye'de, özellikle sanayi bakımından ihracat konusunu şöyle bir hatırlarsak aşağı yukarı 2 milyar doların biraz üzerinde bir ihracat içinde, sanayimizin payı yüzde 30-35'lerde. Bugün 8 milyar dolar ihracatımız, sanayi ürünlerinin bu ihracat içindeki payı yüzde 70'lerin üzerine çıkmış.

Ben bu konuda özellikle benim bakanlığuma bağlı olan demir çelik sektörden misal vererek düşüncelerimi somutlaştırmak istiyorum. Bakınız bu sene 3 Nisan'da Türkiye Demir Çelik Sanayi 50. yılını kutladı. 1937 yılında büyük Atatürk'ün direktifleriyle Karabük'te çelik alanlarımızın ortasında ağır sanayimizin vey atemel sanayimizin ilk adımı atılıyordu. Aradan 40 yıl, üretimin esas itibarıyla 40'larda başladığını kabul edersek, geçtikten sonra 1980 yılında Türkiye'de kamu ve özel sektörün ürettikleri demir çelik miktarı 2,5 milyon ton olmuştur. 1986 yılında altı yılda geldiğimiz sonuç, bu hem dünyada ciddiyetle tanınan Dünya Demir Çelik Üreticileri, yahut demir çelik üreticilerinin üye olduğu enstitü tarafından da açıkça ifade ediliyor, 6 milyon tondur. Yani 2,5 milyon tondan 6 milyon tona.

Bu, bütün dünyada, özellikle 80'li yıllarda yaşanan petrol krizi ile birlikte yaşanan krizin demir çeliğe aksettici bir dönemde başlıyor. Ve bu altı yıllık dönemde bakıyorsunuz ABD gibi, Japonya gibi birçok ülkede, hatta Sovyetler Birliği'nde de kısım bu konuda kapasite daralmalarına, işçi çıkarılmalarına gidildiği bir dönem. Ve Türkiye bu üretim artışı ile de dünyada birinci sırayı alıyor: Yüzde 135'lik artışla. Türkiye 32. sıralardan çelik üretimine 22. sıraya geliyor. Bu 22. sıraya gelişle de bi-

zimi için çok anlamlı birçok ülkeyi geride bırakıyoruz.

Mesela Hollanda, Yugoslavya, Tayland, İsveç, Avusturya, Macaristan gibi... Ve sevindiren bir taraf da 1980'den önce Türkiye demir çelik mamulleri ihracatı bakımından yok denecek kadar adını duyurabiliyor. Ama 1980'den sonra dışa açılma ve uygulanan ve özellikle 83 yılında hükümetimizin iş başına gelmesiyle daha da günün şartlarına göre uygulamaya başladığı politikalarla bu konuda da yine kayda değer gelişmeler, artışlar sağlıyoruz.

1986 yılında elimizde tam olarak kesin rakamlar yok ama, nihai mamuller bakımından diyorum, 700 milyon doların üzerinde demir çelik sektöründe bir ihracatımız söz konusu oluyor. Bu ne demek? Bu, tarım ürünleri gibi, tekstil ürünleri gibi, artık ihracatımızda ilk sırayı alan ürünler arasına bir nevi demir çelik ürünlerinin de girmiş olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Yüzde 10'luk veya yüzde 10'a yaklaşan bir paya sahip. Yine bizi bu konuda sevindiren tarafı, ABD gibi, Japonya gibi, Sovyetler Birliği gibi, Çin Halk Cumhuriyeti ve hatta Güney Kore gibi bu konuda iddialı ülkelere bu ihracatı yapabiliyor olmamızdır.

Biliyorsunuz, özellikle bu krizden sonra birçok ülkede bu konuda da dünya piyasasını çok etkileyen bir nevi sübvansiyonlara gidildiği hâlde buu yapabiliyor hâle gelmişizdir. Bu bakımdan bundan sonraki dönemde de Türkiye bu hızlı gelişmesini sanayide ve demir çelik sektöründe de devam ettirecektir. Bu sene hedefimiz hem kamu sektörü hem de özel sektörde devreye alınan veya yeni modernizasyon yatırımlarıyla meydana gelen kapasiteyi üretime dönüştürerek 700 milyon tonun üzerine çıkmaktır. Bu da 5. beş yıllık kalkınma planında 1989 yılında hedeflediğimiz sonucun bir nevi 1987 yılı sonunda realize edilmesi demektir. Yine plânlarda öngörülen tahmini hedeflere baktığımız zaman da

Türkiye 6. beş yıllık plân sonunda 1994 yılında, 11 milyon ton veya 12 milyon ton, 7. beş yıllık plân sonunda da 18 milyon tonlara çıkacaktır. Bu, işte 2000 yıllarında artık Türkiye'nin üyesi olacağı AET içinde önemli ülkeler arasında yer alacağına dair işaretlerdir.

Ben burada yapılacak konuşmalarda, açıklamalarda Türkiye'nin bu konularda hâlâ alması gereken tedbirlerin daha açık seçik ortaya konulacağına ve yapması gereken işlerin yönlendirilmesi bakımından faydalı görüşmeler yapılacağına inanıyor, bu toplantının hepimize hayırlı olmasını diliyor, saygılar sunuyorum efendim.

YÜKSEL ÜLKEN : Devlet Bakanı sayın Karaevli çok teşekkür ediyorum efendim. Lütfettiniz. Sayın konuşmacıları lütfen kürsüye davet ediyorum. Efendim, şimdi Avrupa Topluluğu ve Türk sanayii arasındaki ilişkilerin sergilenmesi, sayın konuşmacı arkadaşlarımız lütfettiler, konuşacaklar. Yalnız bu arada sayın konuşmacılardan Selçuk Yaşar gelemiyorlar. Sayın Cumhurbaşkanımız İzmir'deler, o bakımdan gele-meyecekler, onun mazeretini iletiyorum. Tabii Türk sanayiinin Avrupa Topluluğu'na ne kadar istekli olduğunu, yahut da hangi grupların, kendi içlerindeki gruplarda da bu isteğin derecesini hepimiz de göreceğiz. Ve sanıyorum ki en iyi biçimde bu konular bu günkü oturumda sergilenecektir. İlk sözü sayın Demir Demirgil'e bırakıyorum. Buyurun.

DEMİR DEMİRGİL : Sayın Başkan, değerli dinleyiciler, panelin belirli bir kısmını üniversite mensupları temsil ediyor. Üniversite mensupları bilhassa sanayici olamadıkları için belki üniversiteye katılmış kimselerdir. Bu itibarla biraz daha temkinli, bir dereceye kadar kötümser görüşlerinden dolayı muhtemelen üniversitede kalmakta ısrar etmişlerdir. Bu itibarla

girişi böyle yapalım, biraz tenkit dozunu yüksek tutacağımızı peşinen ifade edelim:

Hem mihına hem nalına vurmak lâzım. Bir kere AET'ye tam üye olduğumuz takdirde sanayimizin korunması önemli sorunlar yaratacaktır. Neden?

1963 gibi, bundan 25 sene evvel kararı vermişiz, Ankara Anlaşması'na imza atmışız. 25 sene geçmiş, gerekeni yapmadık mı? Yapmadık. Kim yapmadı? Sanayicisi de yapmadı, fakat en önemlisi, evvel emirde bizi yönetenler, bizi iktisadî bakımdan yönetenler bir taraftan Ankara Anlaşması'nı imza ederken, diğer taraftan arka arkaya üç dört tane beş yıllık plân yaptılar ve bu plânlarda sanki AET'ye hiç bir şekilde girmeyecekmişiz gibi belirli bir strateji kurdular.

Bu itibarla bir yerde bunun hesabını sormak, tartışmak gerek. Fakat en azından geçmişte, bundan sonra yapmayalım, geçmişte böyle şeyler yaptık, bundan sonra yapmayalım demek var. Ve en azından şunu da söylemek lâzım: Efendim, 1964'te on yıllık bir müddet kullanmadık, fakat kullandığımızı iddia ettik. İddiamız da sağlam bir iddia idi bir yerde, yüzde 7'lik kalkınıyoruz dedik. Hiç kimse kalkınmıyor, onun için biz ikinci döneme girelim dedik. Onun için 1970'te ikinci döneme geçtik.

Aradan 16 yıl geçti, bu konuda her hangi bir ilerleme kaydetmedik. Bu konuda 1980'in bir yerde bir hazırlık safhası oluşturduğunu iddia etmek mümkün. Mümkün, fakat o kadar AET'ye ters düşen uygulamalar içinde bunu yaptık ki, bu uygulamalar ortadan kalktıktan sonra artık o 80'in vermiş olduğu bu rahatlığı göremeyeceğiz.

Nedir bunlar? Bunlar ihracatta, evet büyük bir mesafe katettik, ama büyük teşviklerle bunu yaptık. Vergi iadesi teşvikleriyle ve benzer birçok teşviklerle. Bunların büyük bir kısmı ortadan kalkacaktır AET'ye girdiğimiz yıl. Bu itibarla 1980-87 arasında katedilmiş olan mesafelerin büyük-

lûgü bize önümüzdeki yıllar için bir garanti veremez kanaatindeyim.

Bu arada elbette rekabet dozunu 1980'den sonra artırdık, artırdık ama unutmayalım ithalâta öyle bazı fonlar koyduk ki, bu fonlar kalktığı anda ki AET'ye girdiğimiz zaman kalkacaktır, sanayimizin rekabet gücünün büyük çapta kalkmış olduğunu görmek mümkün.

Bu arada geçmişe bakacağız elbette. Uzun yıllar bütün bu plânlar düzeyinde biz içe döndük, AET'ye girmeyi tasavvur etmeyen, hesaba katmayan bir ithalât ikamesi sanayileşme modeline göre içe döndük bir sanayileşme ve içe döndük bir kalkınma üzerine bütün hesaplarımızı yaptık. Buna bir yerde bir isim koymak lâzımsa ekonomik şizofreni demek mümkün. Yani bir taraftan imza ediyorsun, göreceğim diyorsun, fakat öbür taraftan beyninin diğer kısmı başka bazı umutlar ve beklentiler içinde, kendi kendine yeter bir toplum yapmak istiyor. Ona da bir dereceye kadar hürmet etmek lâzım. Batılılar beğenir de bunu. Fakat hem bunu imza etmek, hem başka türlü hareket etmek artık bundan sonra yapılmaması gerekir bazı hususları bize hatırlatmaktadır.

Aslında biraz da ayırım yapmak lâzım. Ne ayırımı? Evet, sorumlulukları hatırlattık ve dedik ki, ithalât ikamesi ve içe döndük iktisadî politika öyle bir hâle getirdi ki sanayiciyi, sanayici rahat bir şekilde ve her türlü gümrük ve yasakların himayesi altında büyük çapta ölçek ekonomilerinden pek yararlanmayan, mukayeseli üstünlüğe fazla bakmadan ithalâtı ikame etme yoluna gitmiştir diyeceğim. Bu arada birçok sanayiler kurulmuş. Büyük başarı elde edilmiş. Yani açıkçası eskiden her şeyi ithal ederken, şimdi hakikaten bütün dayanıklı tüketim mallarının büyük bir kısmını, otomotiv sanayiinin büyük bir kısmını yerli olarak yapma imkânını bulmuştur. Yol önemli bir yoldur ve bir yerde hakkını vermek lâzım.

Eğer bu gün bir şeyler yapıyorsak, yani ihracatımız GSMH'mizin yüzde 15'ine çıktıysa 1985'te bütün bunları neden yaptık? Çünkü 1960'lardan 80'lere kadar belirli bir kapasite kuruldu, sınaî kapasite kuruldu. Onun sayesinde ki biz bu gün belirli bir ihracatı yapma olanağını ve yerli piyasayı bir yerde karşılamak imkânı buluyoruz. Bu itibarla, her ne kadar bütünüyle taraftar değilseniz de bu ithalât ikamesi ile sanayi stratejisinin, bunun iyi taraflarının olduğunu da söylemek lâzımdır.

Yalnız kötü kurulduğunu söylemek mümkündür.

Evvelâ ölçek ekonomisine saygılı olmadık hiç bir zaman, çünkü imkân olmadı, çünkü lüzum olmadı, çünkü dahili iç pazar için bütün bunları yaptık. Dahili pazarımız da o zaman küçüktü, onun için küçük üniteler kurduk. Bu, bir yerde AET'ye girmekle ters düşecektir. Neden?

Küçük bir şey söyleyeyim. Kendim yaptığım, bütün çimento fabrikalarımızı kapasitelerine göre bir sıraya koydum. On- dan sonra maliyetlerini sıraya koydum ve gördüm ki, tencere tipinde bir eğri çıktı ortaya. Yani küçük kapasite ile maliyetler çok yüksek. Bir milyon ile iki milyon ton arasında çimento kapasitesinde maliyetler en aşağı düşüyor, hatta teorik olarak düşünülürse 2 milyon tonun üstüne çıktığınız zaman hafif bir yükselme olabilir, ama açık bir şekilde, şiddetli bir şekilde gözüküyor ki maliyetler küçük çaptaki fabrikalarda rekabet edemeyecek düzeyde bir seviyeye yükselmiş bulunuyor. Ve bu yıllardan beri böyle devam ediyor.

Bu, birçok, hepsinde olmasa bile birçok sanayi sektörümüzde cari olan bir husustur. Bu arada ikinci bir hususu da unutmayalım ve kurulu kapasitenin acaba bu gün bile, bu gelişme hızı içinde acaba ne kadarını kullanıyoruz diye bir sorduğumuz zaman, bunun yüzde 73 civarında olduğunu görmekteyiz. Yani biz hem küçük kapasiteler kurduk, hem de küçük

kapasitelerin tümünü kullanmadık. Aradan 25 yıl geçmiş olmasına rağmen,

Bu arada elbette tekrar bir dip not olarak verilmesinde yarar vardır, bu kapasite kullanımları 1980 yılında en düşük düzeyine indikten sonra, yani 65-66'lara indikten sonra bu gün 73'lere çıkmıştır. Bu itibarla 80-87 dönmini bir yerde başarılı bir dönem olarak vurgulamak gerekmektedir. Yalnız çünkü 65 de çok düşüktü ama bu günkü 73 de yüksek sayılamaz. Bu itibarla kurulu kapasitelerimizin bir yerde yanlış kurulmuş olduğunu söylemekte yarar vardır.

Peki, 25 yıl içinde, özellikle 71'de Güm-rük Birliğine girdikten sonra bile neden bir değişiklik yapmadık? Neden yeni politikalara göre bir belirli **restructuring**, yapıyı değiştirmek için bir gayret sarf etmedik? O, bir yerde resmi olarak politikamızın değişmediğini göstermektedir. Açıkça bizi yönetenlerin aldıkları kararlar önemlidir. Burada sanayiciyi tamamen, her türlü sorumluluktan kurtarmak istemiyorum ama, diyorum ki, sanayici yukarıdan aldığı işaretlere göre hareket eden bir insandır. Kendisine efendim, ithalatı kısıtık, her türlü malı gel üret dediğimiz zaman, ona doğru yöneliyor.

1980'de biraz rekabet edeceksin dedik, ona da yönelmeye çalışıyor. Ama buna rağmen bütün bunlar iyi bir koordinasyon, yani sanayi ile hükümetler arasında büyük bir koordinasyon altında olduğunu söyleyemeyiz. Her ne kadar serbest rejimden bahsediyorsak da, bu gün bile bazı zorlamaların olduğunu ve bazı şeylerin zorlama yolu ile yapılması isteği ortada gözük-mektedir.

Misal: 1980'den bu güne kadar bir yeniden yapılanma yapılması gerekiyordu. Yani açıkçası Ortak Pazar'a veya dışa açık bir ekonominin bazı hususta bazı yönle-re doğru itilmesi lâzımdı. Bunun için ne lâzımdır? Bunun için belki yeni yatırımlara gerek yoktur ama çeşitli genişleme, yeniden

yapı değiştirme, dar boğaz ortadan kaldırma vs. gibi yatırımlara ihtiyaç vardı. Yapıldı mı bunlar? Yapılmadı. Neden yapılmadı? İşte burada, ekonomik politikasının çeşitli parçaları arasında dayanışmanın şart olduğu ortaya çıkmaktadır. Peki nedir o? O şudur :

Eğer iktisat politikasında alt yapı yatırımlarına ve belediye yatırımlarına aşırı bir ağırlık verilirse ve bunun için finansman gereği aşırı derecede artıyorsa, ve bunun için aşırı borçlanmaya gidiyorsa hükümetler, bu takdirde ortaya bir problem çıkmaktadır ki, problem o kadar yeni ki, İngilizceden Türkçeye tam olarak tercümesi yapılmadı, ona da **crowding out of the private sector** (özel sektörün sermaye piyasasının dışına sürülmesi ve para piyasasının da bir dereceye kadar dışına sürülmesi) ve bunun neticesinde faizlerin aşırı derecede yükselmesi ve kabili ikraz fonların, özel sektörde bırakılacak kabil ikraz fonların özel sektöre bırakılacaktır demektir. İşte bunları 1980-87 arasında gördük. Bu şartlar altında özel sektörün bu **restructuring** yatırımlarına ve özellikle yeni yatırımlara gitmesine imkân yoktu. Nitekim gitmedi. Özel sektörün yatırımları yüzde 7,5-8 civarında kaldı. Bunun 2,5 civarındaki konut yatırımı olduğu hesaba katılır da hesap dışı tutulursa bu takdirde görüyoruz ki, yüzde 5'i aşmayan, GSMH'nin yüzde 5'ini aşmayan, Türkiye için aşırı düşük düzeyde bir yatırım söz konusudur.

Peki, AET'ye kim giriyor? Türk sanayicisi giriyor. Ama özel sektörün yarattığı ve yaratacağı Türk sanayii. Eğer bunun kan deveranını sağlayamazsak ve hatta ona engel olursak, tutup da böyle bir genişleme ve böyle bir **restructuring** ihtiyacının yerine getirilmeyeceğini peşinen bilmemizde yarar vardır. Bu itibarla her hangi bir şey fazla değişmemiştir. AET'ye girdiğimiz takdirde sanayimiz büyük çapta bir sarsıntı geçirecektir.

Elbette ayırım yapmak lâzım, isim ver-

meyeceğiz, fakat biliyoruz ki sağlam kurulmuş bazı müesseseler vardır. Sağlam kelimesini kullanırken aynı zamanda şunu da ilâve edeceğim: Özellikle 80'den sonra finansman bu kadar önemli bir düzeye çıktığı için buna sağlam dediğim zaman bir de sağlam finansmanı olan, özellikle otofinansman imkânları olan bazı kuruluşlarımız dayanabilecektir. Fakat bir kere sağlam kurulumamış, bir de bu dönem karşısında sağlam finansman da bulamamış olanların mukadder sonu hakikaten iflâs etmektir, yahut da kapatmaktır.

Bu arada ortaya yeni bir problem çıkıyor, ki bunu yalnız biz değil, AET'nin de düşünmesi lâzımdır. Eğer çok yoğun bir şekilde sanayiın bir kısmının batması söz konusu veya faaliyetini tatil etmesi söz konusu ise, aynı zamanda bir yerde 12 Eylül'de karşımıza çıkan ve bir kanunla engel olunmuş olan bir hususu bu defa engellemeyeceğiz. O da yoğun bir işsizlik ortaya çıkacaktır, elbette eğer sanayiın büyükçe bir kısmı faaliyetini tatil etmek durumunda kalırsa.

Bu itibarla AET de bunu düşünecektir. Zaten iki milyonunuz muhtemel misafirimizdir diyorlar ve buna nasıl engel olacaklarını düşünüyorlar, buna birkaç yüz bin de ilâve edersek bu kapanan müesseselerden, elbette ki başımız derde girer derler ve en azından bu konuyu gündeme getirmemek için, yahut da Türkiye'nin istediği şartlar altında kabul etmemek için ellerinden geleni yaparlar.

Bu arada elbette bu gün bile yapılması gereken şeyler vardır. Denilebilir ki, AET sermayesi gelir ama onun için kapanan varsa, açılan da olacaktır. Fakat Avrupa sermayesinin, AET sermayesinin Türkiye'ye gelmesi için bir sebep yok. Bir kere bütün hudutlar açılmış, ihracatını Türkiye'ye yaptıktan sonra bundan daha fazlasını istemek için bir sebep yoktur.

Efendim, cazip gelir... Nereden cazip gelir? Ücreler düşüktür, onun için cazip

gelir. Bir kere ona da evet, ücretler çoktan yüzde 20'nin, yüzde 10'una kadar inmiştir üretimin. Ama bir yerde verimliliğimizin de düşüklüğünü hesaba katmak lâzım. İki, yüzde 10'a indikten sonra toplam yüzü etkilme derecesi çok düşüktür. Bu itibarla buna kanarak yahut buna dayanarak, Avrupalıların Türkiye'de ücretler düşüktür diyerek gelmesi söz konusu değildir kanatındeyim. Bu itibarla böyle bir ümide de, yani sanayi bakımından böyle bir ümide girmek söz konusu değildir.

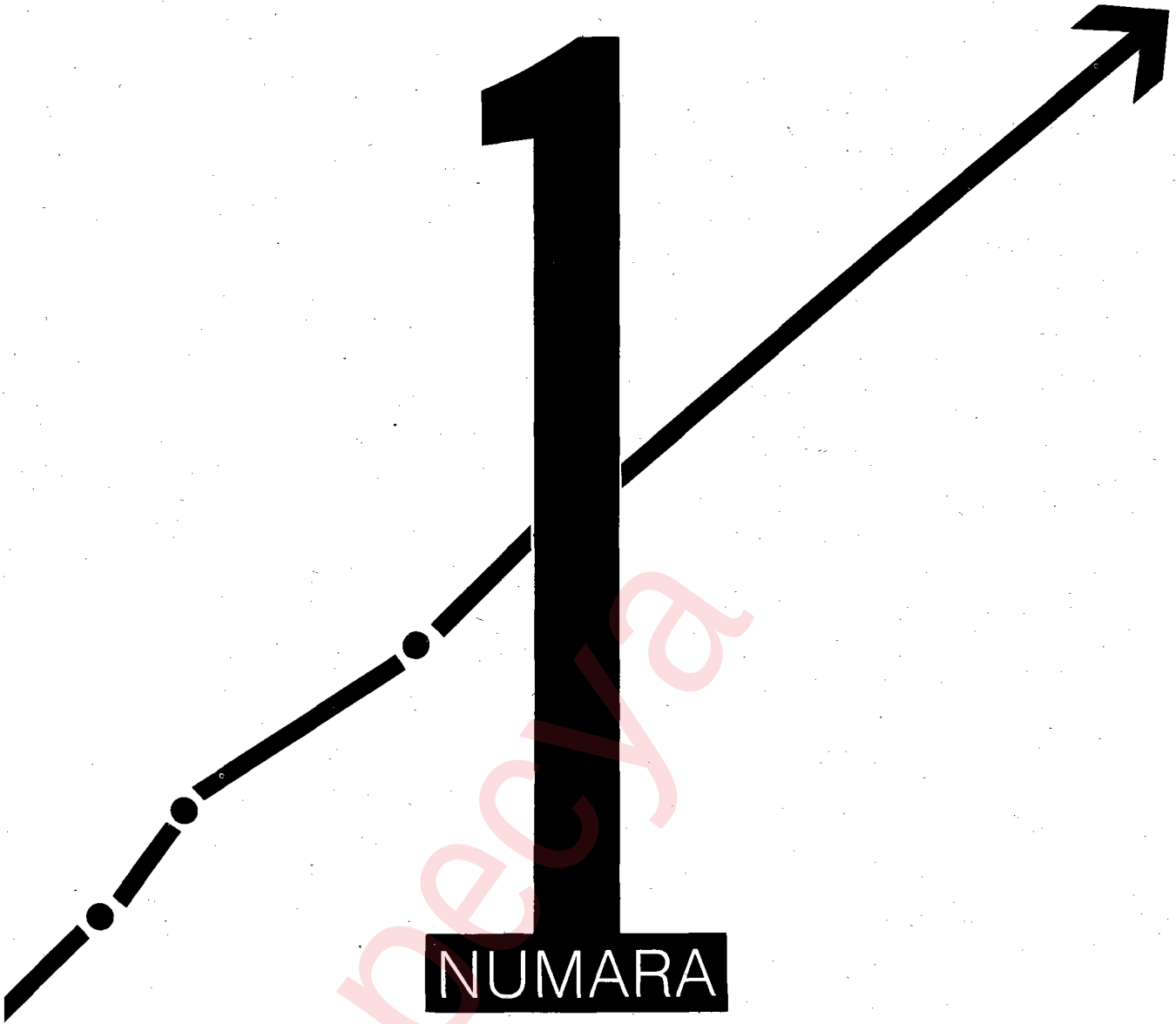
Onun dışında neler yapılabilir, hangi ülkelerle iş birliği yapılabilir, bunun ayrıntılı plânını yapmak lâzım. Evet, AET gelmez ama başkalarının acaba buraya getirilmesi mümkün mü? İşte o zaman sanayi için AET probleminin ötesinde bir problem çıkıyor ve nitekim bütün bunları yaparken 2000 yılını düşüneceksiniz.

Neden 2000 yılı? 2000 yılında nasıl bir dünya? Nasıl bir Türkiye? Ve bunun sonucunda acaba üç ana grup arasında, özellikle sanayi teknolojisi bakımından hangisi daha üstün olacak? Şimdiden yaptığımız basit tahminlerle Japonya'nın başa geçeceğini, ABD'nin bunun oldukça altında kalacağını, fakat Avrupa'nın bütün bu ikisinin de çok altında olacağını iddia etmek mümkün.

Bu itibarla acaba AET'yi düşünürken şimdiden, daha üstün, bir yerde bunu bile rek sahip olan ülkelerin sermayesini buraya getirmek daha akıl kârı olmaz mı? Ve bu AET'ye girişi bir yerde daha başarılı kılmaz mı? Çünkü bu arada AET içinde bulunmaktan belki mukayeseli bir kâr üstünlüğü yahut mukayeseli bazı avantajlar olabileceğini Amerika'nın ve Japonya'nın plânlamış olması da söz konusudur.

Ko'lay olmayacaktır girmek. Daha namütenahi ve sonsuz sorunlarımız olacaktır. Bunları zikretmekle yetineceğim. Fakat işlerin kolay olmadığını da söyleyeceğim. Aşağı yukarı hepimiz bundan sorumluyuz ve behemehal bazı şeyleri yerine ge-

HİSSE SENEDİ ALIM - SATIM İŞLEMLERİNDE

1986 Yılında **BORSA**'da Yapılan Hisse Senedi Alım - Satım İşlemlerinde
SEMIH Menkul Değerler A.Ş. Sıralamada Birinci Olmuştur.

SEMIH

MENKUL DEĞERLER TİCARET A.Ş.
Tasarruflarınıza yön veren kuruluş

Sermayesi tamamı ödenmiş: 200.000.000. TL.

4. Vakıf Han Zemin Kat No: 4. Bahçekapı - İstanbul Tel: 512 05 80 (4 hat)

“Pazarımız dünyadır,”

50 yılı aşan bir bilgi-tecrübe birikimi...

16.000 kişilik bir insan gücü...

Ekonomik bir bütün oluşturan **24** şirket...

600.000 ton düzeyinde, cam ve camla ilgili
mamul üretimi...

5 kıtada **58** ülkeye,

bir önceki yıla oranla % 10 artış sağlayarak,

170 milyon dolara yaklaşan ihracat...

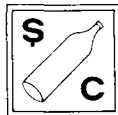
Ve, 1987 yılında **57 milyar TL.**

yatırım harcaması öngören,

dünya çapında bir topluluk: Şişe-Cam.

Avrupa'nın

en büyük **5 cam** üreticisinden biri.

Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.

tirmemiz lâzımdır. Sanayide vergi yükünü bir kere Avrupa'ya uydurmak lâzım. Türk standartlarını gözden geçirmek lâzım, bu günkü standartlarla Avrupa'ya giremeyiz sanayi olarak. Onun için AET standartlarına uyum sağlayacağız, paketlemeden tutun da malın kendisine kadar.

İş gücümüzün eğitimini, eğitim düzeyini yükseltmemiz lâzım. Yani tekrar ediyorum, kapalı bir ekonomide bütün bunlara ehemmiyet vermek söz konusu değildi, gereksizdi bir yerde. Kapalı bir ekonomi, biraz pahalı imiş... Türk Türke satacak, onun için pahalı oldu biraz. Ama bu defa Türk harice satacak, onun için ucuz olması lâzım. Bu arada iş gücü prodüktivitemiz yine AET ile mukayese ile, hatta AET'nin bu son girenleri ile mukayese edildiği zaman düşüktür. Onun için işçi prodüktivitemizi, hatta bütün girdilerin prodüktivitesini yükseltmemiz lâzım.

Bu arada üniversitelerimiz, benim de dahil olduğum üniversitelerimiz acaba AET'ye hazırlandılar mı? Ne demek AET'ye hazırlanmak? Şimdiye kadar dahili tüketim için imal ediyorduk ve çıkarıyorduk, birtakım arkadaşlar buradadır, piyasaya arz ediyorduk. Piyasa memnundu. Neden memnundu? Başkasını görmedi ki piyasa. İhtiyacı da yoktu zaten. Ama bu gün öyle değil artık. Onun için üniversitelerin de çeki düzen vermeleri lâzım ve AET'ye hazırlık olmak üzere yeni bir ürün yetiştirmeleri lâzım. Ortak Pazar'a uygun iş adamı, yüksek düzeyde yönetici vs., teknisyenleri ile vs.

Bu arada lisan da üreteceksiniz. Çünkü Tarzanca konuşamaz Avrupa'ya. Neden Avrupa'ya mal ihraç ediyoruz, işçilerimiz burada, yöneticilerimiz İngilizce bilsin, ne olacak yani? Yahut Fransızca bilsin, ne olacak? Ne olacak değil. Adam telefonla görüşecek, teleksle görüşecek, bütün bunları yönetecek. Bu itibarla yabancı lisan bilen, fakat aynı zamanda Avrupa'nın, en azından Avrupa'nın, fakat Japonya ve Ame-

rika'da neler öğretiliyorsa yöneticilere, bizim yöneticilerimize de aynı şeyleri öğretmemiz lâzım. Onun için o konuda da hazırlık lâzım.

Yine bu arada haberleşme, ulaştırma, enerjide hükümetlerimiz dikkat edecek bundan sonra. Verdikleri malların yahut hizmetlerin fiyatını Ortak Pazar fiyatına indirmeleri lâzım. Tutup da öyle aşırı zamlar, ne olur, sanayi kaldırır... Artık bitti, zam yapmak çok sınırlı şartlar altında olmalı ve bu arada KİT'lerin de neticesini, her ne kadar özelleştirmeye doğru gidiliyorsa yahut gidildiği söyleniyorsa da KİT'lerin mevcudiyeti de bize ispat etmektedir, KİT'lerin fiyatlarının ve özellikle oligopol veya monopol şeklinde ürettikleri ve dağıttıkları malların fiyatlarını dünya fiyatlarına, en az AET fiyatlarına uydurmaları lâzım.

Tutup da böyle yapmazsak ve daha pahalıya özel sektöre mal satarsak, tutup da özel sektöre gel de rekabet et, diyemeyeceğiz. Bu arada yüzde 35 enflasyonla AET'ye girilmez. Bu arada yüzde 20 ile girilmez ama yüzde 30'la, 35'le hiç girilmez. Bu sene için kişisel tahminimize göre yüzde 38,5'te olabileceğini düşünerek ona göre hareket etmek durumundayız. Para politikamızı ve kredi politikamızı ona uyduracağız. Borçlanmada faiz oranlarını, tekrar ediyorum, en azından reel faiz oranlarını AET faizlerine uydurmak mecburiyetindeyiz. Bu anda, yani durumu biliyoruz ama, hatırlatmakta yarar vardır, bununla AET'ye giremeyiz elbette. Bu finansman yükünü sanayi üzerinde bırakarak giremeyiz. Reel olarak faizler 20-40 arasında. Nominal olarak yüzde 55-75 arasındaki faizlerle elbette sanayiın finansmanını sağlayamayız. Demek ki makro düzeyde yapılacak çok iş vardır ve ancak o zaman başarılı bir giriş yapılabilir. Çok teşekkür ederim.

YÜKSEL ÜLKEN : Sayın Demirgil, çok teşekkür ederiz efendim, sağ olun. Sayın

Mehmet Şuhubi, buyurun efendim, söz sizin.

MEHMET ŞUHUBİ : Sayın bakanım, sayın başkanım, değerli dinleyiciler. Çok az sanayicinin katıldığı bu toplantıda Demir dostum gibi nalına mihına konuşma yapıldıktan sonra benim biraz konuşmam kuru olacak. Fakat bu arada sayın Demirgil'in ortaya koymuş olduğu görüşleri de metninin dışına çıkarak, tartışma bölümünde değil, bizzat konuşmanın içinde değerlendirmeye çalışacağım.

Konuşmama başlarken konuyla ilgisi yokmuş gibi görünen bir giriş yapmayı düşündüm. Ve o girişi muhakkak size aktarmak istiyorum. Bu, hepinizin üzerinde birleşmesini temenni ettiğim görüş oluyor.

Ülkemiz geçmişlerinde vermiş bulunduğu pek çok ölüm kalım savaşından sonra, zorunlu olmadıkça savaşmayan bir milletiz. Buna rağmen bireysel olarak bizler kavgacı karakterimizi, huyumuzu ikinci bir huy olarak benimsedik. Tartışmanın faziletinin yararı yerine kavganın küçük düşürücü sonuna katlanmayı yeğliyoruz. Fikre saygının insana saygı ve toplumla yaşamının simgesi olduğunu unuttuk. Beğenmediğimiz, kızdığımız, reddettiğimiz ve kızdığımız fikirleri taşlamak yerine, daha güzel ve anlamlı protestoların var olduğunu görmek istemiyoruz. İnsanların asgari müştereklerinde buluşmalarının toplumlara güç katabileceğini görmek istemiyoruz. Fikir ayrılıklarını tartışmaya başlamak yerine, beraber olduğumuz fikirleri belirlemek için yola çıkmanın bize ne kadar uzun mesafeler katettirebileceğini görmek istemiyoruz.

Şimdi efendim, böyle felsefe gibi hepinizin bildiği lafları alt alta koymanın konuşmam sırasında, yol boyunca neden gerektiğini beraberce göreceğiz.

Çok sevinerek katıldığım, beni konuşmacı olarak tespit etmiş olmalarından do-

layı gurur duyduğum bir toplantıda bulunuyorum. Bu, beni iki türlü sevindiriyor. Biri, Türkiye'nin AET'ye katılması, katılmaması tartışmalarının içinde vazifeli olarak bulunduğum kurumda 15 seneden beri pek çok şey yaşadım. Bunların enteresan bir ikisini vurgulayarak konuşmama devam edeceğim.

Bir tanesi 1980 öncesi Türk Hür Teşebbüs Konseyi'nin, yani tarım, sanayi, hizmet sektörleri ve toplu olarak hür teşebbüs tabir ettiğimiz topluluğun, hatta bir protokole bağlı olarak yapılmış bulunan Türkiye AET'ye derhal girmelidir görüşünden dokuz sene sonra tekrar buradayız. Fakat bugün, daha önce de, son iki ayda yaptığımız pek çok temas ve gazetelere intikal eden bilgilerin ışığı altında Türkiye'nin artık AET'nin kapısını çaldığını, bundan sonrasının bir prosedür, bir hukuki girişimler serisi olduğunu biliyoruz ve sayın bakanımız da bu gün bizi tekrar teyit eden bu mutlu görüşü ortaya koydular.

Sayın Demirgil'in Türk sanayiinin bu günkü durumu ile ilgili çizmiş bulunduğu tablo ile beraber bunun suçlusunu aramak yerine sebeplerini dile getirip, tarzından da biraz cesaret alarak, ben müsaade ederseniz Türk sanayiinin tarifleri, sıkıntıları, sevinçlerini dile getirmeden önce, böyle sizin hepinizin bildiği, ama hatırlanmasında çok yarar gördüğüm bir hakikati dile getireceğim.

AET topluluğu şu anda 30. yılını kutlamakta. Biraz önce dile getirildiği gibi 6'larla başlayıp 12'ye çıkmış, 3000 küsur milyonluk bir kitle olmuş. Ancak hepimiz biliyoruz ki Avrupa Topluluğu özellikle Japonya gibi ülkelerle arasını kapatabilmek için yeni teknolojik devrimlerin araştırması ve geliştirmesi içine girmiş ülkeler. Her iki olayı bir araya aldığımız zaman AET topluluğu içinde sorunların Türkiye'nin mevcut ekonomik sorunlarından çok daha acımasız, çok daha büyük olduğunu rahatlıkla dile getirmek mümkün olabilecektir.

Bu arada AET'yi pek çok kesim halen tartışmakta. AET bir politik güç olmak derecesinde görülmüştür, bir ekonomik güç olmakla sınırlı görülmüştür. Ben bunun anlamını başında da anlamadım, bu gün de anlamıyorum. Çünkü politik gücü kuvvetli bir topluluk ekonomik güce kavuşur, ekonomik gücü kuvvetli olan da politik güce ulaşmış olur. Öyle bir ikilemin tercihleri arasındaki tartışmaların nedenini bir türlü anlayamıyorum. Ama gördüğüm bir şey var ki, harsı, kültürü, karakteri, istekleri, yaklaşımları, potansiyelleri, boyut farklılıkları çok değişik olan ülkelerin bir araya gelerek bir Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu şekillendirdikleri ortada, bu bir gerçek.

Peki, biz Türkiye olarak nerelerdeyiz? Demirel arkadaşımız çok renkli üslûbuyla onu tarif etti. Girmişiz, girdiğimizi unutmuşuz, sonra girdiğimizde bazı şeyleri tamamlayacağımızı var saymışız. Sonra bunu bir dondurmamız, dondurduktan sonra tekrar çözebilmek için zamanlar kaybetmişiz. Bu zamanların kaybedilmesi sonucunda da Türkiye kendi teknolojisi için gerekli gelişmeyi de beraberinde kaybetmiş. Çünkü Demirel'in ortaya koyduğu tarif çok yerinde, sanayici kâra yönelik yatırım yapıyor. Kâr için ise hükümetlerimiz hedefleri tayin etmiş sanayiciye. Diyor ki, sen ithal ikamesi esasına göre sanayi yapacaksın ve ben seni koruyacağım.

Bu dünyanın hangi memleketinde böyle düşünülmüş olursa olsun sonuçta bizim sanayimizden farklı bir sanayi olmazdı. Hatta eğitim düzeyi bizden daha farklı olsa bile, ileriye dönük bütün bunların değişebileceği, ben kendimi biraz daha hazırlayayım da ayakta durayım, sonra bir aksilik olur diye hiç kimsenin hiç bir ülkede düşünebileceğini var sayamıyorum. Bu, insan tabiatına aykırı.

Kaldı ki, böyle önemli bir vurgu var. Sabah çay sohbeti arasında da Demirel Bey görüşünü dile getirdi, sanayi bir hayal ürü-

nüdür. Yani ileriye dönük bazı bekleme-leri eldeki bütün veriler harikulâde sıhhatli olsa dahi plânlayarak atılım yapabilmek, normal, yüzeyde olaylara bakan ve bunları değerlendiren insanlarda olamıyor. Çünkü onlar olayın kötüsünü, tedbir alınması icap eden yerini ve risk hesaplarını o kadar ileri boyutlarda ortaya koyuyorlar ki, o sanayi kurmamak daha doğru hâle geliyor. Demek ki sanayi prensipte mutlaka bir hayalperestlik tarafı var. Bu hayalperestliği tabii o gün mevcut kuralların, hükümetin politikalarının içinde bulunduğu ortamdan da ayrı değildir.

Bizim bir kere 1960'lı yıllara kadar sanayimiz falan yoktu. Çeşitli sanayi konularında kurulmuş bulunan, optimum büyüklükten çok daha uzakta ve büyük Atamızın Türkiye'nin o günkü nüfusu ölçekleri içinde asgari gereksinmelerini kamu kesimi eliyle sanayileşmek suretiyle kotası ile kurmuş. Örneğin Sümerbank, Etibank gibi kuruluşlar vardı.

Varlık vergisi olayından sonra Türkiye'de birdenbire bir sanayici tipi doğmaya başladı. Anadolu'dan varlık vergisi sırasında tesadüfen azınlıkların elinde yoğunlaşmış sanayilerin binalarının para edebileceği var sayımı ile bunları acaba biz de kullanabilir miyiz diye sanayi içine girmeye başlayan bir grup teşekkül ediyor. Bu tarihler 40-44 arası, yani varlık vergisi yıllarında. Ben o devrede Maliye Bakanlığı'nda bir memur olarak çalıştığım sırada bir sabun fabrikasının el değiştirmesi sırasında a'anın oradaki bir işçiye, «sen bu sabunu yapmayı biliyor musun? Nasıl yapılır?» diye sorduğunu bizzat duymuştum. Bunu bir anekdot olarak veriyorum.

Yeni demokratik hayata giriş tecrübeleri safhasında ilk üç senedeki liberasyon çalışmalarında herkeste bir sanayi kurmak hevesi başlıyor. O zaman da çok enteresan boyutlarda sanayiler kuruluyor. Ben yine hatırlıyorum, yine içindeydim, çalışıyorduk. 2000 işlik bir pamuk iplik fabrika-

sının Ankara'dan gerekli müsaadesini aldığıımızda kendimizi sanayici zannetmiş-tik. 2000 iğlik bir iplik fabrikası için bu gün düşünmek, böyle bir şeye para yatırmak en cahil sanayicinin dahi aklından geçmeyen bir olay.

Dolayısıyla sanayiın hakiki gelişme-ye başladığı dönemi her hâlde 60'lı yıllar-dan sonra ele almak lâzım. 60-70 yılları arasında daha bilinçli, plânlı, yönlendiril-miş sanayiler kuruluyor. Fakat o dönemde de hâlâ kapalı ekonominin getirdiği yan-lışlıkları taşıyor. Orada kurulan sanayiler biraz optimum büyüklüklere yaklaşık sa-nayiler oluyor. O dönem eğer sıhhatli şe-kilde devam edebilmiş olsaydı, belki bü-tün kusurları düzeltilmek suretiyle, mezi-yetleriyle bir şekillenmesi olabilirdi.

70'li yıllardan sonra ortaya daha bi-linçli bir sanayileşme süreci geliyor. Bu süreç iki çok kötü olayla kesintiye uğruyor bu dönemde. Birincisi, efendim burada gerçekleri konuşacağım; hükümetlerimizin o dönemlerde ve inanılmaz derecelerde fa-hiş ve yanlış almış olduğu kararlarla dün-yanın petrol krizine girmeye başladığı sı-rada petrol krizinin çift katlı olarak yaşan-masına sebebiyet verileceği bilindiği hâlde, ihracata daha yeni atılım halinde olan sek-törler için bir seri gereksiz karar alınıyor o dönemde. Onları, şimdi yormamak için sizi, dile getirmiyorum. Kararlardan vazge-çildiği zaman, özellikle içinde bulunduğum sektör olarak 70'li yıllarda 1 milyon 100 bin iğ Türkiye'de pamuk ipliği fabrikası varken 3 milyon iğ daha yeni teşvikler vermek su-retiyle yatırımlar teşvik edildiği hâlde, 74 senesinde bu sanayiın kendisine yetecek güçte olduğu kararı ile bütün ihracat teş-vikleri kaldırılıyor. Üç ay sonra tekrar teş-vikler konulduğunda, zaten dünya petrol krizi ile öyle bir bunalım içine girmişti ki, yapmış bulunduğu bütün anlaşmaları fes-hetmek için eline geçen fırsat fevkalâde iyi şekilde kullanıldı. Ve bu sektör 78, 77 sonuna kadar üç sene Türkiye'ye yük ola-rak çok kötü bir dönem geçirdi ve bunun

paralelinde diğer sanayiler de böyle bir dönem geçirdiler.

Bu gün dile getirilen olaylarda bir hu-susu sanayi için bence şans olarak, bir ku-sur olarak değil, bir şans olarak görüyo-rum. Türkiye'de bu dönemde kurulmuş bu-lunan sanayiler optimum büyüklüklerin altında olması, teknolojilerinin geri olma-sı, bu gün için bence AET'ye giriş arifesinde çok büyük bir şanstır. Çünkü bu gün sa-nayimiz biraz daha büyük, teknolojimiz bi-raz daha eski, bu günkü kaynak sıkıntıları ile AET içine girmiş olsalar idi, kesinlikle hiç bir tanesinin ayakta durması şansı yoktu. Ücretlerle ilgili olarak görüşler, bence zaten başından beri gereksiz ve yan-lış bir politika, yanlış bir savunma olarak dile getirilmektedir.

Bu gün de sayın Demirgil önemli ola-rak bir noktayı dile getirdi, kendisine ka-tılmadığını üzülerken ifade ediyorum. Sayın Özal'a ameliyatından önce de bir vesile ile bunu dile getirmek imkânı hâsıl oldu. O da şudur: Bu gün üretim maliyetleri içinde en düşük yerde bulunan üretim girdisi iş-çiliktir, doğrudur. Ama bunun sebebi üre-timdeki işçilik rakamlarının düşmesi değil, üretim yapabilmek için sanayiın mevcut olmayan kaynağını pahalı olarak alması sonucunda faiz payının işçilik payının önü-ne geçmesi olayıdır.

Bu göreceli nispeti faizin olmaması hâlinde olayı gözden geçirmek suretiyle değerlendirmek gerektiği takdirde, bizim zaten AET'ye girsek de girmesek de işçilik-lerimizin prodüktivite ile birleştiğinde hiç bir zaman rekabet koşulları içinde bir en-strüman olarak kullanılma olayını artık dile getirmemiz yanlış olacaktır.

Ben bu bakımdan teknolojik geriliği-mizin çok şanslı bir durum olduğunu düşü-nüyorum. Ve diyorum ki, ithal ikamesine uygun olarak kurulmuş olan sanayilerle, — kapasite noktasına da geleceğim ayrıca - it-hal ikamesiyle kurulmuş sanayilerle 1980 döneminde kendisini alıştırılmış olduğu

rahat kâr edebilir, kalitesiz mal ürettiği hâlde hiç sorunsuz satabilir zihniyetini terk etmeye mecbur eden bir olayla karşılaşılıyor sanayimiz. Sabah kalkıyor, 24 Ocak istikrar tedbirleri gelmiş. Bunun 12 Eylülde işlerliğe kavuşmasından itibaren sanayici birdenbire ak mı kara mı'yı gördü. Yani kapalı ekonominin sağladığı rahat yaşamının artık sürdürülmesinin mümkün olmadığını, yaşamını yitirmekle karşı karşıya kaldığını gördü. Daha iyi bir husus daha teşekkül etti. Sanayide profesyonel yönetici olarak kollarını kabartarak dolaşan bizlerin orada hiç bir şekilde maliyet, pazar, kalite, fiyat arasındaki Batı'daki dengeleri düşünmek ihtiyacını hissetmedik. Yalnız fiyatla para kazanmanın kolay olduğu dönemlerde yöneticilik yapmaya alışmış bizler birdenbire profesyonel yöneticilik ne demektir, öğrenmek mecburiyetinde kaldık. Ve bu dönem bana kalırsa Türkiye için çok şanslı bir dönem oldu. Burada bu uyumu gösteremeyen profesyonel yöneticiler tasfiye oldu, yepyeni bir profesyonel yönetim mantığı ortaya çıktı. Dış pazarlarla rekabet edebilecek kalite ve dış pazarlara verilebilecek fiyat olayını plânlayan yöneticiler gelişmeye başladı.

Değişik kuruluşların eksik teknolojileriyle, bu karakterdeki yönetimleriyle Türkiye AET içine girdiği takdirde sanayinin ne olabileceğini düşünmeye başladığımızda bizim için çok şanslı bir dönemin başladığını görüyoruz. Yani, eskiden içinde bulunduğumuz kompleksten kurtulma ihtimalimiz var. Biz on sene ilerlersek Batı bizden yüz sene biraz daha ilerler. Bu aradaki farkın hayat boyu kapanması ihtimali yoktur. Biz Batı'nın dışladığı bir ülkeyiz kompleksi bizde uzun seneler yerleşmiştir.

Şimdi ben diyorum ki, dışa açılan bir Türkiye'nin dışa açılmasında sanayi ihracatını bu son derece geri kalmış sanayi ile yüzde 75'e varan bir noktaya ulaştırabilirdiysek ve ileri ülkeler Türkiye'nin ihracatını korumacılık eğilimleri ile kısıtlama gayreti içindeyse Amerika ve AET toplulu-

ğu, Türk sanayiinde evvelâ bir kalite olayı teşekkül etmiş demektir, standardizasyon teşekkül ediyor demektir. Kaldı ki, sayın hocamın ifade ettikleri gibi, teşvikler olayına döndüğümüz zaman, şu anda komik denecek miktardan azdır.

Danimarka gibi, Hollanda gibi AET üyesi olan ülkelerin dışa açtıkları ihracatlarında yüzde 120'ye kadar verdikleri sübvansiyonların var olduğunu bildiğimiz hâlde, yüzde 4'lü, 6'lı vergi iadeleri ve yüzde 60'lı faizlerle Türkiye'de ihracatta sübvansiyon yapıldığını söylemek ve bundan sanayicinin korktuğunu dile getirmenin hiç bir yararı yoktur.

Biz tam aksine, AET topluluğunun sanayi ürünlerini ihraç edebilmek için kurmuş bulunduğu gizli sübvansiyon ağını öğrenmek suretiyle, sanayiciyi daha çok sübvansiyonla desteklemek suretiyle tüm dünya pazarlarında nasıl daha çok yerimizi alabiliriz, ortaya koymamız lâzımdır.

İktisadi Kalkınma Vakfı'nın yapmış bulunduğu, belki ilk olması dolayısıyla eksikleri olmasına rağmen, hiç olmazsa önder olmak suretiyle diğer kurumlarımızın üzerine eğilme fırsatını verdiğimiz, Türk sanayininin AET'ye girdiği takdirdeki yeri araştırması içinde gördük ki, tarım Türk sanayiinden çok daha fazla himayeye, çok daha fazla teknolojik ihtiyaçları getirmesi icap eden bir ortam içindedir. Muhtemelen öğleden sonraki toplantıda bu husus enine boyuna tartışılacaktır.

Türk sanayii içinde tabiatıyla kapanacaklar olacaktır. Ben gayet iyi hatırlıyorum; Alman, o zaman Maliye Bakanı mı idi, Başbakan mıydı hatırlamıyorum, her halde Başbakan, Erhard AET topluluğunun kurulması sırasında bir deklârasyon yayınladı kendi ülkesinde ve diyordu ki: «Bilmelisiniz ki, bu Topluluk kurulduğu zaman memleketimizdeki bazı sanayiler tasfiye edilecektir, edilmek mecburiyetinde kalınacaktır. Bunların başında tekstil gelmektedir. Biz bu sanayilerin sanayicilerinin

başka sanayilere yönlendirilmesi için kendilerine bütün desteği vereceğiz. İşçilerimiz için de gerekli eğitimleri ve başka sanayilerde bu işçilerin yer alması için gereken bütün tedbirler alınacaktır.»

Şimdi soruyorum, bunu AET topluluğundan ileri gelenlerin birçoğuna da sorduk, merak ediyorum, tekstildeki, şu anda Paris'teki fuarda sergilenecek olan inanılmaz derecedeki büyük teknolojik değişikliklerin sebebi, dünyaya tekstil makineleri satmak için mi, yoksa kendi ülkelerinde tekstili yeniden geliştiriyorlar mı? Dünyada tekstilde robot kullanımının en çok yer aldığı ülkeler Amerika, AET topluluğu içinde Almanya ve Japonya, Güney Afrika değil, Kuzey Afrika da değil, Türkiye de değil. Bu robotları kullanmakta aciz içinde olduğumuz için mi? Yok... Bunlarla maliyetleri düşürmek suretiyle rekabet piyasasında üst düzey teknolojiyi getirerek bu sanayiden de vazgeçme kararı aldıklarına hükmediyoruz.

Şu hâlde biz şu anda hiç bir şey kaybetmiş değiliz. Türk sanayi kesinlikle sıkıntı çekecektir, her bölümü sıkıntı çekecektir. Boyutları aşağı doğru inmek suretiyle yaptığımız araştırmalarda bazı sanayilerin çok büyük destek almadıkları takdirde yaşaması mümkün değildir. Bu da bir gerçektir. Ama biz inanıyoruz ki, AET topluluğu içinde yerimizi aldığımız takdirde çekici güç olarak ister istemez tekstil, ondan sonra demir çelik ve yan ürünleri sanayileri kesinlikle AET topluluğu içinde yerlerini koruyabilir. Bunların içinde gerekli destekleri alabildikleri takdirde, kesinlikle inanıyorum ben buna, yer alacak sanayiler gıda endüstrisi sanayileridir.

Efendim, ben olaya belki fanatik bir yaklaşımla, bir sabit fikirle şöyle bakıyorum: Türkiye çağdaş dünyada yerini AET entegrasyonunun bir halkası olduğu takdirde alacaktır. Çağdaş dünyada yer almak demek çağdaş dünyanın acımasız kavgasına alışmak, uyum sağlamak ve bunun

içinde yaşamanın koşullarını öğrenmekle mümkündür. Demirgil arkadaşım her tarafa vurduğu için çok mutlu oldum. Doğal olarak üniversitelerimiz de bizleri yetiştirirken daha sert bir mücadele içinde daha büyük kavgaya verebilecek insanlar olarak yetiştirecekler. Biz de sanayici olarak daha az oportünist, ortamın içinde yaşamının koşullarının miktar ve nispetleri içinde nasıl yaşamamız icap ederse öyle yaşayacağız. İşçi kesimi neleri elde edebileceğini, neleri elde etmesinin mümkün olamayacağını öğrenecek. Halkımız tüketicinin sömürülmemesi için nasıl örgütlenmesi gerektiğini öğrenecek. Batı dünyasının, bütün bu acımasız ortamını ülkemize getirdiğimiz zaman gerçek, sağlıklı, çağdaş dünya içinde rekabet ortamında her zaman yerini alabilecek bir sanayi kurulmasının, yeniden şekillenmesinin beraberse oluştuğunu hepimiz göreceğiz.

Bunu görmememiz demek yaşamamızın geleceğini görmememiz demektir. Ben şu noktada hepinizi uyarmak ihtiyacını hissediyorum, bildiğiniz bir hususu dile getirmek istiyorum. Bu noktayı lütfen ekonomist arkadaşlarımız çok başka bir gözle eleştirsinler, analiz etsinler:

1960'ların Türkiye'si 13-15 milyonluk bir nüfus, 1985 senesinde 50 milyonluk bir nüfus. 1960'lı yıllarda kurulmuş sanayimiz. 1970'li yıllarda kurulmuş sanayimiz ithalat ikamesine yönelik oportünist sanayicilerin yalnız yalnız kâr istifadesine yönelik sanayiler olarak kurulmuş olmasına rağmen 50 milyonluk ülkemizin iç gereksinmesine cevap veriyor ve 6 milyar dolar da ihracat yapıyor, bu acımasız pazarda. Şu hâlde Türk sanayiindeki yapısal değişikliğin, kafa yapısındaki dahi değişikliğin ne mertebede olduğunu çok objektif kriterlerle ve eski alışkanlıklarımızı yaralayıcı düşüncelerden uzak, eksiklerimizi gören ve eğiten ve yol gösteren, fazlalarımızı da övünerek ve kabil olduğu kadar destek vermek suretiyle ortaya koymak yoluyla iş birliği yaparsak, öyle zannediyorum ki, AET içinde

Yunanistan'dan da, Portekiz'den de, bu gün için sanayimizden daha ileri olduğu için İspanya için söyleyemiyorum ama, demokratik sıkıntılarının hâlâ çok gündemde olduğu bu ülkeden de çok daha hızlı şekilde yerimizi AET içinde alacağız, toplumumuza çağdaş bir ülkenin vatandaşlarına verebileceği bütün nimetleri vereceğiz. Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum, hepinizi saygı ile selâmlıyorum.

YÜKSEL ÜLKEN : Sayın Şuhubi'ye çok teşekkür ediyoruz. Sayın Zeytinoğlu, buyurun efendim.

YAVUZ ZEYTİNOĞLU : Efendim, önce sayın Bakanım ve saygıdeğer konuklar, hep beraber bardağın yarı yarıya suyla dolu olduğunu sayın Şuhubi'den öğrendik. İyimsen bir bakışla AET olayını dile getirdi. Böylece tuzun hangi tarafta kuru olduğunu da görmüş oluyoruz.

Efendim, ben 64'ten beri sanayi savaşının içindeyim, 64'ten beri de Anadolu sanayii dediğimiz sanayi olayının içindeyim. Önce kendi kendime buraya gelmeden önce de bu Anadolu sanayii nedir diye tarif etmek istedim. Çünkü bu lâf söyleniyor da, Türkiye'de her konuda olduğu gibi, bir slogan ortaya atıldıktan sonra onun esaslarının neyi ifade ettiğini pek fazla düşünmüyoruz.

Bu Anadolu sanayii esasında mahal olarak Anadolu'da olmak zorunda olan bir sanayi değil. Bağlantısız ve bağımsız sanayi diyorum ben buna. Yani oligopollerle ve dış sermaye çevreleri ile bağlantısı olmayan, kuramamış ve bağımsız olarak tek başına kurulmaya gayret etmiş sanayi kol-ları. Tabii Türkiye'de üretim açısından büyük çoğunluğu bu tür sanayiler oluşturmuyor. Ama adet açısından belki, müessese açısından bu sanayiler çoğunlukta olabilir. Güçleri çok fazla çıkamaz, çünkü etkileme şanları da fazla yoktur.

İşlerinin oranında etkileyebilirler. Bu bakımdan AET konusunda da bu sanayi çevrelerinin görüşü kamu oyunda çok fazla yaygın olarak bilinmemektedir.

Biz evvelâ AET'ye karşı görüşte değiliz. Ancak çok seneler evvel seyretmiştim, sanatçı Seden Kızıltunç'un bir parodisi vardı. Bir minibüs şoförünü canlandırıyor ve minibüs şoförü kendisine yol veren otomobil şoförüne kızıyor, 'sen bana yol verecek hakka sahip değilsin, ben yolumu yırtar açarım' diyor. Bir zamanlar AET'ye böyle bir cihat yapar gibi girme olayına karıştım.

Öyle bir hava var ki Türkiye'de, AET'ye giriyoruz da, yani AET'yi fethediyoruz, tekrar Avrupa'ya atlarımız yürüyecek havasıyla girme olayı. Bu girme meselesi zaten oldum bittim Türk milletinde birtakım erkeksi duygular uyandırır. Bu bakımdan AET'ye girecek miyiz, girmiyor muyuz?... Kardeşim, bir kelime daha ileriye düşünmek lâzım, AET de bize girecek, neticede yani. Bunun bir alış veriş olduğunu bilmek lâzım. Bu alış verişte de her hâlde zararlı çıkmama gayretinde olmamız lâzım. Yıllardan beri söylemek istediğimiz, çeşitli plâtıformlarda dile getirmek istediğimiz olay bu.

Biz kategorik olarak AET'ye karşı hiç bir zaman olmadık. Aksine bu alış verişte lütfen gözü kapalı olmayalım, lütfen altta kalmayalım. Mümkün olduğu kadar eşit şartlarda sürdürme çabası içinde olalım, diyoruz.

Bu bakımdan da az sonra söyleyeceklerim, sayın Özkan'ın açış konuşmasında belirttiği gibi, lütfen felâket tellâllığı olarak kabul edilmesin.

İleride bir olumsuz durum olacaksa, bunu söylemek felâket tellâllığı değildir. Olsa olsa uyarıdır.

1980'de 24 Ocak kararlarından sonra da Odamız çeşitli kereler Anadolu'daki sanayi kuruluşlarının zaman içinde kendi

yapısal durumlarına göre değişik zamanlarda sıkıntı içine gireceklerini ve bence saçı bitmedik yetimin hakkı olan sanayi kuruluşlarının Anadolu'da kapana gireceğini söyledi. İltifat bulmadı görüşlerimiz. Ama bu gün sadece buradan Eskişehir'e gittiğimiz zaman sadece Bilecik yöresinde 40 kadar kuruluşun kapılarını kapatmış olduğunu ve oralara hâlâ açık veren dış ödemeler dengemizden kopararak, sökerek alıp göttürdüğü dövizlerin gömülü olduğunu görmemek mümkün değil.

Bunların böyle olacağını söylemek felâket tellâllığı değildi o zaman. Bir önlem alınabileceğini ümit ediyorduk, nitekim önlemler de önermiştik, alınmadı, alınamadı. Doğru oldu, yanlış oldu, onu tartışmıyoruz ama alınmadığı için o kuruluşlar bu gün kapandı. Sahip de değiştirmede. Biz hiç bir zaman sahiplerin korunmasını ve sahiplerin kurtarılmasını hiç bir zaman savunmadık. Sadece şunu söyledik: Türk sanayii sahiplerinin değil, bütün Türk milletinin malıdır. Bunları korumak gerekir. Çünkü biz bunları yapmak için son derece değerli varlıklarımızı verdik. Yani çok değerli emeklerimizi verdik, bunlara sahip olmamız lâzımdır dedik. Olmadı.

Bu gün de ileriye dönük olarak bazı tehlikelerden bahsedeceksek lütfen bu felâket tellâllığı olarak kabul edilmesin. Bu, bir haber verme niyetiyle, tedbir alınması için uyarı olarak verilmektedir.

AET öz olarak mal, hizmet, sermaye ve iş gücünün kendi hudutları içinde serbest dolaşımını hedefleyen bir ekonomik topluluktur. Anlaşmasında hiç bir siyasal birleşmeye atıf yok. Dünden beri hep siyasal birleşme teması işleniyor ama AET'nin hiç bir anlaşmasında hedef olarak dahi gösterilmemiştir siyasal birleşme. Ancak sayın Şuhubinin dediği gibi siz mal, hizmet, sermaye ve iş gücünün serbestçe dolaşacağı bir bölge yaratırsanız buranın siyasal bir bütünlük içinde olmaması son derece zor.

Bizim açımızdan hizmet ve sermayenin serbestçe dolaşımı bu aşamada çok fazla ilginç değil. Çünkü sermaye zaten bu gün de Türkiye'ye girebiliyor serbestçe. Bu gün dış yatırımları Türkiye'de engelleyen, aman aman ciddi engellerimiz yok. Aksine yollarına kırmızı halılar serceğiz, böyle, gelsinler, yatırımlar yapsınlar diye. Bu gün de gelmiyor. Sermaye hareketlerinin AET'ye girdikten sonra, AET'den bu tarafa doğru, yani AET ülkelerinden bu tarafa doğru daha yüksek bir oranda olacağını tahmin etmiyorum. Ancak bunu etmiyorum da İspanya'da meselâ bir sermaye hareketleri, İspanya AET'ye girdikten sonra son derece yüksek oldu. Son derece yüksek bir sermaye girdi İspanya'ya. Bu bakımdan tahminlerimizin dışında, belki AET dışındaki ülkelerin sermayeleri açısından bir giriş olabilir. Ama bu gün için bizi ilgilendiren bir olay değil.

Bizi ilgilendiren, daha ziyade özellikle sanayicileri ilgilendiren, mal ve iş gücünün serbestçe dolaşımı oluyor. Tabii sadece tahminlere bakarak konuşmak doğru değil, ne olmuşa baktığımız zaman, yine İspanya'ya dönüyoruz. İspanya örneği ilginç Türkiye için. Büyüklük bakımından Türkiye'ye yakın, 35 milyon civarında bir nüfusu var. Sanayi yapısı Türkiye'den biraz daha ileride ama Avrupa'nın teknolojik düzeyine erişebilmiş, Avrupa'nın durumuna erişebilmiş değil, büyük bir ülke. Burada AET'ye girdikten sonra sınai ürün ithalatında çok ciddi fırlamalar olmuştur. Bunun aksine de kendi ihracatında hissedilir bir artış olmamıştır, AET'ye.

Bizim durumumuza bakarsanız bu gün, bizim AET'ye tekstil dışında yapacağımız sınai ürün dış satımına AET tarafından konulmuş çok büyük engeller yok. Hatta tekstil ve halı dışındaki sanayi ürünlerinin tamamen gümrüksüz girmesi yolunda da bir anlaşmamız var.

Dolayısıyla bizim o tarafa satacağımız mallar konusunda AET'ye girer girmez çok

ciddi bir farklılık, bu günkü yapımızla girdiğimizde çok ciddi bir farklılık olacağını sanmıyoruz. Ama oradan buraya, sayın Demirel Hoca'nın söylediği gibi, fonların kalkması, gümrük duvarlarının indirilmesiyle oradan buraya olan sınai ürün akımı muhakkak ki artacaktır.

Bu, sanayimizi çok ciddi sıkıntılar içine sokabilir. Biz Eskişehir Sanayi Odası olarak, 1970'lerde, 64'lerden itibaren AET olayı ile ilgiliyiz, o zaman Ankara'da bir toplantıya gittiğimizde AET'nin yılmaz savunucularından sayın Prof. Aydın Yalçın aynen Erhard'ın lafını bize söylemişti. Evet, Alman ekonomisinde bir sektörün batacağını söylemek mümkün olabilir. Alman ekonomisi o kadar kuvvetli ki o sektörü feda dahi edebilir. Türkiye acaba bu güçte mi?

Alman ekonomisi ayrıca feda da etmemiş, bu gün sayın Şuhubi'den öğrendik onlar o güçlerini bu teknolojik yeniliklerle tekstil sektörünü ayakta tutmak için kullandılar. Şimdi bizim, çok endişe ediyorum, bu kaynak darlığında, bu faizlerin yüksek olduğu, bu enflasyonun yüksek olduğu ortamda, sanayimizin AET'ye uyumu için gerekli kaynağı nereden bulacağız?

Tabii ki, bunu bulamadığımız zaman sanayi olayı Türkiye'de çökmek durumunda kalabilir. Küçük sanayi dediğimiz sanayiciler, esasında Türkiye'de ilginç bir şekilde rekabet piyasasına en fazla uyum göstermiş olan sanayicilerdir. Bunlar hiç bir şekilde Türkiye'de oligopol fiyatı oluşturmadıkları için Türkiye'de sattıkları bütün malları yüzde 100 rekabet şartları ile sokarlar. Büyük sanayi kuruluşları için bunu söylemek mümkün değil. Bir kısmı tamamen monopol, istediği fiyatı söyleyebilir. Bir kısmı da iki üç arkadaşın birbirine telefon etmesiyle bir fiyat oluşturarak gene de piyasada kârlı yerlere çıkabiliyorlar. Ama küçük sanayi bu şans yok.

O bakımdan biz rekabete açık bir ortamda zaten bulunuyoruz. Ama Türkiye

içindeki rekabete açık bir ortamda bulunuyor bu sanayi sektörü. Bunların yurt dışı ile ilgili olarak yapacakları çalışmalarda, yarışmalarda etkilenmeleri çok çeşitli olacaktır. Bir bölümü doğrudan doğruya yan sanayi olarak eğer çalışıyorsa, bu sanayi büyük bölümü yan sanayi olarak çalışır, yurt dışındaki yan sanayi kuruluşlarıyla rekabet etmek zorunda kalacaktır. Teknolojik geriliği varsa tasfiye olabilir.

Bir bölümü de, meselâ otomotiv sanayimizi koruyamazsak Türkiye'de, otomotiv sanayii — ki ölçek olarak dünyadaki ölçülerin çok çok altındadır — koruyamaz isek bunun yan sanayii de Türkiye'de beraber çökecektir. Burada şunu düşünmemek lazım: Efendim, büyük bir pazara giriyoruz, orada malını satar.

Bu, bu gün için söylüyorum bunları, bunları söylüyorum ki, on sene gibi bir vaktimiz varmış AET'ye girmek için, on senede bunların önlemlerini alalım diye, yoksa tamam her şey bitti anlamında değil. Bu gün küçük sanayimizin büyük sorununu dışarıya pazarlayabilme olayıdır. Biz ne yaptık? Dışarıya pazarlama işlerini örgütlesinler diye büyük ihracatçı kuruluşlar oluşturmaya çalıştık. Ama büyük ihracatçı kuruluşlar kendilerine verilen bu görevi üstlenmedi. Yani dışarıda küçük sanayimize pazar yaratıp gelip içimizdeki, dışarı ile ilişkisi çok zayıf olan Türk sanayiciyi uyurup onlardan mal alıp dışarıya götürme işlevini üstlenmediler. Aksine çok daha kolay bir yola girdi olay. Küçük sanayicilerin arasında, arada bulunup da, gayret gösterip de dışarıya açılabilenin vergi iadelerinden yararlanma açısından bir nevi damga vurucusu gibi bir görev üstlendiler. Tabii bunu biraz daha işlemek lazım. Yani, Türkiye'nin dışarıya mal satabilmesi için şartları daha zorlamak lazım.

Batacak sektörler olabilir dediğimiz zaman, meselâ demir çelik batacak mı diye düşünüyoruz evvelâ. Çünkü bizim için Türkiye'nin sanayileşmesi ana hedeftir.

Türkiye'nin sadece dış ödemeler dengesini düzeltmesi veya Türkiye'nin gelirini, milli gelirini yükseltmesi tek hedef olamaz, benim görüşüme göre. Biz sanayileşmek zorundayız. Hedeflerimizi saptamak durumundayız.

İspanya'da, örnek olarak gene onu vereceğim, ticaret açığı çok ciddi olarak büyüyor, AET'ye girdikten sonra. Ama dış ödemeler dengesi de fevkalâde fazla vermeye başladı. Sebep? Turizm gelirleri olağanüstü arttı.

Türkiye'de de böyle olabilir, AET'ye girince, Türkiye'de belki sanayii feda etme pahasına Türk ekonomisi daha canlı hâle gelebilir. Dış ödemeler dengemiz daha düzgün olabilir. Ama hedef sanayileşme olmasıdır evvelâ, diyorum ben. Çünkü biz AET'ye girdiğimiz zamanlar 70 milyon nüfusu barındıran bir ülke olacağız. 70 milyon nüfusu sanayileşmeden, köklü bir sanayie sahip olmadan bu dünyada özgür bir ülke olarak ilelebet korumak mümkün olmayabilir. Bu bakımdan demir çelik olayı bizim için çok önemlidir.

Demir çelik sanayiinin ana dalıdır. Sayın Bakanım çok sevindirici bilgiler verdiler, çok teşekkür ederiz. Ama bir başka konuyu daha ben inceledim ve cevap bulamadım maa'ese. Devletin kaynaklarına kadar gittiğim hâlde cevap bulamadım. Türkiye'nin demir çelik sektörünün rekabet gücü nedir? Burada çeşitli maliyet rakamlarıyla karşılaştırma yapmak çok fazla anlamlı değil, onun için bulamadım. Ben şunları aramak istedim:

Türkiye'de bir ton çelik üretmek için kaç kişi çalıştırıyoruz, bir ton çelik üretmek için ne kadar yakıt kullanıyoruz? Çünkü demir çelik sektöründe bu iki kalemdir esasta kaliteyi gösteren. Benim bilebildiğim rakamlara göre, bir ara kömür tüketimi meselâ, kok kömür tüketimi Japon teknolojisine göre üç misli fazla idi, işçilik de iki ila dört katı arasında değişiyordu.

İskenderun'da o zamanlar çok çok yüksek miktarda işçi çalıştırılıyordu.

Şimdi, dünyada sanayi kuruluşlarının kârlılığını belirleyen olay, birim başına sarf ettiğiniz enerji, ürün başına sarf ettiğiniz işçi saati ile ölçülüyor. Bunların maliyetleri çok ilginç değil, çünkü bunları eninde sonunda bir dengeye getirebiliyorsunuz. Ham madde fiyatları bir kere bence son derece üçüncü sırada. Çünkü bütün dünyada ham madde fiyatları herkes için eşit.

Bizim Türkiye sanayii açısından, Türkiye demir çelik sanayii açısından endişem odur ki, eğer önümüzdeki yılları da çok iyi kullanmazsak, AET'ye girdiğimiz zaman rekabet edebilecek düzeyde bir demir çelik sanayimiz olmayabilir meselâ. Tabii ki, hükümetimiz bu konuda çok hassas davranıyorlar, böyle hissediyoruz sayın Bakanımızın konuşmalarından. Ama bunu sürdürmek lâzımdır, yeni yatırımları teşvik etmek lâzımdır bu konuda Türkiye'de bir demir çelik ihracatı var ama bunlar yuvarlak malzemede. Yassı mamullerde tamamen tersine bir ithalat olayımız var. Ve bu yassı mamuller için verdiğimiz döviz ihracatımızın daha üstünde. Şu anda demir çelik ithalatçısı durumundayız genel dengelemeye. Bunda da bir yatırım yapmak zorunluluğu var.

Bizim konuşmanın buraya kadar kısmını özetlersek, her şeyden önce sanayiinin söylediğim kriterler açısından dayanılabilirliğinin bir gözden geçirilmesi lâzımdır. İKV'nin bu konuda yapmış olduğu bir çalışma var ama, o bu açıdan ele almıyor ve bundan sonra takvimimizi elimize alıp konuşmamızı yapmalıyız. Biz bu konuda sanayicilerin de dışında, sanayi politikasının saptanmasından yanayız. Çünkü sanayiciler her şeyden önce iş adamıdır. Tabii ki hepimizde bir şövalye ruhu vardır, yani hepimizde sanayie kendimizi adanmışlık tarafı vardır ama neticede hepimizin ana hedefi kâr etmektir.

Eğer ben bu memlekette diyelim ki hiç bir başka sanayi yoksa ve ben sadece demirhindi şerbeti yaparak malını satan ve para kazanan bir sanayi koluna sahipsem, AET'ye girdiğimde daha büyük bir pazara demirhindi şerbeti satabileceksem, ben sanayici olarak AET'ye girmek çok kârlıymış. Siz de yöneticiler olarak, efendim, Türkiye'nin sanayicilerine sorduk, onlar da AET'ye girelim diyorlar, kârlı olacakmış, derse-
niz yanılırsınız.

Onun için bizlerin de dışında Türkiye'nin sanayi politikasını saptayarak, Türkiye'de hangi sanayilerin mutlaka kurulması ve yaşaması gerektiğini saptayarak bir politika oluşturmamız lâzım. Burada sadece mevcut sanayileri değil, Türkiye'de kurulamayacak sanayileri de göz önüne alarak düşünmemiz lâzım. Türkiye'de çünkü eğer her şeyi yoluna bırakırsanız neler olacağını ben size söyleyeyim. Ağırılık/fiyat değeri için teknolojik bakımdan geri sanayiler Türkiye'de yaşayacak. Yani bunların Türkiye'de ölmesi söz konusu değildir. Yani biz Türkiye'de kiremit yapmaya hâlâ devam edeceğiz. Son derece ilkel bir sanayi bu ve Türkiye'de yaptığımız kiremitleri, nihayet bir geri sanayidir, temizlememiz gerekiyor.

71-87, arada hemen hemen bir tek 76 yılında iki yaz çıkmış, ondan sonra hiç bir şey yapmamışız. On altı senede nberi AET ile ilgili hiç bir çalışmamız, önerimiz yok. Bizim kabahatimiz bu, sanayici olarak. Ama bu gündeminden çıkmış Türkiye'nin, Eğer bu gün müracaatı yapar ve tekrar bu AET olayını gündem dışı bırakırsak 1900 kaçta, inşallah 1900'lü yıllarda olur, AET'ye girdiğimiz, zaman çok büyük acılarla karşılaşıyoruz.

Efendim sabırlarınızı taşırmamak için bir konuya değinilmesine rağmen, bir konuyu tekrar gündeme getirmek istiyorum. Bu da, mal transferinin dışında dedim ikinci önemli olay da, iş gücünün serbest dolaşımı. Hep bu iş gücü olayında da, konuşmamın başında söylediğim gibi, tek yönlü

bir akım olacakmış gibi düşünüyoruz. Bunu özellikle genç arkadaşlarım için söylüyorum. Yani Ortak Pazar açılınca Türkiye'nin fazla işsizleri gidecek, iş bulacaklar, hiç olmazsa Türk ekonomisi biraz rahatlayacak. Bunu sadece bu kadar alırsanız, bir parça yanılırsınız. Çünkü iş gücü serbest dolaşacak, yani onlardan da bize gelecek. Bu, ne demek?

Eğer iyi mühendis değilseniz, eğer iyi iktisatçı değilseniz, eğer iyi yönetici değilseniz, ben iş veren olarak gidip İngiltere'den, Fransa'dan, Almanya'dan, neredense iyi mühendisleri alıp getirip, kendi fabrikamın başına koyabileceğim demektir. Bu ne olacaktır? Basketbol takımlarımızın hâlini biliyorsunuz. Her basketbol takımında iki tane Amerikalı var, ondan sonra diğer arkadaşlarımız, yani Türk gençleri, kabiliyetli gençlerin yapabildikleri tek şey, onlara pas vermek. Sonunda milli takım oluşturmaya kalktığınız zaman milli takımda oynatacak, sayı yapck elemn bulamıyorsunuz. Çünkü sayı yapmasını Amerikalılardan bekliyorsunuz.

Eğer iyi mühendis, iyi iktisatçı olmazsak, fabrikalarımızın, iş yerlerimizin hepsinin başına dışarıdan eleman getiririz. Bu, şu tehlikeyi de beraberinde getirecek. Artık iyi eleman yetiştiremeyeceğiz. Türkiye'nin milli takımına koyacak iyi kalecisi yok. Çünkü her takım birer tane Yugoslav getirdi, gayet de güzel kaleciler. Ama bizim milli takıma koyacak kaleci yok. Bu hâlde düşmemek istiyorsak, eğitim olayını, ben sadece hocamın dediği gibi birçok şeyden başlayarak, üniversitelerden demiyorum, ilk okuldan başlayarak tamamen apayrı bir gözle ele alıp, tamamen yeni bir insan tipi yetiştirmek üzere ele alıp yeniden organize etmemiz lâzım.

Hoşgörü sahibi, eleştirilere sahip, yaratıcı bir nesil yetiştirmemiz lâzım. Dogmatik bir kafaya sahip insanlarla AET'de hiç bir şey yapamayız biz Çok açık konuşmak istiyorum: İmam Hatip mezunları

ile AET'de bir şey yapma şansınız yoktur. 300 küsur tane İmam Hatip Lisesi var. Her birinden yılda 100 kişi mezun olsa yılda 35 bin tane imam hatip okulu mezunu devreye giriyor demektir. Türkiye'de köy sayısı 40 bin, cami sayısının da belki 200 bin, yüz bin olduğunu düşünürseniz bunların büyük bir bölümü tabii ki meslek liselerinin dışında görevler alır.

Ben buralara giren arkadaşlarımı kınamıyorum. Tabii ki bunlara da gerek vardır. Ama Türkiye eğitiminin temeli tamamen başka bir yoldan gitmeli, tamamen yabancıların kritik dediği eleştiriye açık, kendisi eleştirecek, kendisinin eleştirilmesine tahammül edecek, sayın Şuhubî'nin konuşmasının başında söylediği gibi, tartışmaya açık ve yaratıcı tarafı olan bir nesil yetiştirmek zorundayız. Bu gün başlarsak 11 sene sonra AET'ye girdiğimiz zaman hiç olmazsa üniversitelerimizin kapısından yeni bir nesil sokabilmiş oluruz. Ben hasbelkader yedi sene üniversitede konumla ilgili ders verdim. Çocuklarımızın ne kadar kötü eğitildiklerini orada gördüm.

Kendi çocuklarımızın da ne kadar kötü eğitildiklerini gördüm. İnsan tabii kendi evlâdına başka gözle bakıyor. Ama sizin elinize gelmiş olan elemanları, görüyorsunuz ki çok çok çok kötü yetiştirmişiz. Bu bence AET'ye girişin ilk şartıdır. 15 gün evvel Ankara'daki bir seminerde yine Türk sanayiinin kendisini nail koruyacağı konusunda bir soruyla karşı karşıya kaldım. O zaman da şunu söyledim: Çocuklarınızı çok iyi eğitmekten başka çareniz yok. Bizim de AET'de başarılı olmak için çok çok iyi eğitilmiş bir nesil yetiştirmekten başka

hiç bir çaremiz yok. Çünkü sermaye kaynağımız AET ile baş edemez. Bir tek baş edecek olan insan kaynağıdır. İnsan kaynağımızı yeteri kadar değerlendiremezsek, insan kaynağımızı o düzeyin üzerine çıkaramazsak AET'deki şansımız ancak üçüncü sınıf bir ülke olarak kalır. Bunun, eğitimin, tabii genelleştirdiğiniz zaman doğrudan doğruya iş yerindeki eğitimin, produktivitenin artmasını, hepsini bu işe sokabilirsiniz. Eğer biz produktiviteyi yükseltecek önlemleri almazsak, yine AET'de geri kalırız.

Ben bunca karamsarlıktan sonra genelde tabii ki, Türk sanayiinin ve sanayicisinin dinamizmine inanan bir insanım. Eğer bu böyle olmasaydı, 25 yıla yakın bir zamandan beri büyük bir inatla ve hırsıyla bu mücadeleyi sürdürmezdim. Şuna da inanıyorum ki, bütün sanayici arkadaşlarım da hemen hemen aynı hırsın içindedir. Hanı, yaparız, lâfımın başında söylediğim gibi, biz gireriz, yaparız olayı var ya, işte bir parça bu bizim kendimize olan güvenimizden geliyor. Yani biz orada da mücadele edebiliriz güvenimizden geliyor.

Ancak, sanayicilerin bu azmini, hırsını, olumlu bir şekilde oluşturacak ortamı hazırlamak, tabii ki bu günden on seneye kadar sürecektir. Çünkü bizim temenimiz, sadece nisan ayında olacağını umduğumuz başvurudan sonra, 'e, biz insanlığımızı yaptık, başvurduk, ondan sonrası artık onların bileceği iştir' deyip olayı unutmak değil, bundan sonra bu olayı her gün gündemde tutmak ve bu önlemleri almak olmalıdır. Teşekkür ederim.

10 Nisan 1987 (Öğleden Sonra)

Avrupa Topluluğu ve Türk Tarımı

Oturum Başk. — İzzettin ÖNDER

Panel — Adnan KAHVECİ
Gülten KAZGAN
Ali Nail KUBALI
Osman ÖZBEK

İZZETTİN ÖNDER : Bu günkü öğleden sonra oturumunu izninizle açıyorum. Bu oturumdaki konumuz «Avrupa Topluluğu ve Türk Tarımı». Bir özür bildirmek istiyorum hemen başlangıçta. Bu günkü oturumun açılış konuşmasını yapması plânlanan sayın Kemal Akkaya gelmeyeceğini beyan etti, önce özür dilerim bu değişiklikten ötürü. Biz doğrudan oturuma geçiyoruz.

Sırayla dört değerli konuşmacımız var. Bunlar, sayın Adnan Kahveci, sayın Gülten Kazgan, sayın Ali Nail Kubalı ve sayın Osman Özbek. Efendim, ilk sözü izninizle sayın Adnan Kahveci'ye veriyorum. Buyurun.

ADNAN KAHVECİ : Çok teşekkür ederim sayın Önder. Ben ümit ediyordum ki ilk sözü ben almam. Çünkü yemek bayağı ağır geldi. Bu ağır yemek üzerine konuşmak çok zor olacak. Konuştuğumuz konu da bu kadar

hafif bir konu değil. Dolayısıyla bugün pek talihli günümden biri değil galiba.

AET ve Türk tarımı konusu şimdiye kadar kamu oyu gündeminde pek detaylı görülmüştü. Zaten AET konusunda pek çok konu kamu oyu tarafından netlikle bilinmiyor. Türkiye AET'ye hazırlanırken, AET'nin faydaları nedir, zararları nedir, nasıl pazarlık yapacağız, bu ülkelerin pazarlıkta kullandıkları yöntemler nelerdir, bunların hepsinin irdelenmesi gerekiyor.

Ve benim tahminim, bu salonda bulunan İktisat Fakültesi öğrencileri ve mezunlarının da bu AET konusunda önemli rolleri olacak. Çünkü bu müzakereler, bu giriş hazırlıkları yüzlerce değil, binlerce uzmanın yardımıyla ve emeğiyle oluşuyor. Dolayısıyla Türkiye önümüzdeki yıllarda AET'ye giriş hazırlıklarını tamamlarken tahminim, İktisat Fakültesi mezunları arasında da çok önemli oranda

mezun ve uzman bu kadroların içinde, belki başında görev alacak.

AET'nin en büyük sorunu şu anda uygulanmakta olan Ortak tarım politikasıdır (CAP). Bu politika aşırı üretimi teşvik etmekte ve topluluk bütçesini zorlamaktadır.

Diğer bir taraftan Topluluğun ve ona benzer tarım politikası uygulayan Amerika'nın fazla üretimini dünya piyasalarına dumping şeklinde dökmesi gittikçe artmaktadır.

Öyle ki 1979 yılında sabit Dolar fiyatları- la 100 dolar olan tarım ürünü fiyatı, 1985' de 61'e, 1986'da 55'e ve 1987'de de 50'ye doğru gerilemektedir.

Kısacası 1979'dan beri ABD ve AET dışı çiftçi, dünya piyasalarındaki fiyat düşüşünden dolayı büyük darbe yemiştir.

ABD ve AET bünyesindeki çiftçide bu fiyat düşüşünden azda olsa nasibini almıştır. ABD ve AET'de son yıllarda çiftçi iflâsları giderek artar hale gelmiştir. Örnek olarak İngiltere tarımda son 30-40 yılın en kötü yılını 1986'da yaşamıştır. Amerikalı ve Avrupalı çiftçi kendi güçlü ekonomilerinin güçlü desteğine rağmen, büyük ölçüde iflâslarla karşı karşıyadır. Hattâ 1930'lardan beri Amerika ve Avrupa tarımının karşılaştığı en büyük kriz son iki-üç yıl içinde yaşanmaktadır.

Tabii ki bu krizin ana sebebi tarım ürünleri fiyatlarının eski gerçek fiyatlarının yarısına düşmesidir.

Bu düşüş dünya piyasalarında halen devam etmektedir. Ve işin en üzücü yanı bu düşüşün müsebbibi olan Amerika ve Avrupa'nın düşüşü önlemek için en ufak bir önleme yapmamalarıdır.

Aşırı sübvansiyonları güçlü ekonomisiyle karşılayabilen Amerika ve Avrupa, bu hareketiyle tarım ürününden daha başka hiçbir ihracat imkânı olmayan üçüncü dünya ülkelerini daha da büyük krize itmektedir.

Türkiye gibi tarımdaki nüfusun yüzde 40

olduğu bir ülkede, dünya tarım ürünleri fiyatlarının düşmesi, tarım destekleme gücü ve kaynaklar. Avrupa ve Amerika ile karşılaştırmayacak kadar az olan Türkiye'de önemli sorunlar yaratmıştır. Dünya konjonktüründeki bu kötüye gidiş, çiftçimize kaba hesaplara 3 ile 4 trilyon arası bir zarara malolmuştur.

Tarım ürünleri ihracatı da gittikçe daha zorlaşmaktadır.

Dünyadaki bu kötüye gidişe rağmen Türkiye bir şey yapabilir mi? Türkiye'nin bir şey yapabilmek için yeterince kaynak mobilize etmesi nasıl olabilir?

Türkiye'nin AET öncesi ve AET'ye tam üye olduktan sonra tarım politikaları arasında ne gibi farklılıklar olacaktır.

Öncelikle şu soruya cevap arayalım. Türkiye dünyadaki fiyatların düşüşünden en az zararlı nasıl kurtulabilir?

Bunun en kolay yolu, Avrupa ve ABD'nin yaptığı gibi üretimi arttırmaktır. Eskiden 100 dolar bir ton ürün, bugün 50 Dolar'a düşmüşse, benim çiftçimin bugün en az iki ton üretmesi gerekir ki, geliri düşmesin. Onun içindir ki, Cumhuriyet tarihinin en geniş tohum islah ve verim artırma çalışmaları başlatılmış, her üründe üretim patlaması hedef alınmıştır. Üretim artışı çiftçimizin dünya piyasalarından aldığı payın küçülmesini önleyecek, büyümesini sağlayacaktır.

Türk tarımının şimdiye kadar hiçbir zaman çok ciddi bir şekilde ele alınmayan bir sorunu vardır.

Nasıl toprak susuz hiçbir ürün vermezse, tarımda da kredisiz hiç bir şey yapılamaz. Tarımın kadamı kredidir. Ama Türkiye'nin tarım kredi hacmi ABD ve AET'ye göre çok yetersizdir. Sadece 18 milyonluk Kaliforniya'da zirai kredi miktarı 7.5 trilyondur. Bütün Amerika'da kredi miktarı 111 milyar dolar yani takriben 90 trilyon Lira'dır. Türkiye'nin bu devletlerle ölçülebilmesi için tarım tarlasına daha çok su yani kredi vermesi şarttır.

Bugün tarımda daha fazla kredi kayna-

ğımız olsa Irak'a vadeli alma ve hububat, Rusya'ya daha fazla vadeli narenciye satabiliriz. Kredi kaynağımız zengin olsa Türkiye'de hiçbir ürün tarlada kalmaz, vadeli olarak ihraç edilir. Amerika üç yıl vadeli tarım ürünü ihraç ederken, Türkiye'nin peşin fiyatla tarım ürünü satması çok zordur.

O halde Tarım'a ayrılan kredinin reel miktarının çok hızlı bir şekilde arttırılması gerekir. Arttırılması gerekir ki, tarım modernizasyonu daha hızlı gidebilsin.

Bugün çiçekçilik ve paketlemesine yılda 200-300 milyar kredi verebilsek, çiçekçiliğimiz çok kısa zamanda Hollanda ile rekabet edemez mi?

Tarım-sanayi kredileri yılda en az 1 trilyon olsa, işlenmiş gıda da Türkiye dünyada en güçlü ülkelerden biri olmaz mı?

Bildiğiniz gibi 1984 başından beri bu ülkede kaynak seferberliği devam etmektedir. Vergi kaçakları gittikçe küçülmektedir. Toplu konut için oluşturulan kaynaklar, Kamu Ortaklığı Fonu için oluşturulan kaynaklar, savunma sanayisini geliştirmek için oluşturulan kaynaklar ve Sosyal Yardımlaşma ile dayanışmayı destekleyen kaynaklar bunun örnekleridir.

Bugün kaynak mobilizasyonu konusunda önümüzdeki hedef tarımdır. Tarıma ayrılan kaynağın devamlı olarak arttırılması, çiftçimizin gerçek gücünü arttıracaktır.

Son üç yıl içinde tarımda «ağıza bal çalma» politikaları yerine eldeki kaynaklarla köylerimize alt yapı hizmetleri seferberliği yürütülmüştür. 1986 yılı sonu itibariyle Cumhuriyet tarihinde ilk defa Kalkınmada öncelikli illerimizin köylerindeki elektrikli ve telefonlu köy oranı Türkiye genelinin üstüne çıkmıştır. Yani telefon ve elektrik açısından Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Ege ve Marmara'dan daha iyiye gitmiştir. Unutmamak gerekirkî 1983 sonunda bu köylerin yüzde 50'sinden daha fazlasında elektrik yoktu. Geçmişte politik hesapların ağırlık kazandığı taban fiyat politikaları köyün altyapısı için gerekli kay-

nakları israf etmiştir. Dolayısıyla köylü daha modern bir hayat özlemi içinde şehirlere göçü hızlandırmıştır. Halbuki hertürlü altyapısı olan köylerde küçük sanayilerde geliştirilebilir ve hızlı şehirleşme yavaşlatılabilir.

Tarımda hızlı kaynak arttırılması çiftçimizin üretim, modernizasyon ve en önemlisi pazarlama gücünü arttıracaktır. AET ve Amerika'nın uluslararası piyasalarda teklif ettiği kredi şartlarına ve fiyatlarla rekabet edebilmemiz için çeşitli yöntemler kullanmamız gerekmektedir.

Öncelikle yaptıkları desteklemeleri kendi yararımıza kullanmamız mümkün mü? Bunun cevabı bazı konularda «evet»dir. Örneğin çok ucuz fiyatla ABD'den ve Avrupa'dan süt ineği ithâlî yapılarak çiftçimize dağıtılmaktadır. Bu şekilde az bir yatırımla Türkiye'de süt ve süt ürünleri üretimini daha hızlı arttırma imkânı yaratılmaktadır.

İran ve Irak savaşının yarattığı kriz et ve canlı hayvan ihracatımızı önemli ölçüde etkilemiştir. Tarım Ürünleri İhracatı için yaratılacak ek kaynaklarla Doğu'nun en büyük potansiyeli olan hayvancılık teşvik edilebilir.

Türkiye Ortak Pazar öncesi tarımını modernleştirmek ve güçlü kaynaklarla desteklemek mecburiyetindedir. Çünkü Ortak Pazar Türkiye'nin tarım potansiyelinden korkmaktadır. İspanya topluluk üyesi olduğu zaman nasılkı Fransa ve İtalya çiftçisi büyük ölçüde tedirgin olmuşsa, Türkiye üye olacağı zaman bütün Güney Avrupa üye ülkeleri tedirgin olacaktır. Türkiye'nin üretim gücü ve Avrupa'dan daha iyi olan iklimi bize yüksek rekabet şansı vereceği için Avrupa korkacaktır. Tarım müzakereleri bu açıdan çok çetin geçecektir.

Dolayısıyla Türkiye sadece AET için değil, dünya piyasaları içinde tarım sektörünü modernize etmelidir. Bu şekilde Türkiye ilerde karşılaşabileceği her türlü güçlüğü daha kolay göğüsleyebilir.

AET'ye tam üye olana kadar, AET tarım politikaları Türk tarımının gelişmesini engelleyici rol oynayacaktır. Türkiye'nin, AET'nin

sübvance ettiği mallarda ihracat yapma şansı zordur. Dolayısıyla bu mallarda daha çok iç tüketimi arttırmak mecburiyetindedir. AET'nin ve ABD'nin sübvance etmediği mallarda üretimini arttırarak ihraç pazarlarını zorlamalıdır. Bu strateji AET'ye giriş müzakerelerini de kolaylaştıracaktır.

Sonuç olarak, tarım AET ülkeleri içinde en fazla Türkiye'nin ihtisaslaştığı bir konu olacaktır. İklim ve toprak avantajımız bunu bize verecektir. Ama bu rolü iyi oynayabilmek için gerekli altyapıyı ve modernizasyonu daha da hızlı bir şekilde önümüzdeki on yılda seferber etmemiz gerekmektedir.

İZZETTİN ÖNDER : Sayın Kahveci'ye teşekkür ederiz. Gerçekten öyle bir zamanda konuşmak çok zor olur, ben de o kanaati taşıyorum. Fakat kendileri bize bu zorluğu yaşatmadılar, çok teşekkür ediyoruz. Efendim, şimdi söz sırası sayın Gülten Kazgan'da. Bu yurun.

GÜLTEN KAZGAN : Ben Türk tarımının Avrupa Topluluğu içindeki konumu ne olur, politikalar nedir, nasıl etkilenir sorusuna izin verirseniz iki senaryo içinde yaklaşacağım. Bu senaryolardan biri, bu gün Ortak Pazar çerçevesinde var olan düzen nedir? Biz bu düzene intibak edersek ne olur? İkincisi de bu düzen devam edebilir mi? Edemezse değişme ne yolda olur ve bu değişme bizi ne yolda etkiler? Bu iki senaryoyu ele almak istememin nedeni şu :

Var olan düzen sayın Kahveci'nin de belirttiği gibi, Ortak Pazar'ı iyice sarsmaya başladığı için, gelecekte de ortaya çıkacak olan gelişmeler bu sarsıntıyı kesinkes şiddetlendireceği için bu düzenin sürüp gitmesi pek olası gözüküyor, özellikle 1990'lı yıllardan sonra.

Bunun için hesabı yalnız bu gün var olan düzene göre değil, bu düzen süremeyeceğine göre yakın gelecekte nasıl değişmeye girer?

Bu değişmeden biz nasıl etkileniriz? Onu ele almak gerekir kanısındayım.

Bu gün Türkiye tam üye olduğu zaman Ankara Anlaşması'nın bize getirdiğinden farklı bir düzene giriyor.

Türkiye'nin taahhüdü tarım ürünü ithalatı yaptığı zaman bunu mümkün olduğunca grup üyelerinden, bu grup üyelerinden yapmak durumunda olacağı yolundaydı. Politikalara intibakı epey geciktirilmişti Ankara Anlaşması'nda, dolayısıyla Türkiye AT ortak tarım politikası çerçevesinde uygulanan politikalara intibak için bu güne kadar her hangi bir uygulama yapmadı.

Şimdi tam üye olarak girdiğimiz zaman, tabii Ankara Anlaşması'nın getirdiği bu durum tamamıyla değişiyor. Bu değişme şöyle olacak: Avrupa Topluluğu'nun uyguladığı ortak tarım politikası, tarım ürünleri ithalatında uygulanan dış politikalar, topluluğun dış dünya ile kurduğu ilişkiler dolayısıyla tarım ürünlerinde verdiği tavizler, artık Türkiye için izlenmesi gereken bir yükümlülük hâline geliyor. Dolayısıyla tarım konusunda girilen pazar düzeni bu güne kadar olduğundan çok farklı, yepyeni bir düzen hâline geliyor.

Şimdi bu düzen bu günkü durumda nasıl? İsterseniz özet hâlinde onu belirteyim. Uygulanan ortak tarım politikası, temelde kendi ürettikleri temel gıda maddeleri; bunlar 22 adettir, eğer son olarak bir değişiklik olmadıysa 22 adetti; 22 adet gıda maddelerini kapsamaktadır ve bu gıda maddelerinin içinde üretimini teşvik, üreticilerini korumak, ihracatını teşvik yolunda bir fiyat politikası uygulama, aynı zamanda uygulanan fiyat politikasının aşırı fiyat değişkenliğini önlemek biçiminde. Sayın Kahveci de bahsetti, 77 yılından sonra dünya tarım fiyatları büyük bir inişe geçti. Bunun çeşitli nedenleri var ama şimdi kısa sürede onlara değinmeye gerek yok ve Türkiye bundan çok etkilendiği gibi, tabii büyük çapta üretici olan her ülke ya da topluluk etkileniyor.

Avrupa Topluluğu'nun uyguladığı ortak

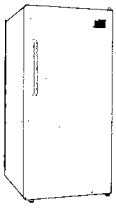
AİLENİZE SAĞLIĞI, LEZZETİ KİM GETİRİR?

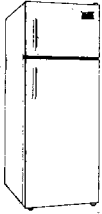
Lezzetli yemekleri, taze gıdaları önce siz getirirsiniz ailenize. Sonra Aygaz fırınınız, ocağınız. Aygaz buzdolabınız. Gıdaların sağlıklı korunması, yemeklerin lezzetli pişmesi için özen gösteren Aygaz'lar.

Yüzbinlerce ailede, binlerce evde Aygaz sağlamlığı, üstünlüğü vardır. Güven duyulan. Aileden biri gibi. Sizin gibi.

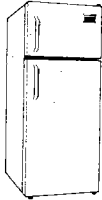
Şimdi Aygaz-Alpa Bayilerinde
TAKSİTLE
Üstelik **BORCAM** hediyesi!
Isıya dayanıklı tencereler

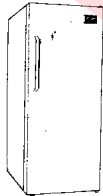
Aygaz 450
Buzdolabı

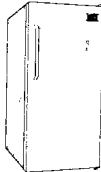
Aygaz 415
Çift Kapılı Buzdolabı

Aygaz 365
Çift Kapılı Buzdolabı

Aygaz 401
Buzdolabı

Aygaz 351
Buzdolabı

Aygaz 130 L
Buzdolabı

Aygaz Turbo
Fırın

Aygaz Lüks
Elektrikli Fırın

Aygaz Standart
Fırın

Aygaz

Hayata güzellikler sunar.

Ünlü Japon kuruluşu **MURATA** 'nın üstün teknolojiyle üretilen telefakslar, dünyanın pekçok ülkesiyle aynı zamanda Türkiye'de...

GELECEĞİN TEKNOLOJİSİYLE BUGÜNDEN ÜRETİLEN TELEFAKS:

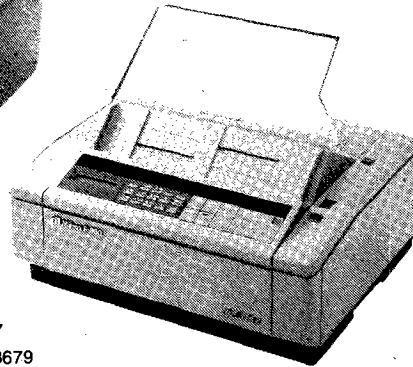
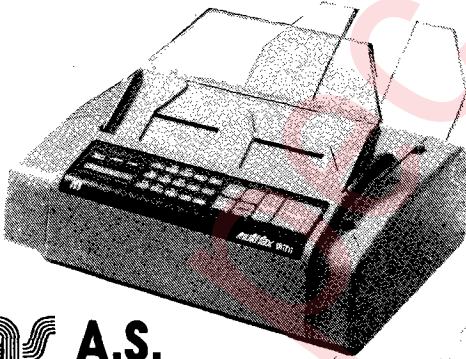
Mürax

Mürax F-110'UN EK ÜSTÜNLÜKLERİ:

- Mesaj ulaştırma süresi 15 saniyedir.
- Konfirmasyon raporu, mesajınızın karşı merkeze ulaşıp ulaşmadığını, karşı cihaz tarafından alınacak belge ile kesinleştirdiği için, mutlak sonuca ulaşmanızı sağlar.
- Interface imkanı sayesinde, kompüterlerarası data iletişimi sağlar ve printer olarak da kullanılabilir.

Mürax F-800'ÜN EK ÜSTÜNLÜKLERİ:

- Hafızadan hafızaya gönderme süresi 9 saniye, normal gönderme süresi 12 saniyedir.
- Hafızası ile grup aramalarını otomatik olarak ve istenildiğinde beklemeli (delayed) olarak yapar.
- Konfirmasyon raporu verir, mutlak sonuç sağlar.
- Gray Scale donanımı ile resim gönderiminde mükemmel sonuç yaratır.
- RS 232-C Interface sayesinde kompüterlerarası data iletişimi sağlar ve printer olarak kullanılabilir.
- Hiçbir ek üniteye gerek olmadan hafızadan broadcasting (yayın) yapabilme olanağı vardır.
- Kişiye özel (gizlilik dereceli) evrak gönderme imkanı olup, gönderilen kişi dışında evrağın görülmesini engelleyen özel bir sisteme sahiptir.

qipax A.Ş.

MERKEZ : Boğazkesen Cad. No: 222 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 143 81 10 (5 Hat) TELEX: 24389 FAX: 144 19 79

ANKARA : (İTERMAK) Farabi Sokak 38/1 ÇANKAYA-ANKARA
TEL: 67 39 96-97 FAX: 673531

ADANA : Gazipaşa Bulvarı Savaş Ap. No: 8 D: 3 ADANA Tel: 40637

İZMİR : Ege Kelebek Paz. A.Ş. Atatürk Cad. No: 180 İZMİR Tel: 218679

yeni **Mürax**
"mükemmel telefaks"

TELEFAKS
BİZİM İHTİSASIMIZDIR
BİZİMLE GÖRÜŞMEDEN
TELEFAKS ALMAMANIZ
MENFAATİNİZ ICABIDIR.

tarım politikası bu fiyat düşüşlerinin topluluğa intikalini engelliyor. Dünya fiyatlarının üstünde bir fiyat uygulaması var. Fiyat uygulaması dünya fiyatlarının üzerinde olduğu için ve tabii Topluluk'taki üretici de tam kapitalist müteşebbis durumunda, Almanya'daki, İngiltere'deki tarımcı bizdeki köylü değil, çok farklı konumda bir girişimci, sermaye sahibi bir girişimci. Yatırımının alternatiflerini değerlendirmiş, ona göre yatırımla üretim yapan girişimci. Peki, Akdeniz çevresindeki İtalya'nın güneyi, Fransa'nın güneyi bu tanıma tam girmiyor ama, Kuzey'e gittiğiniz zaman Hollanda, Belçika, Danimarka, İngiltere, buradaki üreticiler, Fransa'nın önemli bir bölümü, buradaki üreticiler gerçek anlamda her hangi bir yatırımcı-girişimci konumunda olan kişiler. Dolayısıyla bu yüksek tarım politikası karşısında bunların üretimi büyük ölçüde teşvik oldu zaman içinde. Buna ek olarak tabii dünya, biliyorsunuz, 60'tan itibaren bir yeşil devrim yaşadı, bu yeşil devrimi de en yoğun biçimde uygulayan alanların başında geldi Avrupa. Dolayısıyla başta birtakım hayvansal ürünler, süt tozu, peynir, süt, tere yağı olmak üzere bir dizi gıda maddesi üretiminde çok büyük artışlar oldu. Bu artışların tabii içerdeki yüksek fiyat dolayısıyla iç piyasada massedilememesi, zaten nüfus artışı duran bir topluluk, çok zengin kişilerden oluştuğu için, Güney'deki bir kesiti bir tarafa bırakırsanız, tarım ürünleri, genelde gıda maddelerinin gelir elâstikiyeti de sıfıra yakın olduğu için bu toplulukta fiyatları düşürerek gıda tüketimini artırmak pek söz konusu olmuyor. Nüfus artmadığı için, neyse tüketim o.

Artan üretim dolayısıyla bir fazlalık olarak dış dünyaya ihraç edilmek durumunda kaldı. Şunu belirtiyim ki, 60'lı yılların sonuna kadar dünyanın belli başlı tarım ürünü ithalâtçısı, bölgesi Batı Avrupa idi. Bu gün artık böyle bir durum yok. Aksine 82 yılında 10 milyon ton civarında buğday ihraç etti Batı Avrupa ve bu giderek de arttı.

Tabii süt tozu, tere yağı dağları filân, muazzam şeyler. Rakamları iyi de hatırlayamıyo-

rum, gözlük takıp bakmanın da pek bir yerli yok. Ama çok büyük miktarlar olduğunu belirtiyim ve bunları da dünyaya satıyorlar. Sovyet Rusya, şurası, burası... Sübvansiyonlarla ihraç ediliyor.

Tabii içerde fiyat yüksek olduğu için ihracatta büyük çapta sübvansiyonlarla ihraç ediliyor. Tabii, bu sübvansiyonlar dolayısıyla; üretime sübvansiyon, ihracata sübvansiyon büyük üretim kitlesinde, Topluluk'un bütçesini büyük ölçüde sarsmaya başladı. Bu sarsma son yıllarda iyice belirgin hâle geldi. Bütçenin üçte ikisinden fazlası tarım sübvansiyonlarına gidiyor bu günkü durumda. Dolayısıyla Avrupa Topluluğu bütçesinin kaynaklarını başka biçimde değerlendirme imkânı ortaya çıkmıyor. İşte temel nedeni, bu politika devam edebilir mi, sorusu bir kere Topluluk'un karşılaştığı bu güçlük.

Şimdi efendim, Türkiye bu topluluğa girerse, ilk var sayım, senaryo, bu düzene olduğu gibi intibak edecek. Bir de tabii şunu da belirtiyim: İçerde bu düzen ihracata sübvansiyon, ayrıca Topluluk'un tarım ürünleri konusunda birtakım da taahhütleri var. Özelikle Topluluk üyelerinin daha önceki dönemlerde sömürgesi olan Akdeniz çevresindeki ülkeler. İşte Lome Anlaşması'nın yapıldığı ülkeler çerçevesinde yapılan taahhütler var. Bu taahhütler çerçevesinde yaptıkları ithalâta, örneğin Tunus'tan, Cezayir'den, İsrail'den narenciye diyelim, yapılan ithalât ya da başka bir yerden yapılan başka bir mal ithalâtında birtakım gümrük tavizleri veriyorlar. Dolayısıyla Türkiye hem bu ortak tarım düzenine intibak edecek, hem topluluğun tavizler verdiği üçüncü ülkelere sağlanan tavizlere intibak edecek, hem de genelde dış dünyaya karşı uygulanan tarım konusundaki dış ticaret politikası neyse ona intibak edecek...

Şimdi önce isterseniz iç tarım politikasına intibak üzerinde duralım. Bir kere topluluğun içerde uyguladığı fiyatlar genelde Türkiye'nin bu gün uyguladığı demeyelim, Türkiye'de bu gün oluşan fiyatların hemen her alanında, bildiğim, çok üstünde. Dolayısıyla Tür-

kiye tam üye olarak katıldığında bir geçiş zaman süreci içinde artan biçimde intibak etmek yoluyla bu yüksek fiyat düzeyine intibak edecek.

Fakat efendim, şimdi bu yüksek fiyat bir bakıma olumlu görünen bir olay. Çünkü Türkiye’de tarım, sayın Kahveci’nin de belirttiği gibi, son yıllarda fiyat düşüşlerinden çok zarar gördü, diyebiliriz ki, bu yüksek fiyat düzeyi tarımcıya bir üretim artışı için teşvik ve bir ölçüde gelir transferi dış dünyadan tarımcıya.

Ancak şunu da göz önünde tutmak lâzım: Uygulanan bu yüksek fiyat düzeyinin içerde üretim artırıcı etkilerinden kurtulmak için son yıllarda AT, üretim artışının kısıtlayıcı etkilerini de birlikte uyguluyor. Örneğin, süt hayvanlarının kesilmesini teşvik ediyor, zeytin ağacı fidesinin yeniden dikilmemesine teşvik veriyor. Yani hem fiyatı yüksek tutuyor, hem de artık bu iflâs hâline geline politik uygulamalarından kurtulabilmek için geçerliliğini sağlayabildiği ölçüde üretim artışını kısıtlama önlemlerini gündeme getiriyor.

Dolayısıyla Türkiye bir ikilemin içine girecek gibi gözüküyor. Bir tarafta üretimi artırmak için yüksek fiyatın gelmesi ile birlikte üretim artışına dürtüler, öbür taraftan üretim artışını kısıtlayıcı olan birtakım kısıtlamalar. Bu ikisine birden intibak etmek durumunda. Bu kısıtlamaların en yoğun olduğu alan halen hayvancılık alanı. Çünkü çok büyük bir hayvancılık kesimi ve tarım olarak hayvancılığa dayalı, bizim tarım saymadığımız zaman onların tarım saydığı hayvancılığa dayalı tarım sanayilerine sahip.

Türkiye ise özellikle son yıllardaki tarım krizinde en yoğun biçimde, ciddi biçimde uygulanan kesim olarak hayvancılıkta zarar görmüş durumda. Öyle ki, süt hayvanlarının önemli bölümü kesildi, et olarak piyasaya geldi. 1980’den beri devam eden bir olay bu. Şimdi uygulanan politikalar, dünya tarım fiyatlarının düşüşünün Türkiye’ye intikali, ikisi bir arada, 70’li yıllarda biraz canlanmakta olan hayvancılık kesimini çok fena vurdu. Bit-

kisel üretim bu ölçüde etkilendi, çünkü 70’li yıllarda çok ciddi gelişmeler yaşadı bitkisel üretim tekniği. Ama hayvancılıkta bu ölçüde teknolojik gelişme olmamıştır, verim artışı olmamıştır. Dolayısıyla fiyat artışı bizde birtakım uygulanan politikalardan etkilendi, sayın Kahveci alınmasın ama oldu bu olay. Ve uygulanan bu politikalar krizle karşı karşıya bıraktı üreticiyi. Bunun sonunda büyük çapta hayvan kesilişi ortaya çıktı. Sığırlar, koyunlar kesildi ve et olarak piyasaya geldi. İhracata da bunlar gitti.

Yani hayvancılık ihracat kesildiği için krize girmedi, zaten kriz sürerken kesilen hayvanlar ihracata gidiyordu. Ama namütenahi hayvan kesilmiyor tabii. Kesildi, kesildi, yüzde 30, yüzde 40 gibi önemli oranlarda azalış oldu hayvan sayılarında. Bu kesilme sonucu bir optimal rakama ulaştı her hâlde, üretici o noktada durdu. Zannediyorum şimdi bir ölçüde durdu. Ama bu arada tabii o birden bollaşan et üretimi, piyasada hayvan kesimi dolayısıyla, yani sermaye stoku tüketimi ekonomist deyimiyle, sermaye stoku tüketimi durduğu için ihracat da yavaşladı, bitti. Şimdi zannediyorum et piyasasında önemli tırmanmalar olacak.

İşte, Türkiye’nin bir ikilemi buradaki böyle büyük kriz içinde olan bir hayvancılık kesimine hayvancılığı son derece gelişmiş ve bu gelişmeyi artık sınırlamak durumunda kalmış olan bir ülkeler grubunun politikalarına intibak etmek zorunda kalıyor. Tabii eğer bu politikaları olduğu gibi benimsemek durumunda kalırsak, yapacağı şey, kendisinin de süt hayvanlarını biraz daha kesmeye devam etmek ve oradaki ürün fazlalarını ithal etmek olacak. Bunun pazarlığı olabilir mi, olamaz mı? Bilemiyorum, ama olduğu gibi politika benimsendiği takdirde, Türkiye için tarımda gözüken odur ki, hayvanlar biraz daha kesilecektir. Türkiye hayvansal gıda maddelerini işlenmiş biçimiyle Topluluk’tan alacak, buna karşılık belki biraz daha bitkisel üretim kesimi gelişebilir. Bunu bilemiyorum, bu fiyat etkileri altında...

Efendim, bir diğer olay daha var. Onu da buna ek olarak söylemek istiyorum. O da, dünyada ortaya çıkan ve 1990'lı yıllardan itibaren kesin biçimde etkili olacak olan, aynı zamanda hayvancılık kesiminde etkili olacağı kesinleşmiş bulunan bu biyoteknoloji uygulamalarıdır. Bildiğiniz gibi, biyoteknoloji yalnızca tarımla ilgili bir teknolojik değişme değil. Kimyada, ilaç sanayiinde yaygın bir uygulama alanı bulunuyor. Fakat onların yanında en geniş uygulama alanı bulunduğu yer de tarım ve gıda maddeleri sanayii. Yapılan uygulamalarda önceliğin hayvancılık kesiminde olacağı ve hayvanlarda verim, ürün kalitesi artışının çok büyük ölçüde olacağı kabul ediliyor.

Dolayısıyla Topluluk'un bu teknolojiye Türkiye'den çok daha önce sahip olacağını ve uygulanacağını düşünürsek, ortaya çıkan tablo biraz daha ciddileşiyor. Şu bakımdan ki, zaten verimi çok yüksek olan ve yeni teknolojik atılımlarla çok daha da yükselecek olan bir hayvancılık kesimi Türkiye'de kriz içinde olan bir hayvancılıkla karşı karşıya, aynı fiyat ve miktar politikaları çerçevesinde entegre olmak durumunda kalacaktır. Bu, birinci olay efendim, belirtmek istediğim.

İkinci konu, yine bu var olan politikanın devam edeceği var sayımı altında; Topluluk'la ABD arasında halen çok büyük sürtüşme olan alanlardan biri de tarım konusudur. Topluluk dış dünyaya karşı tarım ürünleri ithalatında oldukça ciddi biçimde bir koruma politikası uyguluyor. Amerika çok büyük dış açıklar veriyor, özellikle Almanya Batı Avrupa'da Amerika'ya karşı ihracat yapan ve onun karşısında en büyük fazla veren ülke. Aralarındaki çatışma da, bu tarım ürünleri ithal serbestliğinin sağlanması Avrupa pazarına. Bu da halen gündemde olan bir olay. Özellikle Amerika'nın büyük bir etkinlikte ürettiği, hayvan yemi gibi, mısır yemi gibi ürünlere başlıca pazar zaten Batı Avrupa ve bu pazarın da biraz daha serbestleşmesini istiyor. Halbuki Batı Avrupa tıpkı tekstilde yaptığı gibi, kendi pazarını koruyup, yeni tek-

nolojilerini geliştirip rekabet gücüne kavuştuktan sonra açmayı tasarlıyor.

Ama tahmin ederim ki Amerikan baskısı burada etkili olacaktır ve Batı Avrupa sonunda pazarını bir miktar daha Amerikan ürünlerine açmak zorunda kalacaktır.

Bir diğer olay efendim, tabii verecek olan bu tarifeler. Bu tarifeler başlıca Akdeniz ürünlerinde — Türkiye de tabii bu tarifi uygulamak zorunda kalacak — şarap, narenciye, limon, portakal gibi ürünler, Akdeniz çevresindeki ülkelerden gümrük tarifeleriyle ithal ediyor. Türkiye bu düzene girdiği zaman, tabii yalnız Topluluk içinden değil, aynı zamanda Topluluk'a tavizli rejim içinde ihracat yapagelen ülkelerin ihracatından etkilenme durumunda. Bundan da başlıca narenciye kesimi, sofralık üzüm, şarap gibi Akdeniz'de yaygın olarak üretilen meyve-sebze kesimlerinin etkileneceğini belirtmek isterim.

Şimdi, bu politika böyle uygulandığı zaman şunu belirtiyim ki, yalnız Türkiye'de tarım değil, Türkiye'nin diğer kesimleri de bundan önemli ölçüde etkilenecek. Şunu belirtiyim, İngiltere aynı durumda olmuştur. İngiltere Topluluk'a katılmazdan önce bütün dünyadan, başlıca Commonwealth ülkelerinden olmak üzere, ki bunların hepsi de fevkalâde etkin tarım üreticileridir, Yeni Zelanda, Avustralya falan gibi, dolayısıyla İngiltere'de gıda maddeleri fiyatları, fevkalâde düşük düzeyde oluşmaktaydı. Ve tabii İngiliz tarımı da kıta Avrupa'sı tarımıyla kıyaslanamayacak ölçüde etkin bir tarım. Hâlâ da öyledir. İngiltere bu pazara katılırken en fazla kuşku ve korku tarım fiyatlarındaki artışın işçi ücretlerine etkileri ve işçi ücretlerini artırmak yoluyla — tam bir Ricardocu model — bunun sanayide rekabeti azaltabiliyor olmasıdır.

Şimdi tabii İngiltere için olduğundan, bu kuşku Türkiye için daha büyük ölçüde geçerli olacaktır. Çünkü bildiğiniz gibi Türkiyeli işçilerin harcamalarının yarısından çoğu gıda maddesidir ve gıda maddelerindeki artış reel olarak işçi ücretlerini aynı düzeyde tutabil-

mek için dahi bütün nominal ücretleri artırmayı gerektirir.

Bu gün o kadar düşük reel gelir düzeyindeki işçiler bunun daha düşebileceğini, indirebileceğini tahmin etmediğim için, aynı düzeyde tutabilmek için dahi Türkiye'nin nominal ücretlerinde ciddi bir artış sağlaması gerekiyor. Benim temas edebildiğim, görebildiğim araştırmalarda bu konunun araştırılmış olduğuna tanık olmadım. Bilinçli mi olarak araştırılmıyor, yoksa farkında olunmadığı için mi, bunu da bilemiyorum. Ancak bu konuda mutlaka bir araştırma bulunması gerekiyor. Ciddi biçimde. Yani Topluluk'taki fiyat düzeni Türkiye'de geçerli olduğu zaman bu fiyatlardan işçi ücretlerinin etkilenmesi ve işçi ücretleri dolayısıyla Türkiye'de sanayi rekabet gücünün ne olacağı? Özellikle, bildiğiniz gibi, bunlar emek-yoğun sanayiler, işte bizim rekabet alanımız olur diyoruz, bunların ne olacağı gerçekten araştırılması gereken bir konu.

Şimdi efendim, tabii bu konu şunu gösteriyor ki Türkiye AT'ye girdiği zaman intibak etmesi gereken yeni bir fiyat düzenidir. Bu fiyat düzeni, öyle bir fiyat düzenidir ki, sadece bir kesimi böyle bir tarafından etkileyecek gibi değildir. Ama bütün ekonomiyi etkileyebilecek çapta. Türkiye'nin burada en büyük kazancı şu olabilir: Eğer bitkisel üretim bu yüksek fiyatlarla teşvik görürse, Topluluk sübvansiyonlarından yararlanarak bunları dış dünyaya ihraç etme olanağı bulabilir.

Ancak şunu da belirteyim ki, dünyada tarım ürünleri pazarları, Batı Avrupa'nın devreden çıkması dolayısıyla, iyice daralmıştır. Dünyada açlık çeken alan vardır, Afrika vardır. Fakat bütün Afrika'nın aç olması hiç bir şey ifade etmiyor. Çünkü Afrika'nın satın alma gücü yok. Afrika'nın var olması orada bir pazarın varlığını göstermiyor. Satın alma gücü olmadıkça, biliyorsunuz talep eğrisinin dışında kalırsınız. Bu da piyasa düzenine girmez.

Afrika dışında da genelde öngörülen o-

dur ki, önümüzdeki yıllarda, 2000 yılına doğru olan dünya ekonomisinde büyük tarım ürünleri, gıda maddeleri ithalatçıları aslında yeni gelişen az gelişmiş ülkeler olacaktır. Çünkü bunların hızlı nüfus artışı ve gıda tüketiminin henüz doygunluktan uzak noktalarda bulunması dolayısıyla üretim artışından daha fazla talep artışı olması, bu ülkelerde ithalatı bir gerek haline getiriyor ve çok garip bir çelişkidir, paradokstur dünyada, bir yeşil devrim denen bir teknoloji devriminden sonra batı dünyası zengin ve gelişmiş tarımıyla dünyanın başlıca gıda maddesi ihracatçısı, yeni gelişen ülkeler de bu maddelerin ithalatçısı konumuna girmeye başlamıştır. Ve ön görüler öyledir ki, bu 2000 yıllı dünyada da artan biçimde böyle olacaktır.

Dolayısıyla Türkiye tarım ürünü ihracatı dediği zaman, artık kendisi için söz konusu olan pazar, kendi kendine yeterliliği, hele İspanya'nın katılmasından sonra birkaç ürünü dışında yüzde yüze yakın olan Batı Avrupa pazarından çok dışarıdaki üçüncü dünya ülkeleri olacaktır. Efendim, pazarlar üçüncü dünya ülkelerine doğru kaydıkça da şunu belirteyim: Tarım ürünleri fiyatlarının gerileme olgusunun önlenmesi zorlaşır. Çünkü her pazarda fiyat o pazardaki satın alma gücüne intibak eder. Satın alma gücü düşük olan toplumlara doğru gidildikçe, yani gıda ürünlerini satın alacak olan, Afrika'nın Sahel bölgesi, Asya'nın Hint Yarımadası olunca, açıktır ki, oradaki satın alma gücü talebi, talep de piyasayı temizleyecek olan fiyatı belirleyecektir.

Dolayısıyla ben doğrusu önümüzdeki yıllar için Türkiye'nin büyük çapta bir tarım ürünü ihracatçısı olmasından büyük yararı olacağını pek düşünemiyorum. Belki birkaç adet, çok ihtisaslaşmış işlenmiş gıda maddesinde bu olabilir, ama taze meyve, sebze ihraç edeceğim, bundan büyük dış ticaret kazancı sağlayacağım, ben bunu pek göremiyorum. Zaten bu bir teknoloji, Amerika'da, Batı Avrupa'da devreye girdikten sonra bütün bu tarım ürünlerinin üretim düzeyi, nitelikleri nereye gelir? Yeni ürünler neler olur?

Önu da öngöremediğimiz için rekabetin ne olacağını, rekabet yalnız kredi var-yok meselesinde değil, zaten kredi de bu fikirlerin devreye girmesinden ortaya çıkan bir sorun. Oradan değil, fakat teknolojilerin getireceği ürün değişikliklerinin ne olacağını bu günden pek öngörülememesinden oluyor. Onun için tarıma ben daha çok Türkiye'nin kendi içinde halkının beslenmesi, bu gelişkin gıda sanayii yoluyla ürünlerin değerlendirilmesi ve yine teknolojilerden yararlanarak tarım ürünlerinden üretilebilecek ek ürünler ortaya çıkması açısından bakıyorum. Meselâ tarım ürünlerinden şimdi petrol türevlerini üretmek mümkün hâle geliyor. Etanol, alkol gibi, bunların üretilmesi yoluyla belki bir enerji ikamesine gidilmesi, ama büyük çaplı ihracat yoluyla Türkiye'nin büyük gelir kazancı... Bunu doğrusu pek öngöremiyorum. Bunun kazançlı olacağına da pek fazla inanmıyorum.

AT'nin bahsettiğim tarım politikası çerçevesinde alınacak olan sübvansiyonlara rağmen, şunu belirteyim ki, bu sübvansiyonların devam etme olasılığı düşüktür.

Şimdi bu sübvansiyonların niçin devam etme olasılığının düşük olduğuna değineyim. Ne gelebilir onun yerine, onu söylemek istiyorum. Efendim, bu politikanın devam etme olasılığının düşük olmasının başlıca nedeni, AT'nin bütçesini iflâs konumuna götürmesi. Ve ülkeler arasında büyük sürtüşmelere yol açması ve yeni katılan Yunanistan'dan sonra İspanya ve Portekiz'de de büyükçe tarım kesimlerinin bulunması dolayısıyla ve yüksek fiyatların bu ülkelerde harekete geçireceği üretim artışlarının yeniden ihracı için büyük sübvansiyonlara gerek göstermesinin bütçe-yi bütütün yük altında bırakacağı.

Hele bir de Türkiye tam üye olarak katılırsa Pazar'a, tahminimiz odur ki, ilk yapacakları iş, bir kere bu ortak tarım politikasını bir başka biçime döndürmek, yüksek fiyat politikalarıyla desteklemek yerine bir başka şeyi getirmek olacaktır. Onun için Türkiye, ben bundan yararlanırım diye düşünürse, sanıyorum iyice kısa vadeli perspektifle ha-

reket etmiş olur. Şimdi bunun uzun vadede yürürlükte kalması pek olası değil.

İkinci nedeni, yani Topluluk bütçesinin çöküyor olması ve yeni katılan tarımcı toplumların yenilikler getirmesi dışında bir diğer neden de, bu teknolojik değişmelerden, biyoteknoloji ile birlikte öyle teknolojilerin çıkması söz konusu ki, çorak topraklarda da üretim yapılacak, tuzlu topraklarda da üretime elverişli tohumlar geliştirilecek... Bütün bunlar yeni gelişen teknolojinin olanakları içinde.

E, böyle olunca, açıktır ki, tarım üretiminde müthiş bir fırlama olabilir. Bu fırlama bu gün Topluluk'un — belki kullanılmayan toprakları varsa, ama her hâlde yok, hepsini kullanıyorlardır — eğer varsa tuzlu olduğu için ya da kurak olduğu için onların dahi devreye girerek üretimin artmasıdır. Zaten verim öyle boyutlarda artabilecektir ki, bu verimlilik artışı sayesinde kendi tarımcılarına yeterince gelir sağladığı zaman yüksek fiyat politikasını da her hâlde terk etmesi daha olasıdır, olası hâle gelecektir.

Bu fiyat politikasını terk ederken yerine ne gelebilir? Şunu söyleyeyim ki, tarım kesimini tamamen başıboş bırakacaklarını tahmin etmem. Çünkü tarım mahiyeti icabı, doğaya bağlılığı, rekabet şartlarının geçerli olduğu piyasa düzeninde fiyatların oluşması gibi nedenlerden ötürü dünyanın hemen her tarafında piyasalarına bir üst otoritenin müdahale ettiği bir kesim. Onun için mutlaka bir müdahale olacak ama bu günkü gibi fiyatları, üretimi harekete geçirir, fakat harekete geçen üretim iç piyasada özümsemediği için sürekli sübvansiyonlarla dış dünyaya satmak zorunda kalır, daha da olmazsa toprak altına gömer, tere yağlarını hayvanlarına yedirir, hayvanlar tere yağlarını yediği için daha şişmanlayıp daha fazla süt verince daha fazla üretim artar da onu ne yapacağını bilmez.. Bir kere Rusya'ya sübvansiyonlu fiyatla satar. Ve bu kere akıl dışı bir olay ortaya çıkar. Rusya gibi hem böyle karşı askeri pakta asker besle, hem de bir taraftan çocuğunu ucuz tere yağıyla besle filân.

Yani böyle bir politikaya gitmezler. Ama mutlaka tarım pazarlarında bir düzenleme olacaktır. Fakat bu günkü yüksek fiyat düzeninin bahsettiğim nedenlerden ötürü sürüp gideceğini ben tahmin etmiyorum. Daha makul, fiyatlardaki istikrarsızlığı gideren, belki marjinal konumdaki işçilere destek, gelir desteği sağlanan ama bölgesel fonlar çerçevesinde, ama zengin Almanya'nın, zengin İngiltere'nin çiftçilerine de bu sübvansiyonlarını yağırdırmak durumunda kalmayan bir politika devreye gelecektir.

Bunun için Türkiye'nin bu değişebilecek tarım politikasını da göz önünde tutarak hazırlıklarını buna göre yapması gerektiğini tahmin ederim.

Bir noktayı daha belirteyim efendim: Türkiye AT'ye tam üye olarak katılırken — tabii ne ihraç ederiz, ne ithal ederiz diye düşünülürken — Türkiye'nin bütün karşılaştırmalı üstünlük araştırmaları, karşılaştırmalı üstünlüğünde en yüksek düzeyde tarımı gösteriyor, dolayısıyla Türkiye ilk aşamada büyük çapta tarım ürünleri ihraç eder filân gibi yanlışlara kapılmamak lâzım. Topluluk tarım pazarı iyice durağan bir pazar. Bu durağan pazarda şunu söyleyeyim: Bu gün uygulanan politika kesinlikle piyasa rekabetine yer vermez. Çünkü politikanın özelliği aynı fiyat düzeyinde Topluluk'un her tarafında, ortaya çıkan açığa göre ithalat yapılması, ortaya çıkan fazlaya göre ihracat yapılması. Dolayısıyla fiyat rekabeti yok bu düzenin içinde. Türkiye'nin ben daha düşük fiyatlarda üretiyorum, dolayısıyla fiyat rekabeti yapabilirim kanısına kapılmaması lâzım.

Çünkü her ne kadar tarım böyle serbest rekabet düzeninde bir kesimdir filândır diye düşünüyorsak da, bu Topluluk piyasa düzenine tâbi olan ürünler için söz konusu olmayacaktır, fiyat rekabetinin yapılması. Türkiye de aynı fiyatlara tâbi olacaktır, Topluluk fiyatlarına. Bu fiyatlarda ortaya çıkan fazlaya ve açığa göre ithalat ve ihracat ortaya çıkacaktır. Ama açık olarak görünen, bu günden görünen subjektif değerlendirmeye göre

öngörülecek olursa, Türkiye tahmin ederim ki, büyük çapta hayvansal ürünler ithalatçısı ve birtakım bitkisel ürünlerin de ihracatçısı, ki eğer o da kaliteleri tutturabilirse, ihracatçısı olabilir. Onun dışında büyük çapta ihracatı söz konusu olması mümkün değildir. Teşekkür ederim.

İZZETTİN ÖNDER : Efendim, teşekkür ediyoruz. Biliyorsunuz, sayın hocamız devamlı salonda bulunan birçoğumuzun fiilen hocası, diğer birçoğumuzun da manevî hocası. İzin verirseniz kendi sözlerine, ifadelerine sığınarak bir şey anlatmak istiyorum. Benim de hocamdır kendisi, bunu saygısızlık olarak karşılamayacaktır, dilerim.

Efendim, bu bir gerçek olay, bir hikâye falan değil, bir uluslararası kongrede bir geri kalmış ülkenin delegesi veya temsilcisi kalkmış, birtakım abuk sabuk lâflar söylemiş. Bir iktisat kongresi falan galiba bu. Sonra başka bir ülkenin, ileri bir ülkenin temsilcisi kalkmış. Şimdi nasıl söylesem, kibar politik bir şey de söylemesi lâzım, çok dolambaçlı bir yaklaşım yapmış, demiş ki adam: Sosyal mesleklerde ve bilimlerde bir kural vardır, o da şu: Eğer bir ülkede işler iyi gidiyorsa o işlerle ilgili bilim adamlarının seviyesi düşer, çünkü iş kalmaz orada, onlara. Eğer işler kötü gidiyorsa seviyesi yükselir. Şimdi bu meslektaşımın konuşmasına baktığım zaman, ülkesinin işlerinin çok iyi gitmiş olduğunu görüyorum.

Şimdi tabii hiç hakkımız olmayarak, hadim de olmayarak, tekrar affına sığınarak diyorum ki, Gülten hanım hocamıza baktığımız zaman Türkiye'de işlerin nasıl gittiğini sizin takdirlerinize bırakıyorum.

Şimdi herkes uyandı sayın hocam sayenizde, onun için söz sırası müsaadenizle üçüncü konuşmacımızda, sayın Ali Nail Kubalı'da. Buyurun efendim.

ALİ NAIL KUBALI : Sayın Başkan, değerli

İktisatçılar, ben öğleden sonra konuşmam icap ettiği zaman, konuşmama bir standart hikâye ile başlıyorum. Geçen sene içinizde burada olup beni dinleyenler varsa, geçen sene de anlattım, ama dinlemeyenler için, dinleyenlerin de affına sığınarak, bu hikâyeye konuşmama başlamak istiyorum.

Şimdi efendim, Roma'da, eski Roma'da bir esir idama mahkûm edilir. Esiri aslanlara yem yaparlar. Ve böyle bir idam da, tabii, nedense idamlar eskiden bizde de kalabalıklar tarafından izlenirdi, orada da herkes arenaya dolmuş, bir öğleden sonra bayram havası içinde. İmparator da gelmiş. Zavallı esiri arenanın ortasına çıkarmışlar, günlerce aç bırakılmış aslanın da kafesinin kapağını açmışlar. Aslan kükreyerek esirin üzerine doğru koşmuş. Fakat esir aslana bir şeyler söylemiş. Tabii o alkış ve gürültü içinde ne söylediği duyulmamış ama aslan bir duralmış. Şaşalamış. Sonra kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış ve gerisingeriye kafesine dönmüş. Tabii herkes şaşkın. İmparator esiri çağırmış, esir gel buraya, demiş. Demiştir ki: «Esir, bu aslanın seni yememesi için ne söylediğini bana açıklarsan, hayatını bağışlayacağım.»

Esir demiştir ki: «İmparator, söylediğim çok basit bir şey. Dedim ki Roma'da ananeye, töreye uyulur. Roma'da insanlar yemekten sonra nutuk söyletirler insana, dedim. Konuşma yaptırırlar, dedim.» Yemekten sonra hakikaten konuşma yapmak da biraz ağır oluyor. Konuşma dinlemek de zor oluyor. Onun için ben de size ne diyeyim, bilmiyorum.

Size birşey itiraf edeyim mi?!

Derneğiniz beni bu Panel'e neden çağırdı bilmiyorum! Çünkü ben bu konuda 1960'lı yıllardan buyana hemen hemen aynı şeyleri çeşitli vesilerle, evirip çevirip ufak değişiklikler yaparak söylüyorum. Söylediklerimin temel mantık çatısı şöyle:

1. Tarımsal kesimin Türk ekonomisi içinde genelde sanıldığından çok daha önemli yeri vardır. Bu iddâyı kanıtlayacak rakamsal doneler veriyorum.

2. Tarımsal kesimin ekonomik büyüme ve özellikle ihracat yolu ile kaynak yaratmaya olan potansiyel etkisi de küçümsenmeyecek kadar önemlidir. Bunu da rakamlarla kanıtıyorum.

3. Ancak, tarımsal kesim genelde ihmal edilmiş, ikinci plana itilmiş, yeterince desteklenmemiş ve bu ihmal Türkiye'nin başına ciddi sorunlar açmış, 1979-80 krizinde önemli etken olmuştur. Bu da kanıtlanabilir.

4. Tarımsal kesim Ortak Pazar ülkelerinin ve onlarla rekabet eden ABD'nin ciddi, etkili ve haksız (sübvansiyonlu) rekabeti ile karşı karşıyadır. Sübvansiyonlar tarımdaki göreceli üstünlüğümüzü ortadan kaldırmaktadır.

5. Tarımsal kesimimizi AET ülkelerinde sağlanan desteklerle desteklemediğimiz takdirde bu önemli kaynak kaybolacak, göreceli üstünlük gerçekten kalmayacaktır.

6. Tarımın desteklenmesi için çok öneri yapılabilir ve bu konuda gerçekten çok değerli fikirler söylenmektedir. Ancak, ben AET'nin modelinden yararlanarak tarımsal kesimimize ülke içinde ve dışında rekabet olanağı verecek bir Dış Ticaret Destek Sistemi'ni öneriyorum.

Benim önerdiğim sistem genel anlamda bir dış ticaret destek sistemidir, ancak uygulanması halinde tarımsal üretimimizin hem haksız rekabetten etkili bir biçimde korunmasına hem de dış piyasalarda AET'nin haksız ve sübvansiyonlu rekabetine karşı etkinlik kazanabilmesine olanak verecektir.

✱

Şimdi şayet tarım kesiminin ekonomideki yeri ve ihracatımız ve ekonomik büyümemiz için önemi ile ilgili olarak konuşmamın ekinde sunduğum bazı temel verilerle iktifa ederseniz ben sadece daha önce de yine, zannediyorum, 1983 yılındaki İktisatçılar Haftası'nda ilk olarak izah etme fırsatı bulduğum Dış Ticaret Destek Sistemi ile ilgili önerilerimi yi-

nelemekle yetineceğim. Tabii soru-cevap bölümünde her türlü soruyu cevaplandırmaya amade olacağım.

*

Bir taraftan ihracat artışının devam edebilmesi ve ekonomimizin uluslararası piyasalarla bütünleşmesi, diğer taraftan ise Türk ekonomisinin ve özellikle de tarımsal kesiminin haksız rekabet ile karşılaşarak çöküntüye uğramaması için bir dizi sorunun aşılması gerekmektedir. Geçmiş yıllarda edinilen tecrübelerle, yeniden ele alınacak etkin bir dış ticaret sistemi mevcut sorunların aşılmasını geniş ölçüde kolaylaştırabilecektir. Bu bakımdan, gittikçe eriyerek ortadan kalkacağı ve kalkması gerektiği belirgin bir biçimde ortaya çıkmış olan vergi iadesi sisteminin yerini alabilecek yeni bir sisteme gereksinme vardır. Önerilen sistem, genelinde Ortak Pazar tarafından uygulanmakta olana oldukça yakındır.

Ülkemizde halen uygulanmakta olan ve «Vergi İadesi» diye adlandırılan teşvik sisteminin çeşitli sakıncaları bulunmaktadır :

1. Sistemin GATT, İMF gibi uluslararası kuruluşlar önünde savunulması zordur. Savunma bizi daima malın bünyesine giren vergilerin tespiti gibi gerçekte anlamsız hesaplamalara itmektedir. «Vergi İadesi» sistemi devlet eliyle yapılan bir sübvansiyon olmakla itham edilmektedir.

2. Sistem kamu harcamaları açısından ağırca bir bütçe yükü ve enflasyonist baskı yaratmaktadır. Vergi iadesi kendi kaynağını yaratan bir teşvik sistemi değildir. Hazine kaynaklarının ihracatı teşvik için kullanılması haklı veya haksız tenkidlere sebep olmaktadır.

3. Sistemin zaman içinde yeterli esnekliği yoktur. Birçok mamulümüzün iç ve dış fiyatlarının mevsimlik veya konjonktürel dalgalanmaları, ihracat destek oranının da değişmesini, bazı sürelerde tamamen kaldırılmasını, sonra tekrar uygulanmasını gerektirmekte.

Ancak desteklerin bu şekilde indirilip çıkarılması «Vergi İadesi» tezi ile savunulamamaktadır.

4. Sistemin çeşitli ihrac piyasaları açısından yeterli esnekliği yoktur. Herhangi bir mamul türü için Ortadoğu ülkelerinde ihtiyaç duyulan destek ile Uzakdoğu, Afrika, Avrupa, Doğu Bloku ülkeleri veya Kuzey ve Güney Amerika ülkelerinde ihtiyaç duyulan destek farklıdır. Mevcut vergi iadesi sisteminde bu esneklik de mevcut değildir.

5. Sistemin yönetimine, uygulamanın içinde bulunan üretici kesimlerin katılması sağlanmamıştır. Vergi iadesi sistemi uygulamadan en çok etkilenen ve gerçekte işin içinde bulunanlar ve onları temsil eden kuruluşların hiçbir katkısı olmadan uygulandığı için devamlı olarak büyük uygulama hatalarına ve kaçaklara sebep olmaktadır. Sisteme yapılan yurtiçi eleştirilerin en büyük kaynağı budur.

6. Sistem aslında dış ticaret rejiminin bir parçası olan gümrük ve ithalat fonları ile ilişkilendirilmemiştir.

Öyleyse ihtiyaç duyulan sistemde şu özellikler bulunmalıdır :

■ Uluslararası forumlarda savunulabilir olmalıdır. Devlet gelirleri ile ihracatın desteklendiği tenkidini bertaraf edecek özelliklere sahip olmalıdır.

■ Kendi malı kaynağını kendisi yaratmalı. Hazine üzerinde enflasyonist bir baskı yapmamalıdır.

■ Zaman içinde esnek olmalıdır.

■ Ülkeler ve bölgeler arasında esnek olmalıdır.

■ Uygulanmasında üretici kesimlerin (tarımcı ve sanayicilerin) ve ihracatçının katılımı sağlanmalıdır.

■ Gümrük vergileri ve ithalat fonları ihracat teşvik sistemi ile müştereken ve koordine bir biçimde uygulanmalıdır.

Bu özelliklere sahip olduğu inancı ile önerdiğimiz sistemin esasları şunlardır :

a. «Vergi iadesi» yerini, Ortak Pazar tarafından da uygulanan «fiyat telafi sistemi»-ne terketmelidir.

b. Sistemin yürütülmesini sağlamak için, bir dış ticaret fiyat telafi fonu oluşturulmalıdır. Fonun kaynağını iç piyasaya satılan mallar üzerinden alınacak KDV'ye ilave edilecek sürşarj ile ithalde alınan fonlar oluşturmalıdır. (Burada miktar üzerinden — ton, kg, adet, vs. gibi — alınan maktu fonları kastetmekteyiz.) Sürşarjın ve fonların seviyesi aşağıda açıklanan ve üretici kesim temsilcilerinin de katılacağı bir dış ticaret koordinasyon komitesince tesbit edilmelidir. Bu ve aşağıda izah edilen komiteler ihracatçı birlikleri veya ihracatı geliştirme merkezi gibi bir kuruluşun yeniden organize edilmesi ile bu kuruluş bünyesinde oluşturulabilir Devlet KDV üzerinden alınacak sürşarj ile ithal fonlarının tahsilinde sadece yardımcı olacaktır. Bu suretle oluşacak fiyat telafi fonu piyasadadan sağlanan kaynaklardan karşılanacağından, kamu harcamaları veya para arzı yoluyla bir enflasyonist baskı yaratılacağı veya hazine kaynakları ile ihracatın desteklendiği tenkidi geçerli olmayacaktır. Sistem, Ortak Pazar tarafından tarımsal ihracatın teşviki için kullanıldığı için de uluslararası kuruluşlar karşısında vergi iadesinden çok daha kolay ve haklı bir biçimde savunulabilecektir. Esasen yapılan uygulamanın, dış ülkelerin uyguladığı sübvansiyonlarla bozulan serbest piyasa fiyat sistemindeki sapmaları telafi etmek üzere özel kesimin kendi içinde yaptığı bir uygulama olduğu kolayca ve haklı olarak savunulabilecektir.

c. Dış ticaret fiyat telafi fonundan sağlanacak ihracat teşvikleri, gerek sektörler ve mallar bazında, gerekse zaman içinde ve ülkeler arasında esnek bir biçimde uygulanabilir. Dış Ticaret koordinasyon komitesinin, oluşan fonu sektörler itibariyle dağıtmasından sonra bu sektör fonları söz konusu sektör mensubu, kamu kesimi ve hür teşebbüs temsilcilerinin katılması ile oluşacak «sektörel fiyat telafi komiteleri» tarafından yönetilebilir.

Dış ticaret koordinasyon komitesi üç ayda bir toplanarak KDV sürşarjının seviyesi ile o tarihten sonra yapılacak ithal bağlantıları için uygulanacak ithalat fonlarının seviyelerini ve ortaya çıkan toplam kaynağın ihracat sektörleri itibariyle dağılımını tesbit edebilir.

Sektörel komiteler de gene üç ayda bir toplanarak o tarihten sonra yapılacak ihracat bağlantıları için geçerli olacak fiyat telafi miktarları mal grupları itibariyle ve farklı coğrafi piyasalar için farklı olarak tesbit edebilirler.

Fiyat telâfi seviyesi ile ithalat fonlarının tesbitinde rakip ülkelerin uyguladıkları ithalat engelleri (fonlar, eşik fiyat vs.) ile kendi ihracatlarında uyguladıkları destekler göz önünde bulundurulmalıdır.

d. Fiyat telafi ödemelerinin kaynağı, piyasadadan sağlanan fonlar olduğundan seviyelerinin yüksek tesbiti veya haksız yere fazla ödemeler kamu maliyesi açısından bir sakınca yaratmayacaktır. Çünkü, ellerindeki fonu iyi yönetmeyen sektörel komiteler dönem ortasında sektöre fiyat telafisi sağlayamaz duruma düşeceklerinden ve özellikle söz konusu komitelerin sektör temsilcilerinden oluştuğu ve kendi sektörlerinin üyelerine hesap verme durumunda olacakları da gözönünde tutulursa bugünkü sistemden daha iyi yönetileceği düşünülebilir.

e. Söz konusu fonu desteklemek için KDV üzerine konulacak sürşarjın oranı yüksek olmayacaktır. Çünkü her sektör için yapılan ihracatın o sektörde yaratılan toplam katma değer nispeten küçük bir oranı olacağı düşünülürse iç piyasadadan alınacak sürşarj ihracat için kendisinin birkaç katına ulaşan bir fiyat telafi kaynağı oluşturacaktır.

Elde uygulamayı kolaylaştıracak önemli bir «manivela etkisi» mevcuttur.

Kanaatimca yukarıda özetlemeye çalıştığım sistem, başarısı için büyük önem verdiğimiz ihracat hamlesinin kesilmeden deva-

mini mümkün kılabilir, bugün ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmış bulunan tarımsal kesim ile yerli sanayii haksız dış rekabete karşı koruyacak, uygulaması kolay, liberal ekonomi ilkelerine uygun, her platformda savunulabilir, enflasyonist olmayan, ihracatımızda dış piyasalarda rakipleri ile eşit şartlarda rekabet etme olanağı verecek bir yaklaşım teşkil etmektedir. AET karşısında gerek tarımımızın gerekse sanayimizin yaşayabilmesi, dinamik bir yapıda kalabilmesi, ihracata devam edebilmesi ve AET ekonomisine uyum sağlayabilmesi için ben başka çare görmüyorum.

**1986 — FİZİKSEL ÜRETİM
SEKTÖRLER İTİBARI İLE DAĞILIM**

	1986 Fiyatları ile Milyon TL.	%	%
TARIM	10,184,039	23.38	
Tarıma			
Dayalı Sanayi	13,941,307	32.01	
Tarımsal			
Kesim Topl.	24,125,346		55.39
Madencilik	1,146,000	2.63	
Tarım			
Dışı Sanayi	10,820,161	24.83	
Yatırım Malları	4,519,795	10.38	
Diğer	2,952,600	6.78	
Tarım			
Dışı Toplam	19,438,556		44.61
TOPLAM :	43,563,902		100.00

**İHRACAT
SEKTÖR İTİBARI İLE DAĞILIM
(1986 Tahmin)**

	1986 Fiyatları ile Milyon TL.	%	%
TARIM	535,275	10.50	
Tarıma			
Dayalı San.	2,584,597	50.71	
Tarımsal Kesim T.	3,119,872		61.22
Madencilik	230,843	4.53	
Tarım Dışı San.	1,259,141	24.71	
Yatırım Malları	486,399	9.54	
Tarım			
Dışı Toplamı	1,976,383		38.78
TOPLAM İHRACAT	5,096,255		100.00

İZZETTİN ÖNDER : Efendim, sayın Kubalı'ya çok teşekkür ederiz. Sayın Özbek'ten özür dilerim, Gülten Hanım iki dakika kullanacak, ufak bir yanlış anlama olmuş galiba teknik olarak. Onun için izninizle sözü sayın hocamız Kazgan'a veriyorum.

GÜLTEN KAZGAN : Efendim, sayın Kubalı ile anlaşamama noktamızı galiba yakaladım. Onu belirtmek istiyorum. Sayın Kubalı Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması çerçevesinde, henüz ortak üye konumunda olduğu, dolayısıyla tarım düzeni dışında kaldığı bir durumda dış dünyada üçüncü ülkelerle rekabet ettiği zaman rekabet gücüne kavuşabilmesi için ne olması gerekli, onu söyledi. Oysa benim kabul ettiğim durum, bu günün ötesinde var sayımsal bir durumdadır.

Yani Türkiye tam üye olduğu zaman, dolayısıyla bu günkü statünün dışına çıktığı, yeni bir statüye girdiği, yani tam üye statüsüne girdiği, dolayısıyla Türkiye ile Ortak Pazar üyesi her hangi bir ülke arasında sübvansiyonlar dolayısıyla bir haksız rekabetin konu olamayacağı, çünkü herkesin aynı sübvansiyonu aldığı bir var sayımsal dünyada ne olacak? O idi. Sanıyorum, ayrı şeyleri konu ettiğimiz için arada bir anlaşmazlık var gibi gözüküyordu. Oysa ayrı şeyleri konuşuyoruz.

ALİ NAIL KUBALI : Çok memnun oldum sayın hocam, bunu duyduğuma, bir. İkincisi de tabii Ortak Pazar'a girmek hepimizin arzusu, isteği, rüyası ama, bütün bu sizin söylediğiniz dünya bana sanki 5-10 sene ilerisi gibi gözüküyor. Onun için ben, şimdi nasıl kurtaralım diyorum.

İZZETTİN ÖNDER : Teşekkür ederiz. Şimdiki söz sırası sayın Osman Özbek'te. Buyurun efendim.

OSMAN ÖZBEK : Değerli hocam, sayın dinleyiciler. Bir yanda ekonominin baş uzmanı,

bir yanda hocalarımız. Ben de sütçü kardeşiniz olarak, onlar kadar konuşamayacağım ama Türk tarımının, Avrupa Topluluğu'na girmeyi arzuladığımız ve başvuracağımız şu sırada durumunu ve gelinceye kadar geçiregelmiş serüvenlerle girdikten sonraki muhtemel gelişmeleri sütçü gözüyle sizlere sunmak istiyorum. Bir defa bu güzel topluluğu sağlayan İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ne bizi de davet ettiği için teşekkür ediyorum.

Bildiğiniz gibi Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimiz 12.9.1960 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasına dayanmaktadır. Söz konusu anlaşmanın amacı; Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile gözönünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir.

Böyle bir amaca gerçekten ulaşılabilmesi için, Ortaklık anlaşmasının taraflara sağlayacağı yararlar, yükleyeceği zararların dengeli olması, taraflar arasındaki ilişkilerin aralıksız devam etmesi gerekir. Buna rağmen, AET ile ilişkilerimiz zaman zaman kesintiye uğramış, hatta uzun süreli dondurulmuştur. Dondurulmuş bulunan Türkiye - AET ilişkileri, uzun bir aradan sonra 1986 yılının başından itibaren canlanmaya başlamıştır. Nihayet çok yakın bir zamanda da tam üyelik için müracaat edileceği artık herkes tarafından bilinmektedir.

Bir takım olumsuz faktörlere rağmen, Türkiye AET'ye tam üye olmaya kesin kararlıdır. Türkiye'deki bütün kesimler AET'ye tam üyelik konusunda fikir birliği içerisinde. Biz de tarım kesimi temsilcileri olarak, Türkiye'nin AET'ye tam üye olarak katılmasında büyük yararlar görmekteyiz.

23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan Katma Protokol, daha çok Ankara Anlaşması'nda yer alan hükümlerin Türkiye'nin ekonomik durumuna uygun bir biçimde yürürlüğe ko-

nulmasını sağlayacak bir «Uygulama Anlaşması» niteliğindedir.

Katma Protokolün 32. ile 35. maddeleri tarım sektörüne ait hükümleri kapsamaktadır. Söz konusu maddeler uyarınca, taraflar arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımı, Türk tarım politikasının, Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum koşuluna bağlanmıştır. Nitekim, bu maddelerden, 33/1 fıkrası şu şekilde ifade bulmuştur :

«Yirmi iki yıllık bir dönem içinde, Türkiye, tarım ürünlerinin Türkiye ile Topluluk arasında serbest dolaşımı için Türkiye'de uygulanması gerekli Ortak Tarım Politikası tedbirlerini bu dönemin sonunda alabilmek amacıyla, kendi tarım politikasının uyumu yoluna gider.»

Bu dönem içinde Türkiye kendi tarım politikasının Ortak Tarım Politikasına uyumu için her türlü çalışmayı yapacak, bu çalışmalar için gerekli finansal yükümlülükleri kendisi karşılayacaktır. Yine bu dönem boyunca, Türkiye ile AET, birbirlerine, tarım ürünleri alışverişleri için, genişliği ve usulleri Ortaklık Konseyince tespit edilecek olan tercihi bir rejim tanıyacaklardır. Bunun doğal sonucu olarak Türkiye, AET karşısında «tarım tavizleri» bekleyen herhangi bir üçüncü ülke statüsüne düşmüştür. Türkiye'ye tanınan tavizler, Topluluğun üçüncü ülkelerle yapmış olduğu iki taraflı anlaşmalarla aşınmaya neden olmuştur. Hatta üçüncü ülkelerin bizden daha iyi tavizlere sahip olduğu bile söylenebilir. Özellikle, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın da AET'ye tam üye olması sonucunda, Türkiye'nin Ortak Pazar Ülkelerine tarım ürünleri dış satımında, bu ülkelerle rekabet etmesi zorlaşmıştır. Bazı tarım ürünlerimize uygulanan prelevman, miktar kısıtlamaları gibi uygulamalar rekabet gücümüzü önemli ölçüde azaltmaktadır. AET'ye tam üyelik ve tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanmasıyla rekabet gücümüz daha da artacaktır.

Tam üyeliğin kısa vadede bazı sorunlar yaratacağının farkındayız. Fakat uzun dönemde hem tarım sektörü, hem de genel ekonomi

açısından büyük gelişmeler kaydedilecektir. Ortak Tarım Politikası'nın ilkelerini şu şekilde sıralayabilmemiz mümkündür;

- Tarımda verimliliği artırmak,
- Tarımda çalışanların kişisel gelirlerini artırarak, tarımdaki nüfusa adil bir yaşama standardı sağlamak,
- Pazarları istikrara kavuşturmak,
- Tüketici fiyatlarını normal düzeyde tutmak,

Tam üyelik sözkonusu olduğunda, bu amaçları gerçekleştirmek için uygulanan politikalarından Türk çiftçisi de yararlanacaktır. Böylelikle, yüksek ürün fiyatları nedeniyle çiftçilerin gelirlerinde olumlu bir gelişme sağlanacaktır. Bunun yanında, tarım ürünlerinin desteklenmesinin disiplin altına alınması, Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönelim Fonu (FEOGA)'nın mali yardımlarından yararlanma imkânı ve Türk tarım ürünlerinin Topluluk pazarlarında serbest dolaşımının sağlanması, tam üyeliğin olumlu sonuçları olacaktır.

Daha önce söylediğimiz gibi, Türkiye'nin bu Ortak Tarım Politikasına uyumunda bir takım güçlükleri olacaktır. Bunun halli için Türk tarım sektörünün önce temel daha sonra da güncel sorunlarının kısa zamanda halli gerekmektedir. Çok geniş bir konuyu kapsamı nedeniyle, burada sadece satırbaşlarıyla belirtebileceğimiz başlıca güçlükleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Toplulukla Türkiye arasında verimlilik bakımından önemli farklılıklar mevcuttur.
- Yoğun nüfus baskısı nedeniyle zaten küçük olan tarım işletmeleri daha da küçülmekte, bu durum üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.
- Tarım sektöründe önemli ölçüde gizli işsizlik mevcuttur.
- Bir tarımsal üretim planlaması yoktur.
- Gelir yetersizliği üretimi artıracak olan tarımsal girdilerin yeterince kullanılması na imkân vermemektedir.

— Tarım alanındaki sosyal güvenlik hizmetleri çok yetersizdir.

— Tarımsal ürünlerin üreticiden tüketiciye ulaşmasında, yani pazarlama hizmetlerinde yetersizlikler mevcuttur.

Daha da çoğaltabileceğimiz bu güçlükler, sadece tarım sektöründeki uyum bakımından Türkiye'ye önemli yükümlülüklerin düştüğünü göstermektedir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi, çalışmaların hemen başlatılmasını ve bu çalışmaların ciddi bir şekilde yürütülmesini gerektirmektedir.

Yukarıda belirtilen güçlüklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yanında aşağıda belirtilen tedbirlerin alınmasında da büyük yarar vardır;

— Uyum noktasında ağırlık noktasını, Ortak Piyasa Düzenlerinin bütün yön politikası ve mekanizmalarının üstlenilmesi oluşturmaktadır. Bu bakımdan, AET'deki Ortak Piyasa düzenlerinin incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

— Topluluğun fiyat düzenlerine uyum, üreticilerin gelirlerinde olumlu bir gelişme sağlayacaktır. Bunun yaratacağı enflasyonist etkiler ise alınacak tedbirlerle ortadan kaldırılabilir. Bu konuda şimdiden gerekli tedbirler alınmalıdır.

— Ülkemizdeki mevcut destekleme kuruluşları geliştirilmelidir.

— Destekleme kapsamı genişletilmeli, üretim potansiyeli yüksek ve rekabet şansı olan ürünler destekleme kapsamına alınmalıdır.

— Tarımsal üretimde verim artırıcı ve maliyet azaltıcı tedbirlerin gecikmeden alınması gerekmektedir.

— AET konusuyla iştigal edecek yeni elemanların eğitime özel önem verilmelidir.

— Sözkonusu uyum çalışmalarını yürütecek bir organizasyon ve kadronun oluşturulması gerekmektedir.

— Tarımsal kurumların yapılarında gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

— Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı'nın bünyesinde AET ile ilgili çalışmaları yürütecek bir birim zaman geçirilmeden kurulmalıdır.

— Tam üyelik söz konusu olduğunda FEOGA'dan alınacak yardımların öncelikle hangi alanlarda kullanılacağı üzerinde çalışmaları başlanılmalıdır.

— AET Ülkelerinde hayvancılık tarım sektörü içinde büyük öneme sahiptir. Bu nedenle, ülkemizde de hayvancılığın geliştirilmesine özel önem verilmelidir.

— Tüm bu sayılan faaliyetler için ge-

rekli parasal yükümlülükler iyi hesaplanmalı ve gerekli finansman ayrılmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye AET'ye tam üye olmalıdır, diyoruz. Ancak, Topluluğa katıldığı-mız zaman ortaya çıkacak sorunların azaltılması için çok iyi bir hazırlık yapmak zorundayız. Öte yandan, Batı Avrupa da Türkiye'ye ilişkin tercihini yapmalıdır. Eğer Batı Avrupa Ülkeleri Türkiye'yi gerçekten benimsiyorsa herhangi bir mesele söz konusu değildir. Çünkü, mevcut sorunların karşılıklı anlayışla çözümlenebileceğine inanıyoruz.

İZZETTİN ÖNDER : Sayın Osman Özbek'e çok teşekkür ediyoruz.

beciya

11 Nisan 1987 (Sabah)

Avrupa Topluluğu ve İşçi Sorunları

Açılış — Mükerrerem TAŞÇIOĞLU

Oturum Başk. — Nusret EKİN

Panel — Sadun AREN
Nail GÜRELİ
Yıldırım KOÇ
Cevdet SELVİ

NUSRET EKİN : Günaydın, iktisatçılar haftası'nın üçüncü günü sabah oturumuna başlıyoruz. Ben şimdi lütfen sayın panelistler Sadun Aren, Nail Gürelî, Yıldırım Koç ve Cevdet Selvi'den yerlerini almalarını rica ediyorum.

Sayın Bakanım, lütfeder misiniz? Buyurun.

MÜKERREM TAŞÇIOĞLU : Sayın Başkan, muhterem davetliler, «Avrupa Topluluğu ve Türkiye» konulu bu panelin bugün sabahki konusunu «Avrupa Topluluğu ve İşçi Sorunları» teşkil ediyor.

Hemen belirtmek istiyorum ki, bu konu en az, dün ve önceki gün ele alınan Avrupa Topluluğu ile ilişkilerimizin diğer yönleri kadar önemlidir. Mesele, hem yurtdışındaki işçilerimizi hem de memleketimi-

zin istihdam ve çalışma hayatını çok yakından ilgilindirmekte ve etkilemektedir.

Bu bakımdan, konuya seri toplantıların arasında müstakil bir panel olarak yer verilmesi son derece isabetlidir. Sanıyorum ki, hepimiz için faydalı olacaktır.

Muhterem Arkadaşlarım,

Halen, Topluluk üyesi ülkelerde 2 milyona yakın Türk vatandaşı yaşamaktadır.

Bunlardan yaklaşık olarak 1 milyon kadarı işçidir. En çok işçimizin bulunduğu Federal Almanya'da 4,4 milyon olan yabancı nüfus arasında Türk vatandaşlarının sayısı 1,4 milyondur. Geri kalanın 1,1 milyonu, Topluluk üyesi ülke vatandaşları oluşturmaktadır.

Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerde bulunan vatandaşlarımız arasında az da olsa

henüz yasal statüye kavuşmamış, hertürlü istihdam ve sosyal güvenlik imkanlarından yoksun vatandaşlarımız olduğunu, yasal statüye kavuşan işçilerimiz arasında da 140 bin civarında işsiz bulunduğunu unutmamak gerekir.

Muhterem Arkadaşlarım,

Burada ülkemiz ile Avrupa Topluluğu arasındaki münasebetleri işgücü meseleleri açısından kısaca özetlemek istiyorum.

Topluluk ile Türkiye arasında ortaklık tesis eden 1963 tarihli Ankara Antlaşmasının 12. maddesinde, tarafların aralarında işgücünün serbest dolaşımını tedrici olarak gerçekleştirme konusunda Topluluğu oluşturan Roma Antlaşmasının 48. 49. ve 50 nci maddelerinden esinleneceği öngörülmektedir.

Bu husus, Türkiye ile Topluluk arasında bilahare imzalanan 1 Ocak 1970 tarihli Katma Protokolün 36. ve müteakip maddelerinde düzenlenmiş olup, 36 nci maddeye göre, Ankara Antlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonraki 12 nci yılın sonu ile 22 nci yılın sonu arasında kademeli olarak ve nihayet 1 Aralık 1986 tarihinde işgücünün serbest dolaşımının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu gereklilik, hukukun üstünlüğü prensibinin bir sonucudur. Günün şartlarına göre yeniden yorumlanamayacak ve tek taraflı olarak mevcudiyeti ortadan kaldırılamıyacak, tarafları bağlayıcı bir taahhüttür.

Katma Protokolün yukarıda sözünü ettiğim 36 nci maddesinde öngörülen geçiş döneminde Türkiye ile Ortaklık Konseyi arasında yapılan müzakereler sonucunda biri 20 Aralık 1976 tarihinde diğeri ise 19 Eylül 1980 tarihinde iki önemli karar alınmıştır. Bu kararlarla, Topluluk ülkelerinde bulunan Türk işçileri ve ailelerine, bulundukları ülkelerde işe girişleri ve Türk işçi çocuklarının eğitim imkanlarından yararlandırılmaları gibi konularda, sınırlı da ol-

sa, bazı yeni haklar tanınmıştır. Böylece Topluluk ülkelerinde bulunan Türk vatandaşlarına, özellikle işgücü piyasasına girebilme bakımından Topluluk dışından gelen diğer ülke vatandaşlarına nazaran nisbi bir öncelik hakkı tanınmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan, işçilerimizin Topluluk içinde serbest dolaşımına ilişkin geçiş dönemi içinde B. Avrupa, özellikle 1970'li yıllarda önemli ekonomik zorluklar yaşamıştır.

1973 yılındaki petrol krizi sonucu meydana gelen ekonomik durgunluk, sürekli artan işsizlik ve yabancı işçilerin sosyal sorunlarının artması gibi sebeplerle Topluluk ülkeleri, Topluluk dışından yeni işçi alımını durdurmuşlar, yabancılar politikalarını yeniden gözden geçirerek ülkelerinde bulunan Topluluk dışı ülke vatandaşlarını kendi ülkelerine geri gönderme politikaları izlemeye başlamışlardır. 1980 yılından itibaren bu ülkelerin önemli bir bölümü tarafından Türk vatandaşlarına vize uygulamaları da bu politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Vatandaşlarımızın Topluluk içinde serbest dolaşımlarının gerçekleşmesi gereken 1 Aralık 1986 tarihi arifesinde, müferit Topluluk üyesi ülkelerde ve hatta topluluk organlarında bu hakların uygulanması hususunda beliren olumsuz görüşler karşısında Hükümetimiz derhal harekete geçmiş, yukarıda arzettiğim hukuki durum muvacehesinde ortaklık organlarını toplantıya çağırarak, bu konunun, hiç bir taviz vermeksizin takipçisi olacağımızı kendilerine bildirmiştir. Halen siyasi ve hukuki girişimlerimiz devam etmektedir.

Bilindiği üzere Hükümetimiz Avrupa Topluluğu içinde yer almak konusunda karar vermiş bulunmaktadır. Türk ekonomisinin buna hazır olduğu görüşünü taşımaktayız. Türkiye 1960'lı yılları geride bırakmıştır. Son yıllarda, memleketimizde serbest piyasa ekonomisi bakımından çok olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Uygula-

nan ekonomik istikrar tedbirleri, liberal ekonomiye geçiş, istihdam yaratıcı büyük yatırımlar yanında, uygulamaya konulan özel istihdam ve mesleki eğitim projeleri, ayrıca sosyal alandaki tedbirlerle, Türkiye son yıllarda yüksek ekonomik büyüme hızı ile dünya devletleri arasında süratle kalkan ve dışa açılan bir ülke haline gelmiştir.

Tam üyeliğin ve serbest dolaşımın gerçekleşmesiyle, yalnız bu ülkelerde bulunan vatandaşlarımızın ikamet, çalışma, sosyal güvenlik, eğitim ve diğer alanlardaki farklı muamelelerden doğan önemli maddi ve manevi kayıpları önlenmiş olmayacak, aynı zamanda prodüktif işgücü potansiyeli ve zengin tabii kaynakları ile ülkemiz üretim potansiyeli daha süratle harekete geçirilecek, yurtiçi istihdam genişleyecek ve işsizlik azaltılabilecektir. Bunun sonucu olarak da vatandaşlarımız yurt dışında iş aramak zorunda kalmayacaklardır. Topluluk üyeliğinin çalışma hayatımıza önemli bir katkısının da, şüphesiz çalışma mevzuatımızın Topluluk mevzuatına intibak ettirilmesi olduğunu önemle vurgulamak isterim.

Bütün bu anlattıklarım Avrupa Topluluğuna tam üyelik ve serbest dolaşımın memleketimiz bakımından önemini, özellikle işçi meseleleriyle ilgili veçhesiyle ortaya koymaktadır.

Bu yüzden, bu alanlardaki haklarımızın, sonuna kadar ve ısrarla mücadele edilerek kazanılmasında Hükümetimiz kararlıdır.

Bu duygu ve düşüncelerle huzurlarınızdan ayrılırken, hepinizi saygıyla selamlıyor, panelistlere başarılar diliyorum.

NUSRET EKİN : Sayın bakanımıza bu gerçekten ilginç ve karmaşık ağ içinde alınmış tedbirlerle ilgili yaptığı çok değerli açıklamalarından dolayı şükranlarımızı sunarız. Ben açışa yardımcı olur diye, aslında profesörden başkan yapmak çok iyi

bir şey değil, ama birkaç kelime olarak belki gündemi belirlemek açısından birkaç kelime söylemek istiyorum.

Türkiye—AET veya işçi sorunları—AET dediğimiz zaman gerçekten çözülmesi veya yaklaşılması fevkalâde zor, âdeta lâbirentler içinde dolaşan karmaşık bir alan karşısında bulunuyoruz. Burada sürekli dilemmalar, sürekli ikili çıkmazlar veya birtakım mafsallar söz konusudur. Hemen aklıma geleni söyleyeyim: Sırayı takip ederek söylemek gerekirse, biliyorsunuz bizim bir göç, Avrupa'ya göç sorununuz var. AET'den bir hayli daha eski, bir hayli dediğim 2-3 sene eski, aynı tarihlerde bir de AET ile ilişkilerimiz var. Burada bir dilemma var. Acaba Türkiye AET'ye mi işçi yollamıştır, Avrupa'ya mı işçi yollamıştır?

O birinci tartışılması gereken konulardan biri olarak gözükmektedir. İkincisi, zaman içinde acaba göçmen işçi sorununu Türkiye ne derece bir AET sosyal politikası sorununa dönüştürebilmiştir? Şimdi bu iki kanal birbirinden farklı birtakım gelişmeler göstermiştir.

Üçüncüsü, acaba AET'de Türkiye'nin çıkarları yönünden iktisadî cepheler mi önemlidir, yoksa sosyal cepheler mi daha önemlidir boyutlar getirmektedir? Çünkü AET'nin kuruluş anlaşmasında sosyal tarafa değinen, çok rağbet eden fazla bir madde yok. Daha ziyade bir iktisadî entegrasyon görüntüsü var. Fakat daha sonra zaman içinde, teati edilen mektuplar ve 1976, sayın Bakanımızın da değindiği gibi, Konsey kararları ile sosyale doğru dönüşmüş bir yapı içinde. Ve hatta devrin çalışma bakanının ifadesiyle Türkiye—AET ilişkilerinin sembolü ve doruk noktası, serbest dolaşım olmuştur.

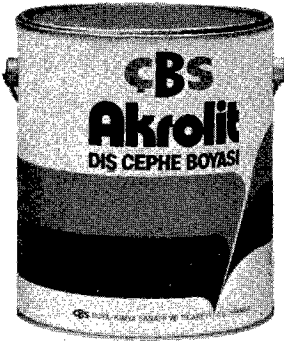
Zaman içinde ortaya çıkan gelişmelerle biliyorsunuz günümüzde daha dramatik bir noktaya gelinmiştir ve bu dramatik noktada Türkiye'nin yaptığı yanlış yaklaşımların da çok önemli rol oynadığı kanaatindeyim. Böylece hele hele son güncel

ÇBS

Gerçek boyacıların
onayladığı kalite

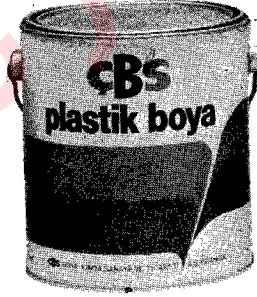

Gerçek kaliteyi
onaylıyan belge
bir arada

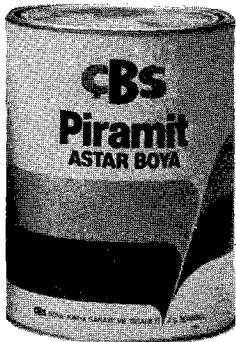
ÇBS Akrolit Dış Cephe Boyası

Dış cepheleri zırh gibi saran,
korurken güzelleştiren
güzelleştirirken koruyan
cephe boyası.

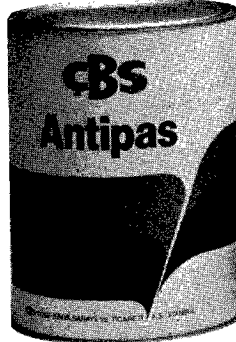
ÇBS Plastik Dispersiyon Boyası

Türkiye'de kireç boya
devrini kapatan, plastik boya
denince akla gelen ilk boya...
Kolay sürülen, çabuk kuruyan,
renkleriyle sürüldüğü
yüzeyle hayata veren boya.

ÇBS Piramit Astar Boya

Son kat boyaların gerçek
kalitesini ortaya çıkaran,
yüzeyleri koruyan,
dirençlerini artıran harika
astar boya.

ÇBS Antipas

Özellikle demir yüzeylerin
paslanmasını önleyen,
son kat boyanın koruyuculuk
özelliklerini artıran sentetik
astar boya.

ÇBS
"güçlü boya"

EDPA **PAZARLAMA A.Ş.**

GELİŞEN ÜLKEMİZİN SEÇKİN DIŞ TİCARET KURULUŞU

Tekstil ana ürün gruplarının yanısıra gıda ürünleri, kimyasallar ve plastikler, orman ürünleri ve kâğıt, elektrik malzemesi ve teçhizatı, demir-çelik, deri eşya, ve geniş spektrumlu diğer endüstri mallarının dış ticaretinde lider kuruluşlarımızdan EDPA, Türkiye'nin 100'e yakın seçkin firmasıyla işbirliği içinde, ulusal amaçlara önemli katkıda bulunmaktadır... Bilgili, genç ve dinamik EDPA'lılarla.

SAYILARLA EDPA

(1986 yılsonu itibariyle)

- EDPA halen, Türkiye'nin en büyük dördüncü dış ticaret kuruluşudur ve ülkenin en büyük 50 firması arasında yer almaktadır.
- EDPA'nın ihracatı 184 Milyon Dolara, ithalatı 15 Milyon Dolara ulaşmıştır.
- EDPA dünyanın her yanındaki iştirakleriyle, sayısı 1500'ü aşan seçkin müşterilerine 5 kıtada, 40'tan fazla ülkede hizmet sunmaktadır.
- EDPA'nın dış pazarlama hizmetlerinden yararlanan seçkin Türk firmalarının sayısı 100'e ulaşmıştır.
- EDPA'nın vergi öncesi kârı, bir önceki yıla göre % 35,5 artarak 733 Milyon TL'na yükselmiştir.

Hüsrev Gerede Caddesi No: 126, Teşvikiye-İstanbul
Tel: 141 65 10 (4 hat), Fax: 148 64 26 İstanbul
Telex: 26009 edih tr, 28409 eex tr, Teletex: 18-38203 edipa tr

olan dönemde, sorunun mutlaka serbest dolaşımdan tekrar AET üyeliğine doğru kaydığını, hatta serbest dolaşımın bir taviz olarak kullanılması ihtimalinin söz konusu olduğunu görüyoruz. Acaba burada bir stratejik yaklaşım farklılığı olabilir mi? Veya erken verilmiş bir taviz mi söz konusudur?

Böylece Türkiye-AET ilişkilerinin iktisadi boyutu yanında zaman süreci içinde sosyal boyutunun önem kazandığını, zaman boyutu içinde ve özellikle günümüzde siyasi boyutunun daha da güncel hâle geldiğini görüyoruz.

Bu saplantılar içinde tabii bir de göçmen işçi sorunumuz var. Ve bunun AET sosyal politikası boyutu var. Kuşkusuz, nihayet gündemimizin son bölümünde Türkiye'de çalışma mevzuatının, çalışma yasalarının, mademki bir tam entegrasyon söz konusudur, Avrupa mevzuatıyla uygunluğu, bizim endüstri ilişkileri sisteminin tartışılan sorunları vardır.

Kaba olarak belirtmek gerekirse, günümüzde iki ayaklı bir tartışma alanı dikkatimizi çekmektedir. Bir tanesi halihazırda Avrupa'da göçmen işçi olarak çalışan veya Türk toplumu, nüfus olarak Türk toplumu bulunan insanların AET sosyal politikası içindeki durumu nedir ve Türkiye göçmen işçi sorununu yeterli ölçüde bir AET sosyal politikası sorununa dönüştürebilmiş midir?

Bir diğer deyişle biz hâlâ Avrupa'ya mı işçi yolladık? Yoksa Avrupa'ya yolladığımız işçi meselesini, bir AET işçi meselesine dönüştürebildik mi? Burada bir tartışma alanı var. İkinci tartışma alanı da, tabii tam üyelik arifesinde, tüm sosyal mevzuatımızı, tüm bürokrasimizi, siyasi sistemimizi, tüm yapımızı Avrupa standartları ölçüsüne getirme zorunluluğu ile karşılaşıyoruz. Burada Türkiye'nin çok fazla hazırlıklı olduğunu da göremiyoruz. Bir defa her hâlde Türkiye'nin Avrupa mevzuatını bilen 20 bin civarında bir bürokrata, örokrata, örokrat

denilen bir gruba sahip olması ve bunların yetiştirilmesi en azından 3-5 seneden aşağı olmayacağına göre, şimdiden eğitim sistemlerinin bu bürokratları yetiştirecek şekilde ayarlaması lâzımdır. Çünkü en azından gümrük mevzuatında bildiğimiz gibi 70 bin sayfa civarında bir mevzuat karşımızda yığılı bulunuyor.

İkincisi, yasalarımızda, İş Kanunu dahil olmak üzere belki Anayasa'da ve türlü vergi yasalarımızda, idari mevzuatımızda bu entegrasyona uyacak bir biçimde düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Geldiğimiz noktada garip bir talih, garip bir olay, garip bir düğüm bizi tekrar bu konu üzerinde düşünmeye de sevk etmektedir. O da müsaade ederseniz, kamu oyunun pek fazla dikkatini çekmemiş olan serbest dolaşımla tam üyelik arasındaki çelişkidir.

Biliyorsunuz, 1986 1 Aralık'ında serbest dolaşım gündeme geldi. Bu yanlış bir gündeme geliştirdi. Çünkü normal süreç içinde Avrupa'daki gelişmeler de AET'deki üyelik gelişmeleri dikkate alındığında, normal prosedür tam üyelik artı kademeli serbest dolaşımdır. Acaba niye Türkiye'de serbest dolaşım, onun biraz yumuşatılarak tam üyelik modeli ortaya çıkmıştır? Bana göre burada Türkiye'nin olaya yaklaşımındaki bir hatası veya gecikmesi ortaya çıkmaktadır. Çünkü 1 Aralık 1986'da serbest dolaşıma hazırlanacak Türkiye'nin aslında 1976'larda tam üye olması söz konusuydu. Tam üyelik sistemden kaldırılınca erken gelmiş bahar gibi serbest dolaşım 1 Aralık'ta birçok kişinin gözünden kaçmış bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu model ters bir modeldir. Bu modelin tersliği konusunda, zannediyorum bizim şekli tercihlerimiz ve bu şekli tercihlerden yararlanan batılların çarpıtıcı yaklaşımları bir arada rol oynayarak böyle gerçekten insanı yeniden düşünmeye sevk eden bir model ortaya çıkmıştır. Doğrusu, evet 1976'da tam üye olan Türkiye'nin on yıl süreyle üç kademe içinde, 4-3-3 şeklindeki üç kademe şeklinde 86'larda serbest dolaşımı da bitirmiş bir ülke ol-

ması, 70'lerin Avrupa tartışmalarında tahmin edeceğimiz bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

Şimdi daha fazla lâfı uzatmadan, değerli vakitlerinizi almadan alfabetik sıraya uygun bir şekilde, her hâlde mümkün olursa iki konuyu iç içe veya birlikte ele almak suretiyle, bir yandan Avrupa'daki göçmen işçilerin sosyal politikaları ile ilgili ve bunun AET ile ilişkileri açısından yapılacak değerlendirmeler, diğer yandan bizim çalışma mevzuatımızdaki düzenlemelerin AET karşısında, sosyal politikası karşısında durumu temel iki tartışma alanımıza teşkil ediyor. Ben şimdi ilk sözü, sayın hocamız Prof. Sadun Aren'e veriyorum: Buyurun...

SADUN AREN : Sayın başkan, sayın dinleyiciler. Ben sözlerime çeşitli sorunlara değinerek başlamak istiyorum. Neden böyle işçi sorunları vardır da meselâ iş veren sorunları yoktur? Veya neden toplumun diğer bütün sorunlarından ayrı olarak işçi sorunları yoktur? Veya neden toplumun diğer velâ buna değinmek istiyorum. İşçi sorunlarının içeriği, bilindiği gibi ücret sorunları, çalışma koşulları ile ilgili sorunlar, bir de işçilerin örgütlenme sorunları. Bunlar işçilerin bütün hayatlarını kapsamak anlamına gelir.

Yani işçi sorunları işçi denilen kitlenin, sınıfın tüm yaşam sorunlarını içerir.

Neden böyledir? Çünkü gene hepimizin bildiği gibi, sanayiın de gelişmesi sonucunda bir işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Bu sınıfın özelliği, kendi emeğini bizzat değerlendirmek olanağından yoksun olmasıdır, çünkü üretim araçları yoktur. Bu nedenle başkalarının yanında çalışmak zorunda olmasıdır. Bu, sanayi toplumunun gelişmesiyle birlikte sayıları artan bir sınıf oluşturmıştır ve özel sorunlar ortaya çıkmıştır.

Yani, bu insanların toplumla bütünleşmesi, yaşamını mevcut düzene uydurması ve düzeni de kendine uydurması

içinde bir sorun ortaya çıkmıştır. İşçi sorunları bundan doğmuştur. Yani işçi sınıfının topluma intibakı meselesinden çıkmıştır.

Tabii işçi sorunları yalnız dar manada işçileri ilgilendirseydi belki çok fazla bir sorun olmayabilirdi veya çok tecrit edilmiş bir sorun olurdu, meselâ böyle bir panelin konusu olmazdı. Devletin endişe alanlarından birisi olmazdı.

Ama öyle değildir, hem bir kere sayıları çok fazladır ve gittikçe artmaktadır. Kaldı ki, onların topluma uyumları, uyum biçimleri onların sorunlarının çözülmesi, dar manada işçi olmayan diğer emekçi kitlelerinin yaşamlarını da ilgilendirmektedir. Bu gün meselâ memurlar, küçük esnaf, yaşam düzeyleri itibariyle işçi sınıfının yaşam düzeyine bağlıdırlar, aynı değildirler. Ama işçi sınıfının yaşam düzeyi değiştikçe memurların da, küçük esnafın da, hatta serbest meslek sahiplerinin de yaşamları etkilenmektedir.

Demek ki, diğer emekçi sınıflar da işçi sınıfının yaşam biçimlerini izler. Kaldı ki, ücret, kârın karşısı olduğuna göre, yani kârla ücret karşılıklı çelişkili durumda olduğuna göre, işçi sınıfının yaşamı sermaye sınıfının yaşamına dayanır. Onun için hem işçi sorunları işçilere özgü yan taşır ve hem de bütün toplumu ilgilendirir, toplumun, toplumsal yaşamın organik bir parçasıdır.

İşçi sınıfının topluma uyumunun çok önemli bir yanı, maddi nimetlerin paylaşılması ile ilgilidir. Fakat maddi malların paylaşımı, yani ücret sorunundan ibaret değildir. Çünkü ücret tek başına fazla bir anlam taşımaz. Daha doğrusu toplu sözleşme masasında elde edilen ücret başka şekillerde elden alınabilir. Meselâ vergi mevzuatı, sosyal sigorta mevzuatı, enflasyon olup olmaması memlekette, buna bağlı olarak mesele devalüasyon yapılması da işçi sınıfını maddi mal paylaşımı ile ilgili olarak çok yakından etkiler.

Yani işçi sorunlarının bir parçası mad-

di malların paylaşımı, diğer parçası da bu paylaşımı belirlemek ve koruyabilmek bakımından, değiştirebilmek bakımından ülke yönetimini etkileyebilmesi, ülke yönetiminde söz ve karar sahibi olabilmesi meselesidir. Bu, bir örgütletme sorunudur. Demek ki, genel olarak bakarsak ve tek kelime ile ifade edersek işçi sorunları bir hak arama sorunudur. Bu hak hem maddi düzeyde hem de ülke yönetiminde söz ve karar sahibi olmak bakımındandır.

Tabii kimse kimseye hak vermez. İki düzeyde söz konusudur bu hak arama. Geniş anlamında hak arama, hem ücret hem ülke yönetimine katılma anlamında. Birisi sendika düzenidir. Bu yasalar çerçevesinde yürütülen bir faaliyettir. Yasalar veridir. Her şey zaten yasalar çerçevesinde yürütülür ama yasalar veri olarak alınır, sendikalar bu yasaların olanaklarının sonuna kadar işçilerin haklarını ararlar.

Bir de siyasi hak arama vardır. Yani yasaları değiştirme, yasaları da değiştirebilme konusu da vardır. Ki, yurt yönetimine ancak yasaları değiştirebilerseniz katılabilirsiniz. Bu da siyasi bir mücadeleyi gerektirir. Bunu da işçi sınıfı partileri aracılığı ile yapar. Tabii sendika olarak yasaları değiştiremez, böyle bir olanağı yoktur. Ama yasaların değiştirilmesini talep edebilir.

Kimden? Kimse iktidarda, ondan. Şöyle yapın, bunu yapın...

Fakat siyasi mücadelesinde yasa değiştirme konusunda doğrudan doğruya güce sahiptir. Parlâmentoya girer, ya tek başına iktidara gelir ya iktidara ortak olur, böyle iki tür bir mücadelesi vardır. O hâlde eğer bir ülkede işçiler hak arama konusunda, yani hem sendikal haklar hem siyasi haklar konusunda özgür iseler, o ülkede işçi sorunlarında bir tıkanma yoktur. Bir bunalım söz konusu değildir. Çünkü bunalımı çözen bir mekanizması vardır. Bu mekanizma demokratik, sendikal veya siyasal alanda gücü ne ise, olanakları ne işe

bu mücadeleyi yapacak ve sorunlarını çözecektir.

Ben sorunların içeriğine değinmiyorum. Yani iş şartları nasıl olmalıdır, ücret kaç lira olmalıdır filân, bunlar ayrı şeyler. Mekanizma kurulur, onun içinde bunların pazarlığı yapılır. Ben bu hak arama mekanizmasının işler hâlde bulunmasını işçi sorunlarının çözülmesi anlamında alıyorum. Tam nasıl çözeceğiz yani? Bu mekanizmanın şu veya bu anında bu gerçekleştirebilir.

Kısaca demek ki, mesele demokratik mekanizma meselesidir. İşçi sorunları da, hele bu gün varmış olduğu düzey, yani işçi sınıfının önemi dikkate alınırsa mesele bir demokratik haklar sorununa indirgenebilir. Bunlar varsa tümüyle, özellikle sendikal haklar ve genel olarak diğer sosyal, siyasal ve demokratik haklar, özgürlükler varsa, mesele hal yoluna girmiştir.

Bu konu AET'den bağımsızdır. Yani AET'ye girersek bunlar yapılmalıdır, AET'ye girmezsek yapılmamalıdır diye bir şey yok. Eğer bir uyum söz konusu ise, işte bu mekanizma sağlanmalıdır. Bu mekanizma sağlandıktan sonra sizin ücretiniz daha az, AET'deki ücretler daha çok olabilir. Ama mekanizmanız aynıdır. Ha çok hızlı giden bir otomobili kullanıyor olun, ha yavaş gideni kullanıyor olun. Ama ikisi de bir otomobildir, yani mekanizma aynıdır da hızı farklıdır. Tabii Türkiye daha az gelişmiş bir ülkedir. Elbette ki ücretler Almanya'daki kadar olamaz. Olamaz ama orada nasıl belirleniyorsa burada da öyle belirlenmelidir.

Orada işçi sınıfı toplumsal yaşama ne kadar katılabiliyorsa, yani söz ve karar sahibi ise Türkiye'de de o kadar söz ve karar sahibi olmalıdır. Bu, ekonomik olarak aynı düzeyde olmayı sağlamaz fakat bir uyum sağlamış olur.

O hâlde eğer AET'ye girilecekse, ki ben tabii girilmesinden yana değilim, evvelâ bu mekanizmalarda bir uyum sağlanmalıdır.

Şimdi AET meselesini gündeme getirdiğimiz zaman, bunu bu konunun içine soktuğumuz zaman şöyle bir şey görüyoruz: AET bir bütünleşmedir. Bütünleşme AET'siz de vardır. Öteden beri dünya mütemadiyen bütünleşmektedir. Türkiye ABD ile, bütünleşmektedir, Avrupa ülkeleri ile de, Orta Doğu ile de, Sovyetler Birliği ile de, sosyalist blokla da bütünleşmektedir. Bütünleşme dereceleri ama farklıdır. Bütün ülkeler bütünleşmektedir. Hatta sosyalist ülkelerle kapitalist ülkeler de birbirlerinden alış veriş yaparak bir ölçüde bütünleşmektedir. Ve bu süreç devam etmektedir, devam da edecektir.

AET bu süreci yapay olarak hızlandırılan bir olaydır. Yoksa zaten aralarında bir hayli bütünleşme vardı. Bizim de AET ülkeleri ile bir ölçüde zaten bütünleşmelerimiz vardı. Ama o daha fazla bütünleşmeyi bir çeşit doğal bütünleşmenin ötesine götüren, anlaşma yaparak filân, bütünleşmenin biz şimdilik dışındayız. Onun içine girsek bence mahzurlu olur. Hatta benim dışımda arkadaşlarım konunun üzerinde durdular.

Yalnız bu bütünleşmeler sermaye bütünleşmeleri biçimindedir, sayın Nusret Ekin arkadaşımız da takdim konuşmasında bir nebze değindi, yani daha çok ekonomik ve sermaye bütünleşmesi şeklinde. Emek bütünleşmesi söz konusu değildir. Yani bir ülkede hiç bir demokrasi olmadığı hâlde, bu işçi sorununu çözecek bir mekanizma olmadığı hâlde, başka bir ülke de bütünleşebilir. Böyle şeyler var, İspanya'da, Portekiz'de yönetim vaktiyle faşist olduğu hâlde, Avrupa ile bir ölçüde bütünleşmişlerdi. Halbuki işçileri eziliyordu.

Bu nedenden ötürü sermaye bütünleştiği emek de bütünleşmek zorundadır, dünya ülkelerindeki emek de bütünleşmek zorundadır. Bunun yolu da işçi sınıfı hareketlerinin ülkeler arasında irtibat kurmalarıdır kendi aralarında, meselâ sendikalar düzeyde uluslararası sendikalarda Türk sendikaları mutlaka yer almalıdır.

Türkiye'nin AET'ye girişi yalnız sermayenin AET'sine girişi olmamalıdır, emeğin de AET'sine girmek lazımdır. Eğer girilecekse, ikisine birden girilmelidir. Tabii, girmenin koşulu, demin söyledik, aynen demokratik mekanizmaların her iki tarafta da işlemesidir. Bu takdirde bütünleşme olur. Bunun tabii yollarından, teknik yollarından birisi de oradaki sendikalarla, özellikle Avrupa Sendikalar Birliği konfederasyonu ile bizim konfederasyonlarımızın bütünleşmesidir, birleşmeleridir, irtibat kurmalarıdır. DİSK zaten Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun üyesidir ama bildiğiniz gibi faaliyetten alıkonulmuştur. Şimdilik Türk-İş değildir, öbürleri değildir. Bu üyelikleri yenilenmelidir, tekrar girmeye çalışmalıdırlar.

Son olarak şöyle bir şey söylemek istiyorum: Şimdi AET'ye ekonomik bakımdan girilmesinin sakıncaları üzerinde tabii sermaye kesimi de tereddüt göstermektedir. Bazı kimseler AET'ye girelim, çünkü oraya girersek demokratik haklar teminat altına alınmış olur, demokrasi gelişir, bunun teminatı olarak girelim... derler.

Ben bu görüşte değilim, bu görüşte bir çelişki görüyorum. Çünkü eğer AET'ye girmek Türkiye'de birtakım demokratik hakların, işçi haklarının, tüm demokratik hakların gelişmesini sağlayacaksa bundan her hâlde hükümet de haberdardır. Yani o da biliyor, böyle olacağını. Bilmiyorsa böyle söyleyenden öğrenmiştir.

Eğer öyle ise ve girmek istiyorsa öyleyse demokratik haklardan yanadır, hükümet yanadır. Girmeden de bu haklar alınabilir. Girmek zaten bu hakların verilmesine razı olmak olduğuna göre, demek ki bu alınabilir. Yani böyle bir çelişki görüyorum. Yani bu yüzden girilmez, o haklar girmeden de alınabilir. Bir mücadele yapmadan, madem hükümet bu haklara karşı değilse, mesele yoktur. AET'ye girmez zaten eğer karşıysa. Halbuki ısrarla sayın Bakanın ağzından belirtildi, kararlıyız, gireceğiz denilmiştir. O zaman AET'ye girmeyi bekleme-

den işçi haklarının verilmesi konusunda işçi taleplerini dikkate almasını öneririm.

Benim söyleyeceklerim bu kadar, teşekkür ederim.

NUSRET EKİN : Efendim sayın hocamıza çok teşekkür ederiz. Şimdi sözü sayın Nail Güreli'ye veriyorum, biliyorsunuz gazeteci - araştırmacı arkadaşımızdır. Buyurun.

NAIL GÜRELİ : Teşekkür ederim sayın başkan, sayın konuklar. Bu konuda sorulacak ilk soru, sanıyorum bu Anayasa ile mi AET'ye gireceğiz? İşçi haklarını, sendikaların faaliyetlerini alabildiğine kısıtlamış bir Anayasa'yla ve bu Anayasa'ya uyum sağlamak için yürürlüğe konulmuş 2821 ve 2822 sayılı İş Yasaları ile mi AET'ye gireceğiz ve bu yasalarla mı Avrupa standartlarında işçi sorunlarından, işçi haklarından söz edeceğiz?

Avrupa Topluluğu'na girmek için uluslararası çalışma örgütü ILO'nun standartlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Halbuki hep biliyoruz ki, ve tartışma konusudur ki, 1982 anayasası ile birlikte, ona bağlı olarak çıkarılan yasalarla işçi hakları büyük ölçüde sınırlandırılmıştır, kısıtlanmıştır.

Sendikaların siyasetle uğraşması yasaklanmıştır. Avrupa Topluluğu ülkelerinde görülmeyecek biçimde. Sayın hocamızın da belirttiği gibi, bu, demokratik katılımı önleyen bir şeydir, demokrasiyi zedeleyen bir olgudur. Demokrasinin ve emeğin vazgeçilmez unsuru olan sendikaların siyasetle uğraşmaması aklın alabileceği, bu çağda kabul edilebilecektir bir olgu değildir.

İşçi hakları işçilerin yönetime katılmasıyla, ekonomik olaylarla ilgilidir ücret sorunu. Ama ekonomiyi belirleyen de siyasal iktidarların kararlarıdır, ülke yönetimidir, siyasal yönetimdir. İşçilerin bu yönetim üzerinde söz söyleme hakkı, karar

sahibi olma hakkı, kararda pay sahibi olma hakkı bulunmadıkça, Avrupa Topluluğu ile bütünleşmek, onun üyesi olmaktan söz etmek hayal gibi görünüyor, gerçekçi görünmüyor.

Bir Yüksek Hakem Kurulu ortada dururken, toplu pazarlık ve toplu sözleşme hakkı, serbest toplu pazarlık ve toplu sözleşme hakkı fiilen büyük ölçüde yaranmışken, kamu kuruluşları için İktisadi Yüksek Koordinasyon Kurulu ortada dururken, yani geleceğim sayın Bakan, bu günün sadece sorunu olarak AET'ye girmeyi almıyorum, AET'ye girmek 1964'ten, 28 yıldan beri Türkiye'nin gündeminde, 28 yıllık bir perspektif içinde olaylara bakmaya çalışıyorum.

Siz de teyit ediyorsunuz ki, AET'ye girmek için bazı rötuşlar yapmak gerek, ona da bilahare değinecektim. Acele ettiniz, teşekkür ederim.

Hükümetin böylece belirleyici olduğu, emeği el altında tuttuğu, emeğin özgür haklarını sınırladığı bir ortamda AET topluluğunda ne bizim yerimiz olabilir, ne de biz bu yerde beklediğimiz şeyi sağlayabiliriz. Grev ve toplu sözleşme hakları dedik. Biliyorsunuz, grev de bir sürü sınırlamalarla, kâğıt üzerinde kalan bir uygulama. Genel grev hakkı yok. Birtakım iş kollarında grevler zaten yasaklanmış durumda, bunun en belirgin ve yoğun örneğini değerli arkadaşımız Cevdet Selvinin petrol iş kolunda görüyoruz. Greve gittiğiniz zaman da hükümette erteleme yetkisi, YHK'ye gönderme yetkisi var.

Kaldı ki, sayın Bakanın işaret buyurduğu Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun kaldırılışına da dönmek mümkün. Bu Koordinasyon Kurulu kaldırılıyor ama sanıyorum bu konudaki yetkiler, önemli ölçüde Çalışma Bakanı'nın eline bırakılıyor. Bu nun da hükümetin işçi hakları üzerinde, işçilerin serbest pazarlık hakları üzerinde bir hükümet vesayetinden başka bir anlam gelmemesi gerek. AET'nin, bunu bil-

miyorum, bizim hükümetimizin algıladığı ölçüde kabul etmesi mümkün müdür?

Sendikaların uluslararası örgütlerle temasları da hükümetin iznine bağlıdır. AT'de görülmediği bir şekilde, AT'nin akıl erdiremediği bir biçimde... Bir DİSK davası halen ortadadır. AT'nin bunu içine sindirebilmesi mümkün değildir. Bu DİSK davası ortada dururken Avrupa Topluluğu'nun üyesi olmamızı nasıl yorumlamak mümkündür? İzahı her hâlde kolay değildir.

Tabii sadece işçi haklarını da, temel hak ve özgürlüklerden soyutlamak, ayırmak mümkün değil. Avrupa Topluluğu derken, AT'nin demokratik normlarına, temel insan hak ve özgürlüklerine de uymamız gerekir. Anayasa'daki diğer siyasi yasaklar da ortadadır. Barış Derneği davası ortadadır, siyasal düşünce ve basın özgürlüğü tartışmaları ortadadır. TCK'nin getirdiği sınırlamalar yine ortadadır.

Deniliyor ki, iki şey deniliyor, bir tanesi, efendim, kuvvetler ayrımı vardır, hükümetlerin, siyasal iktidarların, yasama erkine müdahalesi tabii söz konusu değildir. Elbette bu doğrudur. Ama bu yasama erki de siyasal iktidarların çıkardıkları yasalara göre çalışmaktadır. Yani yasaları belirleyen ve çıkaran siyasal iktidarlardır.

Binaenaleyh temel sorumluluk yine siyasal iktidarların anlayışına bağlı kalmaktadır.

Bütün bunlar gerçekleştirilecekse, bu temel hak ve özgürlükler sağlanacaksa, ki ilk adım olarak Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun kaldırılması gösteriliyor, ve Anayasa'dan başlayarak 2821 ve 2822 sayılı iş yasalarını da öncelikle kapsayarak temel işçi hakları çözümlenecekse, temel demokratik haklar sağlanacaksa, o zaman iyi ki geldin AET demek gerekiyor. Ama büyüklerimizin zaman zaman söyledikleri gibi, efendim bir Avrupa istediği için mi kendi yasalarımızı, kendi iç işlerimizi düzenleyeceğiz?

Hayır efendim, Avrupa istediği için değil. Amaç, AET'ye girmek için bunları yapmak, gerçekleştirmek değil, AET'ye girmeksizin de bizim bu temel hakları ve özgürlükleri sağlamamız gerekmektedir. Olaya o açıdan bakmak gerekir. AET bir amaç değil, belki bir araç olur ama AET söz konusu olmadan da bu temel hakların AT normlarına uydurulması gerekir.

Tabii işçi sorunları açısından baktığımız zaman, ILO'nun kararları, bizim de üyesi olduğumuz Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kararları büyük önem taşıyor. Onları göz ardı etmenin olanağı yok. 1919'da kurulan ve 1946'da da Birleşmiş Milletler'in bir uzmanlık örgütü olarak çalışmasını sürdüren ILO'nun bu güne kadar 160'ın üzerinde, çalışma yaşamıyla ilgili sözleşmesi var. Türkiye bunlardan ancak 27'sine imza koymuş durumda. İlk imza da 1932'de Mustafa Kemal'in imzasını taşıyor, çalışan kadınların haklarına ilişkin.

Türkiye'nin imza koyduğu yirmi yedi sözleşmenin içinde imza koymamıza rağmen uygulaması konusunda tartışmalar olan sözleşmeler, hükümler de var. Bunlardan bir tanesi de sendikal örgütlenme ve toplu pazarlığın özgürce sağlanmasını hükme bağlayan ünlü 98. madde. 98. maddeye imza koymuşuz, ama işte demin bahsettiğimiz 2822 ve 2821 sayılı yasalar, dünya kadar var olan Yüksek Koordinasyon Kurulu ve halen de var olan Yüksek Hakem Kurulu bu 98. maddenin, ILO'nun 98 numaralı sözleşmesinin toplu sözleşme ve toplu pazarlık, serbest toplu pazarlık, serbest toplu pazarlık hükmünü hiçe sayan bir uygulama içindeyiz.

Yine sendika özgürlüğü ile ilgili 87 numaralı sözleşmeye de henüz imza koymuş değil Türkiye. Bunlar sağlandıktan sonra da tabii bu günden yarına AT'ye üye olacağız diye olaya bakmamak gerekir. Bu gün katılma başvurmuzu yaptığımızı var say-sak bile, Türkiye'nin tam üye olarak girmesi için 2000 yıllarını bulacak bir zaman

süreci gerekiyor. İngiltere'nin de 1961'de yaptığı başvuru 1972'de gerçekleşmiş ve İngiltere 11 yıllık bir süreçten sonra AT'ye üye olabilmıştır. Aslında bu 2000 yıllarına kadar uzanacak, Bakanlar Konseyi'ne başvuracaksınız, Topluluk Konseyi'ne girecek, orada incelenecek. Dedğim gibi siz mevzuatı uygun hâle getireceksiniz. Bu süreç o bakımdan belki ümit vericidir. Bu gün bütün bu elverişli koşullara rağmen biz Avrupa'nın bir parçasıyız, ayrılmaz bir bütünüyüz gibi hamasi yaklaşımlarla başvurmanın o faydası olabilir, ama 2000'e kadar uzanacak bu süreç içinde mutlaka bu yasal düzenlemelerin, temel demokratik hak ve özgürlüklerin eksiksiz sağlanması gerekmektedir.

Avrupa Topluluğu'na biz nasıl bakıyoruz? Sadece ekonomik açıdan mı? Sadece ekonomik açıdan bakmamak lâzım, bu yanlış olur. Siyasal açıdan da, temel hak ve özgürlükler açısından da bakmamız gerekir. Avrupa'nın da tabii sadece Türkiye'ye bir pazar olarak, hele hele ucuz el emeği pazarı olarak bakmaması gerekir. Ola ki, kuvvetle ola ki, Avrupa'da da bu yanlış, belki temelde fiili olarak pratikte doğru ama ilke olarak insan hakları bakımından, yanlış olan bu bakış açısı geçerlidir. Yani Avrupa'nın bir bölümü, Türkiye'ye ucuz el emeği pazarı olarak bakmaktadır:

Nitekim Le Monde gazetesinin Türkiye muhabirinin bir gözlemi, bir teşhisi ilginçtir. Michel Farel diyor ki. «Türkiye kültürel alanda hiç bir hazırlık yapmadan AT'ye girerse Avrupalılar da Türklere sadece ucuz el emeği olarak bakarlar. Bunun da sonu ırkçılığa kadar gider.»

İşçi ücretleri tabii yine temel hak ve özgürlüklerde olduğu gibi, sadece Avrupa Topluluğu'na gireceğiz diye, sadece o nedenle emeğin hakkını verir bir düzeye getirilmeli değildir. AT sözü olmadan da işçi ücretleri emeğin hakkını teslim eden, işçinin günün koşullarına göre insanca yaşamasını sağlayacak bir düzeye getirilmeli-

dir. Bu da tabii yine aynı şeye bağlanıyor: özgür toplu pazarlık ve toplu sözleşme düzeninin sağlanmasına...

İşçiler açısından kabaca baktığımız zaman da AT'nin işçilerimize yeni bir istihdam alanı yaratacağı, kalkıp Avrupa'ya gidip iş sahibi olacaklarını düşünmek de çok gerçekçi ve sağlıklı değildir. Bu günkü Avrupa mevzuatında dahi 3 ay içinde işe yerleştirilemeyen göçmenin yurduna iadesi söz konusudur.

Son olarak topluyorum. Tabii bir önemli nokta da serbest dolaşım hakkı. Ona da işçi sorunları deyince değinmek gerekir. Biliyorsunuz, 1 Aralık 1986'da sağlanması gereken işçilerin Avrupa Topluluğu'nda serbestçe dolaşımı gerçekleşmedi. Bunun gerçekleşmemesinde Almanya'nın büyük etkisinin olduğunu görüyoruz, Federal Almanya'nın. Çünkü Türk işçilerinin büyük bölümü, 2 milyon işçinin büyük bölümü Federal Almanya'da çalıştığı için, Federal Almanya AT'deki konumu dolayısıyla, bu özellikleri nedeniyle AT'de önemli söz sahibi. Bu bakımdan serbest dolaşım hakkının ertelenmesinde, gerçekleşmemesinde F. Almanya'nın etkili olduğunu kabul etmek gerekir.

Nitekim 1986 yılında hükümetin dış ülkelere verdiği ihalelere baktığımızda F. Almanya'nın ağırlık kazandığını görüyoruz. Bu da Federal Almanya ile serbest dolaşımın sağlanması konusunda karşılıklı bir ödünleşme veya ödün verme olarak, yahut pazarlık konusu olarak mütalâa edilebilir. Ama şunu söylemek gerekir ki, serbest dolaşım hakkı temel bir hak olarak zaten sağlanmalıdır. Teşekkür ederim sayın başkan.

NUSRET EKİN : Efendim, sayın Nail Güreli'ye çok teşekkür ediyoruz. Şimdi sırada sayın Yıldırım Koç var, Yol-İş Sendikası araştırma ve eğitim uzmanı, buyurun.

YILDIRIM KOÇ : Teşekkür ederim sayın başkan. Değerli dinleyiciler, biz buraya gelmeden önce konuyu ele almada bir iş bölümü yapmamıştık. Ancak çok doğal bir iş bölümü ortaya çıktı. Sadun Hoca konunun genelini koydu, sayın Nail Güreli AT'nin çalışma standartları ile kıyaslandığında Türk çalışma mevzuatının genel durumunu sundu ağırlıkla. Benim ağırlıklı konuşmam ise AT'nin çalışma mevzuatı, yani AT'nin standartları.

Sayın Bakan konuşmasında, TC'nin AT'ye girmeye kararlı olduğunu belirtti ve arkasından da çalışma mevzuatımızı da AT'nun sosyal politika düzeyi ile, çalışma mevzuatıyla uyumlu hâle getireceğiz, dedi.

Fakat bu söylendiği sırada 1981 yılını da Türkiye'nin daha ILO anayasasına, 1944'teki Philadelphia Beyannamesi'ne ve Türkiye'nin onaylamış bulunduğu 98 sayılı sözleşmeye Türkiye'nin uymadığına ilişkin şikâyet 1981 yılından beri devam ediyor ve bu yılın mart ayında son rapor, Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi'nin son raporu elimde geçmişti; Türkiye'nin hâlâ 98 sayılı sözleşmeyi bile, onaylamış bulunduğu sözleşmeyi bile uygulamadığını belirtiyor.

İşçi hakları derken biz öncelikle, daha önceki konuşmacılarımızın da belirttikleri gibi, örgütlenme hakkını ele alırız. AT'ye baktığımızda örgütlenme hakkının tümüyle geçerli olduğunu görüyoruz. Örgütlenme hakkını ölçmenin kıstaslarından biri, bu konudaki ILO sözleşmelerinin onaylanma durumudur. Örgütlenme özgürlüğüne ilişkin 98. sayılı sözleşme AT ülkelerinden yalnızca Hollanda'da onaylanmamıştır, Türkiye onaylamıştır. Fakat esas önemlisi, memur statüsünde çalıştırılan ücretlilere, ki gerçek anlamda işçilerdir bunlar kanımca, bunlara örgütlenme özgürlüğü tanıyan 87 sayılı sözleşme 12 AT ülkesinin 12'si tarafından da onaylanmıştır. Yani Türkiye'de memurların örgütlenme hakkı 1971 yılındaki Anayasa değişikliği ile, 1961 anayasasına konmuşken ve 82 anayasasında YÖK

konurken unutulmuşken ve henüz böyle bir hak yok iken, AT'de bütün ülkelerde 87 sayılı sözleşme onaylanmıştır ve memurlar bu ülkelerde örgütlenebilirler.

Bunun ötesinde ulusal mevzuatlarında da memurlara ilişkin ayrıntılı hükümler var. Örneğin Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, Hollanda, İtalya, Portekiz, İngiltere sendikalara ilişkin mevzuatları çerçevesinde değerlendirmişler ve memurların örgütlenme hakkını diğer işçilerden kesinlikle ayırmamışlar; AT'nin diğer üç ülkesi ise, yani Belçika, Lüksemburg, İspanya memurların örgütlenme hakkını özel yasalarla düzenlemişler, ancak 87 sayılı sözleşmeyi onaladıkları için bu konuda ulusal mevzuatlarında gerekeni yapmışlar.

Bu 87 sayılı sözleşmede iki istisna vardır. Der ki 87 sayılı sözleşme: Eğer ülke isterse silâhlı kuvvetlerini ve polis örgütünü örgütlenme hakkının dışında tutabilir. Halbuki bakıyoruz AT ülkelerinde bu konudaki durum nedir?

Danimarka, Federal Almanya, Lüksemburg ve İngiltere'de silâhlı kuvvetler personelinin sendikalaşma hakkı var. Danimarka, Fransa, Federal Almanya, İrlanda, Lüksemburg, Belçika, Hollanda ve İngiltere'de polisin sendikalaşma hakkı var. Yani 87 sayılı sözleşmede istisna olarak belirtilen silâhlı kuvvetler ve polisin örgütlenme hakkı konusunda AT ülkelerinin büyük bir bölümünün ulusal mevzuatlarında bu hakkı tanıdıklarını görüyoruz.

Bütün bunun ötesinde, sendikalaşma hakkını ilgilendiren diğer bir konu, Sadun Hoca'nın ve sayın Nail Güreli'nin belirttikleri gibi, bunun ötesinde sendikalaşma hakkını ilgilendiren diğer bir konu, siyasal partilerle sendikalar arasındaki ilişkiler ve sendikaların siyasal faaliyeti.

82 anayasası yasaklıyor sendikaların siyasal faaliyetini. Sendikaların siyasal partilerle ilişkiye girmesini, sendikaların mes-

lek örgütleriyle bile ilişkiye girmelerini yasaklıyor. Halbuki bakıyoruz Avrupa'ya, Avrupa'da böyle bir yasak söz konusu değil, aksine ulusal mevzuatlar sendikalarla siyasal partiler arasındaki iş birliklerini ve bazı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, karşılıklı üyelikleri mümkün kılıyor. Klâsik örneği İngiltere, İsveç, Norveç. Ama bunun dışında da karşılıklı üyelikler var.

Onun da ötesinde Yunanistan'da tek bir sendika konfederasyonu var, ama bu konfederasyonun içinde siyasal partiler grup olarak temsil edilebiliyorlar. Siyasal partiler grup olarak kendi politikalarını açıkça savunabiliyorlar ve tek konfederasyon içinde grup oluşturabiliyorlar.

Bütün bunların sonucunda Avrupa'da örgütlenme hakkının şu şekilde kullanıldığını görüyoruz: Türkiye'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı işçi sayısını çok düşük gösterecek yüzde 67-68 gibi, kanımca gerçekte kesinlikle bağdaşmadığı gibi, bir parça komik olan sendikalaşma oranlarını çıkartıyor. Halbuki uluslararası standartlara göre ülkedeki ücretli sayısını hesap edersek, 87 sayımına göre Türkiye'de 6 milyon 200 bin ücretli var, Türkiye'de sendikalaşma oranı yüzde 22-23 dolayında. Belçika'da yüzde 78, Danimarka'da yüzde 66, F. Almanya'da yüzde 39, Hollanda'da yüzde 30, İngiltere'de yüzde 28, İtalya'da yüzde 49. Yani sendikalaşma hakkının kullanılmasının önündeki engeller kaldırılmış AT ülkelerinde. AT'ye dahil olmayan Avrupa ülkelerini saymıyorum İsveç, Norveç gibi. Buralarda sendikalaşma oranları, sendikalaşma oranlarının hesaplanmasında memur olarak çalıştırılanlar da hesaba katılarak yüzde 50'nin üzerinde.

Bunun sonucunda sendikaların uluslararası ilişkilerinde de büyük bir gelişmişlik görüyoruz. Türkiye'de, biliyorsunuz, 82 anayasası sonunda 2821 geçtikten sonra sendikaların uluslararası kuruluşlara üye olmaları, ta 1947 yılındaki 5018 sayılı sendikalar yasasına geri götürüldü ve Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlandı.

Türkiye bu açıdan bu denli geri iken, Avrupa'da Avrupa sendikaları uluslararası iş kolu federasyonlarına, bu ülkelerdeki ulusal merkezler ise çok rahatlıkla Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Dünya Sendikalar Federasyonu, Dünya Emek Konfederasyonu ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'na üye olabiliyorlar.

Sadun Hoca'nın da belirttiği gibi, DİSK 1985 yılında Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'na dahil oldu, Türk-İş 80 öncesindeki başvurusunu yeni yeniledi. Ancak henüz ne ASK'den bir yanıt geldi, ne de Bakanlar Kurulu'na bu konuda bir başvuru yapıldı.

Ancak uluslararası sendikalara üyelik konusunda Türkiye mevzuatı ile AT'deki uygulamalar kesinlikle bağdaşmayacak durumda.

Diğer bir konu, bizim sendikal haklar olarak ele aldığımız toplu pazarlık. Türkiye 98 sayılı toplu pazarlık hakkı konusundaki sözleşmeyi onayladı. Ancak ILO'nun Türkiye'ye 1981 yılından beri yönelttiği ve yöneltmeye devam ettiği eleştirilerin başında özgür toplu pazarlığın hem 82 anayasası, hem 2822 sayılı yasa, hem de onun da ötesinde hükümetin uygulamalarıyla kaldırıldığı gelmekte. Toplu Sözleşme Koordinasyon Kurulu kaldırılmıştır ama kamu kesimi iş veren sendikaları diye kurulan üst kuruluş doğrudan hükümetten emir alarak adım atmaktadır. Burada özgür toplu pazarlıktan söz edilemez.

Diğer bir konu, Türkiye'de toplu pazarlık yalnızca sendikalara bir hak olarak tanınmıştır. Halbuki Avrupa'ya baktığımızda ulusal mevzuattaki o rahatlık çerçevesinde bazı ülkelerde konfederasyonlar düzeyinde toplu sözleşme bağtlandığını, sektörel düzeyde ve iş yeri düzeyinde ayrı ayrı bağtlanabildiğini görüyoruz. Türkiye'de yasak bu. Birden fazla toplu sözleşme yapılmaz diye bir iş yerinde, sadece bir sendikaya bağlamışlar. Halbuki bir Almanya'da ulusal düzeyde yapıyor, iş kolu düze-

yinde yapılıyor; üçüncü olarak iş yeri düzeyinde yapılabilir. Yani Türkiye'de özgür-toplu pazarlıktan söz edemiyoruz. Avrupa'da ise bu çok özgür. Öyle özgür ki, üç yıllığına bağlamak zorunda kalmıyorsunuz, sonucu sürekli belirsiz toplu sözleşmeler yapılıyor ve istenildiği an şartlar, değiştirildiğinde belirli bir süre önceden ihbar ederek siz toplu sözleşmenizi sona erdirip yeniden görüşmeye başlayabiliyorsunuz. Yani üç yıllık toplu sözleşme yapıldı, üç yıl süresinde ben yeni menfaat talep edemem diye bir uygulama Avrupa'da söz konusu değil, adama gülerler.

Değerli dinleyiciler, ikinci konu grev hakkı. Grev hakkı Uluslararası Çalışma Örgütü'nün sözleşmelerinde yer almıyor. Ancak 1961 yılındaki Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi'nde, ki Türkiye bu Sosyal Haklar Sözleşmesi'ni imzalamıştır ama onaylamamıştır, Birleşmiş Milletler'in 1966'da kabul edilip 76'da yürürlüğe konulan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde yer alıyor.

Şimdi grev hakkına getirilen kısıtlamaları ben saymayacağım, özellikle 1982 anayasası sanki bir yönetmelik gibi, grev hakkını düzenlemeye kalkmış, 54. maddesinde büyük kısıtlamalar var. Avrupa'da böyle bir şey söz konusu değil. Aksine, ben en genelinde işçi statüsünde çalıştırılanların grev hakkının ötesinde memur statüsünde çalıştırılanların grev hakkından örnekler vermek istiyorum.

Fransa, Yunanistan, Lüksemburg ve Portekiz'de, Avrupa Topluluğu ülkelerinde memur statüsünde çalıştırılan ücretlilerin grev hakkı yasalarda açıkça belirtilmiştir. İtalya'da memur ya da işçi statüsünde çalıştırılan ücretliler arasında bir ayırım yapılmamıştır. İtalya'da isteyen istediği an, sendikası işçi bile greve gidebilir. İngiltere'de özel bir yasa ile bu grev hakkı memurlara tanınmıştır. Belçika, Danimarka ve Hollanda'da tartışmalıdır. Yalnızca F. Almanya'da kamu grevlerinin bir bölü-

müne, ortadan ikiye ayrılır kamu görevlileri, onların bir bölümüne grev hakkı yoktur. Yani AT'de memurların tümünün grev hakkı var.

Daha da özellikle belirtelim, Türkiye'de sempati grevleri, politik grevler yasakken Fransa'da, Federal Almanya'da, İngiltere'de ve İtalya'da sempati grevleri ve politik grevler serbesttir, politik amaçlı grevler serbesttir.

Bir de şunu belirteyim: İtalya'da ve Almanya'da, anayasalarında bu ülkelerin grev bir anayasal hak olarak belirtilmişken, lokavt yetkisi anayasalara konmamıştır. Türkiye'de, biliyoruz, 61 anayasasında grev hakkı Anayasa'da yer alırken, lokavt yetkisi yoktu. 82 anayasasına lokavtı da bir anayasal yetki olarak koydular.

Yunanistan'da ilginç bir gelişme var. 1975 yılında bir yasa çıkartmışlar, anayasalarında. Grev hakkı var anayasada, lokavt yetkisi de belirtilmiş ve siyasal grevler yasaklanmış. 82'de değiştirdiler bu durumu, siyasal grevleri demokrasinin korunması amacına dönük olmak koşulu ile serbest bıraktılar. Lokavtı anayasadan çıkarttılar. Ve biz böyle bir Avrupa Topluluğu'na girmeye çalışıyoruz ve 82 anayasasının ve 2821 sayılı, 2822 sayılı yasaların getirdiği kısıtlamalar çerçevesinde.

Eğer gireceksek ve eğer gerçekten sayın Bakan Avrupa Topluluğu'ndaki çalışma mevzuatına uygun bir çalışma mevzuatını Türkiye'de de yerleştireceğiz düşüncesini, hükümetin genel politikasını temsil ederek açıklıyorsa işleri çok zor, çünkü değiştirilecek gerçekten çok şey var.

Diğer bir hak, ücretler. Ben şöyle bir örnek vereyim: 1970 yılındaki İstanbul'daki ücret düzeyini 100 alırsak, Paris'te 266 idi ücretler, 2,6 katıydı. 79'da üç katına çıktı, 85'te 4,2 katı. Ücret düzeylerimiz çok azdır. Bir serbest dolaşım ile birlikte işte hak ve özgürlüklerin AT'deki düzeye çıkarılması ile birlikte, tabii ki bu farkın da kapatılması gerekecektir.

Diğer bir konu, çok kısa geçmek zorundayım, çalışma sürelerine ilişkin. Türkiye'de haftalık çalışma süresi 83 yılına kadar biliyorsunuz 48 saattir, 83'te 45'e indirildi. AT'de çalışma sürelerine bakıyoruz: Belçika'da 33 saat, İspanya'da 39 saat, Fransa'da 39 saat, F. Almanya'da 40,5 saat, belli iş kollarında 38,5'a indi, bu yıl da 35 saate indirilmesi için yoğun bir mücadele veriyorlar. Lüksemburg'da 39 saat, Hollanda'da 40 saat. Diğer ülkelerde de aynı şekilde. Yani çalışma süreleri bakımından da AT ülkeleri standardının çok daha gerisinde bulunuyoruz.

Bir başka konu: iş güvencesi. Türkiye'de 1475 sayılı İş Yasası'nın bir meşhur 13. maddesi var: gerekçesiz çıkış. Avrupa ülkelerinde gerekçesiz çıkış yok. İşten çıkarılma, yani hizmet akdinin sona erdirilmesi Avrupa ülkelerinin büyük bir çoğunluğunda haklı bir nedene dayanmak zorunda. Ve iki yıl kadar önce Amerikan Ticaret Bakanı İtalya'daki bir seminerde yaptığı konuşmada: «Buhrandan çıkmak için, di-yordu, Avrupa ülkelerinde işten çıkarmayı zorlaştıran hükümleri kaldırın. Biz bu sayede Amerika'da istihdam artışını sağladık» diyordu.

Bir başka konu, işçi sağlığı iş güvenliği konusu. Avrupa'da özellikle iş yerlerinde oluşturulan konseylerin, işçi temsilcilerinin gerektiği durumlarda işçi sağlığı açısından tehlikeli görülen makinelerin üretime sokulmaması konusunda karar verme yetkisi var. Avrupa'da işçi sağlığı, iş güvenliği önlemlerini yine genel olarak biliyoruz. Dün gece gene TV'de bir dalga geçiyorlardı, Avrupa'da birinci olmuşuz iş kazaları konusunda diye. Ve biz bu noktadan insanların sağlığını koruma açısından Avrupa düzeyine yükseleceğiz. Burada mevzuat belki yetersiz değil ama mevzuatı bu hükümet uygulayacak.

Halbuki biz biliyoruz ki, 80 sonrasında iş güvenliği müfettişlerinin iş yerini işçi sağlığı, işçilerin hayati tehlike yaratacak

koşulları nedeniyle kapatma yetkileri ellerinden alındı.

Diğer bir konu, yönetime katılma. Türkiye'de 1980 sonrasında Yüksek Hakem Kurulunun ve daha sonra da Kamu Koordinasyon Kurulu'nun ve Kamu Kesimi İşveren Sendikaları'nın üzerinde en fazla durdukları konu, hükümetin emriyle, yönetime katılmaya ilişkin maddelerin toplu sözleşmelerden çıkarılmasıdır. Avrupa ülkelere tek tek bakıyoruz. Avrupa ülkelerinde o denli ayrıntılı yönetime katılma hükümleri var ki, bunlar sözleşmelerle değil, yasalarla. Bir Almanya'da bakıyorsunuz, geniş çapta Yönetim Kurulu'nu atama yetkisine sahip olan geniş kurulum üçte biri işçi temsilcilerinden oluşuyor. Ben ayrıntılı olarak burada anlatamıyorum, vaktimiz yok, ancak bir Danimarka'da, Fransa'da, Hollanda'da, F. Almanya'da Avrupa Topluluğu'nun standardı olarak yönetime katılmayı düşündüğümüzde Türkiye'deki ile kıyas kabul etmez. Çünkü Türkiye'de bunun en küçük kısıntılarına bile çok istikrarlı, kararlı bir şekilde karşı konuyor. Aradaki fark nasıl kapatılır?

Son değinmek istediğim nokta, sosyal güvenlik. Avrupa sosyal güvenlik sistemi içinde önemli bir nokta var, Türkiye'den ayrılan. AT ülkelerinin 12'sinde de sosyal güvenliğe devletin finansman katkısı vardır. Türkiye'de Sosyal Sigortalar Kurumu sadece işçi ve iş verenden kesilen primlerle finanse edilir. Ve iş verenden kesilen prim gerçekte iş gücü maliyetinin bir unsurunu oluşturduğu için işçi ücretlerinden kesilmiştir dolaylı olarak.

Avrupa Topluluğu'na bakıyoruz, 12 ülkeyi tek tek, beş sigorta kolu açısından taradım: yaşlılık, sakatlık, ölüm, hastalık, analık, iş kazası, işsizlik ve aile yardımı diye. Hepsinde de şu veya bu ölçüde devlet finansmanı var. Devletin sosyal sigortalara katkısı var. Ve bazı iş kollarında, bazı sigorta kollarında finansmanın tümünü devlet yapıyor, işçilerden hiç para kesilmiyor.

Sosyal sigortalarla ilgili ikinci konu, Türkiye'de işsizlik sigortası yok. 12 Avrupa Topluluğu ülkesinde işsizlik sigortası var. Türkiye'de aile yardımı yok, devlet yardımı anlamında toplu sözleşmelerde sağlanan bazı hakların ötesinde Avrupa Topluluğu ülkelerinin büyük bir bölümünde aile yardımı var.

Bütün bunları söylerken şunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Türkiye'de 1980 sonrasında sendikal hak ve özgürlüklere yönelik sistemli bir saldırı var. Bu saldırı sadece Türkiye'ye özgü değil. Kapitalist sistemin ekonomik bunalımdan çıkmak için bunalımın yükünü işçi sınıfının sırtına yık-maya çalıştığı sistemli bir politika bu. 1979'da Thatcher İngiltere'de yönetime geldikten sonra, Avrupa'da da, diğer ülkelerde de muhafazakâr yönetimler iktidara geldikten sonra bütün ülkelerde işçi hak ve özgürlüklerine yönelik sistemli bir saldırı var.

Ancak bu ülkelerdeki işçi sınıfının örgütlü gücü nedeniyle bu saldırı Türkiye ile kıyaslandığında çok daha sınırlı kalmış. Örneğin İngiltere'de 1980-82-84 yasaları ile belirli hakları geri alabilmişler. Almanya'da grev hakkı sınır'lanmış ama şu grev hakkı sınır'lanmış, şu kadarı, bize komik geliyor belki: Bir iş yerinde grev olduğu takdirde başka iş yerlerinde bu grev nedeniyle iş aksar tabii, insanlar işten çıkarılırsa bunlara işsizlik yardımı yapılıyordu, muhafazakâr hükümetler bu işsizlik yardımının yapılmasını engellediler. Olay bu.

Ama tekrar belirteyim: Avrupa'da da sendikalara yönelik sistemli bir saldırı vardır. Ancak Avrupa'da işçi sınıfının sendikalarda ve siyasal partilerdeki örgütlü gücü nedeniyle onlara karşı saldırı ile yanıt verebilmişlerdir. Yani bir Almanya'da DGB'nin gücü bunalımın yükünü işçilerin sırtına yıkmaya çalışan politika karşısında çalışma süresini 40 saatten 38,5 saate indirmiştir, 35 saate indirmiştir. Amerika'da sendikalar geri adım atarken, ücret düşürme-

ye dayalı toplu sözleşmeler imzalarken Avrupa'da sendikalar yoğun kampanyalar açmışlardır, üye sayılarını artırmaktadırlar ve iş verenlerin saldırısına karşı daha güçlenme kampanyaları ile karşılık verebilmektedirler.

Benim konuşma vaktim bitti. Sayın Bakanın söyledikleri umarım gerçekleşir, ama Avrupa standartları ile Türkiye standartları arasında o kadar büyük fark var ki, burada çok kısaca anlatabildiğim. Eğer samimilerse işleri gerçekten çok zor, teşekkür ederim.

NUSRET EKİN : Efendim, sayın Yıldırım Koç'a teşekkür ediyoruz. Şimdi sıra ünlü sendikacı, günümüzde de aktüalitesi olan sendikacı sayın Cevdet Selvi'de. Buyurun.

CEVDET SELVİ : Sayın başkan, sayın Bakan, değerli dinleyiciler, Uzun süreden beri vakit bulamamama rağmen ilk defa bu toplantıya hazırlıklı olarak geldim, sayfalar dolusu yazılarım var. Ama şansım her yerde olduğu gibi, bu konuları sindirmiş, temelinden ele alma imkânını bulan, özellikle değil Türkiye'de, dünya çapında araştırma yapıp bunları rahatlıkla ortaya koyabilen değerli, sayın hocam, arkadaşlarım, hocalarımdan sonra sıra bana geldiği için ve hepimiz de süreleri bildiğimizden, temelini, kaynağını kısaltarak yazdığımızda hep birbirine yakın oldu. Bu nedenle ben izin verirseniz yazıyı okumadan, olaya birtakım aklımda çelişkiler yaratan, beni şaşırtan pek çok karmaşanın içinde bir de bu olayda düşündüklerimi söylemeye çalışayım kısa süre içerisinde.

Çok yönlü çelişki var. Ve ben şu anda AET'ye girildiği zaman yararlı olacağı ve yararsız olacağı tartışmasından yana değilim.

Çünkü böyle bir olay yok bana göre.

Neden bunu söylüyorum? AET'ye girmeyi ülkemiz 1963-64 yıllarında plânlanmış, tasarlanmış, hatta uluslararası alanda bir de protokol imzalamış. Eğer girmeye karar vermiş isek o zaman vermişiz, belirli kademelerle de 1 Aralık 1986 yılında artık bizim tam üyeliğimizin kabul edilmesi ve bu işin de bitmiş olması lâzımdır.

Sayın hocam başta vurguladı. Neden serbest dolaşım? Biz ne AET'ye inanarak, plânlı, programlı bir girmeye zaten zamanında niyet etmişiz ve hazırlanmışız, ne de öyle düşüncemiz var. Ama zararı bize dokunuyor bu tartışmaların, yani işçi sınıfına dokunuyor bu tartışmaların; ona değineceğim.

Neden öne geldi serbest işçi dolaşımı? Tabii temelden, tamamen kavrayarak olayı, hazırlık bilinçli bir şekilde olmadığı için bizi sıkıştıran olay gerek Avrupa'da terk edilmiş, Avrupa'da Alman ya da Avrupa'nın zabıtasının desteğiyle onların durumu, Türkiye'den de Rabita'nın desteğiyle düzeltilmeye çalışıldığı için, sıkıntımız o. Türkiye'de de işsizlik son noktaya geldiği için AET'nin geneline bile bakan yok. Hani bir kere giderken koşa koşa gidip, ne sosyal hak, ne ilerisi, ne gerisi, ne çocuklarımız ne olacak, ne burada karılarımız ne olacak? Bu insanlar bu aileler parçalanmış, bunlar geri dönmeye kalktığı zaman ne olacak diye hazırlanmamışsak işte AET de bundan ibaret. Bu gün gündeme serbest dolaşımın gelmesi de sıkıntıdan kaynaklanan, yani her zamanki gibi köklü, kalıcı, bilinçli, plânlı ve programlı çalışmanın değil, sıkıntıların günlük geçiştirmek için...

O tarihlerde Kütahya'da şube başkanıydım. Bir ara Almanya işçi almayacağım dediğinde, o günün yetkilisi, hükümet sözcüsü, yani bakanı çıktı, hiç önemli değil dedi. Ben çocuktum aslında o zaman ve bu olayları da az biliyordum. Çıktı mikrofona, hiç önemli değil Avrupa'nın, Almanya'nın özellikle işçi almaması, onlar almazsa başka ülkeler var dedi. Arabistan var, Suriye

var, şu var... İnanın ki öyle duygulandım ki, bilinçle değil. Yani içimden üzüldüm. Bu muydu? Hani siz de üzülürsünüz ya, itibarımız arttı. Nedir? Şu kadar borç veriyorlar, itibarımız arttı. Bu insanı biraz rahatsız ediyor. O zaman da o. Bakın, bu işçileri o zaman buradan kovuyorlar, bu işçiler bizim işçimiz. Söz sahibi, etkili ve yetkili, çözüm noktasında olan insan, yapar yahut yapamaz, düşüncesini koyuyor, onlar almazsa köklü bir çözüm bulalım, şu şu plânımız var zaten demek yerine, onlar almazsa başka ülkeler alır... Yani biz gözden çıkarmışız olayları.

Onun için şimdi, katılınırsa Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ne olur? Vitrinler dolar alabildiğine, holdingleşmişler, tekel-ler o ilişkilerini geliştirir, gene onların yararına olur. Küçük esnaf, sanatkâr, daha hayal edip de o noktaya gelemeyen ufak sanayiciler kıvrılır. Zaten iç piyasada uygulanan ekonomik politika dolayısıyla millette para kalmadı, işçide, memurda para kalmadı. Tüketim gücünü azalttı. E, bir şey satmak için... Gerçekçi olmak lâzım, Avrupa malını alırsınız, alırız. Bunlar zarar mı eder? Ne olacaktır? Verilen sözler yerine mi getirilir? Bize gene anlaşmalarla, özellikle tekstil ürünümüze kota mı konacak, bilmem ne mi konacaktır?... Açık seçik, bunu ihlâl ederek, Amerika kota getirdi tekstil ürünümüze. Bunu tekstilden kaldırmak yerine, ordan üç beş kuruş para kazanmaya gittik, halen işçilerimiz de öyle.

Onun için bunun tartışılmasına gerek yok. Beni şaşırtan olaylardan bir tanesi, aşağı yukarı 22 yıl geçmiş ve bu süre konuşmuş. Demişler ki, AET'ye girmek isteyenler veya onların da kabulü, buna imza atarken, her hâlde 22 yılda Türkiye bize yakın, çağdaş teknolojiyle, anlayışıyla, çağdaş uygarlık düzeyine gelir diye 22 yıllık da bir süre vermişler. İşte geldiğimiz nokta. İşin ilginç yanı, ona yaklaşmamız yerine biz geriye gitmişiz. Biz buradan, on sene önce birtakım özgürlükler vardı, işçi özgürlükleri vardı, temel hak ve özgürlüklerimiz var-

olsa örgütlenebilirdi, haklarını aramak için bıçak kemiğe dayandığı zaman, artık göz göre göre parası geriye geriye götürüldüğü zaman daha özgürce grev yapılabilir-di, bunlar kaldırıldı. Kaldırılırken yine bir çelişki daha: Türkiye'de her şey serbest olacak... Bunu özellikle vurgulamak istiyorum. 9. iktisatçılar haftasında da yine buradaydım... Serbestlik sermaye sınıfına geldi, iş verenlere geldi. Onlar ürünlerine istedikleri gibi serbestçe zam yapma, kârını keyfine göre ayarlama imkânını buldular. Ama işçiler, memurlar hak arayamaz, onlar için serbestlikler ortadan kalktı.

İşte itibarımız var ise, gelişmişse 22 yıldır, Ortak Pazar ülkeleri, biz istesek de istemesek de bize buyurun gelebilirsiniz demeleri lâzımdı. İtibar ölçüsü onların arasındaki ölçü ise, bu itibarımız da yok, çünkü onlar kabul etmiyor. İtibar biraz çelişkiye düştü.

Ne zaman böyle bir olay tartışılrsa, bundan güç durumda kalan işçi sınıfı ve onun yakın katmanları oluyor. Şimdi bir takım holdingler karşımızda ve sözcüleri, biz AET'ye gireceğiz. Peki, girin. O zaman size az para vereceğiz. Niye? Kaliteyi artıracacağız, üretimi artıracacağız. Onlarla rekabet edebilmek için size az para vereceğiz. İşte gene zararı bize. Efendim, girecek miyiz, girmeyecek miyiz? Ona da geleceğim.

Efendim, Ortak Pazar'a gireceğiz, sudan ucuz işçi. Alın teri sudan ucuz. Şaşal'dan ucuz, diğerlerinden ucuz o alın teri, göz nuru. Ortak Pazar'a gireceğiz onlarla, gerçek bir tarafı yok. Bu tartışmalar bile bizi olumsuz etkiliyor. O halde olaya ciddi bakmak lâzım.

Peki, biz girmeyecek miyiz? AET olabilir, herhangi bir şuraya, buraya girmekten kasıt nedir toplum olarak? Biz eğer insan gibi yaşayacak, çağdaş özgürlükleri, düşüncesini rahat söyleyebilen, topluma yararlı olacağı bütün gayreti gösteren ama haklarını da alan, bu ülkeye sahip, Boğaz sırt-

ları satılırken ses çıkarmayacaksınız. Ama askere giderken paran yoksa yine ses çıkarmayacaksın, yine onları savunacaksın. Biz hem askere gider koruruz, hem de oranın satılmasına, hani 'şüheda fişkırarak toprağı sıksan şüheda', Boğaz sırtları satılıyor 150 dolara, buna ses çıkarmayacaksın. Satılmaz, dedemin kanı var... Sen karışma, ülken adına karışamazsın. Onlar satacak...

Yani bizi hiç bir şeye karıştırmayacaklar. Çalışacaksınız, oturacaksınız, bu şekilde yaşayacaksınız.

Biz diyoruz ki, hep beraber, öyle siz nasıl dünyanın bütün sermayesiyle birleşip köprü satmak, toprağı satmak serbest, zenginlerin askere gitmesine gerek yok, yeni değişti, şimdi taksitle de bu. Ama fakirlere, yani yoksullara. İşte şurada burada, onlar koruyacak... Çoluk çocuğu okuyamayacak, memurun, işçinin, küçük esnafın; köylünün. Millî Eğitim Bakanlığı kendi öğretmenini açlıkla, çok düşük ücretlerle, o genç pırlanta zihniyetin, hazırlanan öğrencinin karşısına oturtacak, yetiştiremeyecek. Onların arasından seçeceğim, alacağım, 400 bin lira aylık vereceğim. Özel sektörde; özel okullarda onları yetiştireceğim. Ülkenin geleceğini de onlar tayin edecek bundan sonra. Sağlık parayla, eğer parası varsa çoluğuna çocuğuna bakacak. Parası yoksa onlar yetersiz beslenme, eksik beslenme ile böyle kalacak, diyebileceksiniz. Ondan sonra oturtacaksınız bu olayı. Biz varız, biz üretmeye varız. Üretimden geçer her şey. Ama insan gibi üretip, insan gibi yaşamaya da ihtiyacımız var. Herkesin ihtiyacı var. Hele hele bizden sonra gelecek çocuklarımıza iş sahasının açılması, insanca yaşayacak bir ülke, bir topluluk bırakılmasından yanayım. O nedenle ben verimi bir gün dahi ertelemeyi düşünmeyen, işçi iflâs ettiği, mahvolduğu hâlde onu kurtarmaya seferber olunmadığı bir ortamda, bankalar kurtarılır. İstedığı kadar vergi verilir... Bunları söylerken sakın ha, ağız alışkanlığı sanmasın kimse. Hazine

Dairesi'nin istatistiklerinden, sermayenin 98 milyar borcu vardır. SSK'ye prim borçlarını şimdi affettik. Bizden kesiliyor, biz kurşuna kadar veriyoruz, onlar vermiyor. Vermeyince de affettik, almayacağız dedik.

İşte bu karmaşada biz bunlardan kurtulmaya çalışacağız. Bu ülkenin insanı için, insanımız için çalışacağız. Ama insanca yaşayalım. İşte böyle bir düzene o toplum gelebilecek mi? Haklarını arayan, ülkesine her türlü sahip çıkan, ülkenin yararına olduğuna inandığı fikirleri rahat söyleyen, daha çok üretmek için baskının değil, insan gibi muamelenin yapılmasının gerektiğini, üretim aracının bir parçası olarak görüldüğü takdirde silâhla, baskıyla insanların üretmeyeceğini, kölelerin üretmeyeceğini, korku ile bir şeyler yaptıklarını, ama özgür insanların, sevilen insanların daha çok içtenlikle üretip hem kaliteyi hem ürün miktarını artıracaklarını söylemeyi rahatlıkla ve hatta yanlışları gidermeyi söylersek... Yoksa bizi çağdaş uygarlık düzeyine getirmeyecek bir yere girsek ne olur, girmesek ne olur?

Gireriz, olimpiyatlara gireriz. Hep beraber hazırlanır girersiniz. Gayet doğal. Ama ona girmek için hazır olmak lâzım. Güreşçilerimiz gider, spatula ile minderin üzerinden sıyrırırsınız. Gayet tabii ve artık dersiniz ki, 88 veyahut ileri tarihteki olimpiyatlara biz gireceğiz. 40 yıl önce bunu söylemiş olabilirsiniz, her seferinde bunu tazellersiniz. Hatta karşınıza bir güç çıkarsa sus diye onu susturur, olimpiyatlara gireceğiz dersiniz. Olimpiyatlara gireceğiz demekle girilmez. Çamurun içinde o futbolü oynamak olmaz, o futbolcünüzü oynatamazsınız. Onun için bir hazırlık gerekmektedir. Bir olaya bakmak lâzımdır.

Ve hiç bir zaman da buz pateni yapılan sahada kispeti giydirip adamı çıkarıp onunla yarıştıramazsınız. Gidersiniz, otursunuz. İşte bu çelişkiler var.

Bizim amacımız oraya girmişken veya girecek duruma gelmek için hazırlıkların

yapılması insanlığın gereği. Şimdi orada işçilerimiz var. İşçi sorunu var. Geri gelsin, ileri gitsin... Dikkat ettiniz mi yıllardan beri, genelde bakalım, yurt dışındaki işçiler ne zaman hatırlanır? Döviz hesapları yapılırken. Dış borçlar, iç borçlar dengesi hesaplanırken, işçilerin getirecekleri dövizler de hesap edilirken hatırlanır. Ondan sonra ne olmuştur? Bir de yaygara kopar. Oradaki çocuklar mahvoluyor, dinimiz gidiyor, imanımız gidiyor, kültür bozukluğu, tamam... Bunları söylüyoruz ve Almanlar ya da diğer Avrupa ülkeleri bizim insanımızı horluyor. Yani burada nasıl memur, yoksul halk biraz ikinci, üçüncü tabaka gibi görünüyorsa orada da daha bariz, daha açık oluyor. O zaman buradan hep beraber bağırıyoruz: Bizim insanımızı bu hâle getiremezsiniz...

Bir de oturup kendi kendimize bir öz eleştiri gerektiğinde, hep bağırıyoruz Avrupailılara da kabahat bizde yok mudur? Efendim, size söyleyeyim, var. Bizim insanımızda mı, o giden işçide mi kabahat? Buradan nasıl gitti giderken? Rüşvet yedirdi bir yere, yok dışını yaptırdı, atladı gitti. Oturup da o ülkeye nasıl uyum sağlanır, bir üç aylık uyum sağlamadığı takdirde şu şekle gelecek mi? Hangi hazırlık yapıldı? Ve bu gün tartışılıyor. Hâlâ aç, hâlâ geri geldiği zaman ne yapacak? Çalışacağız, her yerde çalışılacak. Ama bizi oraya gönderenler geri geleceğimizi de düşünmelidir. Çoluk çocuğuna geri döneceğini bilerek onun hazırlığını yapmalıydı. Hangi hazırlık yapıldı? Hani yurt dışından gelecekler için yapılmış bir şey var mı? Yok... O zaman çoluk çocuğumuz ne kültürel yönden ne manevî yönden ne uyum sağlayabildik, ne bize uyum sağlayabildiler...

Peki, bize alın bunları dedikleri zaman acaba bizim ülke olarak gönderdiğimizden bu yana bir politikamız var mıdır, sorarlar adama. Bizim buradaki gibi kimin eli kimin cebinde gibi değil. Akıllı insanlar, belirli insanlar, belirli şeyleri düşünür ve sorar. Siz bu işçileri gönderirken

Belirli bir süre sonra mı geri almak için göndermiştiniz? Veya çoluk çocuğu ile hangi gün almayı düşünüyorsunuz? Yok, öyle bir şey yok ki bizde... Kaçak işçi, ILO'nun binasında yemek yerken kaçak işçiyi gördüm ben. Kaçak işçi, sigortasız işçi, öyle gitti.

İşte Türkiye'de olaylara böyle baktığımız zaman uyum, nasıl oradaki işçilerimiz hazırlık yapılmadan gönderilmiş, plânsız programsız, sonu düşünülmenden gönderilmiş ise ve uyum sağlayamıyorsa, hak da veriyorsak zaman zaman, giderseniz görürsünüz, sizin de hak vereceğiniz yerler var. Var, var, var.

İşte ülke olarak biz AET'ye girdiğimizde bağırırız, çağırırız, ondan sonra otururuz eleştiride, 'E arkadaş, uyum sağlayamıyorsun. Af Örgütü onlara bir şey söylediği zaman, onlar tutmak zorunda, biz onu ikinci plânda, temel hak ve özgürlüklere onlar, o ülkeler öylesine iyi bakıyor ki, sorumluluk hissederek yapıyor, biz yapmıyoruz. O hâlde oraya girmek, ancak dediğim gibi. 8-0, 10-0 yenilmek gibi kenarda kalmayı görür, zararını biz çekeriz. Hadi girdik oraya, orayla rekabet edeceğiz diye gene açlığı memurumuz, işçimiz çeker; holdingler girer.

Bir de, olaylara baktığımızda neyle karşılaşırız ve neyle karşılaşacağız? Ben düşünüyorum, AET'ye girildi, bir sendikacı ziyarete gelecek. Nasıl oluyor orada, biliyor musunuz? Bir vatandaş, AET topluluğu içinde bir ülkeden bir diğer ülkeye geçerken bizim burada bir şehirden bir şehre geçeceğimiz kadar bile denetim altına almıyor. Yoklama, inceleme yok. Geçiyor, pasaportunu gösteriyor geçiyor. Gümrükten geçerken AET ülkesi olunca onu ayrı kapıya alıyorlar, alıyorlar. Bizde, bir sendikacıyı çağırıyoruz veya o gelmek istiyor, gelmek istiyorlar oranın sendikacıları. Nasıl buradan hani sermaye, iş verenler toplanıp Singapur'dan, Tokyo'dan Amerika'ya kadar ekip ekip rahatlıkla gidiyorlar ya, o

ülkedeki işçiler, sendikacılar o rahatlıkla gidip geliyor aslında.

Ama bizde sendikacı, diyor ki, ben bir Türkiye'ye gideceğim, bir sendika beni davet edecek ve ben Türkiye'yi göreceğim. 30 gün önceden haber vereceksiniz, kim, neden, niçin geliyor? İzin alacaksınız, ondan sonra gelecek. Ondan sonra bize diyecekler ki, siz Türkiye'yi dış ülkelerde kötüyorsunuz. Hayır, ona ihtiyacımız yok. Dışarıdan çok fazla bir şey olup da bu ülkenin düzeleceği inancında değiliz. Biz kendimizi düzeltirsek düzeltiriz. Katkısı vardır bunun, inkâr edilemez. Biz öylesine, böylesine basit yahut hafife alan bir düşüncede değiliz. Ama mecburum. Adam o zaman açıp soruyor, yahu ne biçim sendikacısınız siz? Sizi ziyarete geleceğiz, niye böyle yapıyorsunuz? Ben 30 gün önceden plânımı yapmam ki... Hiç olmazsa 3-5 gün. Biz gideceğiz, adam toplantıdan bir hafta önce çağırıyor. Diyor ki, şu şu şu toplantı var. Gelir misiniz? Gel'elim, görelim. Bir bakıyorsunuz, bir hafta, 15 gün var. Hemen telefon ediyorsunuz, yahut yazıyorsunuz: Bizdeki yasalar gereğince 30 gün önceden haber vermedığınız için ve Bakanlık'tan izin gelip gelmeyeceğini, polisten müsaade alınıp alınamayacağını bilemediğimizden biz gelemeyeceğiz. Eğer lütfeder, bundan sonra 30 günden çok önce bizi davet ederseniz bu prosedürü tamamlarız.

Peki nasıl uyum sağlayacağız? Ama bu yol işçi hakları bir tarafa bırakılır da yine böyle iş verenler canları istediği gibi gider gelir, bunu şunu yapacak, istediğini yapacak, böyle uyum sağlanacak, dersiniz, bu yarar getirmez.

Daha bunun benzeri pek çok olaylar var. Biraz önce de söylediğim gibi, biz ile-riye değil, bu konularda özgürlükler konusunda geriye gittik bu süreler içerisinde, geriye gittik. Bir de katılma, yani demokratik katılım olayı.

440 sayılı yasayla kamu iktisadî teşekküllerinin bazılarında işçi temsilcileri var-

*güven dolu çağdaş
hizmet*

**T.C. ZİRAAT
BANKASI**

BOSAN

BORU-DEMİR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

☐ Kapı Kasaları

☐ Kutu Profiller

☐ Yapı Profilleri

☐ Kepenç Oluğu

○ Sanayi Boruları

○ Paslanmaz Borular

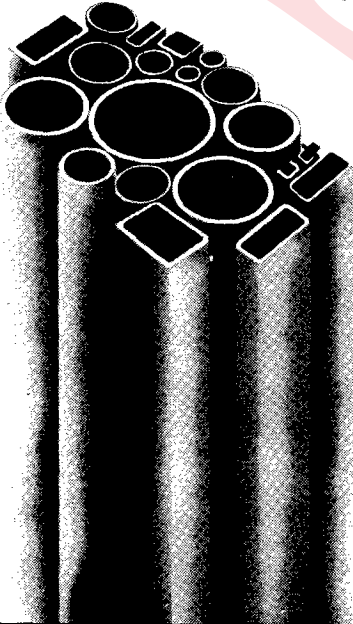
Son sistem ithal

makinalarımızla

geniş çapta

üretime

başladık...

Satış Çeşitlerimiz:

- Bosan A.Ş.'nin imal ettiği bütün mamuller.
- ithal, Ereğli rulo ve kesilmiş yassı mamuller
- Lama ve silme Köşebent ve T demiri
- NPU VE NPI demirler
- Su ve gaz boruları.

Merkez : Meclisi Mebusan Cad.
Türker Han Kat:2 Fındıklı-İst
Fabrika : Kurtköy yolu Dolayoba
Pendik - İstanbul

Telefon : 354 26 00 - 354 26 01 - 354 11 77
354 51 38

Telefon : 151 27 79-151 27 80
151 27 81 151 27 82
Telex : 24706 lama tr

dı; bu temelinden götürüldü. Bu temsilcilerin yararını inkâr etmek mümkün değil. çırpındılar. Gerçekten, öyle yararlıydı ki, işçi-iş veren ilişkilerini ve gerçeklerini rahatlıkla ortaya koyabilen, araştırmaların içinde yaşayan, sendikaları yönlendiren, sendikaların gerçek dışı bir hareketini önleyen, hatta işçileri de, sendikaları da bu fabrikada yönetimde biz de varız diye temkinli davranmaya zorlayan olayı ortadan kaldırdılar.

Disiplin kurullarında bile işçi hakkında karar verirken etkimizi, yetkimizi almaya kalkıyorlar. Geriye gidildi, grevler sınırlandı, bundan on sene, sekiz sene önce ne yeraltı madeninde grev vardı, ne petrol iş kolunda grev vardı, ki hiç de olumsuz örneği yok bu verdiğim iki sektörde. Yeraltı maden işçileri tarihinde hiç grev yapmadı. Ama grev yapması yasaklandı. Diğer ülkelerle uyum sağlamak mümkün değil.

Bedava dedik, yabancı sermayenin açlığımız pahasına bir anda koşup buraya geleceklerini zannettik. Yararlı mıdır, zararlı mıdır, onu da gördük. Gelenler ne getirdiler? Ne götürdüler? Onu biliyoruz. Ancak buna bile karşı çıkmak ihtiyacını hissetmiyorum. Gelmediler, gelmeyecekler. Değerli arkadaşlarım, çünkü Türkiye'de istikrar gerekir. O yapay sessizlik, o suskunluk herkes tarafından gayet iyi biliniyor. Ve ülkede ekonomik, sosyal, siyasal istikrar varsa o zaman dış ilişkilerinde umutlu olma hakkını bulursunuz. Hiç kimse gelip de buraya parasını vermez. Onun için işçi sorunları, diğer ülkelerle uyum, AET ve benzeri ilişkiler, bana göre insanca yaşama, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma anlamındadır. Teknolojisiyle, diğer yaşamıyla. Bunun da baskılarla, çelişkilerle belirli bir kesimi alabildiğine imkân sahibi ederek, belirli bir kesimi de kırgın, küskün, sessiz bırakarak bu noktaya ulaşılacağını sanmıyorum.

İşçi sorunları, tüm çalışanların, bu ülkenin sorunlarıdır. İşçi sorunlarını ülke sorunlarından ayırmak mümkün değil.

Hatta çalışanların sorunlarıyla, çıkarlarıyla ülke çıkarlarını ters gibi göstermek ise Türkiye'yi her geçen gün daha kötüye götürür. İşçilerin ve çalışanların çıkarları ülke çıkarlarıyla eşit. O hâlde burda belirli insanlar kendi çıkarlarını ülke çıkarı gibi göstermeye alışmış, ama sonucunu hep beraber görüyoruz. İflâslar, gene işçi, gene ekonomiye katkısı olmayan milyarların döndüğünü görüyoruz.

Bu ve benzeri AET dahil olmak üzere, ülkemizde sağlıklı, yaşanası, insanların birbirinin boğazına sarıldığı değil, birbirini kardeş gibi bildiği, bu ülkeyi diğer ülkeler önünde el avuç açmaktan, başını öne eğdirmekten kurtarmanın, bizden sonra geleceklere sağlıklı bir ülke bırakmanın en çağdaş, en akılcı yolu özgürlükleri bünyesinde toplayan demokrasinin gerçekleşmesiyle mümkündür. Üniversite öğrencileri o zaman öğrenciliğini bilecek, hayata alışma imkânını bulacak, derneklerini kuracak.

Yani demokrasi olduğu zaman ille anarşi, terör diye bir iddia yoktur. Öyle olsa diğer ülkelerde olur.

İşte, işçiler haklarını alabilecek, işveren fırsatçılık yapmayacak, hileli iflâs yapmayacak, göz göre göre yasaları çiğnemeyecek, o da zapturapt altına alınacak. Türkiye'de istikrar gelececek, çağdaşlaşma gelececek, hepimizin sorunları çözülecek. Onun için ne zaman demokrasinin sınırları daraltılmış ise, o zaman Türkiye'de bunalımın arttığını da hayatımızda gördük. 61 anayasası bu günkü Anayasa'dan biraz daha özgürlüklere imkân tanımaktaydı, 21 yıl sürdü. 82 anayasası daha mürekkebi kumradan bütün kesimler tarafından eleştirilen, hatta zaman zaman çiğnenir noktaya geldi. O hâlde gerçekçi olmak lâzım.

Demokrasi tüm kuralları ile işlediği zaman en güzel bir rejim, biçim. Ama onun kanadını kolunu kırdığınız zaman bunalımların daha fazla olacağını ve yararlı olmaktan uzaklaştığını ortaya koyalım. Türkiye'de bugüne kadar hep ters olmuştur.

Ne zaman bir rahatsızlık olmuş, kaynağına inilmemiştir. Demokrasi sınırlandırılarak... Halbuki tersini yapacaksınız. Açacaksınız, açın demokrasiyi. İnsanlar istedikleri gibi düşünsünler, Allah akıl fikir vermiş, onu en iyi şekilde değerlendirsın, toplumun yararına. İnsanlar zaten doğal olarak tek tek dünyada yaşayamaz, insan olmanın gereği. Bırakın örgütlensin, bir araya gelsin, haklarını arasın. Katkılarını olacaktır... Ve insanlar yazsın, çizsin... Gazetelerde açık kapalı sansürler, gerçekleri ortadan kaldırmıyor. Sokaklar, her şey ortada. Bunları saklamak değil, bunları çıkarıp bunu kaynağından yok edecek sağlıklı yolu bulmak lâzım.

Bizim çözümümüz, AET'ye uyum sağlamamız mümkün değil. İşte itilen, kakılan ama bundan yararlanıp da yine işçiye, memlekete, bize, özellikle çalışanlara yüklenecek yükler olabilir endişesindeyim. Yine kispetle de oraya gidilmeyeceği kanaatiyle çok ciddi olduğunu sanmıyorum. Eğer ciddi olunsaydı özgürlükleri oraya girecek düzeye getirilirdi. Benim şu anda söyleyeceğim bu kadar. Teşekkür ederim.

NUSRET EKİN : Efendim, teşekkür ederiz sayın Selvi'ye. Pane istlerin görüşlerini dinlediniz, mümkün olduğu kadar zamana sadık kalmaya çalıştık.

11 Nisan 1987 (Öğleden Sonra)

Avrupa Topluluğu-Türkiye İlişkilerine Ekonomik Bakış

Oturum Başk. — Erdoğan ALKİN

Panel — Taner BERKSOY
Haluk CEYHAN
Erol MANİSALI
Besim ÜSTÜNEL

ERDOĞAN ALKİN : Sayın konuklar, bu oturumda AET ilişkileri, seyri, her hâlde istikbalini de konuşacağız. Dört tane panelistimiz var, bizi aydınlatacaklar. Sıramız şöyle olacak: Önce sayın Manisalı, sonra sayın Berksoy, sonra Ceyhan ve sayın Üstünel. Buyurun sayın Manisalı...

EROL MANİSALI : Teşekkür ederim sayın başkan. Ben konuşmamda Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu ilişkilerinde Türkiye olaya nasıl bakmaktadır, Avrupa olaya nasıl bakmaktadır? Bunu tartışmaya çalışacağım. Konumuzun başlığı «ekonomik yönden» diye sınırlanmış. Politik, askeri ve kültürel hususları izole edip, münhasıran, yalnızca ekonomik yöne bağlı kalmaya çalışacağım. Arada bazı uzantılar olacaktır diğer hususlara. Spesifik olarak ticaret üzerindeki etkisi, sanayi üzerindeki

etkisi gibi hususlara girmeyeceğim. Daha farklı olarak meseleye bakmak istiyorum.

Şöyle düşünüyorum: Türkiye katılmak istiyor, ekonomik olarak beklentileri var, bu beklentileri nelerdir? Bunları açık bir şekilde ortaya koymamız gerekir.

Avrupa, işte Türkiye'ye bakıyor, bir yaklaşımı var, bir bakış açısı var. Ekonomik olarak Bruxelles'in Türkiye'ye yaklaşımı nedir? Türkiye'den beklentileri nelerdir? Veya beklemedikleri nelerdir? Onu tartışmaya çalışacağım ve olaya biraz kuru olarak bakmak istiyorum.

Olay ekonomik bir olaydır, bu bir kadınla erkeğin birbirine bakış açısı gibi değildir, hani severler, sevmezler, iktisadi hayatta sevgi diye bir şey yoktur ülke ilişkilerinde, karşılıklı çıkarlar vardır. Türkiye

açısından iktisadi çıkarlar nelerdir? Bruxelles açısından iktisadi çıkarlar nelerdir? Bunları ortaya koymaya çalışacağım.

Türkiye girmek istiyor AET'ye. Politik, askeri, kültürel yönü bir kenara bıraktık. Ekonomik olarak biz ne bekliyoruz, niçin girmek istiyoruz, bize nasıl bir çıkar sağlayacak? Bunu önce bir görelim. Her şeyden önce Türkiye bir büyük piyasanın içinde bulunmanın avantajlarından yararlanmak istiyor. Büyük bir piyasada olduğu zaman daha fazla ekonomik imkânlarla sahip olacaktır. Bu ekonomik imkânlar içinde ihracat başta gelmektedir. Diğer hizmet hareketlerini de ihracata eklemek gerekir.

Diğer bir husus, iktisadi bakış olarak Türkiye'de piyasa ekonomisinin sağlamlaştırılması ve kurumlaştırılması yaklaşımı vardır. Türkiye AET'ye girerse piyasa ekonomisinin kurallarının işleyişi bakımından, piyasa ekonomisinin kurumları bakımından Avrupa'ya uyum sağlayacağımıza göre Türk kurumlarında da, piyasa koşullarında da rasyonelleşme olacaktır, daha iyileşmeler olacaktır gibi bir bakış açımız var, beklentimiz var.

Diğer taraftan Türkiye AET'den iktisadi yardım beklemektedir. Bilindiği gibi, AET'nin az gelişmiş ülkelere ve az gelişmiş ülkelerinin az gelişmiş bölgelerine çeşitli kollar altında, isimler altında yardımları bulunmaktadır. Bunun dışında konjonktürel olarak dış ticaret gereksinmelerine göre, cari işlemler dengesi açıklarına göre vs. yıllık birtakım yardımları söz konusu olmaktadır, uygun şartlarla krediler şeklinde.

Türkiye'nin AET'den başka bir ekonomik beklentisi de daha fazla yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesi bakımından. Biz AET'ye girersek Türkiye'ye daha fazla yabancı sermaye gelir, Türk ekonomisi daha fazla, daha hızlı kalkınır gibi bakılıyor.

Başka bir bakış açısı da ekonomik is-

tikrar açısından. İstikrarı ben çok güncel, konjonktürel bir olay olarak görmüyorum. Orta ve uzun vadeli ekonomik çalkantılar açısından bakıyorum meseleye. Eğer AET'ye Türkiye tam üye olursa, ekonomik inişler ve çıkışlar yavaşlar görüşü var AET'ye girmekten dolayı, sağlanacak avantajlar açısından. Oradaki daha istikrarlı yapıya, dalgalanmaya bir uyum sağlanmış olur yaklaşımı söz konusudur. Yani ekonomik istikrar bakımından Türkiye'ye olumlu etki yapar Türkiye'nin AET'ye tam üyeliği gibi bir bakış açısı söz konusudur.

Bir diğer beklentimiz de, Türkiye'deki iş gücü fazlasının ve yüksek nüfusun orta ve uzun vadede AET içinde kendi varlığını daha geniş hissettireceği, uzun vadede Avrupa'ya çıkacak iş gücünün orada iktisadi komünöterler meydana getireceği, doğrudan işçi dövizleri gelirleri dışında dolaylı olarak Türk ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı bakış açısı var.

Bunlar ana başlıklar. Neyin ana başlıkları? AET'ye girmek isteyen Türkiye'nin AET'den beklentileri. Tabii bu beklentilerle birlikte birtakım kuşku da var. Girmek istiyoruz, saydığım ekonomik beklentileri göz önünde tutarak. Bu arada birtakım kuşku da var. Bu kuşku nelerdir?

Mevcut sanayi rekabeti bakımından bazı kuşku da var. İki gündür tartışılıyor, kısmen değinilmiş olması lâzım. Burada görüşler ikiye ayrılmaktadır. Türk sanayiinin rekabet edeceğini savunanlar vardır, uyum sağlayacağını savunanlar vardır. Türk ekonomisinin rekabet konusunda zorlanacağını savunanlar vardır.

İkinci kuşku noktası: Yeni sanayilerin kurulması bakımından zorlanmaların olacağı, mevcut sanayiler değil de yeni sanayilerin kurulması bakımından birtakım zorluklarla karşılaşılacağı konusunda birtakım düşünceler mevcuttur.

Üçüncü nokta, tereddütler konusunda,

Türkiye ile AT arasındaki teknolojik açığa kaynaklanmaktadır. Türkiye ile AT arasındaki büyük teknolojik farkın uzun vadede Türkiye aleyhine çalışacağı, dolayısıyla Türkiye'nin teknolojik atılımı yapmada zorlanacağı gibi düşünceler ileri sürülmektedir.

Başka bir kuşku noktası da AT'ye tam üyeliğin Türkiye'ye üçüncü ülkelerle ekonomik ilişkilerinde birtakım sakıncalar yaratacağı konusundadır. Önce beklentilerimiz nedir, bunları olumlu yönüyle ortaya koydum. Ondan sonra bu beklentiler içinde tereddüt noktaları nelerdir, sakıncalar nelerdir, ana başlıklar itibariyle ortaya koymaya çalıştım. Tabii bunların bir sürü alt başlığı var. Ticaret üzerinde vs. Ticarete diğer arkadaşlar da değinecekleri için ayrıntılı olarak girmek istemiyorum.

Şimdi bunun karşısında, tabii bizim karşımızda bir de ortağımız var, birleşmek istediğimiz, bütünleşmek istediğimiz Avrupa Ekonomik Topluluğu var. AET meseleye nasıl bakmaktadır? Türkiye'ye yaklaşımı ekonomik yaklaşımı nedir? Bizi nasıl görmektedir? Bunu bizim iyi bilmemiz gerekir. Çünkü her iki tarafın da bir şey bekliyor olması gerekir. Bir tarafın tek yanlı arzusu pek çok şeyde olduğu gibi burada da geçerli değil.

AT ekonomik olarak ne beklemektedir Türkiye'den meselesinde önce olumlu yönüyle meseleye bakalım. Bir kere Türk pazarı vardır, çok büyük bir Türk pazarı. Türk pazarı her zaman Avrupa'nın olmuştur. Fazla geriye gitmeyelim, Cumhuriyet'ten itibaren başladığımız zaman Türk pazarı Avrupa'nındır, başkasının değil. Bunu şu şekilde yanlış anlamayın: Hani, pazarı işgal etti, bizi sömürdü anlamında söylemiyorum. Bu, karşılıklı bir çıkar meselesidir. Sömürüyorsa zaten sömürmüş olur. Kabahat sömürde değil, sömürülendir. Gerekli tedbirler almadığı için, eski dönemlerde, Osmanlı döneminden başlayarak. Bu bir çıkar meselesidir, karşılıklı çıkar meselesidir.

Şimdi, Avrupa her zaman Türkiye'yi kendi pazarı olarak almıştır, kendi ekonomik nüfuz alanı içinde görmüştür. Dolayısıyla Türkiye'yi dışlayamaz. Kendi nüfuz alanı içinde tutmak ister. Bir kere mesele böyle bakmak lâzım. Ben Türkiye tam üye olmak isterken, birinci yaklaşımım, bir: Türkiye benim ekonomik nüfuz alanım içindedir. Bu nüfuz alanı karşılıklı olarak gelişmiştir bir bakıma Avrupa'da iş gücü açısından düşündüğümüz zaman, Türkiye'nin nüfuz alanı içine girmektedir, Türk iş gücünün potansiyeli karşısında veya Almanya'daki bu günkü Türk işçileri göz önünde tutulduğu zaman.

Mesele iki yanlı da ele alınabilir.

Diğer bir konu, kısmen askerî bir meseleye bağlantılı olarak ele alınması gerekir. Avrupa güvenlik sistemi, askerî güvenlik sistemi içinde, NATO'ya dahil olarak katılan Türkiye Avrupa açısından vazgeçilirse ekonomik yönden, askerî açıdan da bunun birtakım sakıncaları doğacak. Dolayısıyla ekonomik olarak Türkiye'yi dışlayan bir Avrupa, uzun vadede askerî olarak da bazı avantajlarını kaybeder. Türkiye'yi feda etmek konusunda bu ülkelerin bakışını etkileyen faktörlerden bir tanesi.

Türkiye'nin diğer bir boyutu, kısmen Orta Doğu'nun bir parçası olmasıdır. Bunun peki Avrupa açısından önemi ne? Bu, Avrupa'ya bir rahatlık sağlıyor. Orta Doğu'daki ekonomik, politik ve askerî ilişkilerinde Avrupa'nın, Avrupa'nın hareket kabiliyetini, manevra alanını rahatlatmaktadır. Bu gün, belki yarın tam Avrupalı bir Türkiye'nin Orta Doğu'ya da uzanmış bir Türkiye'nin Avrupa içinde olması, Avrupa'nın Orta Doğu'daki ekonomik, askerî ve politik manevra alanını, hareket alanını genişletmektedir, rahatlatmaktadır. Dolayısıyla bu açıdan olumlu bakması lâzımdır.

Yalnız tabii olumsuz faktörler de var Bruxelles açısından. Önce bakıyorlar, rakamlara bakıyorlar, kişi başına gelire, kişi başına ihracata bakıyorlar. Sanayileşme

seviyesine bakıyorlar, diğer bazı temel göstergelere baktıkları zaman Türkiye'nin Avrupa ortalamasının, Avrupa ülkeleri ortalamasının çok altında olduğunu görüyorlar. Bu rakamlarla ortaya konan bir gerçek, diyorlar. Kişi başına gelirden, ne bileyim, Avrupa ortalamasının sadece yüzde 14'ü kadar olan bir Türkiye, Portekiz galiba yüzde 27.

İkinci olarak diyorlar ki, Türkiye'nin ekonomik sorunları var, Avrupa'ya oranla daha büyük ekonomik sorunları var. Bu sorunlar Türkiye tam üye olduğu zaman AET'ye de yansır. Ekonomik sorunlar sadece işsizlik değil.

Üçüncü olarak, doğrudan doğruya ilgilendiren bir husus. Türkiye'nin, diyorlar, kronik bir dış ticaret açığı var. Büyük ölçüde kronikleşmiş bir ticari işlemler dengesi açığı var. Bu, AET'ye tam üye bir Türkiye'de ek yükler getirir. Sürekli olarak yardım talebinde bulunur, dış ticaret açığını, cari işlemler açığını kapatma talebinde bulunur Türkiye. Dolayısıyla mali yükleri kendilerinin artar diye bir bakış açısı var. Tabii önemli faktörlerden bir tanesi de tarım sektörüyle ilgili. Tartışıldı.

Tarımı zaten sorunlu olan, zaten oksijen çadırında yaşayan bir Avrupa ortak tarım politikasının, Türkiye'nin de katılımıyla nasıl üstesinden gelinebileceği meselesi var. Bu da kendilerini tedirgin etmektedir. Bir de bununla birlikte, en önemli faktörlerden bir tanesi, yine tartışıldı zannediyorum, iş gücü fazlası ve nüfus artışının uzun vadede 70-80 milyonu bulmuş bir Türkiye'nin, AET'de, Avrupa'ya istihdam olarak, sosyal meseleler olarak, bunun arkasından da ekonomik yük olarak getireceği meselelerdir.

Şimdi iki grup, AT ve Türkiye, karşılıklı olarak bu şekilde bakışmaktadır. Ve biz bu arada tam üye olmak istiyoruz, ekonomik çıkarlar açısından, şimdilik gördüğümüz olumlu faktörler dolayısıyla. Tabii burada önemli olan mesele şudur: Atlas Ok-

yanusu ile Büyük Okyanus arasında bir Panama Kanalı vardır. Bu Panama Kanalından gemiler geçerken çeşitli havuzlarda su seviyeleri vardır, birbirinden farklı olarak. Arada uyum sağlanır. Tek havuz olsaydı bu olmazdı. Hele havuzu kaldırmaya kalktınız mı, pek çok sorunlar meydana gelirdi.

Türkiye ile AET arasındaki ortaklık meselesine çok basit bir benzetmeyle Panama Kanalı gibi baktığımız zaman, aradaki birtakım duvarları tamamen ortadan kaldırdığınız zaman ne olur diye baktığımız zaman, tabii bu, bizden çok Avrupa'yı korkutmaktadır. Avrupa'yı korkutmaktadır, özellikle tarım sektörü bakımından, nüfus bakımından.

Bunun için ne yapılması gerekir? Havuzların oluşturulması ve havuzlar içinde yumuşak geçişlerin zaman içinde sağlanması gerekmektedir.

Şimdi aslında burada konumuzun başlığı ekonomik olmakla birlikte ben şunu söylemek istiyorum son olarak: Türkiye ile AT arasındaki ilişkiler bu gün Türkiye açısından ekonomik olmaktan çok politik ağırlıklı bir meseledir. Türkiye'nin tam üyeliğinde politik faktörler ekonomik faktörlerden çok üstün gelmektedir.

Alt parantezini açtığımız zaman Yunanistan faktörü, politik faktörlerde etkili olmaktadır. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Bu gün ortada Yunanistan diye bir devlet olmasaydı Türkiye'nin AT'ye girme konusunda bu kadar istekli olacağına ben inanmıyorum. Daha yumuşak bakardı, bakabilirdi meseleye. Dolayısıyla, politik faktörler, kendi kişisel kanım, bu gün ağırlık taşımaktadır, AT'ye Türkiye'nin üyeliği bakımından.

AT bu gün Türkiye'yi dışlamak durumunda değildir, en azından ekonomik olarak bunu kabullenmek zorundadır. Yalnız Bruxelles Türkiye'yi nasıl kabulleneceği konusunda kararlı değildir. Bruxelles derken,

Bruxelles'in arkasındaki hükümetleri, hükümetlerin arkasındaki parlâmentoları, parlâmentoların arkasındaki çeşitli baskı gruplarını, gönüllü kuruluşları, entelektüel çevrelerinin hepsini söylüyorum, Bruxelles'i sembolize etmek için. Nasıl kabulleneceği, Türkiye'yi nasıl hazmedeceği, nasıl masedeceği konusunda kararlı değildir. En azından kısa ve orta vadeli ekonomik, politik ve askerî çıkarlarla uzun vadeli çıkarlar arasında büyük dengesizlikler vardır. Halen ortaya çıkan sürtüşmeler bu dengesizliklerin nasıl giderileceği konusunda kaynaklanmaktadır.

Tabii bir de az telâffuz edilen, söylenmeyen, söylenmekten korkulan bir husus vardır. Türkiye'yi geniş bir kesim AT'de, ayrı bir dünyanın üyesi olarak, ayrı bir dünyanın derken İslâm dünyasının demek istemiyorum, ayrı bir dünya, kendilerinden farklı bir dünyanın üyesi veyahut o yapıda bir ülke görmektedirler. Uzun vadede, politik olarak, kültürel olarak, ekonomik olarak kendine has koşullar içinde oluşmuş, örgütlenmiş bir Batı Avrupa ve bunun arkasında doğmuş bir AT'de Türkiye'nin yerini tam kavrayabilmiş, kabullenebilmiş, şekillendirebilmiş değildir. Soruyorlar arkasından, acaba bir Türkiye girerse, arkasından Fas da müracaat eder mi? Tunus da niye etmesin? 10-15 sene sonra Avrupa'nın sınırları nereye kadar gider? Acaba Türkiye'nin katılması, Kuzey Afrika'ya Avrupa açısından kötü bir örnek olur mu, olmaz mı? Belki bir İsrail'in Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılması durumu var, Türkiye girer de İsrail niye girmez?

Tabii bunlar da Bruxelles'i düşündüren ek faktörler olarak karşınıza çıkmaktadırlar. Ben konunun dışına taşmamak, zamanı aşmamak için burada kesiyorum. Teşekkür ederim sayın Başkan.

ERDOĞAN ALKIN : Teşekkür ederim sayın Manisalı. Buyurun sayın Berksoy.

TANER BERKSOY : Teşekkür ederim sayın Başkan. Efendim, ben 1960'lı yılların ikinci yarısına doğru iktisat okumaya başladım. O gün bu gündür de bu işle uğraşıyorum. Ve bu AT'ye bizim girmemiz, girmememiz konusu bir ara dönem hariç hep gündemdeydi. 60'ların sonu, 70'lerde de bunu tartışıyorduk. Bu gün son, diyelim ki, bir yıl içinde bu fevkalâde güncel olarak gündeme geldi. Bu son tartışmalara baktığımda, eski tartışmalara kıyasla bazı ağırlık noktalarının değiştiğini tespit ettim. Konuşmama o noktalardan başlamak istiyorum.

Eskiden konuşurken şöyle bir tavır vardır: Daha çok ekonomik yönü ağırlıklı olarak konuşuluyordu ve bir kısım iktisatçı, içinde benim de olduğum iktisatçı, efendim böyle bir bütünleşme hangi süreç içinde olursa olsun Türk ekonomisi üzerinde, özellikle Türk sanayii üzerinde bir dizi durdurucu etkilerde bulunur, dolayısıyla bizim çıkarımıza değildir, derdik.

Dışarıdan da, AET'den de yetkililer gelirdi, bilim adamları gelirdi, onlar da bizi ikna etmeye çalışırlardı. Yahu işte serbest ticaret vardır, karşılaştırmalı üstünlükler vardır. Onlara göre siz de uzmanlaşsınız, aman siz fırsatı kaçırmayın, katılırsanız iyi olur, tarihi bir fırsattır diyordu.

Son tartışmaları bunlarla kıyasladığımızda dönüm noktalarından bir tanesi her iki tarafta da hafif hafif pozisyonların değişiyor olması. Şu anlamda aslında değişiyor diyorum: Bir önceki tartışmalarda ekonomi ağırlıklı argümanlar tamamen ikinci plâna atıldı, ikinci plânda kalıyor gibi. Elbette bunun bir göstergesi de, AET konulu bir toplantının ancak üçüncü günü ekonomiye sıra gelmesi. O arada girmeli miyiz, girmemeli miyiz tartışması dahi yapıldı ama üçüncü gün geldi ekonomiye sıra.

Bir siyasiler kesimi diyor ki, evet ekonomik bir maliyeti olur bunun, çekince yapmayın, siyasî olarak bizim buraya gir-

memiz mutlaka lâzım. Fırsat bulursam geleceğim bu siyasi olarak katılma argümanına. Esas değişme de muhatabımızda, onlarda değişme var. Onlar da diyorlar ki: «Aman çılgın mısınız siz, ne yapacaksınız siz koskoca bir Avrupa potasının içine girip? İşte sizin kimliğiniz ayrıdır, şuyunuz ayrıdır, buyunuz ayrıdır...» Hatta kendileriyle çok özel durumda karşılıklı oturup da konuşursanız, arada bir kulağınızı çekiyorlar, ha vallahi de sanayiniz zarar görür diye.

Dolayısıyla bu son yılın tartışmaları ile eski tartışmalar en azından eksen olarak fevkalâde kaymış durumda.

Ekonomik etkileri üzerinde konuşacağım. Bu arada Mezunlar Derneği ilk görüşmelerde bana âdeta özel bir ödev verdi gibi. Belki ben öyle anladım ama zaten bana konuşur musun dediklerinde 'AET' ile entegrasyonumuzun dış ticaret üzerinde nasıl bir etkisi olur'du tartışır mısınız dediler. Ben de ona göre bir hazırlık yaptım. Dolayısıyla ağırlıklı olarak onun üzerinde durmak zorundayım. Vakit kalırsa dönüp başka şeyler üzerinde de konuşmak istiyorum.

Dış ticaretimiz üzerindeki etkilerine bakmak, üzerinde düşünmeye başladıktan sonra bana da anlamlı geldi. Dedim ki, biz eskiden sanayi yıkılır, bu rekabete dayanamaz falan diyorduk. Dış ticaret üzerindeki etkilerine baktığınızda, sanayi nasıl etkilenecek, hangi süreç içinde etkilenecek, bunu çok açık olarak gördüm. O bakımdan dış ticaret üzerindeki etkileri, hem sanayimize bu entegrasyonun etkileri nasıl, hangi kanallardan gelecek, bunu anlamak bakımından önemlidir, hem de tabii eğer bu güncü tahminlere uygun bir gelişme olursa, bu gelişmenin sonuçları ne olacak, onu incelemek bakımından önemli.

Şimdi biz tabii ithalât yapıyoruz, bir de mal ve hizmet ihracatı yapıyoruz. Bizim geleneksel olarak ihracatımızın yarıya

yakın kısmı, bazı yıllarda biraz altına düşüyor, bazı yıllarda biraz üstüne çıkıyor idi, Ortak Pazar ülkelerine yapılır, Avrupa ülkelerine gider ihracatımız. İthalâtımızın ondan da daha ağırlıklı bir kısmını Avrupa ülkelerinden yapardık. Son petrol krizinden sonra, bizim biraz Orta Doğu ülkelere kayıyor gibi görünmemiz sırasında bu tablo birazcık değişti. Fakat bugün tekrar eskiye benzer bir tablo var.

Şimdi ithalât yapıyoruz. Bir kısmını AET kökenli ülkelerden yapıyoruz, bir kısmını da bizim üçüncü ülkeler dediğimiz ülkelerden yapıyoruz. Şimdi entegrasyon olayının bizim dış ticaretimiz üzerinde nasıl etki yapacağını anlamak için, ithalâtımız üzerinde bunun muhtemel ne gibi etkileri olabilir diye bakıyoruz.

Biz AET ile iki tane anlaşma yapmışız. Bir tanesi Ankara Anlaşması biliyorsunuz, o ikili bir vaat. Ondan sonra anlaşma terimlerini, anlaşma koşullarını içeren bir ek protokol var. Bu ek protokolde de birtakım şeyler var, ortaklığa geçiş sürecinin koşulları doğmuş; karşılıklı olarak gümrük indirimleri yapacağız, gümrüklerimizi sıfırlayacağız. Bize 10-20 yıllık süreler verilmiş. Ve o zaman AT kendisi, kendi gümrüklerini daha süratli olarak indirme yükümlülüğünü almış üstüne. AT kendi yükümlülüklerini uygularken, biz uygulamamışız.

Öyle uygulamamışız ki, 73'ten sonra — 73'e kadar işte o yıllık yüzde 5'erlik indirimler vardır vergi oranlarında, gümrük vergilerinde — 73'ten sonra «Aman şimdi sıkıntıdayız, dursun» filân demişiz. Ondan sonra, biliyorsunuz, 79 yılında biz bu işi dondurduk, kestik diye karar almışız.

80 badiresinden sonra da bunlar bu defa, demişler ki, durun bakalım, siz renk değiştirmeye başladınız, kılık değiştirmeye başladınız. Bunu biz istemiyoruz.

Dolayısıyla biz AET'den yaptığımız ithalâta kendimizi nasıl biliyorsak öyle davranmışız, yükümlülüklerimize uymamışız.

Şimdi AET tarafından benimsenen, sanayi ürünü olarak benimsenen ürünler 940 tarife pozisyonunda. Bu tarife pozisyonundan, bu 940 tarife pozisyonundan 400 tanesi de bu son geçtiğimiz, yani 1983 sonrası, ithalatta liberalleşme dediklerimiz de dahil, sadece 400 tanesinde bazı önlemler almışız. Bunları tam olarak bilerek henüz söylemek mümkün değil, fakat bu 940'ın 400'ünde bazı önlemler alınmış.

Geri kalanı hâlâ yüksek gümrük oranlarıyla ithal ediyoruz. Yarın AET'ye tam olarak ortak olduğumuzu kabul edersek, bu 940 tarife pozisyonunda gümrükleri sıfıra kadar indirmek zorundayız. Bunun sanayi üzerindeki etkilerini daha sonra tartışmaya bırakıyorum, kendi aramızda da tartışınız sorun olursa. Fakat bunun ilk etkisi gayet tabii bizim ithalâtımızda patlama gibi bir artış olur.

Bu, AET kökenli ithalâtımız üzerine etkidir. Bir de üçüncü ülkelerden yaptığımız ithalâtımız var. Üçüncü ülkelerden yaptığımız ithalatta da AET'nin ortak gümrük tarifesi uygulamak zorunda kalacağız. AET dışı ülkelerden ithal ettiğimiz mallara da da AET'nin gümrük tarifesi uygulayacağız. Benim bildiğim kadarıyla AET'nin ortak gümrük tarifesi dünyanın en liberal tarife düzenlemelerinden birisidir. Dolayısıyla ithalâtımızın AET kökenlisini tamamen libere edeceğiz. Üçüncü ülkelerden yapacağımız ithalatta da çok liberal bir gümrük tarifesi uygulayacağız. Artı topluluk bazı anlaşmalar yapmış, kendi dışındaki ülkelerle. Onların da hükümlerine uymak zorunda kalacağız. Örneğin, Avusturya, Finlandiya, İsveç, Norveç, İsrail gibi ülke'lerle serbest ticaret anlaşmaları yapmış, bunların bütün yükümlülüklerini yerine getireceğiz.

Lome Anlaşması var, 63 tane Afrika, Karaiib, Pasifik ülkesi ile yaptığı anlaşma var, AET'nin. Bunun yükümlülüğünü de üzerimize alacağız. Ya da bunları alırken karşısında taviz de istemeden alacağız. İş

birliği anlaşmaları var, birçok Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkeleriyle yaptığı. Bir de genelleştirilmiş tarife preferansları dediğimiz bir sistemi de AET benimsemiştir. Bununla da 150'yi aşkın az gelişmiş ülke kökenli ithalâta bu preferansları uygulamak zorunda kalacağız.

Demek ki sanayi malları ithalâtımızı, sadece AET kökenli değil, diğer ülke çıkışlı ithalâtı da büyük ölçüde libere etmek zorunda kalacağız. Gümrük vergilerini sıfırlamak veya ortak gümrük oranlarını da indirmek zorundayız. Artı, tabii bütün tarife dışı engelleri, miktar kısıtlamalarını, kotaları falan da kaldıracacağız. Çok önemli bir şey daha var. Bütün resim, özellikle fon uygulamalarını da kaldırmak zorundayız.

Tarım ürünü ithalâtımızda AET kaynaklı tarım ürünlerini gayet tabii kesintisiz ithal etmek durumunda kalacağız. Üçüncü ülke çıkışlı tarım ürünü ithalâtımızda da bu genelleştirilmiş preferanslara göre ayrıcalık tanımak zorunda kalacağız, AET ile bütünleşmemizde.

Bunun sonucu şudur, yani bu kadar ayrıntıyı niye veriyorum? Bunun sonucu şudur. Şu anda AET'ye tam üye olduğumuz takdirde bizim dış ticaretimiz nasıl etkilenecek diye baktığımızda, dış ticaretimizin döviz artış yönü, yani ithalâtımız patlama şeklinde büyüyecektir gibi geliyor. Yani yıllardır gümrük korumalarıyla, miktar kısıtlamalarıyla belli bir düzeyde zorla tutulan ithalât açılarak gidecek demektir.

Bu, tabii tek başına kalırsa çok bir şey değil, anlamlı bir şey değil. İhracat nasıl gelişecek diye baktığımızda, ihracat şu andaki durumuyla, pek bir şey değil, ihracatımızın çok fazla etkileneceğini göstermiyor. Şu anlamda göstermiyor. Dediğim gibi Katma Protokol her iki tarafa da yükümlülükler getiriyor gibi. Yani biz AET'den ve öteki ülkelerden ithalâtımızı, o hükümleri uygulayarak libere edecektik, AET de bizim ihracatımızı... AET kendi yüküm-

lülüklerini büyük ölçüde yerine getirmiştir.

Dolayısıyla şu anda, 73'ten beri AET'nin aşamalı olarak indirdiği gümrüklerle birlikte şu anda bizim ihracatımızın çok büyük bir kısmına zaten AET vergi, gümrük vergisi, diğer resimler vs. gibi diğer bağışıklıkları uygulamaktadır. İhracatımızın, AET'ye giden ihracatımızın çok büyük bir kısmı, 14 yıldır hemen hemen yüzde 100'e yaklaşan bir liberasyondan yararlanmaktadır.

Sanayi ürünlerinde bir tek istisna vardır. Tekstilde dokuz kategoride ürünüme başta bir kota uygulaması olmuştur. Ondan sonra bu karşılıklı konuşmalar, müzakerelerle, gönüllü kısıtlamaya, yani biz de gönüllüyüz kısıtlama yapmaya, gönüllü kısıtlamaya dönüşmüştür. Bir görüşe göre sanayicilerimiz bu gönüllü kısıtlamadan memnundur, yani biz AET'ye satabileceğimiz kadar tekstil ürünü satabiliyoruz. Ya da bu tartışmalı bir şey. İşaret etmek istediğim, sanai ürünlerimizin AET'ye ihracatında AET tarafında her hangi bir şey yok. Tek istisnası bu dokuz kategoride tekstil ürünlerinde uygulanan kısıtlamadır.

Tarım ürünlerine bakacak olursak, bizim AET'ye gidecek, ihraç edeceğimiz tarım ürünlerine... Bu gün iki şekilde, iki değişik kategoride ele alıyoruz. Bir tanesi, AET tarafından ortak ürün tarifesiyle korunan tarım ürünleri var. Bizim Topluluk'a ihraç ettiğimiz tarım ürünlerinin büyük kısmı buraya giriyor. Bir de prelevman yoluyla, prelevman da değişen bir vergileme biçimi, prelevman yoluyla korunan tarım ürünleri var.

Ortak gümrük tarifesiyle topluluğa ihraç ettiğimiz ürünler bizim oraya ihracatımız, tarım ürünleri ihracatımızın yüzde 99'unu kapsıyor deniyor. Bunlara 1 Ocak 1973'ten bu yana ortak gümrük tarifesi bağışıklığı uygulanıyor. İstisnaları var. Mesela fındıkta tarife kotası var. Salçada yi-

ne tekstildekine benzer gönüllü bir kısıtlama var. Sebze meyvede de belli mevsimlere rastlayan bir kısıtlama durumu var.

Prelevmanla korunan ürünlerde ise bizim ihracatımıza ait ürünlerde, çok önemli değil. Prelevmanın önemli olduğu şey de, tarım kökenli bazı sanayi ürünlerinde avantaj sağlıyor.

Dedim, ithalatı yüksek oranlarda korumalardan, aniden yahut geçiş süreci için ne kadar bir süre tanınacaksa, ithalatı o sürede libere edeceğiz. Bunun etkisinin ithalatta patlama veya çok hızlı artma olduğu düşünülüyor. İhracat? İhracatta gördüğümüz gibi, AET'nin yapması gereken birtakım şeyler zaten yapılmış vaziyette. Sanayide tekstil ürünleri, tarımda fındık, domates salçası ve bazı sebze meyvelere bize uygun gelen mevsimlerde yürütülen bazı kısıtlamalar var.

Yani ihracatımıza şu anda girecek olsak, verilenlerin dışında büyük bir avantaj sağlanmayacak. Bunun anlamı, AET'ye giriş, hiç başka etkilerine bakmıyorum, yani kültürel etkisi olurmuş, siyasi olurmuş, sanayii nasıl etkiliyormuş, bunları sonraya bırakıyorum, sadece dış ticaret açısından bakacak olursak, AET'ye girişin ilk etkisi fevkalâde yüksek boyutlara ulaşan ticaret açıkları olacaktır.

Şimdi buna şaka diye bakmayın, geçenlerde bir gazetede okudum. Bir İspanyol yetkilisi, o da aynen bundan şikâyet ediyor, diyor ki: «Biz AET'den çok şey ümit ediyorduk, hesaplarımızı, kitaplarımızı ona göre yapmıştık ama ilk karşılaştığımız şey, dış ticaret açığımızın fevkalâde büyüdüğünü görüyoruz.» E, bizim de zaten AET ülkelerinden fevkalâde kronikleşmiş bir ticaret açığımız vardır. Yıllardır süregelen, kronik bir ticaret açığımız vardır. Oldukça da önemli boyutlara ulaşır.

Bir de bunun patlama şeklinde gideceğini düşünürsek veya daha da artacağını düşünürsek ciddi sonuçları çıkar. Çok kısa

da, sayın başkan, bir iki kelimeyle şuna değinmek istiyorum: Bir parantez içinde bir şey daha söyleyim: Tabii bu ticareti libere ediyoruz, ithalatımızı libere ediyoruz, mevzuat olarak da AET'ye uyacağız. İhracatta çok fazla bir şey, alacağımız çok fazla bir şey kalmamış. Mevzuat olarak AET'ye uyacağız demek, içerde uyguladığımız yüksek teşvik düzeninden vazgeçeceğiz demektir. Yani Türkçesi, sınaî ürünlerimizi bütünüyle AET'den gelecek rekabete açıyoruz. Ve içerde de bunları tarife dışı araçlarla herhangi bir koruma ve kollama imkânımız ortadan kalkıyor. Teşvik düzeni de tam üye olduğumuz andan itibaren uygulayabileceğimiz bir şey değil.

İkincisi, bu tür bir ticaret açığı görülmeyen bazı kalemlerle engellenebilir. Örneğin serbest dolaşım olursa, oraya da işçiler giderse, tekrar döviz kazanıp yollarlarsa bütçemiz rahatlar, bu, ticaret açığı, bilânço açığının oluşmasını, bilânço açığı hâline gelmesini engel'ler. Bunları da göz önüne alacak olursanız, gene bir ciddi açık ortaya çıkar. Bunun kur üzerindeki etkilerini düşünmemiz lâzım.

E şimdi, kuru da tabii, AET gibi bir toplulukla entegre hâle geldiğimiz takdirde, bunu da bu günkü önlemlerle belirlememiz mümkün değil. Yani Merkez Bankası bu gün bu olacak, yarın şu olacak diyemeyecek, bunu demesi mümkün değil. Dolayısıyla Türk lirasında bu oluşan açıklara bağlı olarak Türk lirasının değeri de, son geçtiğimiz dönemde diyeceksiniz ki alıştık artık onun pul hâline getirilmesine, pulun da altına düşme olasılığı var.

Dolayısıyla çok ciddi bir değer kaybı olabilir. Sanayi üzerine bu kanallardan etkili olacak. Yani gümrükleri indirirsiniz, koruma araçlarınız elden çıkar, koruyamazsınız. Ben hâlâ 1987 yılı itibariyle de Türk sanayiinin en azından belli sektörlerinin ciddi bir korumaya ihtiyaç gösterdiğini düşünüyorum. Son sıralarda daha net olarak öğrendiğimiz bir şey var, çok

daha açığa çıkan bir olgu daha var. Türkiye'de siyasi iktidarlar da tutup da sanayilerini kolaylıkla gözden çıkarabilecek bir yapıya sahip değildir. Bana inanmıyorsanız, dönüp son yılların şirket kurtarma operasyonlarına bakınız. Hiç bir şirket öyle paldır küldür gözden çıkarılıp bir kenara atılamıyor.

Dolayısıyla işin bu tarafını da düşünmek lâzım. Ekonomik açıdan baktığımızda, bu tür maliyetler görülüyor. Ben de tutup kendime soruyorum, eskiden konuşuyorduk, ekonomik maliyetleri bunun olması falan derdik. Şimdi o tamamen netliğini kaybetti. Olsa olsa, ekonomik maliyetlere rağmen gireriz denirse, niye giriyoruz sorusu ortaya çıkıyor. Niye giriyoruz? Dün burada dört partide bayağı bir konsensüs vardı. İşte, gireriz. Niye giriyoruz? Çoğu diyor ki, birçok partinin görüşü bu, siyasi olarak girmemiz lâzım. Teşekkür ediyorum.

ERDOĞAN ALKİN : Buyurun sayın Ceyhan.

HALUK CEYHAN : Sayın Başkan, sayın dinleyiciler. Ben konuyu ekonomik olarak deyince biraz ekonomi üstüne hazırlamıştım. Çünkü AET'ye giriş bir politik karardır. Ancak ekonomik etkileri, ekonomik yönü ağır basan bir politik karardır.

Bu güne kadar AET'ye girmek istememizin nedenlerini, hep bildiğiniz gibi, Türkiye'nin Avrupalı olmak lokasyonuna ve tabii biraz evvel sayın Manisalı'nın değindiği gibi, büyük komşumuz, rakibimiz Yunanistan'ın orada olmasına bağladık. Ancak bunun dışında başka nedenler de var. Ve tabii bu neden de Yunanistan'a direkt bağlanıyor. Yunanistan ve arkasından İspanya, Portekiz gibi Türkiye'nin aynı tür, benzer yapıdaki ekonomisi olan ve benzer üretim yapısı olan ülkelerin, rakiplerimizin, bu Topluluk'a girmesi bizi artık karar masasında bulunmak zorunda bırakıyor.

Bu, bir, ekonomik yönden de zorunlu-

luktur, siyasal yönden de zorunluluktur. AET siyasal yönden büyük bir güç olmadı, bir birlik sağlayamadı, onun için şu son Ege krizinde veyahut herhangi bir krizde AET olarak, 12'ler olarak karşımıza çıkmıyor. Ama yakın bir gelecekte belli olmaz, birleşir, 12'ler olarak da karşımıza çıkabilirler.

Fakat ekonomik yönden zorunluluğa şöyle bir örnek vereyim hemen: Yunanistan girdiğinden itibaren, biraz evvel dış ticaretten konuşulurken bilmiyorum ne kadar üstünde duruldu, tarımda AET kendini gümrük vergileri ile korumaz, bildiğiniz gibi gümrük dışı engellerle korur. Prefrans denilen, hatta en önemlisi de asgari ithal fiyatıyla korur. Dolayısıyla bu asgari ithal fiyatının altında mal veremezsiniz. O malın altında kendisi, kendi üyesi malı arz ettiği için de sizin o pazara girmeniz mümkün olmaz. Yolların biri budur.

Yunanistan üye olmasının akabinde kuru üzümü ortak tarım politikalarının içine aldirtti, kendine yüksek bir fiyat biçirtti. O fiyatın oldukça üstünde bir asgari ithal fiyatıyla korunmaktadır. Ve biz ne yaparsak yapalım, istediğimiz kadar sübvansiyone edelim, o fiyatın altında mal satamayız, satamazsınız. Aradaki farkı gümrük vergisi, fark giderici vergi, olarak alır.

Bunu bu sene biraz anlamını kimsenin bir türlü veremediği birtakım operasyonlar sonucu narenciyede gördük. Narenciyede asgari fiyat varken bizim ihracatçılarımız fiyat kırdılar, limonda. Gazetelere çok yansıdı. Limonda fiyat kırdılar, buna rağmen aradaki fark, daha da üstüne biraz ceza konmuş olarak, AET'ye vergi olarak ödendi. Dolayısıyla en önemli koruma faktörü olan husus, siyasî karar masasında veyahut ekonomik karar masasında alınmaktadır ve artık Türkiye bu ekonomik karar masasında bulunmak zorunluluğunu hissetmektedir. Onun için bu günlerde biraz fazla bu konu üstüne gidilmekte ve an-

laşıldığına göre şu son belki gelecekteki 10-15 gün içinde de müracaat yapılacak gibi görünmektedir.

AET'ye tam üyelik denildiği zaman bir diğer hususun da altını çizmek gerekir. Tam üyelik bu günden yarına olacak bir iş değildir. Geçmiş denemelere bakarsak, bırakalım İngiltere özel bir hâldi, üç defa müracaat etti ve girdi filân, Yunanistan'a bakarsak, 75 ortalarında müracaat etti, 81 başında tam üye olarak işe başlayabildi. İspanya, Portekiz 77 ortalarında müracaat ettiler ve biliyorsunuz 86 başında tam üye statüsüne kavuştular. Dolayısıyla 5,5 ile 8,5 yıl sürmüştür iyi koşullarla.

Türkiye'ye, biraz evvel sayın Manisalı'nın değindiği gibi, AET pek samimi, pek sıcak bakmıyor. Çünkü, gene değinildi, Türkiye zaten AET'nin hazır pazarlarından biri. Çünkü asırlardır olan ilişkiler var. Bu, Türkiye için de iyi, AET için de. Bizim ihracatçımızın da AET ülkelerinin koşullarını daha iyi tanır ilişkileri vardır. AET'liler de Türkiye'yi tanırlar. Bizim sanayicimiz de Avrupa mallarıyla çalışmaya alışmıştır.

Dolayısıyla diyorlar ki, zaten hazır pazarımız. Ancak gene de 50 milyonluk bir pazardan da tam vazgeçmek istemiyorlar. Türkiye'nin AET dışında bırakılmasından alınarak AET'ye karşı son şu 6-7 yıldır bazen uyguladığı ekonomik, ticarî uygulamalar sonucu ithalatı kesmesinden, bu pazarı bir miktar kaybetmekten çekiniyorlar. Bu, açık. Türkiye'yi bunun için reddedemeyiz, diyorlar. Ve reddedemeyecekler.

Ancak pek de hemen gelin, ekonomik bütünlüğe katılın demek havasında degiller. Daha çok belki bir siyasî yükümlülük yapmak, bir gümrük birliği içinde tutmak ki, bu gümrük birliği içinde tutulmak Türkiye'nin en zararına olacak bir operasyondur.

Neden? Şimdi Türkiye bir ortaklık anlaşması imzaladığı 1962-63'lü yıllarda AET hep kendisini çok büyük görerek, kendisi-

ne üye olacak ülkelerin bir geçiş döneminden, bizimki gibi bir hazırlık döneminden geçtikten sonra üye olacağını düşünüyor. Ve bunun için bizim anlaşmada 22 yıllık, 12 yıllık uzun bir süre vardır, Yunanlılar için de öyledir dediler. Onun için biz kararda bulunmayız, hiç bir AET olanağından yararlanmayız.

Halbuki şimdi İspanya, Portekiz, Yunanistan da albaylar iktidarından sonra durdurulmuş olan taksimetreyi tam üyelikle başlatırken, o gün gümrükler ne ise, ondan itibaren indirmeye başladılar ve yine bir geçiş dönemi var, 5 ila 7 sene. Fakat bu sırada hem karar masasında oturuyorlar, hem de AET'nin büyük olanaklarından, fonlarından, tarımsal desteklerinden ve dışa karşı korumalarından yararlanıyorlar. Bu nedenle AET'ye artık ortak üye olarak katılmak, ortaklığı ortaklık statüsü içinde yürütmek akıl kârı bir iş olmuyor. Siz AET'ye karşı avantajlar sağlıyorsunuz, onun da size sağladığı, ticari avantajlardır. Ama bunun dışında Yunanistan 85 yılında, 86 rakamı tutmadı, tam 1,5 milyar dolar net para almıştır verdiklerinin dışında.

Zannediyorum ki 450 milyon dolar kadar bir katkıda bulundu AET'ye Yunanistan. Demek ki iki milyar civarında da bir para almış AET'den. Bu nedenle AET'ye üye olmak zorunluğu ortaya çıkıyor ve statüyü değiştirmek zorunluğu da ortaya çıkıyor.

Şimdi üye olmak denilince, yükümlülükler neler olacak, onlara bakmak lâzım. Çünkü dış ticaretten bahsetmenin anlamı yok, sayın hocam bahsettiler. Bir husus var. Belki uygulamaya bakarken Portekiz, İspanya, Yunanistan uygulamalarını da bir örnek olarak almak lâzım. Çünkü batacaktır, çıkacaktır demek, teorik olarak kolay veya güç. Ancak uygulamalar var ortada. Yunanistan bazı sıkıntılar çekiyor. Fakat bu sıkıntıların büyük bir nedeni gene sizin gibi kendisinin ortaklıktan çok eskiden beri

uygulamış olduğu ekspansiyonist ekonomi politikalarına bağlı olarak geliyor. AET'den büyük bir şey var gibi gözüküyor.

İspanya bir senedir, bir buçuk senedir indirim yapıyor. Bir yüzde 10'luk, iki defa yüzde 10'luk vergi indirimi yaptı. Bir yerde büyük girdileri yok. Ancak geçen yılın onuncu ayına kadar olana bakılırsa, ithalatı da, ihracatı da bir miktar gelişme göstermiş. İthalatı tabii daha çok...

Ancak İspanya'nın genel ithalatında bir artış yok. İthalat yön değiştirmiş ve Ortak Pazar üstüne yoğunlaşmış. Fakat bu sırada İspanyol iş âleminin bağıracağı kadar da dış açık büyümemiş gibi gözüküyor. Şöyle bir rakam verebilirim: 84 açığı. dış ticaret açığı AET'den olan, dış ticaret fazlası 3 milyar 185 imiş. Gene fazlalık varmış 85'te, 2 milyar 626 imiş. 86'da on ayda bu 46'ya düşmüş, dolayısıyla bu açığa doğru gidiyor.

Portekiz'in açığı da yoktur, normaldir. Dış ticareti de normal gitmektedir. Zaten dış ticareti büyük ölçüde AET üstünde yoğunlaşmıştır. Dış ticaretin içinde AET'nin payı hemen hemen Portekiz'de yüzde 65-70 mertebesinde. İspanya'da ithalattaki payı AET'nin yüzde 32-37'lerden 85'te, 86'da yüzde 50'ye yükselmiştir. Batan, sıkıntı çeken bir sanayi yoktur, buna karşılık yabancı sermaye İspanya'ya akmıştır.

Türkiye'ye 'akar mı? Hayır, öyle değildir. Bir örnek olarak söyledim. Şimdi yükümlülüklerimiz ne olacaktır? Tabii bizim yükümlülüklerimiz artık artık on sene sonra başlayacak, ondan sonra bir geçiş dönemi başlayacaktır. On sene diyorum, on seneden evvel bizim müzakereleri bitirecekleri havasını ben görmüyorum.

Bir topluluk müktesebatını kabul edeceğiz. Bu gün topluluğun Roma Anlaşması, hukuku, biraz evvel değinildiği gibi, dış anlaşmalarla kurduğu bütün hukuk sistemini kabul edeceğiz. Demokratik sisteme dayalı, çoğulcu temsile dayalı demokratik sistemde olacağız, ki bu gün için en

çok sorun burada çıkmaktadır. Müracaat yapıldıktan sonra biraz daha fazla olarak, her hâlde Avrupa Parlamentosunda sesler çıkacaktır. Gümrük birliği kurulacaktır, malların serbest dolaşımı yani, Zaten bu yaptırılmaktadır ama biz durdurduk.

Sade biz bu güne kadar durdurduk ama aman Türkler gelmesin diye onlar fazla ses çıkartmadılar. Bundan sonra aynı uygulamayı yapacaklarını pek zannetmiyorum. Bizim de indirimlerimizi bir kat sayıya bağlayarak gerçekleştirmemizi isteyeceklerdir.

Tabii buna karşılık bizim söylediğimiz Yunanistan'da yaptığımız gibi durup anlaşma bittikten sonra o günden itibaren yürütülür, olabilir.

Topluluk içi rekabet, iç piyasa kurallarına uyum, yani tekeller, destekler kaldırılacaktır. Ve iç ticaret normlarına uyulacaktır. Ancak destekler kaldırılacaktır derken bir noktaya değinmek lazım: Bildiğiniz gibi Türkiye 75 yılında imzaladığı GATT'ın koduyla da destekleri, sübvansiyonları kaldırmaya söz vermiştir. Bu, AET'ye girilse de, girilirse de olacaktır. Çünkü Türkiye'nin ihracatı küçükken, dışarıyı rahatsız etmezken ve özellikle de dışarıda korumacılık eğilimleri fazla yüksek değilken dışarıdan fazla tepki gelmiyordu. Şimdi Türkiye'nin hem ihracatı hatırı sayılır seviyeye gelmeye başladı, hem kalkınmışların Amerika dahil, esas patırtı zaten Amerika'dan geliyor, Amerika dahil pazarlarına girmeye başladık. Bundan itibaren artık bize «siz fazla teşvik veriyorsunuz, şunu sübvansiyone ediyorsunuz, bunu sübvansiyone ediyorsunuz...» diye özellikle, tabii Yunanlıların kışkırtmasıyla hareketler başladı.

Dış ticaret rejimine büyük uyum olacak. Ortak politikalara uyum olacak, tabii ortak tarım politikasına uyum. Orada çok farklı gibi gözükmemektedir bu gün. Fakat yarına bu politika, bu seviyesinde, bu yüksek destekler seviyesinde kalmayacaktır

muhtakkak ki. Biraz indirme yolunda çabalar var. Ancak buna karşı da, kamu oyunundan, özellikle tabii tarım kesiminden gelen büyük direnç var.

İşçilerin serbest dolaşımı olacaktır. Önemli hususlardan biridir bu. Biz bizim işçilerimizin gitmesi yönünden bakarız. Onların da iş gücü bize gelebilir, ama ekonomik faktör işin içine girer. O parayı biz onlara ödeyebilir miyiz, onlar bizim ödeyeceğimiz paradan memnun olurlar mı? Onun için bu tek yönlü çalışacak gibi gözüktür. Zaten çok yüksek kalifikasyonlu iş erbabının, özellikle işçinin gelmesi olmayacaktır.

Serbest meslek erbabı serbestçe yerleşme ve iş kurma yetkisine sahip olacaktır. Bunlar hep ekonomik etkilere sahiptir. Bunların hepsini düşünmek lazımdır. Ancak şuna da işaret edelim. Henüz otuz sene sonunda AET içinde gerçekleşmiş değildir.

Sermayenin serbest dolaşımı olacaktır. Ortak para politikasına üye olmak ve Avrupa Para Sistemi'ne dahil olmak vardır ki bu da bu gün henüz zorunlu değildir. İngiltere Avrupa Para Sistemi'ne henüz dahil değildir. Onun için bunun da ileride nasıl olacağı çok belki değil.

Topluluk bütçesine katkı var. Tabii burada biraz evvel değindiğim gibi, ithalatın alınan vergilerin tümünü aktaracaksınız, AET'ye. Dolayısıyla bizim kamu gelirlerimizde önemli bir kayıp olacak ve bu para AET'ye verilecek. KDV 1.65 puan, belki o zamana kadar 2 puan olur, kadar bir bölüm ya artırılarak ya içinden alınarak AET bütçesine verilecek. Sonra bu tarım ürünleri ithalatı yapılırsa bunlardan alınan bütün gümrük dışı gelirler, prelevmanlar AET bütçesine verilecek. Bir de diğer destekleme fonlarına yardım olmak üzere, şeker üretiminden aldığı cezalandırıcı fon diyebileceğimiz fon AET'ye aktarılacak bu günkü görüntüye göre.

Bana göre Yunanistan, biraz evvel de-

gindiğim gibi, 450-500 milyon dolar civarında bir katkıda bulunuyor. Karşılığında da 2 milyon dolar civarında bir gelir sağlıyor. Bu gelire krediler dahil değildir, Avrupa Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. Bunlar doğrudan doğruya hibe şeklinde olanlardır. Bir de ayrıca Yunanistan'ın istikrar programını yürütmek için olan şeyler dahil değildir.

Ben sizin dikkatinizi ekonomik konular tartışılırken, yükümlülüklerimizin üzerine dikkatinizi çekip konuları tartışmayı biraz bu sahalara çekmek için bunu arz etmek istedim. Teşekkür ederim.

ERDOĞAN ALKİN : Buyurun sayın Üstünel.

BESİM ÜSTÜNEL : Sayın Başkan, değerli iktisatçılar, Türk basınının değerli üyeleri. Ben sözlerime başlarken, konunun çok ciddi bir konu olduğunu, çok yönlü ve çok önemli bir konu olduğunu belirtmek isterim. Gerçi konuşurken bazen benzetmeler yapıyoruz, hikâyeler anlatıyoruz ama, işin aslına baktığınız zaman hiç de öyle şakaya alınacak tarafı yok.

Çünkü Türk toplumunu batılılaşmış, gelişmiş, sanayileşmiş, belli bir medeniyetin temsilcisi olan bir toplulukla bütünleştirme kararıdır alınan karar. Dolayısıyla konunun önemi bir yandan da Türk toplumunun batılılaşma ve çağdaşlaşma özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Demokrasi kültürünü geliştirme ve demokratik yaşam felsefesini güvence altına alma çabasıyla bütünleşmektedir.

Meseleye bu yönüyle baktığımız zaman Türkiye'yi Osmanlılıktan kurtarmak ve Orta Doğulu olmasını sağlayan güçlere karşı başarılı bir güç, uğraş verme ile ilgili gözükmektedir. Dolayısıyla konuyu bütün yönleri ile ele aldığımız zaman gerçekten bir şeyleri daha fazla almaktan ya da satmaktan ibaret ya da ekonomik yapı değişikliğinden ibaret değildir.

Bu yönüyle baktığımız zaman AET ile Türkiye arasındaki tam üyelik ilişkisini kurmakla Türkiye'nin NATO'ya bütün haklarla üye olması arasında çok büyük benzerlikler vardır. Bunu şunun için söylemiyorum, yani madem biz NATO ülkesiyiz, sadece karakol ülke olmak istemiyoruz. Öyleyse ekonomik topluluğa da üye niçin olmayalım?. Bunun için söylemiyorum.

NATO üyeliği de Türkiye'de bir zamanlar çok tartışıldı. Fakat AT'ye üyelik birkaç bakımdan bence, altı çizilmesi gereken noktalarda benzerlik taşır. Bir tanesi, NATO Batı'nın ortak değerlerini savunma örgütüdür. AT de öyle. Dış bir ülkeye karşı, dış bir tehlikeye karşı ortak askeri savunma çabalarının örgütlendiği bir topluluktur. Dolayısıyla dışarıdan bir tehlike söz konusuysa buna karşı ortaklaşa savunuruz. Ama bunu yaparken kendi ulusal çıkarlarımızı korumak ve başka bölgelerden bize yönelecek saldırılara karşı da önce bir ulusal savunma gücümüzün, ulusal ordumuzun da olması lâzımdır. NATO ortak savunma güçlerinin yanı sıra.

Bunları şunun için söylüyorum. Türkiye Ortak Pazar'a üye olacağında ne yapacağını bilebilmesi için, NATO'ya girdikten sonra ne yapması gerekti, ne yaptı, onu bulmak lâzım.

Yakın geçmişte yahut geçtiğimiz hafta yayınlanan sayın Arrayürek'in İkinci Dünya Savaşı'na ait yayınlanmamış belgelerle ilgili yazı dizisinden anlıyoruz ki, NATO'ya girmeden önce Türk ordusunun gerek eğitim, gerekse donatım düzeyi oldukça tehlikeli noktalarda, ve NATO bizi batı standartlarına yaklaştıran bir çabada bulunmuş. Hem personelin eğitimi, hem eğitim teknolojisi, hem kullanılan araçlar, savunma araçları bakımından...

Bütün bu çabalara rağmen aradan 30 yıldan fazla vakit geçtiği halde, hâlâ Türkiye'de milli savunmayla ilgili hepimizin bildiği REMO plânı vardır. Yani ordunun

reorganizasyonu ve modernizasyonu vardır..

Bunları şunun için söylüyorum: Türkiye NATO üyesi olduğu için ve tam sorumluluk aldığı için, nasıl ordusunu savunma sanayii teknolojisiyle, çağdaş silâhlarla ve bütün ekonomik, sosyal örgütlenme koşullarıyla batı standartlarına getirmek gereğini duyuyor ve onlardan haklı birtakım taleplerde bulunursa, aynı ortak değerleri paylaşan, aynı batı demokrasilerini savunan, yaşatmaya çalışan, ekonomik yönüyle yaşatmaya çalışan bir AT'ye Türkiye tam üye olursa, orduda yaptığına benzer, hatta ondan daha ileri ölçüde ekonomisinde bir reorganizasyon ve modernizasyon yapmak zorundadır.

Onun için konunun siyasal ağırlığını sadece, siyasal ağırlığı vardır efendim, biz Yunanistan karşısında güç durumunda kalmayalım, yok bilmem tek başına kalıp Arnavutluk'un durumuna düşmeyelim gibi gerekçelerle savunmak ve onunla yetinmek, bence çok küçük bir tartışma. Belki iç ve dış siyasal gerekçeler ağırlık taşıyabilir, fakat bunlarla yetinmek mümkün değil. Yani bu gerekçeleri öne koyarak Avrupa ile bütünleşmeye karar verseniz bile, o kararın gereği olan iç ekonomik dinamikleri harekete geçirmek, yapısal değişikliği ona göre plânlamak ve gerçekleştirmek zorundasınız.

Şimdi bu yaklaşımla baktığımız zaman, Türkiye'nin bu gün bulunduğu noktadan ileriye doğru baktığımız zaman, acaba Türkiye'nin bu ay yapacağı başvuru kabul edildiği zaman on-on iki en erken, en gerçekçi tahminle 1998 veya 2000 yılında hadi bakalım buyurun, tam üyelik oluyacak mı? Öyleyse bu on iki yıl içinde ne yapabiliriz ki, bu söylediğim değişimler gerçekleşsin ve biz altta kalmayalım?

Ne yapabilirizi görmek için de son 25 yılda ne yapmışız, kısaca ona bakmak lâzım. Yani nereye kadar gideceğimiz, şimdiye kadar nereden nereye geldiğimize bağ-

lı. Onun için izin verirsiniz çok kısa olmak üzere, bir iki geriye gidip hatırlatma yapmak istiyorum. Bir panel üyesi, burada birinci gün, bu konuda Türkiye'nin karar alırken hiç düşünüp taşınmadan, hesabını yapmadan başvurduğunu söyledi. Sanıyorum o değerli bilim adamı 1959'daki başvuruyu kastetti.

Çünkü 1960 sonrası, özellikle 61 sonrası alınan karar sırasında çok konu enine boyuna incelendi, düşünüldü, tartışıldı, taşınıldı ve öyle karar verildi. Bunun bir iki aşamasında da bilim adamı olarak görevlendirildiğim için olayı biliyorum. Onun için olayı tarihi değeri olduğu için anlatmak istedim. Yoksa kendimden bahsetmek için değil. Ben Avrupa entegrasyonu ile ilgili ilk çalışmamı 1957'de, yani Roma Anlaşması daha onaylanmadan önce yaptım ve Londra'da sundum. Ondan sonra Amerika'da konuyu tartıştık. Sonra Türkiye'ye gelince, 1960'ta şu gördüğünüz kitabı Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınladı. **Milletlerarası İktisadi Birleşmeler, Avrupa Müşterek Pazarı ve Türkiye** diye teorik ağırlıklı bir çalışmaydı.

Bu kitap yayınlandıktan sonra, o sırada çok güncel bir konu, girersek ne olacak girmezsek ne olacak diye. Beni çağırıp Plânlama'dan görev verdiler. Sonra o görevi, daha önce sayın Sadun Aren ve Osman Okyar'la ortak bir rapor hazırladık, bilimsel bir rapor hazırladık. O zamanki üç iktisatçı, üç değişik eğilimde oldu sonradan ortaya çıkan, fakat üçü de bilimsel çalışma yapan üç iktisatçı oturduk, bir rapor hazırladık. Türkiye'yi Ortak Pazar nasıl etkiler diye...

O çalışmadan, o rapordan sonra kantitatif bir çalışma yapılması gerekir kanısına varıldı ve Plânlama'nın talebi üzerine Türkiye Ortak Pazar'a girerse başına ne gelir, girmez de dışında kalırsa başına ne gelir; ekonomik açıdan, ölçülebilecek değerler içinde bu işin kârı zararı ne olur, bize söyleyin dediler. Bir ekip kuruldu, benim baş-

GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.

Ülkemiz tarımı için gerekli fosfatlı kimyevi gübreyi üretmek amacı ile, T.C. Ziraat Bankasının öncülüğünde 1953 yılında kurulan Şirketimiz, İskenderun ve Yarımca'daki tesisleriyle Türk Tarımına hizmet sahasını gittikçe arttırmaktadır.

1982 yılındanberi de Asya ve Avrupa Ülkelerine Triple Süperfosfat gübresi ihraç ederek Ülkemize döviz kazandırmaya devam etmektedir.

İSKENDERUN KOMPLEKSİ

— Sülfürik Asit Fabrikası	230.000 ton/yıl H2SO4
— Fosforik Asit Fabrikası	75.000 ton/yıl P2O5
— Triple Süperfosfat Fabrikası	200.000 ton/yıl 42 – 44 P2O5

YARIMCA KOMPLEKSİ

— Fosforik Asit Fabrikası	75.000 ton/yıl P2O5
— Triple Süperfosfat Fabrikası	200.000 ton/yıl 42 – 44 P2O5
— Kompoze Gübre Fabrikası	200.000 ton/yıl

GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.

DAİMA TÜRK ÇİFTÇİSİNİN HİZMETİNDE

GENEL MÜDÜRLÜK

YARIMCA FABRİKASI

İSKENDERUN FABRİKASI

Kasap Sokak No. 22 Esentepe/İSTANBUL

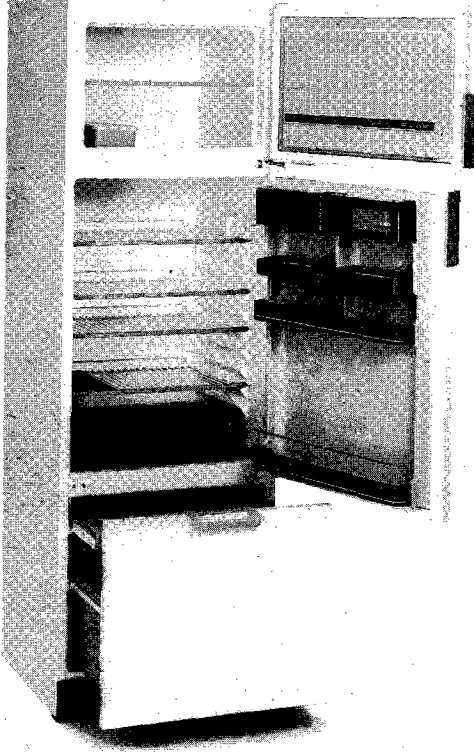
Süperfosfat Fab. Müdürlüğü P.K. 39 İZMİR

Süperfosfat Fab. Müdürlüğü P.K. 238 İSKENDERUN

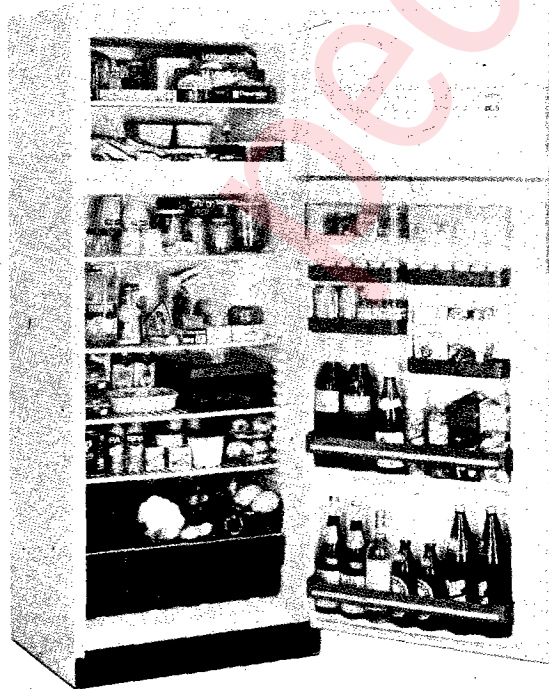
Tel: 1722882 (8 Hat)

Tel: 31306 — 32131

Tel: 3796 — 3791

Üç kapılı BOSCH buzdolabı

İki kapılı BOSCH buzdolabı

BOSCH

Buzdolapları, Bulaşık makinaları Türkiye'de

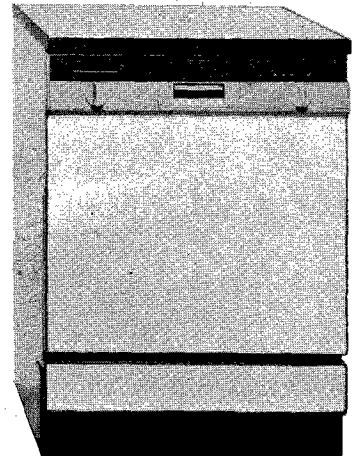
Dünyanın en ileri Teknolojisi ile üretilen
BOSCH elektrikli ev aletleri, rakipsiz kaliteleri ile
şimdi Türkiye'de

Buzdolapları, Çamaşır makineleri, Çamaşır
kurutma makineleri, Bulaşık makineleri, Fırınlr,
Fritözler, Tost makineleri, Ekmek kızartıcılar,
Mikserler, Kahve makineleri, Elektrikli diş
fırçaları, Ütüler, Ütü makineleri, Elektrikli
süpürgeler, Klima cihazları ve diğerleri.

Robert BOSCH GmbH Türkiye umum mümessili
Dizel Magnet A.Ş. bol yedek parça ve servis
garantisini ile hizmetinizdedir.

**DIZEL
MAGNET**
TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Toptan ve Perakende satış merkezi:
Yeni Tarlabası Cad. Ardan Apt. 6/1 80090 Taksim-İSTANBUL
Tel: 155 34 59 - 155 32 12
Telex: 24208 avka tr. - 25201 avm tr.

BOSCH bulaşık makinası

STANDARD PROFİL

**OTOMOTİV ve İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN
KAUÇUK ÜRÜNLERİNDE
DÜNYA TEKNOLOJİSİ**

Yurdumuzda kurulu otomobil, kamyon, minibüs ve otobüs imalatçılarının tümünün imalatında kullandıkları:

- Kapı - Bagaj Fitilleri
- Cam Lastikleri
- Floklu Fitol

İnşaat Sektöründeki Alüminyum ve Ahşap doğramalarda kullanılan yüzlerce değişik kesit ve fiziksel evsftaki;

- Sızdırmazlık Fitilleri

STANDARD PROFİL

OTOMOTİV SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Cumhuriyet Cad. 21/6 Taksim / İSTANBUL

Tel: 153 17 04 (3 hat) Tlx: 25229 spro tr Fax: 1502230

Gübre Bereketdir

Çiftçimizin berekete ihtiyacı var. Daha çok gübreye, daha kaliteli gübreye ihtiyacı var. Geçen yıllarda olduğu gibi bugün de bu ihtiyacı en iyi şekilde karşılamaya hazırız. Yalnızca gübre üreterek değil, torbalamadan nakliyata, depolamadan eğitime uzanan bir hizmet paketiyle... **Biz toprağın bereketi için çalışırız.**

TOROS GÜBRE VE KİMYA ENDÜSTRİSİ A.Ş.

BİR TEKFEN HOLDİNG KURULUŞUDUR

G Ü B R E B E R E K E T T İ R

Genel Müdürlük, Tekfen Sitesi, 80600 Etiler-İSTANBUL, Tel: 1658390-91-92-95, **Tekirdağ Bölge Md.**, Tahiroğlu Çiftliği, Muratlı-TEKİRDAĞ, Tel: 214
İzmir Bölge Md., Ahmetağa Mahallesi, 861 Sokak, No: 72/501, İZMİR, **Dişarbakır Bölge Md.**, Elazığ Otoyolu, 2. km., Sanayi Sitesi bitişigi, DİYARBAKIR
Tel: 23030-31, **Antalya Bölge Md.**, Cumhuriyet Caddesi, No: 75/14, ANTALYA, Tel: 26244, **Samsun Bölge Md.**, Kale Mahallesi, Kaptanağa Caddesi, 8 Emir
Arif Tuksal Han, Kat: 5, SAMSUN, **Konya Bölge Md.**, Konya-İstanbul yolu üzeri, Köy Hizmetleri Bölge Müdürlüğü bitişigi, KONYA, **Ankara Bölge Md.**, Tunal
Hilmi Caddesi, Buğday Sokak, No: 2/2, Kavaklıdere-ANKARA, Tel: 277841, 274348-49, **Adana Bölge Md.**, Asri Mezarlık Karşısı, No: 183, ADANA, Tel: 17387

kanlığında bir ekip, işte bu çalışmayı yaptı, üstelik ilk defa Türkiye'de, belki de son defa böyle bir çalışmayı yayınlamadan önce dediler ki: «Bilim adamlarına inceleyip misiniz?» Ve iki bilim adamına inceletirdiler ve onların değerlendirmelerini aldılar. Bilim adamlarından biri sayın Sadun Aren, öteki sayın Osman Okyar. İşin ilginç tarafı, acaba ben objektif olabildim mi diye düşünürken, raporlarına baktım, iki bilim adamının değerlendirmesine baktım. Bir tanesi diyordu ki, Üstünel şöyle diyor ama, galiba Ortak Pazar'a girmeyecey taraf-tar. Öteki de diyor ki, hayır, girmeye taraf-tarmış gibi gözüküyor, ama öyle şeyler söylüyor ki, bu, girmeyin anlamına gelir. Zaten bunu benim bir öğrencim olan bir panel başkanı da söyledi. Öğrenci iken Ortak Pazar konusunu sınavda sormuşum ve çok parlak not almış.

Şimdi bu da gösteriyor ki, değişik değerlendirmeler, benim yaptığım hesaplar tamamen objektif değerlendirmeler, yani siyasal tercih içermeyen bir analizdir. Bu rapor tartışıldı. Bakanlar Kurulu'nda tartışılırken de değişik yorumlar olmuş, beni çağırdılar. Bakanlar Kurulu, o zaman Plânlamayla, siyasetle hiç ilgim yok. Rahmetli İsmet Paşa'nın başkanlığında Bakanlar Kurulu benden görüş aldı.

Oradaki eğilimleri ben size çok kısa olarak, her şeyi açıklayamam, şöyle bir eğilim vardı, benim çok tehlikeli gördüğüm. Efendim, ne olacak başvuralım, işimize gelmezse çıkarız. Yahu, dedim, girmemeye karar vermek belli bir tercih. Ekonomimizi ona göre hazırlarsınız. Girmeye karar verirsiniz, ona göre ekonominizi düzenlersiniz, ekonomik yapınızı değiştirirsiniz. Ama girecekmiş gibi yapıp da ondan sonra yarı yolda dönmek, en tehlikelisi budur.

Demin asıl kararın da bir siyasal politika olduğunu söyledim. Bakanlar Kurulu ile, rahmetli İsmet Paşa ile saatlerce bildiğimiz sistemi tartıştıktan sonra, bize dediler ki, siz buyurun. O zaman Plânlama

temilcileri de vardı. Biz çıktıktan sonra gece saat 11-11.30'da telefon geldi, siyasal karar alınmış. Yani düşünüp taşınıp, hesaplayıp kitaplayıp bütün ekonomik verileri, sakıncalarını, yararlarını göz önünde tuttuktan sonra, enine boyuna tartıştıktan sonra alınmış bir karar. Ondan sonra müzakereye geçildi, müzakere heyetleri geldi ve Ankara Anlaşması imzalandı.

Şimdi buraya kadar çok güzel. Aynı anda da Türkiye'de birinci beş yıllık plân hazırlanıyor. Ve bu plânda bu entegrasyon hedefine göre, Türkiye'de ekonomik hedefin hazırlanması gerekiyordu. O direktif de plâncılara verilmiş idi. Böyle 1961 ile 80 arasına baktığımız zaman, o dönemi de ikiye ayırmak lâzım. 61-71 arası dönem, yani bir iki plân döneminde, Türkiye kalkınması oldukça hızlı yapısal değişme sürdü.

Hele 71'den sonra tam bir dünya ekonomisinden kopma dönemi başladı. 1980 dar boğazına geldiğimiz zaman yeniden karar alma zorunluluğu ortaya çıkmış ve hemen en üst düzeyde yeni kararlar belirlenmiş. Fakat bu sefer AET'nin istediği iki şarttan ikincisi aksamış. Birinci dönemde demokrasi var, fakat Türkiye'nin ekonomik yapısı henüz hazır değil gerekçesi var AET'nin. Ona hazırlanmak gerekirdi. Tam ters yönde bazı gelişmeler var, onu belirtmek lâzım.

İkinci dönem, yani 81'den sonra demokrasi şartı tam askıya alınmış. Fakat toplanıyor o zamanın yöneticileri; biz tam üyelik için kararlıyız. Adamlar yemiyor bunu. Şimdi yeniden demokrsiye geçiş dönemine geçtik. Onun için, ekonomiyi ve demokrasiyi, ikisini de sağlam temellere oturtmuşlar. Sanıyorum ki bundan sonra önümüze çıkarılacak bütün güçlükleri uğraşarak yenebiliriz.

Şimdi bu tarihi kısa açıklamadan sonra, ben bundan sonraya dönük nelerin yapılması gerektiğine ağırlık vermek istiyorum. Sayın Başkan, asıl önemli olan, belki bundan sonra tartışılacak konu, girelim

girmeyelim mi falan değil. Siyasal karar alınmış. Bütün siyasal partilerin temsilcileri burada konuştular, dinledik. Örgütlenmiş, örgütlenmemiş, bütün önemli sosyal, siyasal güçler, Ortak Pazara girelim, karşımıza, başımıza ne gelirse gelsin. Biz bu yarışmayı göğüslemeye hazırız. İcabında sonunda 8-0 yeniliriz. Ama centilmence de bu yarışmayı yaparız. Yani sportmen bir düşünceyle yarışa girmek muhakkak kazanmayı gerektirmez. Üç-sıfır da olur, 2-1 de olur, 8-0 da olur. Ama bizim bunun için 8-0 kaybetme ihtimalimiz varsa oturup batı standartlarına göre, on'ların oyun kuralları içinde bu işi öğrenmemiz gerekir.

Şimdi, gelelim bundan sonra ne yapılabilir.. Yani 1988 ile 2000 yılı arasında Türkiye'nin Avrupa Ortak Pazarı'na tam üyeliği gerçekleştirirken, onu koparmaya çalışırken ve kopardıktan sonra, başına geleceğinin hazırlığını yaparken nelere önem vermesi gerektiğine...

Yani, yeni hedeflerimiz ve o hedeflere ulaştıracak stratejilerimiz ne olmalıdır? Bunu bütün ulusça tartışıp belli bir konsensüs yahut anlaşma, toplumsal anlaşma içinde el birliği ile kararlaştırıp değişik siyaa! görüşler, ölçüler içinde bunları uygulamaya koymamız gerekir.

Şimdi çağımızın bir özelliği var. Yani 1960'lı yıllarda şu değerlendirme yapılırken dünyada gerek teorik alanda gerekse uygulama alanında önemli olan faktörler: Uluslararası ilişkiler bakımından mukayeseli maliyetler dediğimiz, statik veya dinamik anlamda, bir ülke hangi malı daha görel olarak ucuza, daha avantajlı ise onu üretip satsın, mübadele yapalım ve bundan her taraf kazansın.

Şimdi maliyetlerin, yani kütlese! üretimin maliyet avantajlarının veya bir bölgede, bir madenin, bir yer altı sevetinin veya ham maddenin bol bulunmasından, ucuz olmasından ortaya çıkan görel üstünlüklerin veya ucuz emeğin sağladığı üretim ve dış satım avantajının önemini bü-

yük ölçüde yitirdiği bir döneme girdik. Yani 1960'lı yıllarda bu faktörler daha önemli idi. Bu gün ortaya öyle güçler, öyle süper ekonomik güçler çıkmıştır ki, 1960'larda onlar Türkiye'den daha geriydi, sürüm sürüm sürünüyorlardı; Japonya, Güney Kore, vs. Veya Almanya büyük güçler içindeydi 1957'de, bu anlaşmayı imzaladığı zaman, bir hamle yapma, endüstrisini yeniden kurma çabasıındaydı. Bu gün öyle değil. Bu gün Avrupa'da Almanya, Uzak Doğu'da Japonya ve Güney Kore, arkasından ötekiler, hepsi büyük teknoloji devrimleri yapan ve teknolojinin liderleri durumundaki, büyümenin kaynağı olan bu güne kadar İngiltere ve Amerika'yı perişan eden devletler, büyük dev ekonomik güçler hâline gelmişler. Bunların üstünlüğüne baktığımız zaman, büyük bir teknoloji yoğunlaşması ve ekonomik yapılarındaki, düşünce yapılarındaki esneklik. O kadar esnek ki adamlar, ne kadar üzerlerine zor koysanız, kırılmaz çatlamaz. Esniyor, sonra gene eskiye dönüyor.

Şimdi bu verileri aldığımız zaman Türkiye'nin öntümüzdeki hazırlık ve geçiş dönemi ve ondan sonrası için en önde tutması gereken, şu gelişme stratejisinde öne alması gereken faktör KOT faktörüdür — Organizasyon, Kültür ve Teknoloji. Bunlara ağırlık veren bir gelişme stratejisiyle sanıyorum ki, Türkiye hem ekonomik yapısında esneklik sağlayacak, hem yeni teknolojilerle, yeni eğitim enjeksiyonuyla, toplumunun, insanının bilgi ve becerisinde bir atlama, sıçrama yapacaktır. Yani 1950-60'ların, 70'lerin teknolojisini alamamışız ama bu gün bir arkadaşımız söyledi, onları atlayıp yepyeni alanlarda, yani Avrupa'nın şimdi dezavantajı durumuna gelen alanlarda çok daha çabuk öne geçmek suretiyle, bir yeni üstünlük sağlama şansımız vardır. Yani kendimiz, eski deyimle, göreceli avantajımızı kendi elimizle, kendi denetim ve teknoloji stratejimizle yeniden inşa etmeliyiz, Avrupalılara bırakmadan.

Şimdi bu işi yaparken hem araştırma

ve geliştirmeye, hem demokratik plânla-
maya ihtiyaç var. Yani, topluma demokra-
tik bir plânlama erevesi içinde, yani işi
sadece piyasa mekanizmasına bırakmaya-
rak, devlete de bırakmayarak, devletin n-
derliğı veya administratif guidance denilen,
Japonya'nın bol miktarda yaptığı işi yap-
maktan çekinmeden ve insan kalitesine
yönelik yatırımlara öncelik vererek hem
daha demokratik hem daha başarılı bir
kalkınma gerçekleşebilir.

Bunu yaparken efendim, ya Ortak Pa-
zar'a ye olamazsak, lsak da, olmasak da
bunu zaten yapmamız gerekir. Dolayısıyla
Türkiye'nin bundan sonra izlemesi gereken
strateji ve saptayacağı hedeflerin bunlar
olması gerekir ve 2000'li yıllar için bu gün-
den bu yeni stratejiyi hesaplarken de yine
nem vermemiz gereken nokta şudur:

Ulusal politikalar, ulusal hedefler sap-
tamalıyız. Yani bu gün benim gördüğüm
kadarıyla bir milli ve ulusal hedefimiz yok.
şu anda sorsam ben Türk ekonomisini al-
tı-yedi yıldır yönetenlere, dış borçtan kur-
tarılmış, yeniden dışa avuç açmadan, dış
lkelerde grevlendirdiğı din adamlarına
veya öğretmenlere başka derneklerden ma-
aç bağlatmadan kendi yağımızla kalkınma-
mızı finanse edecek noktaya ne zaman bizi
getireceksiniz? Bir yıl sonra mı? Bir yıl
söyleyin. Syleyemezler. Yoktur çünkü,
böyle bir hedefleri yok.

Öyleyse bir ulusal politika, yani Or-
tak Pazar'a giriyoruz diye sakın ulusal ni-
teliklerimizden, ulusal karakterimizden ve-
ya kültürümüzden özveride bulunmamız
gerektiğı sanılmasın. Bunu ne Fransız ya-
pıyor, ne Alman yapıyor, ne Belçikalı. Ni-
Çin biz yapalım? Onun için ulusal nitelik-
teki kültüre ve hedeflere, ekonomik hedef-
lere özellikle ağrılık vererek, Türkiye'yi
1993'te mi olur, 98'de mi olur, dış yardım-
dan bağımsız, dış ekonomik bağımlılıktan
kurtarılmış bir ekonomi hâline getirmemiz
lâzım.

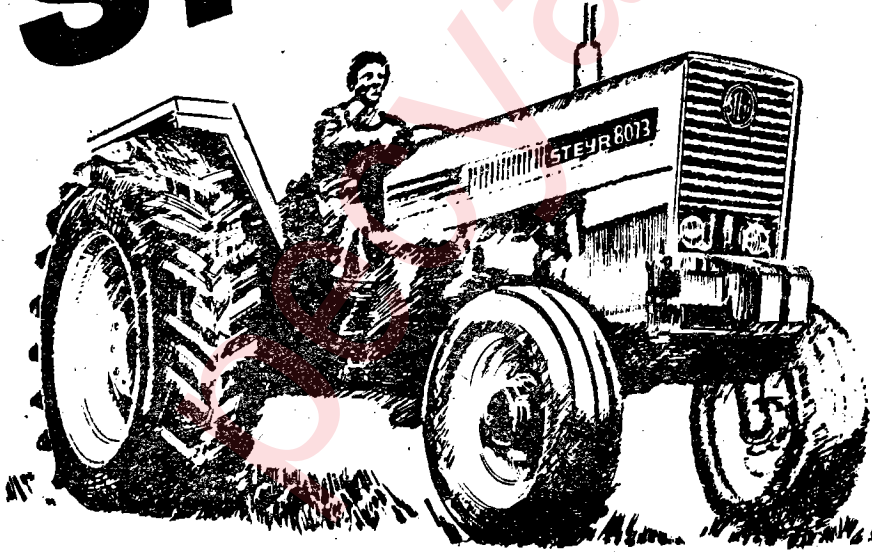
Bunun için de içerde çok büyük bir

tasarruf artırıcı, ulusal çabayı mobilize edi-
ci bir politika izlememiz gerekir. Onun için
demokrasi lâzım. Onun için halkın oş-
kuyla desteklediğı birtakım siyasal partiler
veya onların temsilcileri olacak ki, bütün
bu hedeflere milleti yneltsin, el birliğıyle
tasarruflar yapılsın, bunlar yatırıma evril-
sin. Ve o yatırımda da öncelik ileri tek-
nolojiye, ileri bilim ve araştırmaya, insana
yönelik, insan kabiliyetine yönelik yatırımlar-
a verilsin. Ve o zaman Türkiye'nin ne
Japonya'dan ne Almanya'dan geri kalan
tarafı olur. Belki bu 2000 yılında olmaz ama
2020 yılına geldiğimiz zaman, her hâlde,
bu günkü Güney Kore'den de daha iyi olu-
ruz, bu günkü Fransa'dan da daha iyi olu-
ruz.

Yani Japonya'nın 80 yılda yaptığını
Güney Kore 25 yılda yapabiliyorsa, bundan
sonra Türkiye aynı şeyi 15 yılda yapabilir.
Onun için 15 yıllık, tıpkı 1962'deki havayı
da ben duymaya başlıyorum. 62'de Plânla-
ma kurulduğı ve hedefleri saptadığı za-
man 15 yıllık hedefler saptadı. On yıl son-
ra, dediler, Türkiye'yi dışarıya muhtaç ol-
maktan kurtaracağız. Spesifik hedefle, Tür-
kiye 1973'te dış yardım istemeden kalkın-
masını yüzde yüz gerçekleştirecek noktaya
gelecektir. Gelecektik, yaklaştık ona ama,
petrol krizi patlak verince işi işten geçti.

şimdi aynı espri içinde on yıllık, on
beş yıllık hedefler ve milli hedefler vermek
suretiyle ve ekonomide ağrılıkları, hedef-
leri, stratejiyi doğru saptamak suretiyle bir
yeni yaklaşım'a, fakat bu sefer uluslararası-
laşmanın, yani ulusal hedefleri saptar-
ken uluslararası işi bölümü ve entegrasyon-
dan, birleşmeden uzaklaşma zorunluluğu
yoktur, bu ikisi arasında çelişki yoktur, bu-
nu da belirtmek istiyorum, hem Avrupa
entegrasyonunu hedef alacaksınız, hem
ulusal bir politikayla ekonominizi buna
hazırlayacaksınız. Ve entegre olduğunuz
zaman belki başta biraz glkleriniz ola-
caktır ama onun hiç olmazsa akabinde bir
potansiyele, bir azme sahip olabileceksiniz.
Teşekkür ederim.

Traktörde dünya şampiyonu **STEYR®**

70 BEYGİR GÜCÜNDE
16 ileri
8 geri vitesli

*Bir yıl garanti
Her zaman bol yedek parça
Devamlı servis*

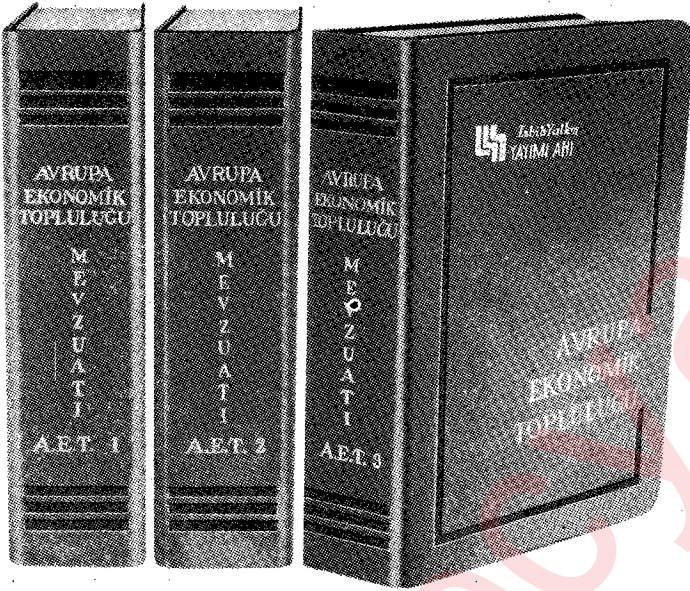
TÜRKİYE ZİRAİ DONATIM KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ - ANKARA

Telgraf : Donatım - Telefon : 16 61 40

Telex : 44283 zdan tr, 44288 zda tr, 44245 zdgm tr

**25 BÖLGE 387 ŞUBE İLE
BÜTÜN TÜRKİYE'DE HİZMETİNİZDE**

AET NEDİR?

AET AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU MEVZUATI

Ülkemizin tam üyelik için başvuruda bulunduğu AET hakkında geniş bilgi edinmek istemez misiniz.

Yayınevimiz sizlere, bu önemli ve güncel konuda; Avrupa Ekonomik Topluluğu hakkında, en geniş bilgiyi bulacağınız üç ciltlik Avrupa Ekonomik Topluluğu Mevzuatı'nı sunmaktadır.

Diğer yayımlarımız gibi, **Değişen Yapraklar** (Föyvolant) şeklinde hazırlanan bu Serimizde;

- Roma Anlaşması
 - Ankara Anlaşması
 - Katma Protokol
 - Tamamlayıcı Protokol
 - Çok Taraflı Anlaşmalar, Sirkülerler
 - AET Sirkülerleri
- ve daha birçok önemli konu yer almaktadır.

Satış Fiyatı ve Yıllık Abone Bedeli:

% 5 K.D.V. Dahil Satış Fiyatı: 12.600.-TL.

% 5 K.D.V. Dahil Yıllık Abone Bedeli: 4.284.-TL.

Bu ve diğer yayımlarımız hakkında daha geniş bilgi için lütfen adresimize başvurunuz veya broşür isteyiniz.

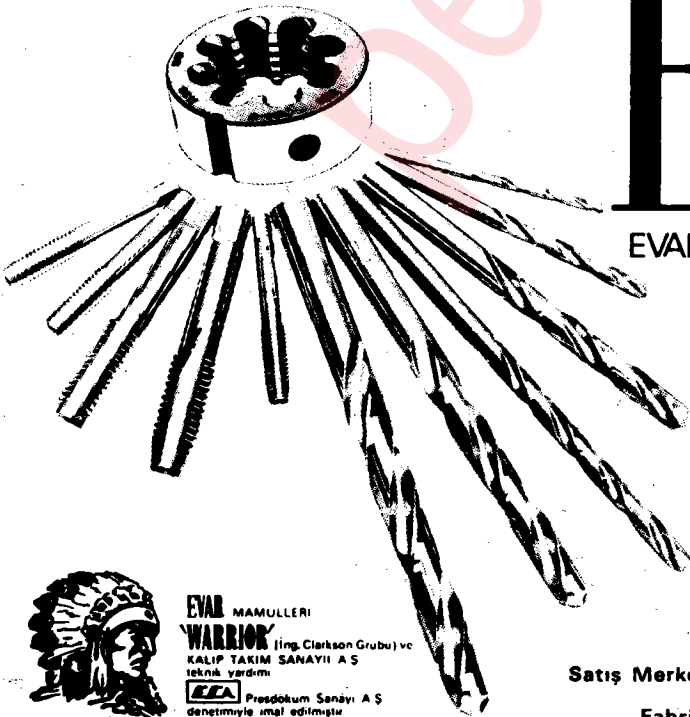
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE BASIM İŞLERİ A.Ş.

**Kalite üstünlüğü
damgası ile onaylanmış
KESİCİ
TAKIMLAR**

EVAR

EVAR'ın modern tesislerinde
ileri bir teknoloji ile üretilen
EVAR Mamulleri

- Garantisine,
- WARRIOR Teknolojisine,
E.C.A güvencesine sahiptir.
- Kullanma ömrü daha uzun,
işleme hassasiyetleri
daha üstündür.
- Standart ve özel serilerde
üretilirler.
- Satış öncesi ve sonrası
mühendislik hizmetleri
sunarlar.

EVAR MAMULLERİ
WARRIOR (İng. Clarkson Grubu) ve
KALIP TAKIM SANAYİ A.Ş.
teknik yardımı
 Presdokum Sanayi A.Ş.
denetimle imal edilmiştir

EVAR KESİCİ TAKIMLAR SANAYİ A.Ş.

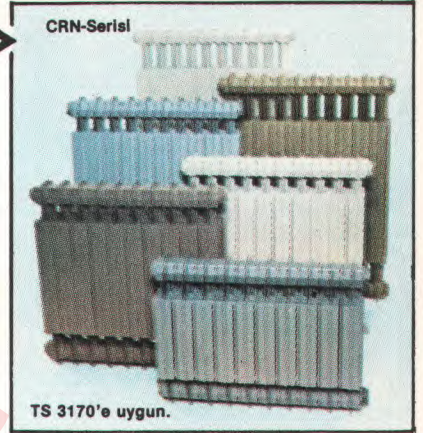
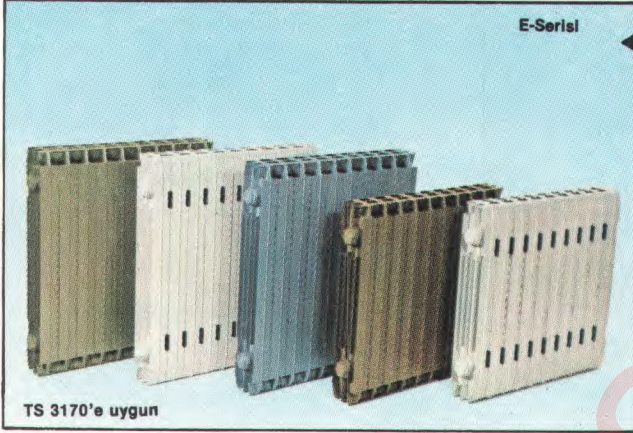
Satış Merkezi : Nordstern Han No. 105 Karaköy-İST.

Tel: 144 11 95-149 96 40
Fabrika : Köse İlyas Köyü Tekirdağ
Tel: 1551 Telex: 22861

ELBA

KONVEKSİYONLU
ALÜMİNYUM
RADYATÖRLERİ

YAŞADIĞINIZ BÜTÜN MEKANLAR İÇİN

GÜVENLE VE HUZUR İÇERİSİNDE KULLANACAĞINIZ RADYATÖRDÜR

- ELBA** Ülkemizde Üretilen İlk Alüminyum Döküm Radyatördür.
- ELBA** Az enerji ile homojen ve ekonomik ısıtır.
- ELBA** Korozyona karşı dayanıklıdır, uzun ömürlüdür.
- ELBA** İşletme basıncı en yüksek radyatördür (10 ATÜ).
- ELBA** Çelik Nipelidir, kolay grublanır, sökülür.
- ELBA** Hafiftir, nakliyede, montajda büyük rahatlık sağlar.
- ELBA** Mekanınızda dekoratif görünümlüdür.

Yurdun her köşesinde biz varız.

GENEL DAĞITIM

bimtaş BİLÜMUM İNŞAAT MALZEMELERİ TİCARET A.Ş.

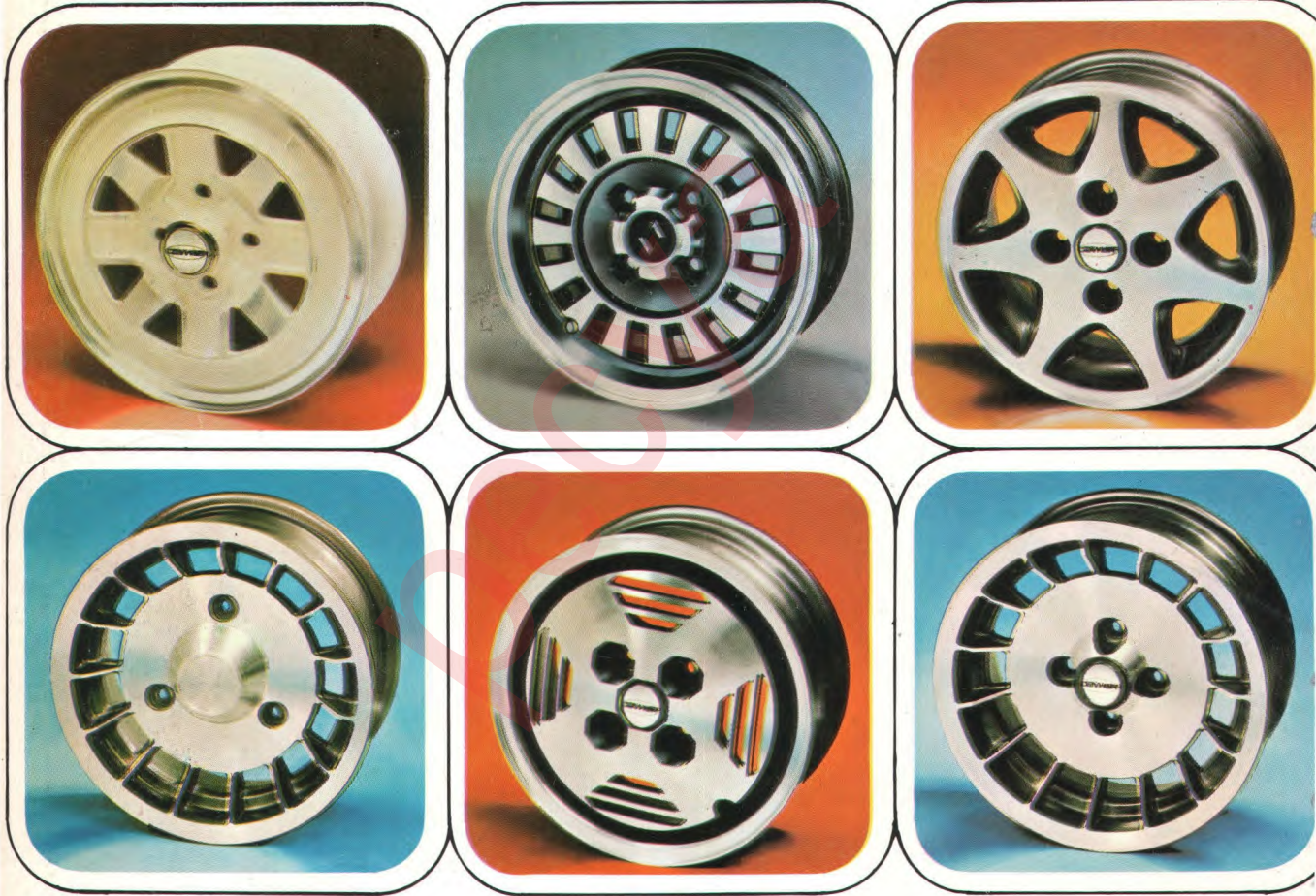
Kemeraltı Cad. No:71 Ümmehan Kat.3 Karaköy-İSTANBUL
Tel:145 24 37-149 60 35-145 03 56-145 03 57

İrtibat Büroları

ELBA A.Ş. yanı ışıkkent kolej yolu Bornova-İZMİR
Tel: 18 19 57
Atatürk Bulvarı 169/41-3 ANKARA Tel: 18 83 22

CEVHER'den yüksek kaliteli özel alaşımlı alüminyum döküm oto jantları

DÜNYANIN EN ÖNEMLİ OTOMOBİL FABRİKALARININ ŞART KOŞTUĞU
YÜKSEK KALİTE STANDARTLARINDA ÜRETİLMEKTEDİR

GARANTİ BELGELİDİR

5 sene süre ile GARANTİLİ
CEVHER JANT
KALİTELİ - EKONOMİK

Türkiye Genel Distribütörü:
CEVHER MOTOR TİCARET A.Ş.
Halit Ziya Bul.No.74 Halk Sigorta İş Merkezi B Blok Zemini